

Alle scholen toegankelijk: een open deur?

Toelatingsbeleid en toegankelijkheid in het funderend onderwijs

Ebbo Bulder, Kyle van den Langenberg, Sjerp van der Ploeg (Oberon)

Merlijn Karssen, Annabel Vaessen (Kohnstamm Instituut)

Bianca Leest en Kelly Beurskens (KBA Nijmegen)

Inhoudsopgave

1	Achtergrond	5
2	Onderzoeksvragen	10
3	Plan van aanpak	11
4	Juridisch kader	15
5	Toelating en toegankelijkheid in het basisonderwijs	21
5.1	Toelatingsbeleid	21
5.1.1	.. Procedures en regelgeving	21
5.1.2	.. Toelatingscapaciteit	26
5.1.3	.. Ondersteuningsbehoefte en zorgplicht	29
5.1.4	.. Concept en denominatie	32
5.1.5	.. Samenvatting en reflectie	34
5.2	Toegankelijkheid	35
5.2.1	.. Uitkomsten toelatingsbeleid	35
5.2.2	.. Wegadviseren	40
5.2.3	.. Schoolkeuze ouders	45
5.2.4	.. Denominatie en pedagogische visie	47
5.2.5	.. Sociaaleconomische status	49
5.2.6	.. Kosten	51
5.2.7	.. Samenvatting en reflectie	60
5.3	Bezwaarprocedures	61
5.3.1	.. Procedure bij weigering van een kind en mogelijkheid tot maken bezwaar	61
5.3.2	.. Transparantie van de klachtenprocedure	64
5.3.3	.. Samenvatting en reflectie	65
5.4	Effecten van toelatingsbeleid op samenstelling leerlingenpopulatie op scholen	66
5.4.1	.. Segregatie op scholen	66
5.4.2	.. Beïnvloeding van de leerlingenpopulatie door scholen zelf	67
5.4.3	.. Samenvatting en reflectie	68
6	Toelating en toegankelijkheid in het voortgezet onderwijs	69
6.1	Toelatingsbeleid	69
6.1.1	.. Procedures en regelgeving	69
6.1.2	.. Toelatingscapaciteit	74
6.1.3	.. Ondersteuningsbehoefte en zorgplicht	78
6.1.4	.. Onderwijsconcept en denominatie	80
6.1.5	.. Advies basisschool of niet bezitten van specifieke kennis of vaardigheden	82
6.1.6	.. Samenvatting en reflectie	85
6.2	Toegankelijkheid	87
6.2.1	.. Uitkomsten toegankelijkheid	88
6.2.2	.. Wegadviseren	92
6.2.3	.. Schoolkeuze ouders	97
6.2.4	.. Denominatie en pedagogische visie	98
6.2.5	.. Sociaaleconomische status	101
6.2.6	.. Kosten	104
6.2.7	.. Samenvatting en reflectie	111
6.3	Bezwaarprocedures	114
6.3.1	.. Procedure bij weigering van een kind en mogelijkheid tot maken bezwaar	114

6.3.2..	Transparantie van de klachtenprocedure	115
6.3.3..	Samenvatting en reflectie	116
6.4	Effecten van toelatingsbeleid op samenstelling leerlingenpopulatie op scholen	117
6.4.1..	Segregatie op scholen	117
6.4.2..	Beïnvloeding van de samenstelling van de leerlingenpopulatie door scholen zelf	118
6.4.3..	Samenvatting en reflectie	120
7	Samenvatting en conclusies	121
7.1	Toelatingsbeleid	121
7.1.1..	Toelatingsbeleid in het basisonderwijs	121
7.1.2..	Toelatingsbeleid in het voortgezet onderwijs	122
7.2	Besluiten over toelating en bezwaar	123
7.2.1..	Toelatingsbesluit en bezwaar in het basisonderwijs	124
7.2.2..	Toelatingsbesluit en bezwaar in het voortgezet onderwijs	124
7.3	Toegankelijkheid	124
7.3.1..	Toegankelijkheid in het basisonderwijs	125
7.3.2..	Toegankelijkheid in het voortgezet onderwijs	126
7.4	Effect op segregatie	128
7.4.1..	Effect van segregatie in het basisonderwijs	128
7.4.2..	Effect van segregatie in het voortgezet onderwijs	129
7.5	Reflectieronde	129
8	Referenties	131
Bijlage 1	Tabellen uitsplitsingen	134
Bijlage 2	Vragenlijsten	135

1 Achtergrond

De onderzoeksvraag

Het Ministerie van OCW heeft verzocht om een onderzoek naar de wijze waarop scholen in het funderend onderwijs (primair en voortgezet onderwijs) de toelating van hun leerlingen regelen en naar de vraag of er formele dan wel informele drempels zijn die de toegankelijkheid van scholen beïnvloeden. De achtergrond hiervan is dat in het funderend onderwijs segregatie tussen scholen naar sociaaleconomische status (SES) van ouders toeneemt, onder meer gerapporteerd door de Inspectie van het Onderwijs (2019). Onderwijssegregatie wordt als een bedreiging gezien voor de sociale cohesie in de samenleving en als een mogelijk risico voor kansengelijkheid, omdat het zou kunnen leiden tot kwaliteits- of aanbodverschillen tussen scholen. De vraag die gesteld is, is of scholen zelf een bijdrage leveren aan die segregatie, expliciet of impliciet. Expliciete vormen zouden kunnen blijken uit toelatingsbeleid dat leerlingen met bepaalde achtergronden direct of indirect uitsluit. Impliciete vormen zouden te maken kunnen hebben met het imago/het concept van de school (dat bepaalde ouders kan aantrekken en anderen afstoten) of met informeel gedrag van scholen dat ouders ontmoedigt om zich op de school aan te melden.

Segregatie

In het Nederlandse funderend onderwijs – het primair onderwijs (po) en voortgezet onderwijs (vo) – is er sprake van segregatie. Bij segregatie staat het begrip ‘scheiding’ centraal: het gaat om een situatie waarin er sprake is van afzondering en niet mengen met anderen dan iemands ‘gelijken’. Segregatie kan vrijwillig zijn of afgedwongen, of door omstandigheden bepaald. De gronden voor afzondering kunnen heel verschillend zijn, denk aan het speciaal onderwijs (segregatie op basis van ondersteuningsbehoeften), of aan scholen met weinig of veel leerlingen met een migratieachtergrond (segregatie op basis van etnische afkomst), of aan verschillen tussen scholen in sociaal milieu van de leerlingen (elitescholen versus scholen met een meerderheid kinderen van laagopgeleide ouders). Dit rapport gaat over de laatste twee soorten segregatie.

Onderwijssegregatie

Er is niet een algemeen geaccepteerde definitie van een gesegregeerde school. Soms wordt een gesegregeerde school opgevat als een ‘concentratieschool’, dat wil zeggen een school waar één bepaalde sociale groep in de meerderheid is binnen de leerlingenbevolking. Dan wordt louter gekeken naar de schoolcompositie, los van de omgeving. De grens voor meerderheid kan verschillen, van > 50% tot > 70%. In de praktijk wordt vaker van concentratiescholen gesproken als het gaat om kinderen uit gezinnen met lage sociaal-economische status (SES) of kinderen met migratie-achtergrond als dominante groep, maar scholen waar juist witte kinderen of kinderen van hoog opgeleide ouders in de meerderheid zijn, zijn natuurlijk net zo goed concentratiescholen.

Een andere definitie gaat uit van de mate waarin de samenstelling van de leerlingenbevolking van een school afwijkt van de samenstelling van de bevolking in het gebied waarin de school ligt. ‘Gebied’ kan dan nog verschillend ingevuld worden: stad, stadsdeel, wijk. Dit leidt tot verschillende uitkomsten. Vooral als wordt uitgegaan van de wijk komt het vaak voor dat een school een concentratieschool kan zijn zonder als ‘gesegregeerd’ beschouwd te worden, want de school is dan een afspiegeling van de wijkbevolking. Maar er is dan wel degelijk sprake van scheiding en niet mengen met andere groepen en dat wordt dan soms uit het oog verloren. Er is geen vaste maat voor ‘afwijking van de omgeving’. Redelijk gebruikelijk is het om uit te gaan van meer dan 20 procent verschil tussen de samenstelling van de school en de samenstelling van de omgeving, bijvoorbeeld op het kenmerk etnische herkomst van

leerlingen.

Bij gebruik van het afspiegelingscriterium komt wel vaak naar voren dat binnen één wijk sprake is van segregatie, omdat niet alle scholen een goede afspiegeling blijken te zijn. Dat legt bloot dat het niet alleen de buurtsamenstelling is die tot segregatie leidt.

In 2019 stelde de Inspectie van het Onderwijs vast dat de scheiding op het gebied van opleidingsniveau van de ouders van leerlingen in het hele land in de afgelopen jaren is toegenomen (Inspectie van het Onderwijs, 2019). Onderwijssegregatie is geen nieuw fenomeen; al in 1989 werd door de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR, 1989) vastgesteld dat leerlingen met een migratieachtergrond, met name in de grote steden, zeer ongelijk over scholen zijn verdeeld. Ook het Sociaal en Cultureel Planbureau maakte daar al in een vroeg stadium melding van (Tesser, 1995).

Zowel vanuit beleidsmakers, onderzoekers en de media is er een groeiende aandacht voor de oorzaken en gevolgen van – en oplossingen voor – onderwijssegregatie. Onderzoek laat zien dat woonsegregatie en schoolkeuzegedrag van ouders de voornaamste verklaringen zijn voor onderwijssegregatie (Gramberg & Ledoux, 2005; Ledoux, 2003). Daarnaast speelt de inrichting van het Nederlandse onderwijsstelsel een rol, met name vroege selectie en sterke differentiatie zijn kenmerken van het stelsel die bijdragen aan segregatie (Onderwijsraad, 2019). Vroege selectie op basis van advies en prestaties en sterke differentiatie leidt ertoe dat leerlingen uit gezinnen met lage SES al vroeg gescheiden worden van leerlingen uit gezinnen met hoge SES. Op elf- of twaalfjarige leeftijd krijgen leerlingen advies over plaatsing in het voortgezet onderwijs. Vanaf het voortgezet onderwijs bestaat er differentiatie naar schoolsoorten (vmbo, havo, vwo), wat vervolgens bepalend is voor de vervolgonderwijs (mbo, hbo, wo) van leerlingen. Beide factoren, selectie en differentiatie, hebben als gevolg dat al vroeg staat vast welk pad (route door het onderwijsstelsel) leerlingen doorlopen (Van de Werfhorst, Elffers, & Karsten 2015; Westerhuis & Van Wijk, 2011). Bovendien maakt het stelsel het moeilijk voor leerlingen om af te wijken van het pad dat ze doorlopen, bijvoorbeeld door te stapelen in diploma's, omdat verschillende schoolsoorten vaak worden aangeboden op afzonderlijke locaties (Inspectie van het Onderwijs, 2018).

Naar de gevolgen van onderwijssegregatie is redelijk wat onderzoek gedaan. Meestal betreft dit de gevolgen voor de cognitieve prestaties van leerlingen, maar de resultaten daarvan zijn niet eenduidig. Vaak wordt er wel een school- of klascompositie-effect op basis van sociaaleconomische status gevonden op leerprestaties, maar het effect is in de regel (heel) klein (Driessen e.a., 2003; Gramberg & Ledoux, 2005; Roeleveld, Karssen, & Ledoux, 2014). Er zijn dus geen duidelijke aanwijzingen dat op gesegregeerde scholen betere/slechtere leerprestaties worden behaald dan op niet-gesegregeerde scholen. Op zaken als zelfvertrouwen en welbevinden van leerlingen zijn geen effecten gevonden van klas- of schoolcompositie. Verondersteld wordt wel dat segregatie van invloed kan zijn op sociale integratie (van zowel meerderheids- als minderheidsgroepen) en dat dit een bedreiging vormt voor sociale cohesie. Een toename van onderwijssegregatie heeft immers als gevolg dat leerlingen van verschillende achtergronden minder met elkaar in aanraking komen. Bovendien leidt segregatie ertoe dat er op sommige scholen een concentratie is van leerlingen met bepaalde problematiek, zoals armoede, taalachterstanden en leer- en ontwikkelproblemen (Inspectie van het Onderwijs, 2019). Het wordt dan ook als belangrijk beschouwd dat verschillende groepen leerlingen via onderwijs met elkaar in contact komen, omdat dit kan bijdragen aan zowel de sociale integratie en taalvaardigheid van leerlingen met een migratieachtergrond als aan de sociale cohesie in de samenleving (Brink & Bergen, 2012). Naar eventuele effecten van segregatie op sociale cohesie is echter geen expliciet onderzoek gedaan, voor zover bij ons bekend.

Er zijn ook veronderstellingen over gevolgen voor scholen. Zo kunnen ‘concentratiescholen’ zich gaan specialiseren naar hun dominante doelgroep, er kunnen nivelleringseffecten optreden, en er kan sprake zijn van verlaging van leerkrachtverwachtingen. Eerder onderzoek laat zien dat vooral scholen met relatief veel leerlingen met hoogopgeleide ouders en leerlingen zonder een migratieachtergrond proberen om bepaalde groepen ouders aan te trekken en andere groepen ouders juist af te stoten, maar deze geluiden zijn vooral anekdotisch van aard (Karsten e.a., 2002).

Er is in Nederland vrijwel geen landelijk beleid gevoerd op het gebied van onderwijssegregatie, de vele discussies hierover ten spijt. Mogelijkheden van gemeenten om segregatie actief tegen te gaan zijn beperkt en schoolbesturen zijn ambivalent over sturing op dit gebied (Brink & Van Bergen, 2012). In dit vraagstuk spelen verschillende dilemma’s een rol, zoals: autonomie van schoolbesturen tegenover de positie van de gemeente; verdediging van keuzevrijheid voor ouders tegenover afgedwongen spreiding; en meer centraal toezicht tegenover vermindering van bureaucratie. Ook is er geen overeenstemming over de vraag of toelatingsbeleid van scholen door de overheid beïnvloed zou mogen worden (o.a. Onderwijsraad, 2005). Eén keer is er een beleidsactie vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap geweest, in de vorm van subsidiëring van lokale pilots om segregatie terug te dringen. Deze pilots zijn met onderzoek gevolgd, maar duurden te kort om goede conclusies te kunnen trekken. Soortgelijke conclusies werden getrokken uit onderzoek naar lokaal beleid van zowel gemeenten als schoolbesturen (Ledoux e.a., 2009; 2013).

Toelating en toegankelijkheid

De vraag die in dit rapport voorligt, is of scholen zelf een bijdrage leveren aan deze onderwijssegregatie, expliciet of impliciet middels een bepaald toelatings- en/of toegankelijkheidsbeleid. Naar formeel en informeel toelatingsbeleid van scholen is nog weinig onderzoek gedaan; beschikbare informatie betreft voornamelijk casuïstiek. Dat bemoeilijkt de ontwikkeling van beleid om onderwijssegregatie te kunnen verminderen. Het doel van dit onderzoek is om inzicht te bieden in drempels die worden ervaren bij toelating tot de school dan wel de keuze voor een specifieke school en op het eventuele effect daarvan op de samenstelling van de leerlingenpopulatie van scholen.

Als het gaat om toelatingsbeleid van scholen, moet een onderscheid gemaakt worden tussen basis- en voortgezet onderwijs. Basisscholen kunnen en mogen niet selecteren op basis van prestaties, scholen voor voortgezet onderwijs kunnen en mogen dit wel. Echter, sinds de inwerkingtreding van de Wet op de Eindtoetsing Primair Onderwijs in het schooljaar 2014/2015 mogen scholen voor voortgezet onderwijs geen andere gegevens dan het advies van de basisschool (eventueel gewijzigd naar aanleiding van heroverweging op basis van uitkomst van de eindtoets) gebruiken voor het wel of niet toelaten van leerlingen¹. Wat nog wel speelt, is hoe scholen voor voortgezet onderwijs omgaan met toelating van leerlingen bij wie het advies door de basisschool wordt bijgesteld. Sommige scholen houden voor deze leerlingen plaatsen vrij, andere doen dat niet en laten deze leerlingen niet meer toe als ze hun toelatingscapaciteit inmiddels bereikt hebben (Oomens, e.a., 2017).

Dit speelt alleen in situaties waarin scholen ‘vol’ zijn, maar dit kan wel de kansen van vooral kinderen van ouders met een migratieachtergrond (bij wie de kans op bijstelling van het advies wat groter is) op toelating tot de school van hun voorkeur beperken en dus een drempel betekenen (CPB, 2019).

¹ Er gelden hier enkele uitzonderingen. In de eerste plaats voor scholen die onderwijs aanbieden waarvoor leerlingen specifieke kennis of vaardigheden moeten beheersen zoals afdelingen voor tweetalig onderwijs, (top)sport, techniek, cultuur, e.d. In de tweede plaats geldt een uitzondering voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften.

Een school die vol is, mag leerlingen weigeren. Dit geldt zowel in het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs en het geldt ook voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften (de zorgplicht geldt in die gevallen niet, zie Bierkens & Zoontjens, 2018). Dit mag uiteraard alleen als het consequent gebeurt.

Verder mogen scholen een toelatingsbeleid² hanteren, zowel in het po als in het vo, zolang ze dat maar consequent doen en daarover transparant zijn. Bepaalde gronden mogen daarbij niet gehanteerd worden, zoals het verplicht stellen van een hoge ouderbijdrage. In de praktijk is hier echter sprake van een grijs gebied: scholen vermelden niet altijd in hun communicatie dat de ouderbijdrage vrijwillig is en het staat hen vrij de hoogte daarvan zelf te bepalen. In de praktijk vormt dit voor een (kleine) groep ouders dan toch een drempel, zoals bijvoorbeeld bleek uit onderzoek naar de vrijwillige ouderbijdrage (Van den Berg e.a., 2017).

Ook mogen bijzondere scholen wel, en openbare scholen niet hun denominatie hanteren als toelatings- respectievelijk weigeringsgrond. Ook hiervoor geldt dat dit alleen mag als het consequent gebeurt (zie ook Onderwijsraad, 2005). Ook wordt er in bepaalde gevallen postcodebeleid gevoerd.³

Er is weinig bekend over welke informele processen spelen als het gaat om (drempels voor) toelating. Te denken valt aan ‘wegadviseren’ (waarbij scholen ouders vóór aanmelding verwijzen naar een andere school, omdat evident is dat de school van aanmelding niet de meest geschikte is voor de betreffende leerling, of om ervoor te zorgen dat ouders zich niet officieel aanmelden en bijvoorbeeld zo de zorgplicht ontwijken (Ledoux, Smeets, & Weijers, 2019). Daarnaast kan het gaan om processen als de aantrekkende of juist afstotende werking van het hanteren van een specifiek onderwijsconcept of profiel (Inspectie van het Onderwijs, 2019), aan de werking van wachtlijsten en de bekendheid daarvan bij verschillende groepen ouders en aan voorrangsregels voor plaatsing (bijvoorbeeld voorrang voor kinderen die al broers of zussen hebben op de school, of voor kinderen die op een met de vo-school overeenkomstige ‘conceptschool’ hebben gezeten in het basisonderwijs, of voor kinderen die doorstromen vanuit de voorschool). Deze drempels beïnvloeden niet alleen direct de toelating van groepen leerlingen, maar ook indirect omdat ze invloed kunnen hebben op bijvoorbeeld het schoolkeuzegedrag van ouders. Zo toont recent onderzoek aan dat schoolkosten bij 3 procent van de ouders van leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs van invloed is geweest op hun schoolkeuzegedrag (Suijkerbuijk, Van der Ploeg, Van den Berg, Bussink, & Van der Ven, 2019; Van den Berg, Megens, Van der Meijden, & Koopman, 2017).

Ouderbezwaar

Ouderbezwaren zijn een relevant thema in het kader van onderwijssegregatie, onder meer omdat de mogelijkheid tot – en procedure voor – het indienen van bezwaren niet voor alle ouders even gemakkelijk is. Met name voor ouders met een migratieachtergrond spelen soms een Nederlandse taalbarrière en onbekendheid met het Nederlandse onderwijssysteem een rol: deze ouders zijn niet altijd op de hoogte van de mogelijkheden om op eigen initiatief bezwaren in te dienen of voelen zich niet volledig in staat om problemen aan de orde te stellen (Booijink, 2007). Bovendien zijn ouders met een geringe kennis van – en ervaring met – het Nederlandse onderwijs over het algemeen sneller tevreden over scholen (Ledoux, Decker, De Bruijn, & Voncken, 1992) en hebben een minder kritische en

² Een aantal gemeenten heeft een centraal aanmeldbeleid. Dit beleid houdt in dat ouders meerdere voorkeuren voor bepaalde scholen kunnen doorgeven en dat leerlingen vervolgens over scholen uit het gebied worden verdeeld (Brink, Paulussen, & Bergen, 2010). Een voorbeeld van een gemeente met dit beleid is Amsterdam. <https://www.amsterdam.nl/onderwijs-jeugd/basisonderwijs/aanmelden/>

³ Leerlingen die wonen in de buurt van de school krijgen voorrang en leerlingen die niet in de buurt van de school wonen komen op een wachtlijst te staan (Gilsing & Tierolf, 2010). Op deze manier kunnen scholen ernaar streven om een afspiegeling van de buurtbevolking te worden.

actieve houding tegenover scholen (Veen & Van Erp, 1995). Een beperkte (mogelijkheid tot) betrokkenheid van ouders heeft gevolgen voor de beeldvorming over deze ouders: leraren op scholen met veel leerlingen met een migratieachtergrond hebben een negatiever beeld van de ouderbetrokkenheid dan leraren op scholen met overwegend leerlingen zonder migratieachtergrond (Jepma, 2005). Door lagere verwachtingen te hebben van lager opgeleide ouders en ouders met een migratieachtergrond, gaan leraren mogelijk minder dialoog en samenwerking aan met deze ouders (Booijink, 2007). Een combinatie van deze factoren maakt dat het voor deze groepen ouders lastiger kan zijn om een bezwaarprocedure aan te gaan, waardoor zij mogelijk minder kansen hebben om hun kind op de gewenste school te plaatsen.

Er is weinig systematisch onderzoek verricht naar de frequentie, redenen en uitkomsten van bezwaren die door ouders worden gemaakt. Uit een onderzoek naar het toelatingsbeleid van scholen in de gemeenten Deventer, Nijmegen en Amsterdam blijkt dat ouders van leerlingen in het primair onderwijs nauwelijks met klachten komen, maar ouders van leerlingen in het voortgezet onderwijs de methodiek van scholen niet altijd als transparant ervaren en met name in het vwo weinig leerlingen in de school van hun eerste keuze werden geplaatst (Walraven e.a., 2019). De bezwaren die zijn ingediend bij het College voor de Rechten van de Mens (2017) hebben voornamelijk betrekking op passend onderwijs, zo komt het voor dat scholen discrimineren door geen of onvoldoende aanpassingen te faciliteren voor leerlingen met een handicap of chronische ziekte. In veel van deze gevallen blijkt het dat scholen niet op de hoogte zijn van de plichten die zij hebben ten aanzien van deze leerlingen. Hetzelfde geldt voor klachten die worden voorgelegd aan de Geschillencommissie Passend Onderwijs.

Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 presenteren we de onderzoeksvragen en in hoofdstuk 3 de aanpak van het onderzoek. In hoofdstuk 4 gaan we dieper in op het juridische kader rondom de toegankelijkheid en het toelatingsbeleid van het onderwijs. In hoofdstuk 5 en hoofdstuk 6 komen respectievelijk de onderzoeksresultaten voor het basis- en het voortgezet onderwijs aan bod. Binnen beide hoofdstukken is dezelfde verdeling aangehouden in vier secties: toelatingsbeleid, toegankelijkheid, de bezwaarprocedure en effecten op de samenstelling van scholen. We sluiten het rapport af met de conclusies en discussie in hoofdstuk 7.

2 Onderzoeksvragen

Op grond van de zojuist geschetste achtergrond zijn de volgende onderzoeksvragen voor dit rapport opgesteld.

Onderzoeksvragen

1. Toelatingsbeleid

- a. Hoe ziet het formele toelatingsbeleid van scholen in het funderend onderwijs eruit?
- b. Is er daarbij een verschil tussen het toelatingsbeleid van openbaar en bijzonder onderwijs?
- c. Wat is het juridisch kader waarbinnen besturen opereren als het gaat om toelating van leerlingen?
- d. Wordt er door scholen helder gecommuniceerd over formeel toelatingsbeleid?
- e. Welke rol speelt toelatingsbeleid van scholen in de schoolkeuze van ouders en leerlingen?
- f. In welke mate leggen ouders zichzelf beperkingen op bij de schoolkeuze?

2. Toegankelijkheid

- a. Welke andere (kenbare en informele) drempels voor toegankelijkheid van scholen in het funderend onderwijs zijn er?
- b. Ervaren ouders (formele/informele) drempels als het gaat om toelating? Geldt dat al dan niet voor specifieke groepen ouders?

3. Bezwaar

- a. In hoeverre maken (welke) ouders bezwaar bij weigering van een bestuur om hun kind toe te laten?
- b. Welke redenen hebben ouders om geen bezwaar te maken?
- c. Op grond waarvan wordt bezwaar gemaakt en wat zijn de uitkomsten van deze bezwaren?
- d. Is er een verschil tussen openbaar en bijzonder onderwijs bij de bezwaarprocedures (aangezien de rechtsgang verschilt)?

4. Effecten

- a. Wat voor invloed hebben formeel toelatingsbeleid en andere toegangs drempels op de samenstelling van een school?

3 Plan van aanpak

Voor dit onderzoek is een opzet gekozen waarmee zowel breed (kwantitatief) als verdiepend (kwalitatief) het vraagstuk rondom toegankelijkheid en toelating in kaart is gebracht. De opzet van het onderzoek ziet er in vogelvucht als volgt uit:

1. Literatuurstudie
2. Inhoudsanalyse schoolgidsen toelatingsbeleid
3. Interviews met sleutelinformanten
4. Digitale enquête scholen po en vo
5. Digitale enquête ouders po en vo
6. Aanvullende telefonische interviews onder scholen en ouders
7. Analyse
8. Reflectie

Bovengenoemde onderdelen lichten we hieronder kort één voor één toe.

Literatuurstudie

Het onderzoek is gestart met een documentstudie met als doel de huidige situatie rondom toelatingsbeleid en toegankelijkheid in kaart te brengen op basis van informatie die al door anderen is verzameld en gepubliceerd.

Inhoudsanalyse schoolgidsen toelatingsbeleid

Om een (eerste) beeld te krijgen van soorten toelatingsbeleid en de wijze waarop dat naar (onder meer) ouders wordt gecommuniceerd, hebben we een steekproef van 50 basisscholen en 50 scholen voor voortgezet onderwijs getrokken. Bij de selectie hiervoor is gezorgd voor spreiding op kenmerken van scholen die (mogelijk) samenhangen met toelating/drempels:

- denominatie,
- gemeentegrootte: in stedelijk gebied hebben ouders meer keuze en zijn scholen mogelijk selectiever bij toelating,
- schooltype/breedte van het aanbod: in vo, categoriale scholen zullen in hun toelatingsbeleid naar verwachting verschillen van brede scholengemeenschappen.

We hebben de websites van deze scholen bezocht om informatie over bestaan van toelatingsbeleid en eventuele inhoud van dat beleid te achterhalen (bijvoorbeeld via schoolgidsen). De informatie uit de schoolgidsen is gecombineerd met informatie van de website van de school.

Interviews met sleutelinformanten

Naast de schoolgidsanalyse zijn er interviews gehouden met sleutelinformanten van relevante stakeholders. Er zijn in totaal tien interviews gehouden. We hebben stakeholders geselecteerd die volgens ons het beste inzicht konden verschaffen in variatie in vormen, achterliggende redenen en werking van formeel toelatingsbeleid maar ook van beperkte toegankelijkheid. Er is gesproken met de volgende stakeholders: de Inspectie van het Onderwijs (één inspecteur po en één inspecteur vo), PO- en VO-raad, LAKS, Ouders & Onderwijs, onderwijsconsulenten, gemeente Nijmegen en gemeente Utrecht en Stichting Leergeld.

Tijdens de (semigestructureerde) interviews werden variatie in vormen, achterliggende redenen en werking van formeel toelatingsbeleid besproken, maar ook vormen van beperkte toegankelijkheid, dus

drempels voor ouders naast formeel toelatingsbeleid. Daarnaast werd de sleutelinformanten gevraagd naar het voorkomen van bezwaren van ouders. Ook werd de sleutelinformanten gevraagd aan te geven wat volgens hun de gevolgen van onderwijssegregatie zijn. De sleutelinformanten kregen de ruimte om informatie en hun perspectief vanuit hun rol te delen. De informatie die gedeeld werd door de sleutelinformanten was in de meeste gevallen gebaseerd op onderzoek dat zij zelf hadden uitgevoerd of hadden gelezen en/of kennis die zij hadden opgedaan in hun dagelijks werk. Voorbeelden die werden gegeven waren meestal gebaseerd op 'van horen zeggen' en casuïstiek die zij wel eens tegenkwamen in hun dagelijks werk.

Digitale enquête scholen po en vo

Er is een vragenlijst uitgezet onder een steekproef van directeurs van basisscholen en onder alle directeurs van alle vestigingen van scholen voor voortgezet onderwijs. De vragenlijst had als doel om inzicht te verschaffen in de verschillende vormen van toelatingsbeleid die scholen hanteren, hoe de uitvoering daarvan verloopt (bijvoorbeeld aantal weigeringen, belangrijkste redenen daarvoor, ouders die in bezwaar en beroep gaan, gang naar geschillencommissies of rechter), en de effecten die toelatingsbeleid heeft. Er zijn twee vragenlijsten opgesteld, één voor de scholen voor basisonderwijs en één voor de scholen voor voortgezet onderwijs. De inhoud van de vragenlijsten is gebaseerd op de informatie uit de eerste fasen van het onderzoek (literatuur, sleutelinformanten en inhoudsanalyse toelatingsbeleid).

Beide vragenlijsten zijn als bijlage bij dit rapport opgenomen.

De vragenlijst voor de basisscholen is uitgezet onder een gestratificeerde steekproef van scholen. Door bepaalde groepen in verhouding tot de populatie te overrepreresenteren hebben we geprobeerd alle groepen in de uiteindelijke respons te vangen. De schoolkenmerken gemeentegrootte, denominatie en achterstandsscore zijn gebruikt om de gestratificeerde steekproef te trekken. In totaal zijn in het primair onderwijs ongeveer 6800 basisscholen (BRIN-nummers hoofdvestiging). We hebben hieruit een steekproef van 1736 scholen getrokken. Uiteindelijk hebben 429 scholen de vragenlijst (grotendeels) voltooid. Dit komt neer op een respons van 25 procent. In het voortgezet onderwijs hebben we de gehele populatie benaderd omdat het aantal scholen hier veel kleiner is. Er is dus hier geen sprake van een gestratificeerde steekproef. In het voortgezet onderwijs zijn 1478 scholen (BRIN-vestigingsnummers) benaderd. Uiteindelijk hebben in het vo 388 scholen de vragenlijst (grotendeels) voltooid. Dit komt neer op een respons van 26 procent. Voor de analyse van de data is de respons teruggewogen naar de populatie op de stratificatiekenmerken.

Digitale enquête ouders po en vo

Ook voor de ouders zijn twee vragenlijsten ontwikkeld en uitgezet. Deze vragenlijsten komen grotendeels overeen voor beide onderwijssectoren, maar kennen ook enkele verschillen. Deze verschillen bestaan voornamelijk uit zaken die voorkomen bij toelating in het vo (zoals schooladvies) maar niet in het po.

Beide vragenlijsten zijn als bijlage bij dit rapport opgenomen.

Voor het uitzetten van de vragenlijsten onder ouders hebben we een gestratificeerde steekproef getrokken in samenwerking met de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) van het ministerie van OCW. Dit is verlopen via de volgende specificaties:

In het po is een steekproef van in totaal 25.000 ouders van leerlingen met een kind in het eerste leerjaar (groep 1) benaderd. Deze steekproef was gestratificeerd naar de volgende schoolkenmerken: denominatie, gemeentegrootte en leerlingenpopulatie (gewichtenleerlingen op de school). Uiteindelijk

hebben 3023 po-ouders de vragenlijst (grotendeels) voltooid. Dit komt neer op een respons van 12 procent.

In het vo zijn ook 25.000 ouders benaderd met een kind in de brugklas (eerste leerjaar van het voortgezet onderwijs). Deze steekproef was gestratificeerd naar de volgende schoolkenmerken: aangeboden onderwijsniveaus, denominatie en gemeentegrootte. Uiteindelijk hebben 3242 ouders de vragenlijst (grotendeels) voltooid. Dit komt neer op een respons van 13 procent. De responsgroep is voor de analyse teruggewogen naar de populatie op de stratificatiekenmerken.

Aanvullende telefonische interviews onder scholen en ouders

Voor een inhoudelijke verdieping op beide enquêtes zijn tot slot enkele aanvullende gesprekken gevoerd met po- en vo-scholen en ouders. De gesprekken zijn gevoerd middels een telefonisch interview. Deze verdieping is onder andere bedoeld om situaties te duiden waarin bezwaar gemaakt wordt door ouders tegen de weigering van een school hun kind toe te laten: wat zijn de redenen voor de school om te weigeren en wat zijn de redenen van de ouders om bezwaar te maken.

De selectie van scholen waarmee een interview is gehouden, vond plaats op basis van de gegeven antwoorden in de enquêtes onder schoolleiders. Op grond daarvan hebben we een aantal geschikte scholen (bijvoorbeeld scholen die aangeven ervaring te hebben met bezwaren van ouders, scholen die wel eens kinderen weigeren, scholen die actief de leerlingenpopulatie beïnvloeden of scholen die wel eens afwijken van het toelatingsbeleid vanwege andere redenen dan het niet kunnen voldoen aan de ondersteuningsbehoefte) geselecteerd en de betreffende schoolleiders benaderd met het verzoek deel te nemen aan een verdiepend gesprek. In totaal zijn 5 gesprekken met schoolleiders gevoerd. De selectie van ouders is op soortgelijke manier verlopen. Er is in de oudervragenlijst een vraag opgenomen of ouders eventueel bereid zijn hun ervaringen toe te lichten in een verdiepend gesprek en of zij daartoe hun contactgegevens willen invullen. Aan de hand van bereidheid hiertoe en hun antwoorden in de enquête hebben we een aantal geschikte ouders (bijvoorbeeld waarvan hun kind is geweigerd en die bezwaar hebben ingediend, zich gediscrimineerd hebben gevoeld of vanwege andere redenen geweigerd zijn) geselecteerd en benaderd met het verzoek deel te nemen aan een verdiepend gesprek. In totaal zijn 10 gesprekken met ouders gevoerd. De uitgewerkte interviews komen verspreid door het hele rapport terug in speciale kaders op plekken waar ze dienen ter illustratie van of toelichting op de hoofdtekst.

Analyse

De analyse van de eerste onderzoeksonderdelen, de documentenstudie, raadplegen van de websites/schoolgidsen op toelatingsbeleid en interviews met sleutelinformanten zijn vastgelegd in een tussennotitie voor de begeleidingscommissie met als doel tussentijds zicht te bieden op de eerste resultaten op hoofdlijnen.

De gegevens uit de online enquêtes zijn geanalyseerd met statistieksoftware (SPSS) en de resultaten zijn overzichtelijk gepresenteerd in tabellen en grafieken, aangevuld met informatie afkomstig uit de overige onderdelen van dit onderzoek (literatuurstudie, analyse van schoolgidsen en verdiepende interviews). In een deel van de tabellen en grafieken zijn de resultaten uitgesplitst naar verschillende groepen in de populatie. Zo zijn bijvoorbeeld antwoorden van ouders uitgesplitst naar het opleidingsniveau of de migratieachtergrond om een verdiepend beeld te geven van segregatie in het onderwijs. De categorieën die zijn gebruikt om de respondenten in te verdelen worden in bijlage 1 nader gespecificeerd. De verschillen tussen groepen in de gepresenteerde tabellen en figuren en de conclusies die hieruit voorkomen zijn getoetst op significantie met behulp van Chi-kwadraat toetsen. De bijbehorende grafieken zijn van significantietekens (*) voorzien. Eén, twee en drie sterretjes staan daarbij

respectievelijk voor significante resultaten bij een alpha lager dan 0.1, 0.05 en 0.01. Wanneer verschillen worden besproken in de tekst gaat het altijd om significante verschillen, tenzij expliciet wordt aangegeven dat een verschil niet significant is. De rapportage is zoals eerder al genoemd verdeeld in een sectie over basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Daarbinnen zullen we de lijn volgen zoals geformuleerd in het hoofdstuk Onderzoeksvragen (hoofdstuk 2).

Reflectie

In juni 2020 zijn de belangrijkste bevindingen van dit onderzoek teruggekoppeld aan een selectie van respondenten die tijdens dit onderzoek zijn geïnterviewd. Deze respondenten bestaan uit ouders, schoolleiders en stakeholders (Inspectie van het Onderwijs (één inspecteur po en één inspecteur vo), PO-Raad, VO-Raad, LAKS, Ouders & Onderwijs, Onderwijsconsulenten en Landelijk Kenniscentrum Gemengde Scholen).

De respondenten zijn gevraagd om te reageren op de belangrijkste bevindingen en enkele reflectievragen te beantwoorden. Er hebben in totaal acht stakeholders, zeven schoolleiders (3 po/4 vo) en twee ouders (met een kind op het vo) gereageerd. Een korte samenvatting van hun input is in hoofdstukken 5 en 6 telkens aan het einde van elk deelhoofdstuk opgenomen.

4 Juridisch kader

De resultaten in dit rapport beschrijven vaak gedragingen of intenties van scholen waarover wet- en regelgeving bestaat. We bespreken de rechten en plichten omtrent de toegankelijkheid en het toelatingsbeleid, zodat de lezer de resultaten in de hoofdstukken die volgen vanuit dit perspectief kan beschouwen. We gaan hieronder achtereenvolgens in op vrijheid van onderwijs, aanmelding, toelating, toelatingsbeleid, zorgplicht, ouderbijdrage en schoolkosten, bezwaarprocedures en desegregatiebeleid.

Vrijheid van onderwijs en leerplicht

Nederland kent al bijna een eeuw een systeem van vrijheid van onderwijs. Artikel 23 van de Grondwet biedt burgers vrijheid tot de oprichting van scholen. Daarnaast hebben ouders de vrijheid om het soort onderwijs te kiezen voor hun kind, zoals beschreven in artikel 26 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

Onderwijs is niet alleen een recht, maar ook een plicht. Zo staat in de Leerplichtwet (1969) artikel 3 lid 1 beschreven dat kinderen niet eerder dan vanaf hun vierde levensjaar naar de basisschool mogen (afgezien van maximaal 5 ‘wendagen’ zoals beschreven in de Wet primair onderwijs; WPO art. 39 lid 3). Kinderen zijn leerplichtig vanaf 5 tot en met 16 jaar en kwalificatieplichtig tot 18 jaar. Dit betekent dat kinderen die op hun 16^e nog geen startkwalificatie (een havo-, vwo- of mbo-diploma) hebben gehaald tot hun 18^e naar school moeten.

Leerlingen gaan 8 jaar naar de basisschool (WPO, art. 8 lid 9) en tussen de 4 en 6 jaar naar de middelbare school, afhankelijk van het niveau (WVO art. 7 lid 1, art. 8, art. 9, art. 10a).

Aanmelding basisschool

Rondom deze vrijheden en verplichtingen is de wetgeving rondom de aanmelding en toelating tot het onderwijs van belang. Ouders mogen hun kind aanmelden bij een basisschool naar keuze vanaf het moment dat deze 3 jaar wordt (WPO art. 40 lid 2). Aanmelding wordt schriftelijk gedaan door de ouders ten minste 10 weken voor de datum waarvoor toelating wordt gevraagd. Basisscholen hebben vervolgens maximaal 10 weken (6 weken plus eventueel 4 weken uitstel) om te beslissen of een kind kan worden toegelaten (WPO art. 40 lid 6).

Aanmelding middelbare school

Volgens artikel 27 van de wet op het voortgezet onderwijs (WVO, lid 2f) zijn de termijnen waarbinnen het bevoegd gezag besluit tot al dan niet toelating na aanmelding hetzelfde als in het basisonderwijs (respectievelijk 6 weken met eventueel 4 weken uitstel).

De toelating van de leerling wordt gebaseerd op het schooladvies, bedoeld in artikel 42, tweede lid, van de Wet op het primair onderwijs of artikel 43, tweede lid, van de Wet op de expertisecentra (WVO, art. 27, lid 1c). Het schooladvies maakt deel uit van het onderwijskundig rapport dat door de basisschool wordt opgesteld. Als de leerling over meer kennis en vaardigheden beschikt dan het schooladvies stelt, heroverweegt het bevoegd gezag het schooladvies. Zulks kan blijken uit de uitslag van de centrale eindtoets of een andere gecertificeerde eindtoets.

Toelating

Scholen mogen leerlingen weigeren op twee wettelijke gronden voor het basisonderwijs en een extra grond voor het voortgezet onderwijs.

Allereerst mogen scholen leerlingen weigeren wanneer er geen plaatsruimte beschikbaar is op school (WPO art. 40 lid 5a, WVO art. 27 lid 2d, sub a). Scholen kunnen vaak een beperkt aantal leerlingen

aannemen. Wanneer het aantal aanmeldingen te hoog is, mag een school dus een toelatingsbeleid voeren mits dit consequent en transparant gebeurt (zie ook Onderwijsraad, 2005).

Ten tweede mag het bevoegd gezag van een bijzondere school een leerling niet toelaten wanneer de ouders desgevraagd weigeren te verklaren de grondslag van het onderwijs op te school te respecteren of onderschrijven (WPO art. 40 lid 5b, WVO art. 27 lid 2d, sub b). Wanneer dit gebeurt op religieuze grondslag spreekt men van weigering op grond van richting. Dit is in lijn met artikel 6 en 23 van de Grondwet en artikel 9 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. In artikel 6 van de Grondwet wordt het recht op vrijheid van godsdienstbelijdenis en levensovertuiging geregeld en in artikel 23 de vrijheid van inrichting van het onderwijs. In artikel 9 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens wordt de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst behandeld. Wanneer weigering gebeurt op niet-religieuze grondslag, dan is er sprake van weigering op grond van inrichting. In het geval van selectie op grond van inrichting mogen scholen ook selecteren op basis van niet-religieuze criteria. Gedacht moet hier worden aan onderwijskundige, onderwijsinhoudelijke en principiële kwesties, zoals het minimumniveau van de leerling en de (beperkte) omvang van de klas. Dit geldt voor zowel bijzondere als openbare scholen. Openbare scholen mogen echter geen leerlingen weigeren op religieuze criteria. De toelatingsvrijheid is in het bijzonder onderwijs dus ruimer dan in het openbaar onderwijs. In het bijzonder onderwijs is geen sprake van de garantiefunctie, die voor het openbaar onderwijs is vastgelegd in de Grondwet (de garantiefunctie houdt in dat altijd openbaar onderwijs beschikbaar moet zijn op redelijke afstand). De strekking van artikel 23 lid 4 van de Grondwet is dat openbaar onderwijs móet en dat bijzonder onderwijs daarnaast mág bestaan.

Ten derde mogen scholen voor voortgezet onderwijs leerlingen weigeren op grond van prestaties (WVO, art. 27, lid 1c en Inrichtingsbesluit WVO, art. 3). Sinds de inwerkingtreding van de Wet op de Eindtoetsing Primair Onderwijs (2019) mogen vo-scholen uitsluitend het schooladvies van de basisschool gebruiken voor het wel of niet toelaten van leerlingen op basis van prestaties. Scholen mogen leerlingen weigeren met een advies dat niet past bij het onderwijsniveau wat de school aanbiedt, mits dit transparant en consequent gebeurt. Het bevoegd gezag van de basisschool is er wel aan gehouden het schooladvies te heroverwegen als de uitkomst van de centrale eindtoets of een andere eindtoets een hoger onderwijsniveau aangeeft (zie hiervoor).

Scholen voor voortgezet onderwijs die profielklassen aanbieden, zoals voor tweetalig onderwijs, (top)sport, kunst, techniek of cultuur, mogen selecteren op basis van specifieke kennis of vaardigheden die leerlingen nodig hebben voor die specifieke opleiding (Walraven e.a., 2019).

In Amsterdam is dit bijvoorbeeld geregeld binnen de zogenaamde kernprocedure, een overeenkomst tussen vo-scholen en de gemeente. Extra eisen moeten van tevoren bekend worden gemaakt en de aanvullende toelatingscriteria moeten worden vermeld in de schoolgids. Als een leerling niet geschikt is voor de profielklas, wordt er een plek in een reguliere klas aangeboden. Als dat niet mogelijk is omdat de school alleen profielklassen kent, wordt een beschikbare plek op een andere school binnen hetzelfde schoolbestuur aangeboden.

Toelatingsbeleid

Naast het weigeren van leerlingen, mogen scholen ook toelatingsbeleid voeren om te bepalen welke leerlingen zij wel of niet aannemen. Wanneer scholen meer aanmeldingen ontvangen dan zij capaciteit hebben, voeren zij toelatingsbeleid. Omdat scholen inrichtingsvrijheid hebben (Grondwet art. 23 lid 7) kunnen scholen zelf kiezen hoe zij dit beleid voeren, mits er geen sprake is van overtreding van fundamentele wetten, zoals het verbod op discriminatie (Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, art. 8). Alleen bij meer aanmelding dan capaciteit mogen scholen wachtlijsten

hanteren of loten. Naast loting en toelating op volgorde van aanmelding (bijvoorbeeld met wachtlijsten) kunnen scholen ook voorrangsregelingen treffen. Scholen mogen bijvoorbeeld een postcodebeleid voeren en alleen leerlingen toelaten die binnen een bepaalde afstand tot de school wonen. Een uitzondering geldt voor openbare scholen, wanneer de keuze van ouders door het beleid wat een school voert wordt beperkt tot één school. Dit zou namelijk in strijd zijn met de vrijheid van ouders die ouders hebben om het onderwijs voor hun kind te kiezen (Universele Verklaring van de Rechten van de Mens art. 26 lid 3). Daarnaast mogen scholen, ongeacht de verhouding aantal aanmeldingen en capaciteit, bijvoorbeeld kinderen van personeelsleden of kinderen met broertjes en zusjes op school voorrang geven, mits consequent en transparant.

Zoals eerder vermeld mogen bij bijzondere scholen, zoals scholen met een religieuze of levensbeschouwelijke grondslag leerlingen selecteren op grond van richting, mits dit consequent en transparant wordt uitgevoerd (College voor de Rechten van de Mens, 2012). Het schoolbestuur moet wel schriftelijk uitleggen waarom een kind niet wordt toegelaten. Ouders of verzorgers kunnen dan binnen 6 weken schriftelijk bezwaar indienen tegen de weigering. Daarna beslist het schoolbestuur binnen 4 weken of het kind alsnog wordt toegelaten of niet. In die 4 weken moet de school aan ouders of verzorgers de mogelijkheid bieden om hun verhaal te doen. Ouders of verzorgers kunnen tegen de nieuwe beslissing in beroep gaan bij de bestuursrechter (openbaar onderwijs) of de civiele rechter (bijzonder onderwijs).

Zorgplicht

Wanneer een leerling na het doorlopen van de bovenstaande punten zich mag aanmelden voor de school, is er nog een weg waarlangs een leerling toch naar een andere school gestuurd kan worden. Het bevoegd gezag beoordeelt namelijk of een leerling extra ondersteuningsbehoeften heeft en of de school hierin kan voorzien. Hiervoor mag het bevoegd gezag de nodige gegevens bij ouders of verzorgers opvragen.

Bij ondersteuningsbehoeften gaat het niet om groepsgebonden achterstanden. Het is een begrip dat gerelateerd is aan passend onderwijs. Een ondersteuningsbehoefte slaat op de extra ondersteuning die een leerling nodig heeft vanwege een beperking of een andere individu-gebonden omstandigheid die leren en presteren beïnvloedt of kan beïnvloeden, of die invloed heeft op het welzijn van kinderen op school. Het kan gaan om kindkenmerken (zoals fysieke en psychische aandoeningen, maar ook persoonlijkheidsaspecten zoals kwetsbaarheid, geringe veerkracht), maar ook om kenmerken van de thuissituatie (bijvoorbeeld vechtscheidingen of ouders die veel van het kind eisen, of juist pedagogisch onmachtig zijn, of zelf problemen hebben van bijvoorbeeld psychische of financiële aard), en om kenmerken van de schoolomgeving (zoals groepsdynamiek in de klas die gepaard gaat met uitsluiting of pesten).

Een ondersteuningsbehoefte kan dus zeer divers van aard zijn en hoeft niet gepaard te gaan met onderwijsachterstand. En een leerling met onderwijsachterstand heeft niet per se een ondersteuningsbehoefte. De wet expliciteert dat extra ondersteuning ter bevordering van de beheersing van de Nederlandse taal met het oog op het voorkomen en bestrijden van onderwijsachterstanden niet als ondersteuningsbehoefte wordt aangemerkt (WPO art. 40 lid 3).

Wanneer de school niet in de ondersteuningsbehoefte kan voorzien, mag deze een leerling weigeren. Met de invoering van de zorgplicht mag een leerling alleen op grond van ondersteuningsbehoefte geweigerd worden na overleg met de ouders en nadat de school een andere school heeft gevonden die de juiste ondersteuning kan bieden en bereidwillig is de leerling aan te nemen (Bierkens & Zoontjens, 2018; Ledoux e.a., 2019; zie ook www.onderwijsgeschillen.nl).

De zorgplicht gaat pas in vanaf het moment dat een leerling met ondersteuningsbehoeften aan de beurt is op de wachtlijst of vanaf het moment dat deze is ingeloot en de ouders in het geval van een bijzondere school hebben verklaard de richting of inrichting van de school te onderschrijven. Leerlingen met ondersteuningsbehoeften hebben dus geen voorrang op andere leerlingen.

Een schoolbestuur stelt ten minste eens in de 4 jaar een schoolondersteuningsprofiel (SOP) op waarin staat beschreven welke ondersteuning de school kan bieden, welke leerlingen wel of niet geplaatst kunnen worden en wat er van leraren verwacht wordt en hoe ervoor gezorgd wordt dat zij die verwachtingen ook waar kan maken (WPO, art. 8 lid 5). Op basis van het SOP neemt het bevoegd gezag een beslissing over de toelating van een leerling met extra ondersteuningsbehoeften. Het bevoegd gezag beoordeelt of een leerling extra ondersteuningsbehoeften heeft door informatie op te vragen bij de ouders (WPO art. 40 lid 3, WVO art. 27 lid 2a) en deze te vergelijken met het SOP van de school (WPO art. 40 lid 4, WVO art. 27 lid 2c).

Samenwerkingsverbanden stellen ten minste één keer per vier jaar een ondersteuningsplan op (WPO, art. 18a). In dit plan wordt geregeld op welke wijze er door de scholen in het samenwerkingsverband wordt voldaan aan de basisondersteuningsvoorzieningen. Daarnaast bevat het plan een beschrijving van de procedures en criteria omtrent plaatsing in het speciaal basisonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs en eventuele terugplaatsing naar het regulier onderwijs.

Ouderbijdrage en schoolkosten

Scholen ontvangen subsidie van het rijk om onderwijs te geven, maar mogen vragen om een extra bijdrage van ouders. Scholen bepalen zelf hoe hoog de ouderbijdrage is. Toelating mag echter niet afhankelijk worden gesteld van een geldelijke bijdrage van ouders of verzorgers (WPO art. 40 lid 1). De bijdrage is vrijwillig en scholen zijn verplicht dit te vermelden. Het basisonderwijs is dus in principe gratis toegankelijk voor alle kinderen. Ook in het vo wordt de toelating niet afhankelijk gesteld van een andere dan een bij of krachtens de wet geregelde bijdrage (WVO art. 27 lid 2). De geldelijke bijdrage van ouders moet verplicht worden vermeld in de schoolgids, waarbij wordt aangetekend dat deze vrijwillig is (WPO art. 13 lid 1e, WVO art. 24a lid 1).

De ouderbijdrage kan bijvoorbeeld worden gevraagd voor de bekostiging van schoolkampen, excursies en culturele activiteiten. De ouders in de medezeggenschapsraad (MR) moeten instemmen met de hoogte en de bestemming van de ouderbijdrage. Bij niet verplichte programmaonderdelen mag een leerling uitgesloten worden van deelname. Als het om lesstof gaat, moet dit met andere reguliere lessen worden ondervangen.

In het voortgezet onderwijs zijn schoolboeken gratis. Het gaat om leerboeken, werkboeken, projectboeken en tabellenboeken, maar ook om digitale leermaterialen, zoals cd's, dvd's en licentiekosten. Scholen mogen wel om een borg vragen, bijvoorbeeld om te zorgen dat leerlingen netjes met de boeken omgaan. Als ouders hiermee instemmen mogen scholen de borgregeling handhaven, anders niet. Borg is dus ook vrijwillig.

Er zijn ook schoolkosten die ouders zelf moeten betalen. Het gaat om aanvullende lesmaterialen, zoals gymkleding, atlas, rekenmachine, woordenboeken en schrijfmaterialen. Deze zaken zijn persoonsgebonden en gaan meerdere jaren mee en kunnen ook door anderen in het gezin gebruikt worden. Als de school ze aanschaf kan zij een vergoeding vragen via de vrijwillige ouderbijdrage, maar dit hoeft niet verplicht betaald te worden. De ouder is dan zelf verantwoordelijk voor de aanschaf.

Overige kosten ten bate van extra activiteiten buiten het reguliere programma kunnen scholen in rekening brengen bij ouders. Scholen zijn verplicht een kosteloos alternatief te bieden als ouders deze kosten niet willen of kunnen dragen. Laptops en tablets horen hier ook bij. De school mag leerlingen niet verplichten een laptop of tablet aan te schaffen. Ouders mogen ook niet eisen dat de school een laptop of tablet aanschaft. De school moet voor alternatief passend materiaal zorgen. Sport en tweetalig onderwijs horen ook in deze categorie.

Bezwaarprocedure

In het voortgezet onderwijs bestaan verschillende lotingsprocedures die in het algemeen per gemeente of regio zijn georganiseerd. Dit is dus geen landelijke wetgeving, omdat loting of een wachtlijst op grond van plaatsruimtegebrek kan worden gemotiveerd. Doorgaans kunnen leerlingen een rangorde van vijf favoriete scholen kiezen. Als een leerling voor zijn eerste voorkeur wordt uitgeloot, volgt een loting voor de tweede voorkeur en zo door tot de vijfde voorkeurschool. Op deze wijze komt slechts een gering percentage leerlingen niet in aanmerking voor plaatsing op een van zijn of haar voorkeurscholen. Er kan bezwaar worden gemaakt tegen de beslissing die op grond van loting is genomen. Net als bij een afwijzing op grond van het niet respecteren of onderschrijven van de grondslag van de school is de wettelijke bezwaartermijn 6 weken (Inrichtingsbesluit WVO art 15 lid 2). Het bevoegd gezag moet daarop binnen 4 weken reageren.

In het po moet de schoolgids informatie verstrekken over de rechten en plichten van de ouders of verzorgers, de leerlingen en het bevoegd gezag, waaronder informatie over de klachtenregeling (WPO art. 13f). Er dient een klachtencommissie ingesteld te zijn, waarvan de werkwijze moet worden geëxpliciteerd.

Bij niet-toelating of verwijdering van een leerling wordt, indien ouders of verzorgers daartegen bezwaar maken, een tijdelijke geschillencommissie ingesteld, die binnen 10 weken een oordeel uitspreekt (WPO art. 43). In de tussentijd mag het bevoegd gezag geen beslissing op het bezwaar nemen.

Zoals eerder vermeld mogen scholen in het funderend onderwijs kinderen die worden aangemeld op verschillende gronden weigeren. Nadat een schoolbestuur een kind heeft geweigerd, hebben ouders de mogelijkheid om binnen zes weken schriftelijk bezwaar in te dienen. Indien het schoolbestuur hierna nogmaals besluit het kind te weigeren, kunnen ouders naar de bestuursrechter indien dit zich voordoet in het openbaar onderwijs, en naar een civiele rechter indien dit zich voordoet in het bijzonder onderwijs (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 1981; 2020). Tevens kunnen ouders terecht bij de Inspectie van het Onderwijs en het College voor de Rechten van de Mens (2017) wanneer zij bezwaren hebben op het gebied van discriminatie in het toelatingsbeleid van scholen.

Op bijzondere scholen kan het bevoegd gezag een leerling verdere toegang ontzeggen als deze op school in strijd handelt met de grondslag en doelstellingen van de school (WPO art. 36 lid 3). Deze beslissing moet schriftelijk en met redenen omkleed worden toegelicht (WPO art. 63 lid 1). Binnen 6 weken kunnen ouders schriftelijk bezwaar aantekenen. Het bevoegd gezag neemt dan binnen 4 weken, nadat de ouders gehoord zijn, een nieuwe beslissing (WPO art. 63 lid 3).

Desegregatiebeleid

We behandelen hieronder drie voorbeelden van desegregatiebeleid, namelijk: postcodebeleid, centraal aanmeldbeleid en gemengde voorscholen.

Postcodebeleid

Een eerste voorbeeld van deze maatregelen betreft het postcodebeleid, wat betekent dat scholen leerlingen die wonen in de buurt van de school voorrang geven en leerlingen die niet wonen in de buurt van de school op een wachtlijst plaatsen (Gilsing & Tierolf, 2010).

Centraal aanmeldbeleid

Een tweede voorbeeld van een maatregel gaat over de invoering van een vast en centraal aanmeldbeleid, wat inhoudt dat ouders meerdere voorkeuren voor bepaalde scholen kunnen doorgeven en leerlingen vervolgens over scholen uit een gebied worden verdeeld (Brink, Paulussen, & Bergen, 2010).

Gemengde voorscholen

Een laatste voorbeeld van een maatregel is de poging om voorschoolse voorzieningen meer gemengd te maken met als doel scholen meer gemengd te maken (Ledoux, Felix, & Elshof, 2009). Bij wet is hiertoe geregeld dat burgemeester en wethouders jaarlijks met de bevoegde gezagsorganen van scholen en instellingen voor kinderopvang overleg voeren. Doel is het voorkomen van segregatie, bevorderen van integratie, bestrijden van onderwijsachterstanden, en afstemming van inschrijvings- en toelatingsprocedures om tot een evenwichtige verdeling van leerlingen met een onderwijsachterstand over de scholen te komen. Burgemeester en wethouders kunnen de uitkomsten van dit overleg omzetten in bindende afspraken. Als met de overige partijen geen overeenstemming wordt bereikt, kunnen deze afspraken uiteindelijk aan een geschillencommissie worden voorgelegd, die binnen 4 weken een bindend advies uitbrengt. Deze commissie bestaat uit een voorzitter en 4 leden, die allen door de minister worden benoemd (art. 167a, WPO).

5 Toelating en toegankelijkheid in het basisonderwijs

In dit hoofdstuk presenteren we de onderzoeksuitkomsten van de literatuurstudie, de websearch, de enquête onder scholen en ouders en de daaropvolgende verdiepende interviews in het basisonderwijs. We gaan achtereenvolgens in op toelatingsbeleid, toegankelijkheid, de bezwaarprocedure en effecten op de samenstelling van basisscholen.

5.1 Toelatingsbeleid

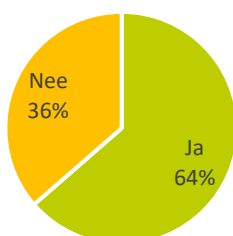
Het toelatingsbeleid van scholen is een potentiële bron van segregatie wanneer het ouders geen gelijke kansen biedt om hun kind op de school hun voorkeur te plaatsen (Walraven, Lucassen, Onstenk, Peters, 2019). In dit hoofdstuk bespreken we hoe basisscholen hun procedures hebben opgesteld en deze delen met ouders. Vervolgens bespreken we de verschillende manieren waarop basisscholen hun toelatingsbeleid voeren.

5.1.1 Procedures en regelgeving

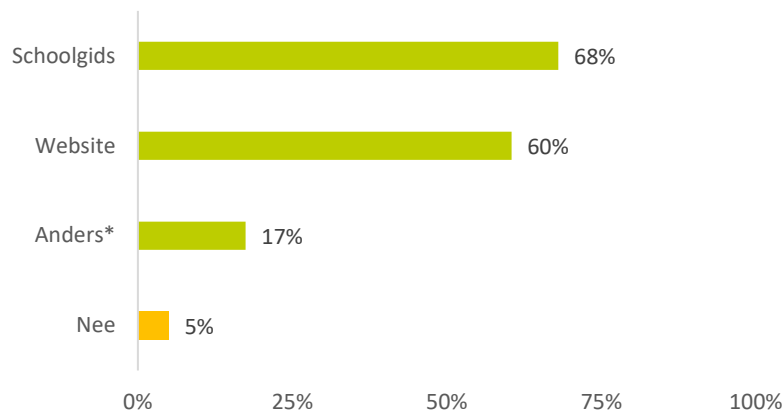
Communicatie toelatingsbeleid

Uit de vragenlijst voor basisscholen blijkt dat 64 procent van de scholen het toelatingsbeleid op schrift heeft gesteld (figuur 1.1). Algemeen bijzondere scholen hebben het vaakst hun toelatingsbeleid op schrift gesteld en christelijke scholen het minst vaak.

Figuur 1.1. Heeft uw school een toelatingsbeleid op schrift gesteld? (scholen, N = 297)

Zoals te zien in figuur 1.2, is in 5 procent van de gevallen (aldus scholen) het toelatingsbeleid niet toegankelijk voor ouders. Ongeveer 68 procent van de scholen communiceert het toelatingsbeleid via de schoolgids, 60 procent doet dit via de website en 17 procent doet dit op een andere manier.

Figuur 1.2. Is dit toelatingsbeleid toegankelijk voor ouders? (scholen, N = 187)

* Veel verschillende andere manieren worden benoemd. Meest voorkomend zijn via de gemeente⁴ en mondeling, bijvoorbeeld tijdens het kennismakingsgesprek met ouders of een informatiebijeenkomst.

Aanmelden op nieuwe school

In figuur 1.3 is zichtbaar op welke manieren ouders hun kind volgens de basisschool kunnen aanmelden. Bij 82 procent van de scholen kunnen ouders hun kinderen aanmelden via een persoonlijk gesprek. Bij een deel van de scholen kunnen kinderen ook aangemeld worden via een telefonisch gesprek (29%) of e-mail (28%). 52 procent van de scholen heeft een aanmeldformulier op de website. Het is uit de antwoorden niet af te leiden of de gekozen aanmeldwijze uit figuur 1.3 gepaard gaat met een schriftelijke aanmelding. Mogelijk gaat het hier om manieren waarop ouders aan een aanmeldformulier kunnen komen.

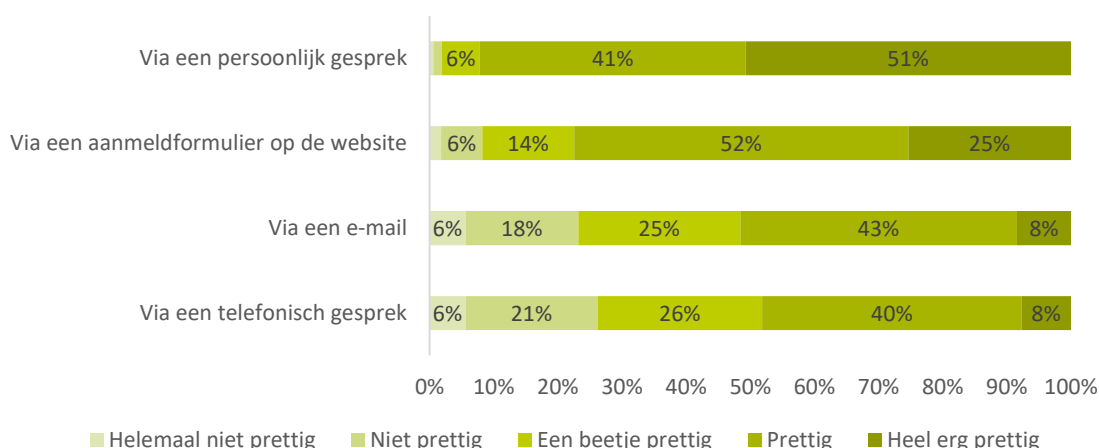
Figuur 1.3. Hoe kunnen ouders hun kind aanmelden bij de inschrijving van hun kind? (meerdere antwoorden mogelijk) (scholen, N = 295)

* Meestal een aanmeldformulier dat bij de school wordt opgehaald (evt. in combinatie met een rondleiding of kennismakingsgesprek).

⁴ Een aantal gemeenten heeft een centraal aanmeldbeleid. Dit beleid houdt in dat ouders meerdere voorkeuren voor bepaalde scholen kunnen doorgeven en dat leerlingen vervolgens over scholen uit het gebied worden verdeeld (Brink, Paulussen, & Bergen, 2010). Een voorbeeld van een gemeente met dit beleid is Amsterdam.
<https://www.amsterdam.nl/onderwijs-jeugd/basisonderwijs/aanmelden/>

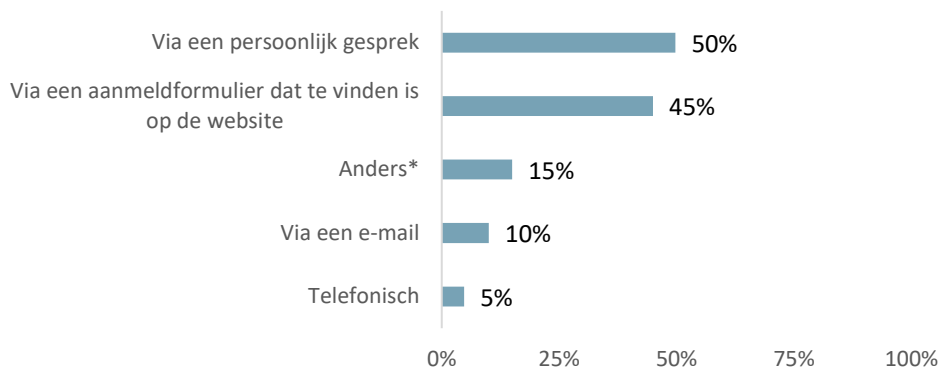
In figuur 1.4 is te zien welke manieren ouders prettig vinden om hun kind aan te melden op een school. Een persoonlijk gesprek wordt als de meest prettige manier ervaren; 51 procent van de ouders vindt deze manier heel erg prettig en 41 procent omschrijft het als prettig. Ook het aanmeldformulier op de website wordt als prettige manier bestempeld. Aanmelding via een telefonisch gesprek of via e-mail wordt in mindere mate als prettig omschreven. Geen van onderstaande opties wordt nadrukkelijk als onprettig ervaren.

Figuur 1.4. Welke van de onderstaande manieren om uw kind op school aan te melden vindt u prettig? (ouders, N = 2977)

Ondanks dat het aanmeldformulier door velen als prettig wordt ervaren, ervaart een kleine groep ouders dit anders. Afstandelijkheid en onpersoonlijkheid wordt hiervoor als belangrijkste reden genoemd. Deze ouders geven aan het prettig te vinden de sfeer op school zelf te proeven en behoefte te hebben aan daadwerkelijk contact met iemand op school in plaats van een 'onpersoonlijke' inschrijving op afstand. Bij het aanmelden per e-mail worden soortgelijke argumenten genoemd waarbij toch ook het persoonlijk contact met school in veel gevallen wordt gemist.

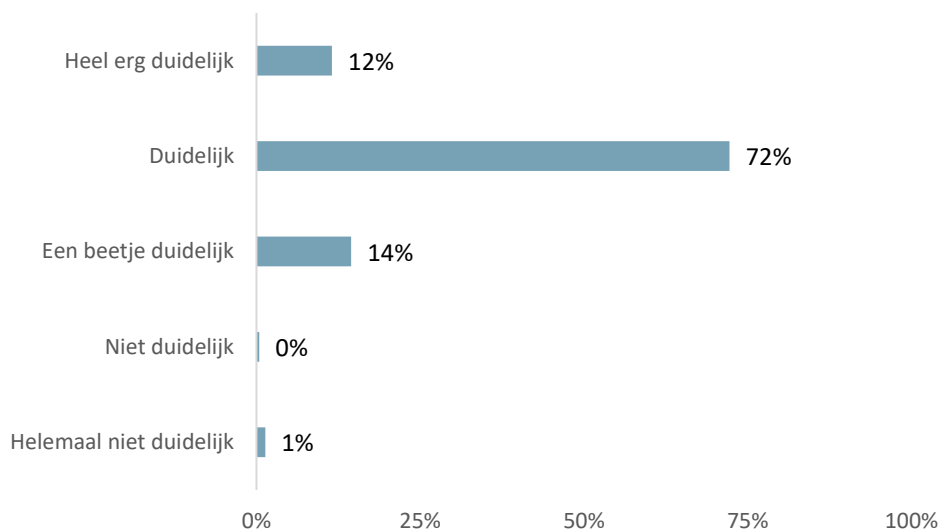
Figuur 1.5 laat zien hoe ouders hun kind hebben aangemeld. In 50 procent van de gevallen is dit via een persoonlijk gesprek en in 45 procent via een aanmeldformulier op de website. Van aanmeldmethodes zoals e-mail (10%) en via de telefoon (5%) wordt door ouders het minst gebruikgemaakt. Wanneer we de voorkeuren van de ouders (zie figuur 1.5) vergelijken met de gekozen aanmeldmethoden is te zien dat de meeste ouders hun kind hebben kunnen aanmelden op de manier die zij zelf ook daadwerkelijk prettig vinden.

Figuur 1.5. Hoe heeft u uw kind aangemeld op de huidige school? (ouders, N = 3023)

** De meeste ouders geven bij de optie 'Anders' aan een aanmeldformulier te hebben ingevuld dat via de basisschool verkregen is.*

Wet en regelgeving voor scholen duidelijk

De meeste scholen geven aan dat de wet- en regelgeving en verplichtingen die scholen hebben ten aanzien van toelating voor hen (heel) duidelijk zijn (84%; figuur 1.6). 14 procent geeft aan het een beetje duidelijk te vinden en in een enkel geval geeft de school aan het helemaal niet duidelijk te vinden.

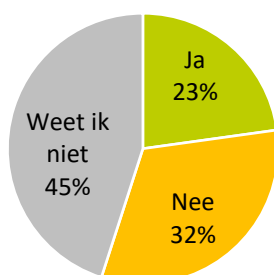
Figuur 1.6. In hoeverre zijn de wet- en regelgeving en de verplichtingen ten aanzien van toelating die scholen hebben duidelijk voor u? (scholen, N = 284)

De scholen die aangeven de wet- en regelgeving en verplichtingen niet duidelijk te vinden, geven vooral aan onduidelijkheid te ervaren over wie nu precies waar verantwoordelijk voor is binnen de toelating. Daarnaast is de zorgplicht en het uitvoeren ervan een meermaals gemeld thema waarop scholen onduidelijkheid ervaren..

Regels toelating voor ouders duidelijk

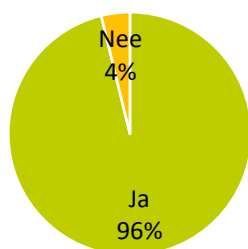
Het grootste deel van de ouders (45%) weet niet of de school van hun kind regels omtrent toelating heeft vastgelegd (figuur 1.7). Van de overige ouders weet iets minder dan de helft dat de school deze regels wel heeft vastgelegd, de rest van de ouders geeft aan dat dat niet het geval is.

Figuur 1.7. Heeft de school regels voor toelating vastgelegd? (ouders, N = 3017)

Van de ouders die ervan op de hoogte zijn dat de school van hun kind toelatingsregels heeft vastgesteld, vindt 96 procent die regels ook duidelijk (figuur 1.8). Slechts een klein gedeelte van de ouders geeft dus aan de regels onduidelijk te vinden.

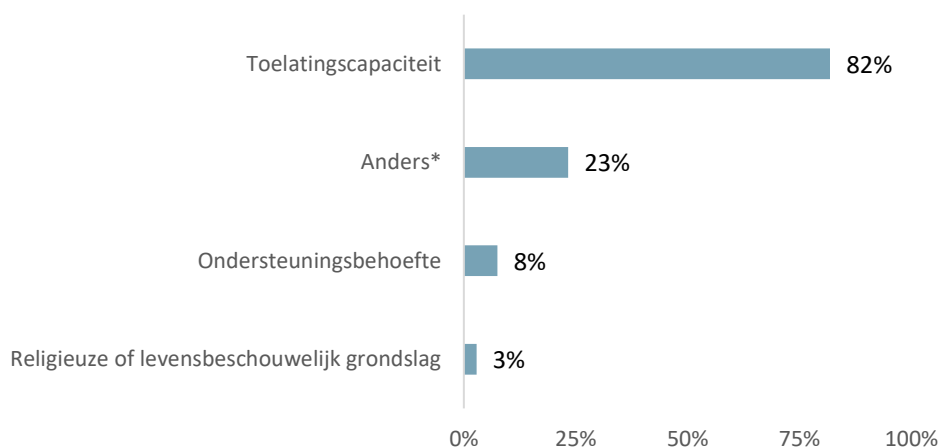
Figuur 1.8. Vindt u deze regels duidelijk? (ouders, N = 687)

Redenen voor weigering

75 ouders geven aan dat de aanmelding van hun kind op een bepaald moment door een school geweigerd is. Dit komt neer op 2.5 procent van het totaal aantal ouders uit de steekproef. In figuur 1.9 presenteren we de redenen die volgens deze ouders door de school worden opgegeven wanneer hun kind niet werd toegelaten na aanmelding⁵. De voornaamste reden was een ontoereikende toelatingscapaciteit (82%). Overige redenen, zoals het niet kunnen voldoen aan de ondersteuningsbehoefte van het kind door de school (8%) en de religieuze of levensbeschouwelijke grondslag (3%), worden beduidend minder vaak als reden genoemd.

⁵ Met enige terughoudendheid presenteren deze cijfers. De reden hiervoor is dat maar een klein aantal ouders in de vragenlijst heeft ingevuld dat hun kind geweigerd is. We vermoeden dat het aantal geweigerde kinderen in werkelijkheid hoger is dan nu het geval lijkt. We zien namelijk dat een groot deel van de ouders in een eerdere vraag in de vragenlijst (zie figuur 2.2 in het hoofdstuk toegankelijkheid) de optie 'Anders' heeft gekozen om aan te geven dat hun kind is niet is toegelaten vanwege de beperkte capaciteit van de school in plaats de optie 'De school heeft ons kind geweigerd' te kiezen. De ouders die 'Anders' hebben gekozen zijn in de vragenlijst niet doorgestuurd naar de vraag 'Welke redenen gaf die school voor het weigeren van uw kind?'. Daarnaast klopt het kleine aantal ouders wat bij deze terecht is gekomen niet met wat we verwachten op basis van de antwoorden van de scholen. Wanneer we de scholen vragen hoe vaak ze leerlingen afwijzen vanwege het bereiken van hun toelatingscapaciteit (zie figuur 1.15), geeft namelijk 39 procent aan dit ten minste één keer per jaar te doen.

Figuur 1.9. Welke redenen gaf de school voor het weigeren van uw kind? (ouders, N = 75)

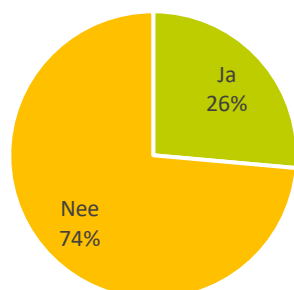
**Ouders konden bij de optie 'anders' ook nog andere redenen aangeven waarop hun kind op school is geweigerd. De meest voorkomende redenen die bij deze optie werden genoemd zijn postcodebeleid van de school (het kind woonde niet binnen het door de school vastgestelde verzorgingsgebied) en loting, waarbij het kind dus was uitgeloot bij desbetreffende school.*

5.1.2 Toelatingscapaciteit

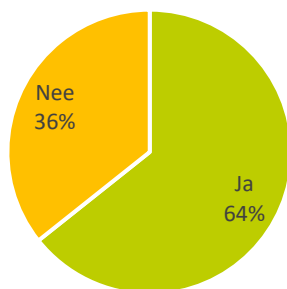
Zoals beschreven in de vorige paragraaf, is toelatingscapaciteit vaak een reden voor scholen om leerlingen niet meer toe te laten. Echter, dit onderzoek laat zien dat slechts een minderheid van de basisscholen aangeeft dat zij een beperkt aantal plaatsen voor nieuwe leerlingen beschikbaar heeft.

Zoals te zien in figuur 1.10 heeft 74 procent van de scholen geen vaststaand maximaantal leerlingen vastgesteld. Uit de vragenlijst blijkt dat bij het grootste deel (64%) van de scholen dat wel een maximaantal leerlingen heeft vastgesteld, het aantal vóór het nieuwe aanmeldmoment van het schooljaar al vaststond (figuur 1.11). 33 procent van de scholen dat een maximaal aantal leerlingen hanteert, vermeldt dit aantal ook in de schoolgids. Dit is een opvallend hoger aantal dan dat werd gevonden in de schoolgidsanalyse (3/50). Het grootste gedeelte van deze scholen (67%) vermeldt dit echter niet (figuur 1.12).

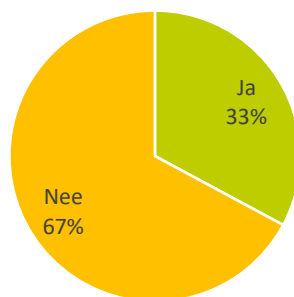
Figuur 1.10. Is er een maximaantal aan te nemen leerlingen vastgesteld? (scholen, N = 294)

Figuur 1.11. Wordt vóór het nieuwe aanmeldmoment een maximaal aantal aan te nemen leerlingen voor dat jaar vastgesteld? (N = 77)

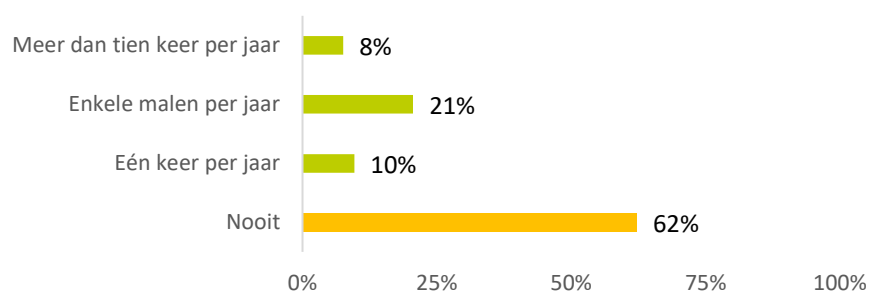

Figuur 1.12. Staat het maximaal aantal leerlingen vermeld in de schoolgids? (scholen, N = 77)

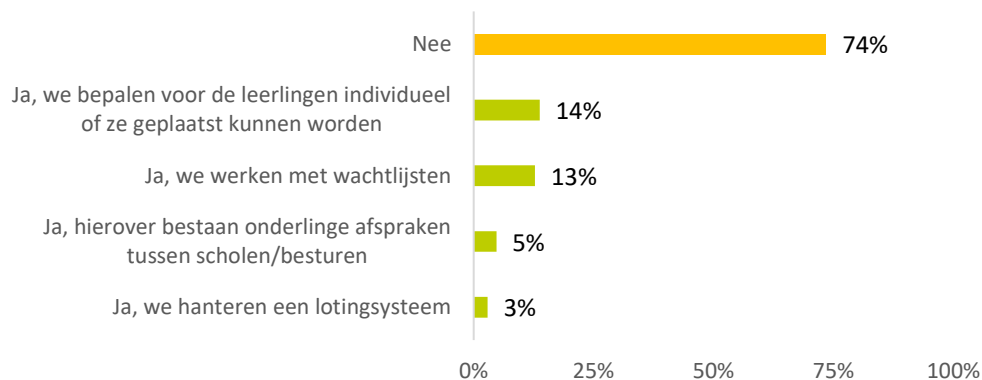

De meeste scholen (62%) geven aan dat het nooit voorkomt dat zij een leerling niet kunnen plaatsen vanwege beperkte toelatingscapaciteit (figuur 1.13). Ongeveer 10 procent van de scholen zegt dit hooguit eenmaal per jaar te doen, 21 procent doet dit meerdere malen per jaar en 8 procent geeft aan dit meer dan 10 keer per jaar te doen.

Figuur 1.13. Hoe vaak komt het gemiddeld voor dat een leerling die wordt aangemeld op uw school niet geplaatst kan worden met als reden te weinig plaatsen? (scholen, N = 289)

Zoals te zien in figuur 1.14 is er op 74 procent van de scholen geen sprake van beperkte plaatsing. Op de scholen die dit wel hebben wordt er op verschillende manieren met de beperkte plaatsing omgegaan. Scholen konden meerdere antwoorden aankruisen. Op 14 procent van de scholen wordt individueel per kind beslist of deze geplaatst kan worden. 13 procent van de scholen werkt met wachtlijsten. Eén op de twintig scholen (5%) heeft hierover afspraken gemaakt met andere scholen en 3 procent zegt te werken met een lotingsysteem (figuur 1.14).

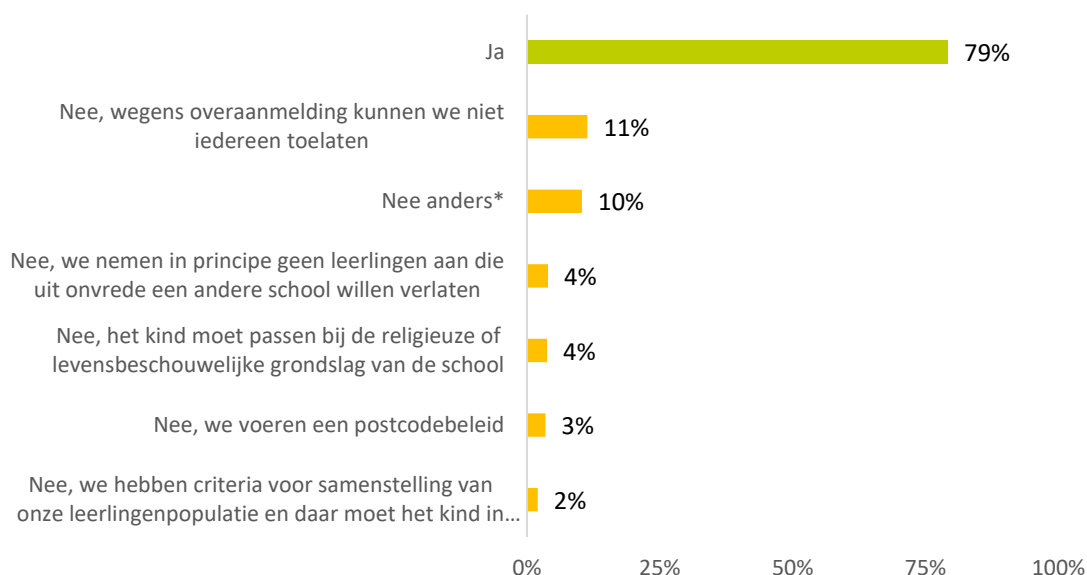
Figuur 1.14. Is er sprake van beperkte plaatsing op uw school? (scholen, N = 294)**Schooldirecteur po – school met tweetalig onderwijs**

Het tweetalig onderwijs is booming en er komen veel meer aanmeldingen dan de 60 plaatsen die deze school op jaarbasis heeft. Ouders kunnen hun kind opgeven in de maand dat het kind 3 jaar wordt. Broertjes en zusjes hebben voorrang. Vervolgens wordt er geloot en krijgen eerst niet-ingelote ouders bericht en daarna de ingelote ouders. Ouders zijn vaak breder geïnteresseerd in vernieuwend onderwijs, niet alleen in het tweetalig onderwijs, en melden hun kind ook bij andere scholen aan. Als de ouders inmiddels een andere school voor hun kind hebben gekozen, dan wordt de volgende op de wachtlijst toegelaten. Er is een wachtlijst die na twee jaar (groep 2) wordt geleegd.

De meeste scholen (79%) geven aan dat alle kinderen die zich aanmelden worden toegelaten mits de school aan eventuele ondersteuningsbehoeften kan voldoen. De scholen die dit niet doen, hebben verschillende redenen waarom bepaalde leerlingen niet kunnen worden toegelaten. 11 procent geeft aan niet iedereen te kunnen aannemen vanwege overaanmelding. Minder dan één op de twintig scholen geeft aan kinderen niet aan te nemen vanwege criteria van de school voor de samenstelling van de leerlingenpopulatie, postcodebeleid⁶, religieuze of levensbeschouwelijke gronden en/of omdat ze in principe geen leerlingen aannemen die uit onvrede een andere school hebben verlaten (figuur 1.15).

⁶ Leerlingen die wonen in de buurt van de school krijgen voorrang en leerlingen die niet in de buurt van de school wonen komen op een wachtlijst te staan (Gilsing & Tierolf, 2010). Op deze manier kunnen scholen ernaar streven om een afspiegeling van de buurtbevolking te worden.

Figuur 1.15. Worden alle kinderen die zich aanmelden, mits de school aan eventuele ondersteuningsbehoeften van het kind tegemoet kan komen, in principe toegelaten? (scholen, N = 295)

* Een aantal scholen geeft een andere reden aan waarom niet alle kinderen tot de school worden toegelaten. De meeste scholen geven, ongeacht de reden die zij opgeven, hierbij echter aan dat kinderen alsnog kunnen worden aangenomen, mits aan bepaalde voorwaarden is voldaan. De meest gehoorde voorwaarde in deze categorie is het tekenen van een schoolspecifieke ouderovereenkomst of identiteitsverklaring als verplichting voor toelating.

Ervaringen van een ouder

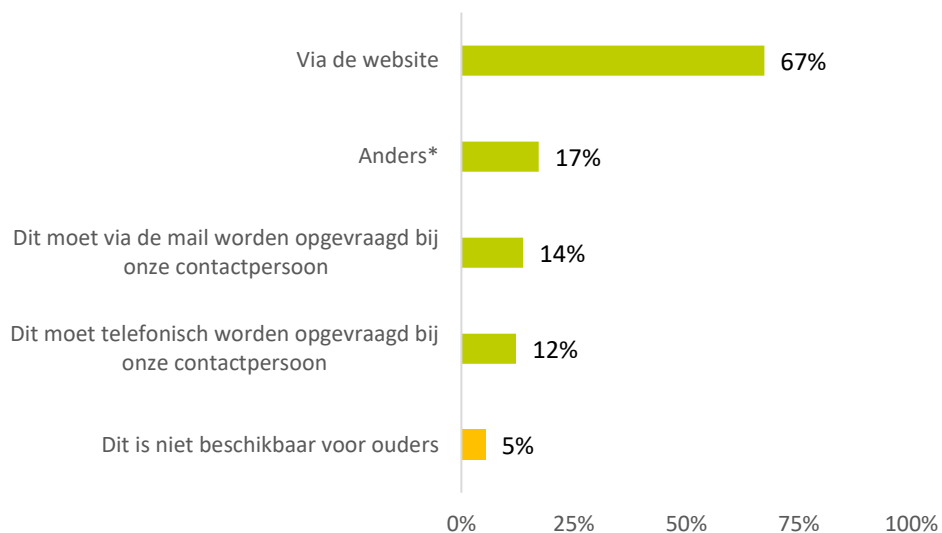
Na grondig onderzoek naar de basisscholen in hun buurt kozen deze ouders drie scholen uit waar ze wilden gaan kijken. Deze scholen hadden ze voornamelijk geselecteerd op de methode en kwaliteit van het onderwijs. Een van deze scholen bleek uiteindelijk niet bij ze te passen. Van de andere twee scholen kregen zij direct een mail waarin zij op de hoogte werden gesteld van het feit dat zij niet welkom waren op de school omdat zij niet binnen het postcodegebied van de school vielen. Op de sites van de scholen werd hierover niks gemeld. De ouders van dit kind vonden de afwijzing kortaf. Zij werden ook niet geholpen bij het vinden van een andere school. Zij hebben de site van de overheid geraadpleegd om zich te informeren over in hoeverre basisscholen soortgelijk beleid mogen hanteren. De mogelijkheden tot bezwaar waren voor deze ouders onbekend. Wellicht hadden ze dit dan wel overwogen, maar in deze afweging had de tijdsdruk voor het vinden van een school meegespeeld. Ze vinden het bezwaarlijk dat de school hen hier niet op heeft gewezen of de mogelijkheid heeft aangeboden om de dialoog aan te gaan. De ouders van het kind voelden zich gediscrimineerd op basis van de plaats waar zij wonen. Zij gaan binnenkort verhuizen en zij zijn verbaasd dat in de regio waar zij gaan wonen deze problematiek niet speelt. De ouders zijn van een mening dat een lotingsprocedure eerlijker zou zijn.

5.1.3 Ondersteuningsbehoefte en zorgplicht

Bij 67 procent van de scholen is het schoolondersteuningsprofiel (SOP) beschikbaar gemaakt voor ouders via de website. In een aantal andere gevallen (26%) moet dit door ouders zelf bij de school worden opgevraagd. Slechts 5 procent van de scholen zegt dat het SOP niet beschikbaar is gesteld voor ouders (figuur 1.16).

Scholen konden tenslotte zelf nog andere manieren noemen waarlangs deze informatie wordt gedeeld. De meest genoemde kanalen zijn de schoolgids, middels een kennismakingsgesprek met ouders of via het samenwerkingsverband.

Figuur 1.16. Is het schoolondersteuningsprofiel beschikbaar voor ouders die zich willen aanmelden bij de school, zo ja hoe? (scholen, N = 288)

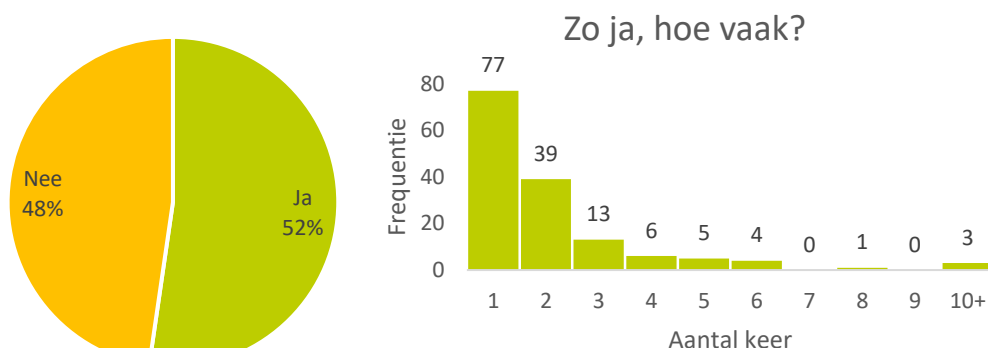

* De meest genoemde manieren in de categorie 'anders' zijn de schoolgids, bij een kennismakingsgesprek en bij het samenwerkingsverband.

In de analyse van de schoolgidsen werd gevonden dat 32 van de 50 basisscholen in hun schoolgids of op hun website informatie hebben opgenomen over hun zorgplicht om leerlingen in overleg met ouders elders te plaatsen als zij zelf onvoldoende ondersteuning kunnen bieden.

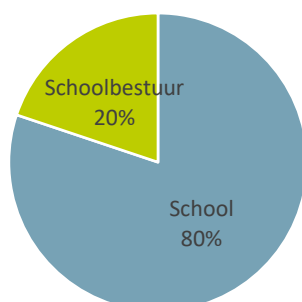
Uit de vragenlijst blijkt dat ongeveer de helft van de scholen aangeeft in de afgelopen twee schooljaren wel eens een leerling met extra ondersteuningsbehoefte door te hebben verwezen naar een andere school (figuur 1.17). Van de scholen die zeggen dit gedaan te hebben, geven de meeste (77 scholen) aan dit slechts één keer gedaan te hebben en 39 scholen geven aan dit twee keer te hebben gedaan. Het aantal scholen dat vaker dan twee keer heeft doorverwezen, ligt in totaal op 31 (figuur 1.18).

Figuur 1.17. & 1.18. Heeft u in de afgelopen twee schooljaren wel eens een leerling met extra ondersteuningsbehoefte niet aangenomen en doorverwezen naar een andere school? (scholen, N = 290)
Zo ja, hoe vaak? (scholen, N = 147)

Wanneer een leerling met extra ondersteuningsbehoefte niet geplaatst kan worden, zorgt in de meeste gevallen de school zelf voor een passend aanbod elders voor het kind (80%). In twintig procent van de gevallen draagt het schoolbestuur hiervoor de zorg (figuur 1.19).

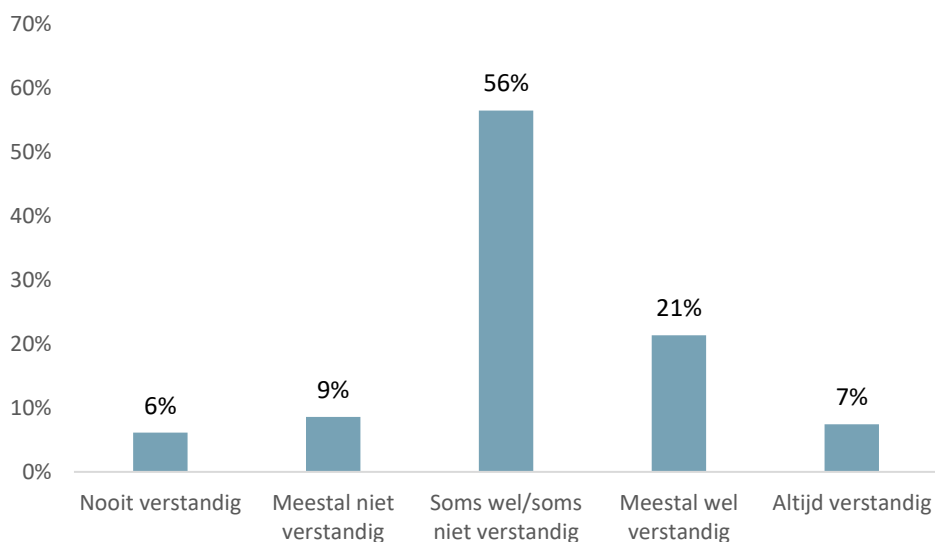
Figuur 1.19. Wie regelt een alternatief en passend aanbod elders als de school niet in de benodigde ondersteuning kan voorzien? (scholen, N = 288)

Een groot aantal scholen dat aangeeft wel eens leerlingen niet te kunnen plaatsen vanwege gebrek aan ondersteuningsmogelijkheden, zegt actief, samen met de ouders, te zoeken naar een passend alternatief voor de leerling. Een aantal daarvan zegt zelfs een zorgroute te hebben vastgesteld voor deze kinderen met daarbij een vast protocol dat standaard wordt gevolgd. Dit protocol start in vrijwel alle gevallen met een gesprek met de ouders (vaak door de IB'er). Samen met hen wordt dan gezocht naar een passende alternatieve school. Vervolgens wordt vaak binnen het eigen samenwerkingsverband overlegd en naar een alternatieve plek voor het kind gezocht.

Scholen nemen in de vragenlijst verschillende standpunten in wanneer hen wordt gevraagd of ze het verstandig vinden om kinderen met een ondersteuningsbehoefte al vóór de formele aanmelding door te verwijzen naar een andere school. Deze vraag is aan alle scholen voorgelegd, en dus niet alleen aan degenen die aangaven wel eens een leerling doorverwezen te hebben. De meeste scholen geven aan dat ze dit soms wel en soms niet verstandig vinden. Ruim 28 procent van de scholen zegt dit meestal of altijd verstandig te vinden tegenover 15 procent van de scholen die zegt dit meestal niet of nooit verstandig te vinden (figuur 1.20).

Figuur 1.20. In hoeverre vindt u het verstandig om ouders van leerlingen met een ondersteuningsbehoefte vóór de formele aanmelding te verwijzen naar een andere school? (scholen, N = 273)

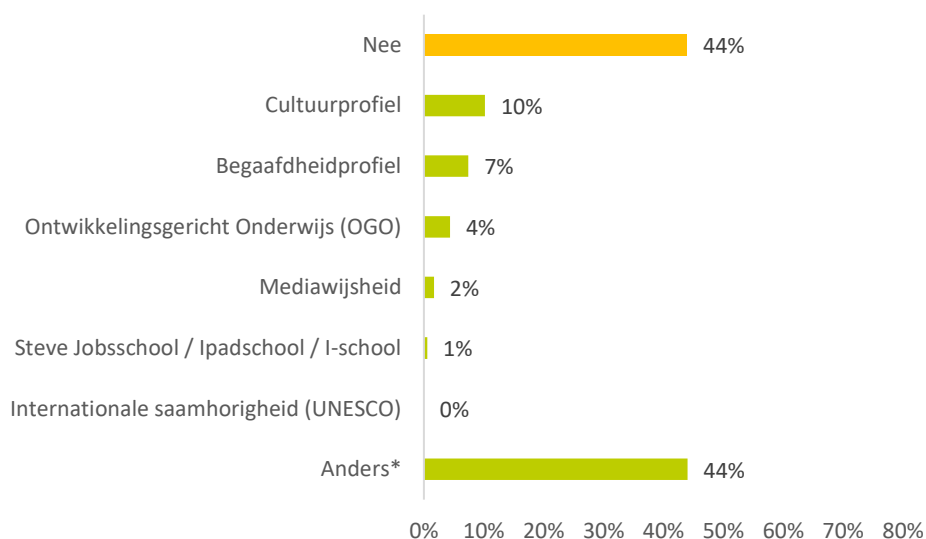
5.1.4 Concept en denominatie

Schooldirecteur po – school met tweetalig onderwijs

De school is een startende school met tweetalig onderwijs en er is nog niet een heel ruime expertise om extra tijd en aandacht aan kinderen te besteden die dat voor het Nederlands nodig hebben. Dat maken we van te voren duidelijk aan ouders bij de informatiebijeenkomst: het is tweetalig onderwijs dus er is gewoon minder tijd voor Nederlands. En kinderen zijn geen proefkonijnen. Dat kan dus spelen bij kinderen die het Nederlands niet zo goed beheersen en ook spelen bij kinderen die een achterstand hebben in hun ontwikkeling. Bij de informatiebijeenkomst moeten ouders ook op het aanmeldformulier invullen wat de thuistaal van vader en moeder is en met welke taal het kind het meest in aanraking komt. Als niet beide ouders Nederlandstalig zijn maar het kind gaat naar een Nederlandstalige crèche dan hoort het waarschijnlijk wel voldoende Nederlands. Als het alleen naar een Nederlandstalige peuterspeelzaal gaat, dan misschien niet. In dat geval gaan we met de ouders in gesprek.

Ongeveer 44 procent van de scholen geeft aan zich niet op een bepaald schoolconcept te onderscheiden (figuur 1.21). De meest voorkomende concepten waarop scholen zich wel onderscheiden zijn een cultuurprofiel, begaafdheidsprofiel en ontwikkelingsgericht onderwijs (OGO). Daarnaast zijn er tal van andere concepten waarop scholen zich van anderen onderscheiden.

Figuur 1.21. Onderscheidt uw school zich specifiek op één of meer van de volgende concepten of profielen? (scholen, N = 301)

* Van de onderzochte basisscholen geeft 44 procent aan zich te onderscheiden op een ander kenmerk dan in de opties die in de vragenlijst werden gegeven. De meest voorkomende vormen binnen deze categorie zijn montessorionderwijs, jenaplan onderwijs, International Primary Curriculum (IPC) en dalton onderwijs.

Van de 50 scholen die in de schoolgidsanalyse zijn meegenomen zijn er vier basisscholen die een formeel toelatingsbeleid voeren op basis van hun (christelijke) denominatie. Deze scholen houden met alle ouders een kennismakingsgesprek. Voor leerlingen uit niet-christelijke gezinnen wordt aan de hand van dat gesprek bepaald of een leerling past bij de christelijke opvattingen van de school.

Ervaringen van een ouder

De vader van dit kind wilde graag dat hun zoon naar een reformatische basisschool zou gaan. De moeder twijfelde hierover, vooral vanwege het beleid omtrent kleding. Zij zijn na mailcontact in gesprek gegaan met de school. Uit dit gesprek bleek dat de directeur haar twijfel begreep en lichtte daarbij ook het standpunt van de school toe. Hij probeerde hen niet over te halen om voor de school te kiezen maar was hierin juist heel open. Ze waren welkom als zij zich prettig voelden bij de school, maar wilden zij toch liever naar een andere school dan werd dit ook begrepen. Het gesprek was helder, de ouders vonden het prettig dat zij vrij werden gelaten in hun keuze. Zij hebben uiteindelijk onderling besloten om hun kind wel naar deze school te laten gaan.

In de vragenlijst die aan de scholen is voorgelegd, is gevraagd hoe vaak zij leerlingen niet plaatsen op grond van religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen (N = 77). Zes procent van de scholen geeft aan wel eens kinderen te weigeren op deze grond. Al deze scholen hebben een christelijke denominatie.

Schooldirecteur po – reformatorisch onderwijs

Dit is een reformatorische school met een afgebakende achterban die een toelatingsbeleid op basis van denominatie hanteert. Bij de meeste mensen in de gemeente is de grondslag van deze school bekend en komt het maar af en toe voor dat er ouders komen die niet uit de achterban afkomstig zijn. Als die situatie zich voordoet probeert de directeur in open gesprek met ouders te laten zien wat voor school ze zijn; dat gaat niet via formele brieven of mails.

De school heeft een specialisatie in kinderen met taal- en ontwikkelingsstoornissen (TOS). Soms melden zich ouders die niet uit de achterban komen maar die vanwege deze specialisatie hun kind graag op deze school willen. Zo waren er ouders van een kind met TOS voor wie dit de meest dichtstbijzijnde gespecialiseerde school was. De ambulant begeleider, die zelf ook niet uit de achterban komt, is hierover het gesprek aangegaan met de ouders en heeft uitgelegd hoe deze school werkt; er wordt bijbel gelezen, kinderen leren psalmversjes, er zijn kledingvoorschriften. Vervolgens is aan de ouders de vraag voorgelegd of dat niet teveel wrijving zou opleveren met de cultuur thuis. Die ouders hebben daarop besloten om verder te gaan kijken voor hun kind. Als ouders toch voor de school hadden gekozen, dan was het kind toegelaten.

5.1.5 Samenvatting en reflectie

In de voorgaande paragrafen is het toelatingsbeleid van basisscholen besproken. Bijna twee derde van de basisscholen heeft hun toelatingsbeleid op schrift gesteld. Het toelatingsbeleid wordt door iets meer dan twee derde van de scholen via de website en/of schoolgids bij ouders kenbaar gemaakt. Eén derde van de ouders geeft aan dat volgens hen de regels voor toelating *niet* zijn vastgelegd. Opvallend is dat bijna de helft van de ouders niet weet of de school van hun kind regels omtrent toelating heeft vastgelegd.

Een persoonlijk gesprek is volgens scholen de meest gangbare manier van aanmelden bij een school, gevolgd door een aanmeldformulier op de website. Beide opties worden door het merendeel van ouders als prettige manier van aanmelden ervaren.

Vier op de vijf basisscholen geven aan dat alle kinderen die zich op school aanmelden ook daadwerkelijk worden toegelaten, mits de school aan eventuele ondersteuningsbehoeften kan voldoen (zoals extra ondersteuning bij het leren of op sociaal-emotioneel gebied). Drie op de tien scholen vinden het verstandig om kinderen met een ondersteuningsbehoefte al vóór de formele aanmelding door te verwijzen naar een andere school, tegenover drie op de twintig scholen die het meestal niet of nooit verstandig vinden.

De voornaamste reden voor het niet toelaten van een kind is de beperkte toelatingscapaciteit. Eén op de tien basisscholen heeft regelmatig te maken met het niet kunnen plaatsen van een leerling vanwege beperkte toelatingscapaciteit.

Slechts één derde van scholen vermeldt het maximumaantal in de schoolgids. Dit is echter een opvallend hoger aantal dan dat werd gevonden in de schoolgidsanalyse (3/50).

Ook ouders waarvan hun kind op een bepaalde school geweigerd is, geven in de meeste gevallen aan dat dit te maken had met toelatingscapaciteit. Daarnaast geven enkele scholen aan dat volgens het toelatingsbeleid de ouder van het kind de religieuze/levensbeschouwelijke grondslag (zoals christelijk, openbaar of algemeen bijzonder) van de school moet onderschrijven en/of dat ze een vorm van postcodebeleid voeren.

Hieronder gaan we in op de reactie van de stakeholders en schoolleiders (po) op de belangrijkste bevindingen. Er hebben geen ouders met een kind op het po gereageerd op de uitkomsten.

Stakeholders

Meerdere stakeholders geven aan dat zij de bevindingen van het onderzoek herkenbaar vinden. Zo licht één van de stakeholders toe dat zij signalen krijgen over onvoldoende transparantie voor ouders en leerlingen bij de toelating tot scholen.

Twee stakeholders vinden het opvallend dat één derde van de scholen hun toelatingsbeleid niet op schrift heeft gesteld. Daarbij geeft één derde van de ouders aan dat volgens hen de regels voor toelatingsbeleid niet zijn vastgelegd, en weet de helft van de ouders niet of de regels zijn vastgelegd. De stakeholder benadrukt dat dit samen een drempel vormt voor toegankelijkheid: als het beleid er niet is of niet te vinden is, kan dit voor ouders – met name ouders met een lagere SES en/of een niet-westerse migratieachtergrond – een extra hindernis zijn om hun kind op een school toegelaten te krijgen.

Eén van de stakeholders vindt het echter opvallend dat één derde van de scholen hun toelatingsbeleid niet op schrift heeft gesteld, juist omdat zij deze bevinding niet herkent.

In reactie op de bevinding dat slechts één derde van de scholen de maximale toelatingscapaciteit in de schoolgids vermeldt, geeft één van de stakeholders aan dat het goed zou zijn om dit tot een wettelijke verplichting te maken, zodat er meer transparantie is, het meer consequent toegepast wordt, en er daardoor minder kans is op 'vriendjespolitiek'.

Eén van de stakeholders geeft aan dat de bevindingen van het onderzoek het beeld bevestigen van meldingen door ouders over situaties waarin het toelatingsbeleid van scholen niet transparant is en/of consequent wordt toegepast.

Schoolleiders

Het merendeel van de schoolleiders geeft aan zich te herkennen in de belangrijkste bevindingen van het onderzoek. Het onderzoek laat zien dat de voornaamste reden voor het niet toelaten van een kind de beperkte toelatingscapaciteit is. Eén van de schoolleiders geeft aan dat dit op zijn school ook het geval is, maar leerlingen daarnaast geweigerd kunnen worden op zijn school wanneer zij de Nederlandse taal onvoldoende beheersen. Dit mag officieel niet. De school beargumenteert dit door het aanbod van tweetalig onderwijs dat de school biedt waardoor er beperkt onderwijs in Nederlands aangeboden wordt.

5.2 Toegankelijkheid

Er bestaan naast het formele toelatingsbeleid, mogelijk ook informele drempels die de toegankelijkheid van het onderwijs voor sommige groepen leerlingen kunnen beperken. De effecten van deze drempels beïnvloeden niet alleen de toelating van groepen leerlingen, maar ook het schoolkeuzegedrag van ouders.

We bespreken hieronder eerst de uitkomsten van het toelatingsbeleid: zitten leerlingen wel of niet op de school van de eerste keuze van hun ouders en waarom wel of niet? Vervolgens bespreken we verschillende factoren die de schoolkeuze van ouders beïnvloeden, zoals denominatie, onderwijsconcept, leerlingenpopulatie en schoolkosten.

5.2.1 Uitkomsten toelatingsbeleid

Zoals in tabel 1 is te zien, heeft 11,5 procent van de ouders geprobeerd hun kind eerst op een andere school aan te melden dan de school waar hun kind uiteindelijk is aangenomen. 2,5 procent van de

ouders geeft aan dat de school de aanmelding geweigerd heeft. Uiteindelijk geeft slechts 2,1 procent van de ouders aan dat hun kind is geweigerd vanwege beperkte toelatingscapaciteit. Verder geeft 3,4 procent een andere reden waarom hun kind niet op de betreffende school zit. Het merendeel van deze ouders geeft aan dat hun kind niet is toegelaten vanwege de beperkte toelatingscapaciteit van scholen (wachtlijsten, loting, postcodebeleid etc.). Het is opvallend dat deze ouders niet gekozen hebben voor de optie “Die school heeft de aanmelding van ons kind geweigerd”. Het lijkt er dus op dat niet alle ouders een afwijzing op basis van capaciteit als weigering van hun kind zien.

Tabel 1. Aantal ouders met een kind in groep 1 dat op de school van eerste aanmelding geweigerd is omdat de school geen plek meer had (N = 3020).

Vraag	Antwoorden	
Heeft u, voordat u uw kind bij zijn/haar huidige school heeft aangemeld, nog geprobeerd uw kind op een andere school aan te melden?	Ja	
	11,5% (346)	
Waarom zit uw kind dan nu niet op die school? De school heeft de aanmelding van ons kind geweigerd.	Nee	
	88,5% (2674)	
Waarom zit uw kind dan nu niet op die school? De school heeft de aanmelding van ons kind geweigerd.	Ja	Nee*
	2,5% (76)	8,9% (270)
Welke reden gaf de school voor het weigeren van uw kind? Toelatingscapaciteit.	Ja	Nee
	2,1% (62)	0,5% (14)

* De 8,9 procent onder ‘nee’ bestaat uit een groep ouders die aangeeft zelf een andere keuze gemaakt te hebben (5,5%) en een groep ouders die een andere reden aangeeft waarom hun kind niet op de school van de eerste aanmelding zit (3,4%). De redenen bij laatstgenoemde optie liepen uiteen. Bij een deel van de kinderen werden wachtlijsten als reden genoemd of werd de wissel naar de school van eerste keuze pas gemaakt na de start in groep 1. Er is zowel een kleine groep ouders die aangeeft dat ze ontevreden zijn over de behandeling van hun kind en dat ze daarom van school gewisseld zijn, als een kleine groep die als reden van hun ontevredenheid expliciet het contact met de school over de aanmeldingsprocedure benoemt, bijvoorbeeld: “De school heeft niet gereageerd op de aanmelding”.

Ervaringen van een ouder

In de regio waar deze moeder woont zijn lange wachtlijsten voor het po, vandaar dat zij zich al is gaan oriënteren op po-scholen toen ze zwanger was van haar dochter en zich bij twee basisscholen heeft aangemeld. Voor de betreffende school heeft zij een lange vragenlijst ingevuld die vooral gericht was op het niveau en werk van de ouders. Zij vond de nadruk hierop vreemd, het draait immers om de kinderen. Als vervolg erop hierop ontving ze een mail dat er in het jaar voordat het kind naar de kleuterklas gaat een uitnodiging komt om kennis te maken op de school en ook een schriftelijk antwoord komt op het verzoek tot toelating. Een half jaar voordat haar dochter vier werd, ontving zij een brief met de afwijzing. Ze kan zich niet exact herinneren wat er in de brief stond, maar ze ervaarde het kortaf, onprettig en afstandelijk en niet uitnodigend voor een gesprek. Ze denkt dat er geen exacte reden in de brief stond. Doordat de beloofde uitnodiging op zich liet wachten en ze inmiddels had gehoord dat de school een reputatie heeft dat deze erg prestatiegericht is, had ze al gekozen voor de andere school waar ze haar dochter had aangemeld. Dit bevalt inmiddels erg goed, haar dochter is hier helemaal op haar plek. Toch voelde de afwijzing als onjuist en ze heeft (mede door de reputatie van de school en de vragenlijst) het gevoel te zijn afgewezen op haar opleidingsniveau en de buurt waarin het gezin woont. Zij werd ook niet doorverwezen naar een andere school. Terugkijkend is zij het niet eens met de afwijzing, omdat er niet eens een gesprek heeft plaatsgevonden. De communicatie hierover vond ze onprettig en had naar haar idee veel beter gekund.

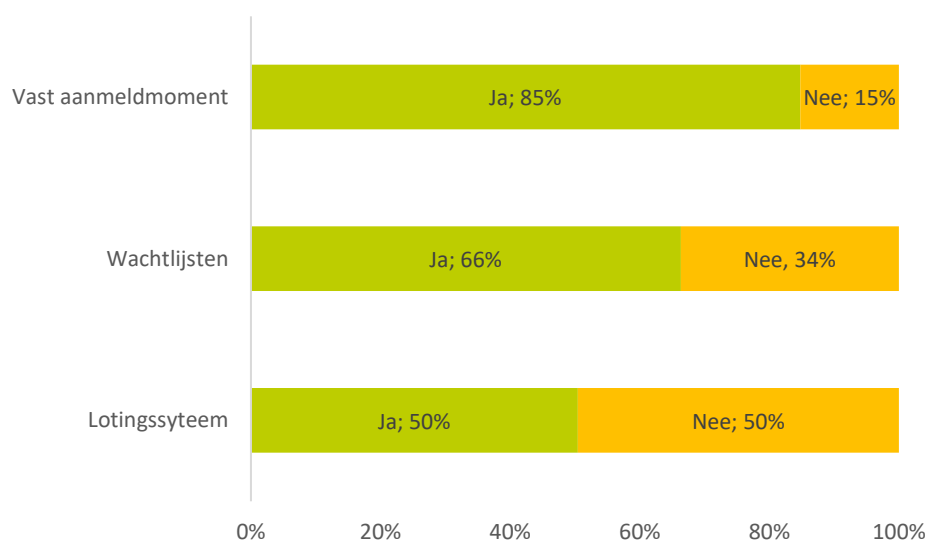
Invloed capaciteitsbeleid op schoolkeuze ouders

In figuur 2.1 is te zien wat de invloed is van verschillende capaciteitsmaatregelen op de schoolkeuze van ouders. We zien dat vijftien procent van de ouders hun kind niet zou aanmelden wanneer er sprake is van één vast aanmeldmoment⁷ voor de school, 34 procent zou dit niet doen wanneer er sprake is van een wachtlijst en 50 procent wanneer er sprake is van loting. Echter, een vast aanmeldmoment is wettelijk verplicht vanaf 3 jaar. De voornaamste reden dat ouders liever geen vast aanmeldmoment hebben, is dat ouders zich gedwongen voelen om snel een keuze te maken. Ouders nemen liever de tijd om rond te kijken en een keuze te maken wanneer zijzelf en hun kind eraan toe zijn.

De belangrijkste reden waarom ouders liever geen wachtlijsten hebben, is zekerheid over de plaatsing van hun kind. Ouders willen dat hun kind op tijd kan starten aan het begin van het schooljaar en niet hoeft te wachten totdat er een plek vrij komt. Ook hebben ze liever niet dat hun kind noodgedwongen op een andere school moet starten en later naar de school met de wachtlijst moet wisselen.

Loting wordt van al deze manieren door ouders het liefste vermeden. De belangrijkste redenen die ouders aandragen om dit te willen vermijden is dat ze zekerheid willen en teleurstellingen willen voorkomen. Ouders willen graag zelf kiezen voor een geschikte school voor hun kind en willen dit niet laten afhangen van een loting. Een aantal ouders dragen ook principes aan waardoor ze tegen loting zijn: "Mijn kind is geen nummertje.". Ook is een aantal ouders van mening dat loting oneerlijk is. Ouders lijken er niet op te vertrouwen dat hun kind dezelfde kans heeft om toegelaten te worden als andere kinderen.

Figuur 2.1. Zou u uw kind op een basisschool aanmelden waar sprake is van... (ouders, N = 3014)

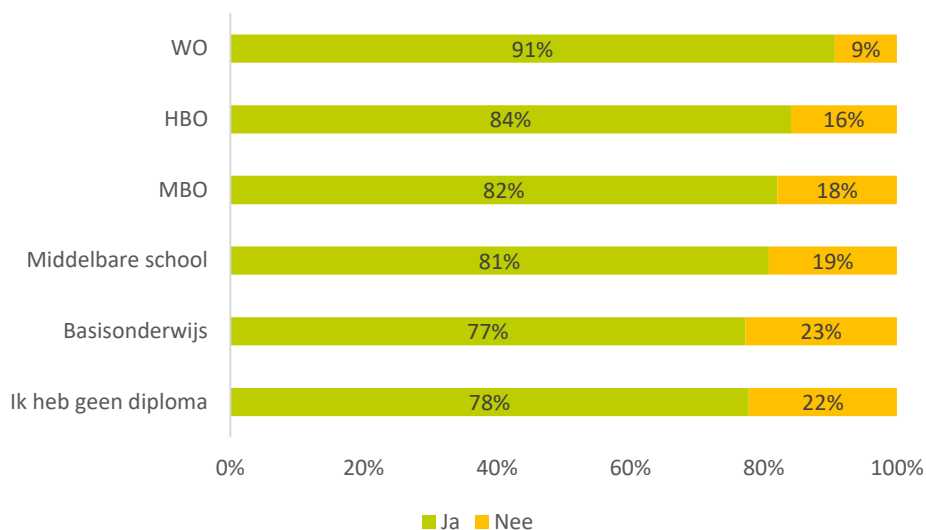

Figuur 2.2, 2.3 en 2.4 laten zien wat de impact van deze maatregelen kan zijn op onderwijssegregatie. Wat vooral opvallend is, is dat ouders met een wetenschappelijke opleiding zich over het algemeen minder laten 'afschrikken' door deze capaciteitsmaatregelen dan ouders met lagere opleidingsniveaus.

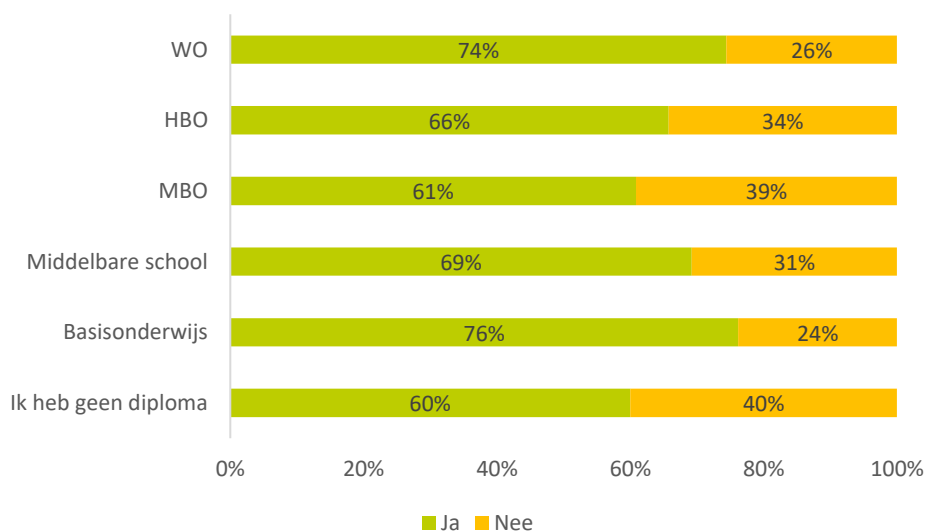
⁷ Omdat er op bepaalde scholen sprake is van één vast aanmeldmoment, kunnen ouders hun kind niet extra vroeg inschrijven en zodoende voorrang krijgen om toegelaten te worden tot een school. Alle aanmeldingen worden opgespaard tot een afgesproken deadline. Op dat moment wordt pas gekeken of er genoeg plekken op de school zijn. Segregatie wordt met dit beleid tegengegaan omdat ouders met een migratieachtergrond hun kinderen doorgaans op een later tijdstip aanmelden bij een school dan hoger opgeleide ouders en ouders zonder migratieachtergrond (Gilsing & Tierolf, 2010). Kinderen van de eerste groep ouders maken door dit beleid evenveel kans om toegelaten te worden op een (populaire) school waar veel aanmeldingen zijn.

Een gevolg hiervan is dat – ondanks dat maatregelen als vaste aanmeldmomenten, wachtlijsten en lotingssystemen op zichzelf bepaalde groepen leerlingen niet bevoordelen – er toch een homogene leerlingenpopulatie kan ontstaan op scholen. De segregatie naar opleidingsniveau van ouders tussen scholen kan zodoende vergroot worden.

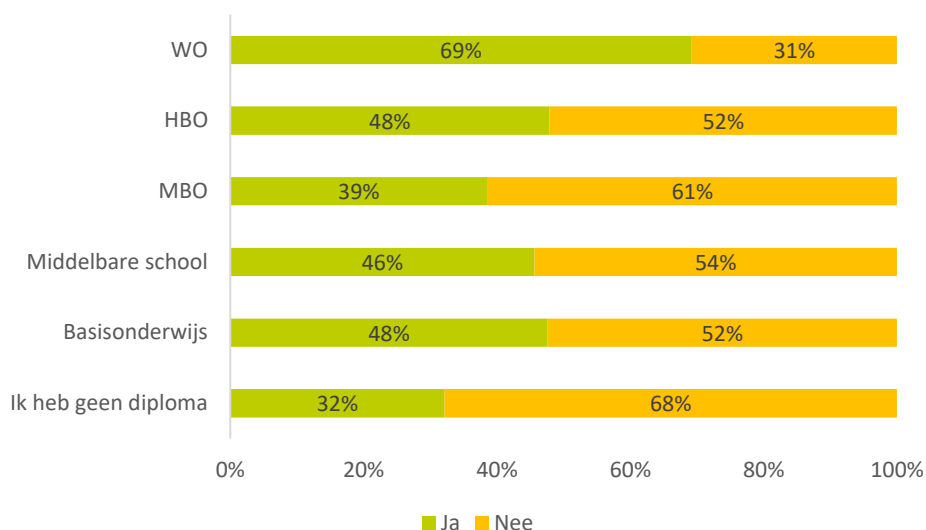
Figuur 2.2. Vast aanmeldmoment naar opleidingsniveau. (ouders, Ik heb geen diploma, N = 27; Basisonderwijs, N = 22; Middelbare school, N = 104; MBO, N = 803; HBO, N = 1187; WO, N = 729)***

Figuur 2.3. Wachtlijsten naar opleidingsniveau. (ouders, Ik heb geen diploma, N = 30; Basisonderwijs, N = 21; Middelbare school, N = 104; MBO, N = 807; HBO, N = 1185; WO, N = 731)***

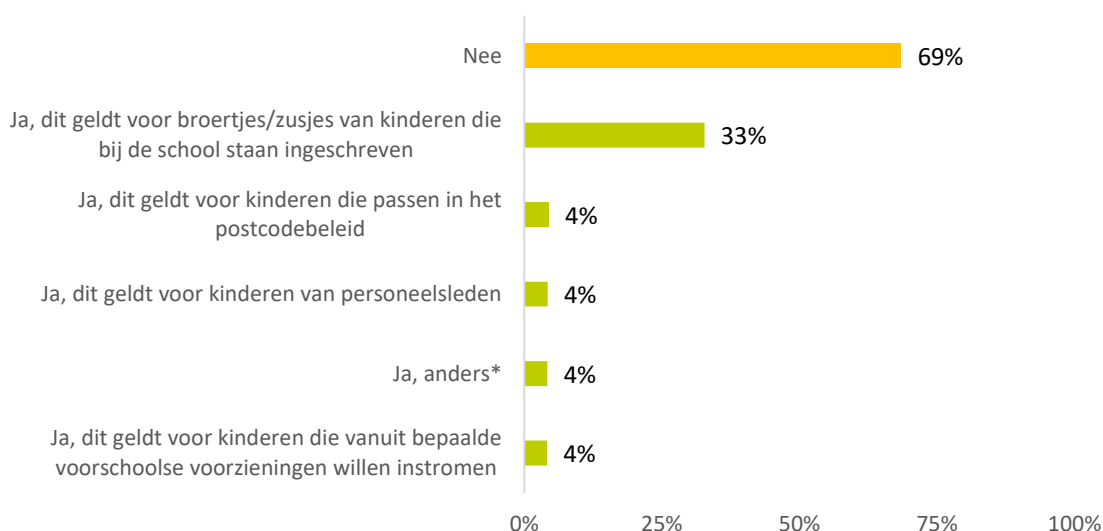
Figuur 2.4. Lotingen naar opleidingsniveau. (ouders, Ik heb geen diploma, N = 28; Basisonderwijs, N = 21; Middelbare school, N = 103; MBO, N = 808; HBO, N = 1192; WO, N = 734)***

Voorrangsregels

In figuur 2.5 is te zien welke eventuele voorrangsregels scholen hanteren. 69 procent van de scholen heeft geen voorrangsregels. Bij 33 procent van de scholen geldt dat kinderen met broers of zussen op de school voorrang hebben boven leerlingen die dat niet hebben. In de schoolgidsanalyse werd deze voorrangsregel slechts één keer gevonden. Voorrang op basis van postcode, voor kinderen van personeelsleden en voor kinderen die doorstromen vanuit bepaalde voorschoolse voorzieningen komen veel minder voor (op 4 procent van de scholen).

Figuur 2.5. Krijgen bepaalde kinderen voorrang? (scholen, N = 295)

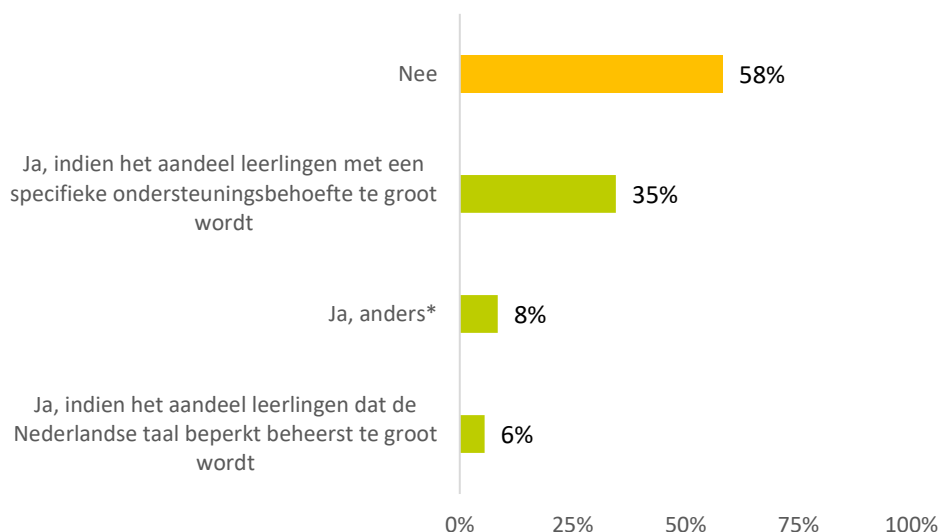

* Een klein aantal scholen geeft voorrang aan kinderen die verhuisd zijn en van een vergelijkbare concept school komen. Daarnaast is er een aantal scholen dat liever spreekt over beleid op basis van voedingsgebied in plaats van een postcodebeleid.

Consequentheid beleid

Een inconsequente uitvoering van het toelatingsbeleid kan een bron van onderwijssegregatie zijn. Zoals te zien in figuur 2.6 wijkt 58 procent van de scholen niet af van het opgestelde toelatingsbeleid. Een belangrijke reden voor scholen om wel af te wijken is als het aandeel leerlingen met een ondersteuningsbehoefte te groot wordt. 35 procent van de scholen zegt op basis hiervan wel eens een uitzondering te maken op het beleid. Zes procent van de scholen geeft aan dat het aandeel leerlingen met onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal een reden kan zijn om een leerling niet aan te nemen. Dit mag echter niet. Het aantal is juridisch gezien geen grond voor weigering.

Figuur 2.6. Wijkt de school wel eens af van het vooraf opgestelde toelatingsbeleid? (scholen, N = 294)

* In de categorie 'Ja, anders' benoemen scholen meestal redenen die ook vastgelegd kunnen zijn in het toelatingsbeleid, zoals de toelatingscapaciteit en het onderschrijven van de levensbeschouwelijke visie van de school.

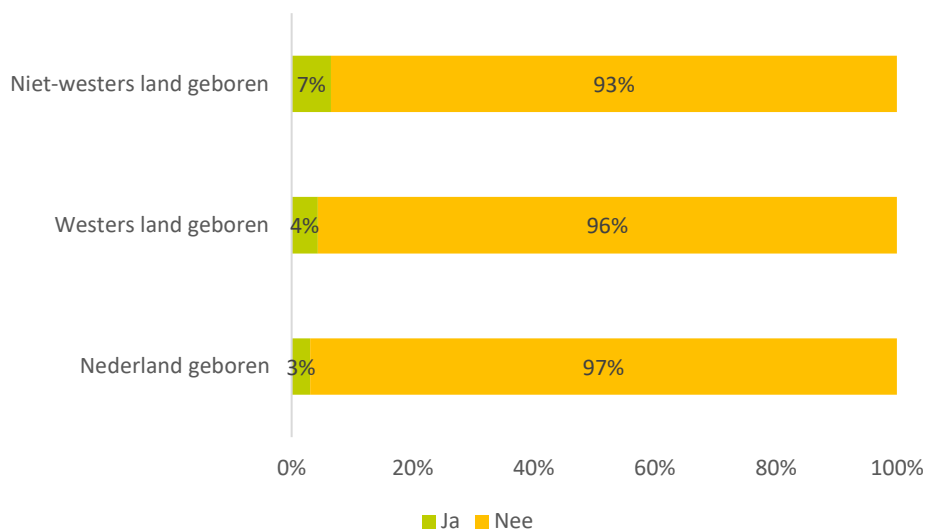
5.2.2 Wegadviseren

Scholen kunnen niet alleen middels het capaciteitsbeleid en met een officiële weigering bepaalde leerlingen mijden. Uit de literatuurstudie blijkt dat sommige leerlingen door schooldirecteuren tijdens intakegesprekken worden geadviseerd om naar een andere school te gaan, omdat ze zich daar 'waarschijnlijk beter thuis zullen voelen' (Dors, Karsten, Ledoux, & Steen, 1991; Karsten e.a., 2002). Deze geluiden zijn vooral anekdotisch van aard; het wordt gezegd door schooldirecteuren zelf of over directeuren van andere scholen. Dit gaat vooral om leerlingen met een migratieachtergrond, leerlingen met een lagere sociaaleconomische status en leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften.

Perspectief ouders

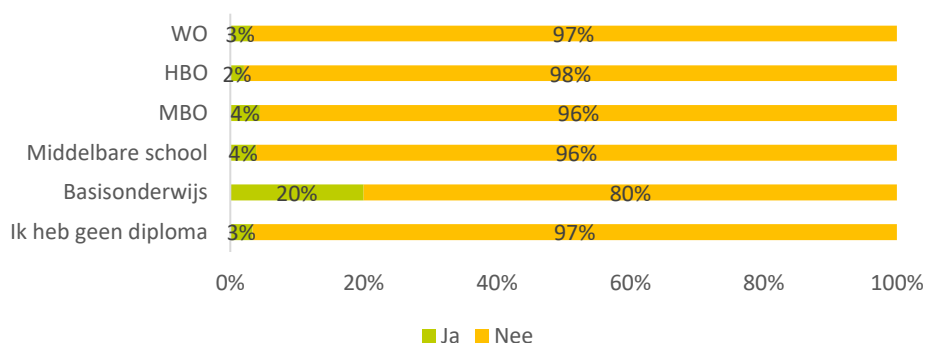
Ruim 3 procent van de ouders is wel eens door een school geadviseerd om hun kind op een andere school aan te melden omdat ze dachten dat het kind zich daar beter thuis zou voelen. Figuur 2.7 laat zien dat ouders die in een niet-westers land geboren zijn hier iets vaker mee te maken krijgen (7%) dan ouders die in Nederland (3%) of een ander westers land geboren zijn (4%). Ouders hebben gemengde gevoelens over deze gang van zaken. Sommige ouders vinden het prettig dat de school meedenkt over welke school het best passend is voor hun kind. Andere ouders vinden het vreemd of zelfs onprettig of ongepast: ze voelen zich onterecht veroordeeld terwijl de school het kind en de ouders nog nauwelijks kennen.

Figuur 2.7. Bent u wel eens geadviseerd door een school om uw kind aan te melden op een andere school omdat hij of zij zich daar beter thuis zou voelen? Uitgesplitst naar migratieachtergrond (ouders, Niet-westers, N = 276; Westers, N = 162; Nederland, N = 2543)***

Scholen kunnen ouders ook adviseren een andere school te zoeken met als reden dat ze zelf niet in de ondersteuningsbehoefte van een kind kunnen voorzien⁸. In figuur 2.8 zien we dat ouders die alleen basisonderwijs hebben afgerond vaker worden geadviseerd naar een andere school te zoeken omdat de school niet in de ondersteuningsbehoefte van hun kind kan voorzien dan ouders met een ander opleidingsniveau. Opvallend hierbij is dat ouders zonder diploma dit in veel mindere mate aangeven. De ervaringen van ouders met deze adviezen van de basisschool zijn wederom gemengd. Sommige ouders ervaren dit als prettig, terwijl andere ouders het juist als onprettig ervaren.

Figuur 2.8. Bent u wel eens geadviseerd door een school om uw kind aan te melden op een andere school omdat de school aangaf niet te kunnen voldoen aan de ondersteuningsbehoefte van uw kind? Uitgesplitst naar opleiding (ouders, Ik heb geen diploma, N = 30; Basisonderwijs, N = 20; Middelbare school, N = 104; MBO, N = 808; HBO, N = 1190; WO, N = 735)***

⁸ Door de vraagstelling weten we helaas niet of het advies door scholen gegeven is voor of na aanmelding van een kind. Wanneer het advies voor aanmelding is gegeven kunnen we hier ook spreken van wegadvisering. Wanneer het advies na (schriftelijke) aanmelding is gegeven hebben scholen zorgplicht. Scholen moeten dan actief zoeken naar een andere school waar het kind goed terecht kan.

Drie procent van de ouders geeft in de vragenlijst aan zich wel eens gediscrimineerd te hebben gevoeld bij het aanmelden bij een basisschool (N = 2989). In de toelichting noemen ouders veel verschillende gronden waarop ze zich gediscrimineerd hebben gevoeld (bijvoorbeeld levensbeschouwing, afkomst, geaardheid van ouders, leeftijd van ouders, taal en ondersteuningsbehoefte van hun kind). Veel ouders benoemen dat ze op een onprettige manier werden behandeld op open dagen, bij kennismakingsgesprekken of tijdens rondleidingen. Deze ervaring heeft er vervolgens toe geleid dat ze hebben afgezien van aanmelding op de betreffende school. Ouders in deze groep die zich hebben aangemeld bij witte, christelijke of conceptscholen geven aan het idee te hebben dat scholen verschillende capaciteitsmaatregelen gebruiken als excuus om hun kind te weigeren, bijvoorbeeld:

“Ik heb zo'n 8 scholen in de omgeving gebeld en om de wachtlijst gevraagd. Dat ging bij sommige scholen tot het moment dat ik de naam van mijn zoontje noemde goed, zodra ze zijn naam hoorden kwam al snel het antwoord dat er geen ruimte was en dat ik beter verder kon kijken. Zonder verdere hulp of tips van goede alternatieven”.

Een andere ouder vertelt:

“Wij wilden aanmelden bij een christelijke montessorischool. Hoewel wij het niet kunnen hardmaken, kregen we het idee dat bij de loting die plaats moest vinden omdat er teveel aanmeldingen waren, buitengewoon werd gelet op de achtergrond van de ouders. De erg blanke leerlingenpopulatie in een gemengde wijk valt op. Wij pasten niet in het plaatje.”

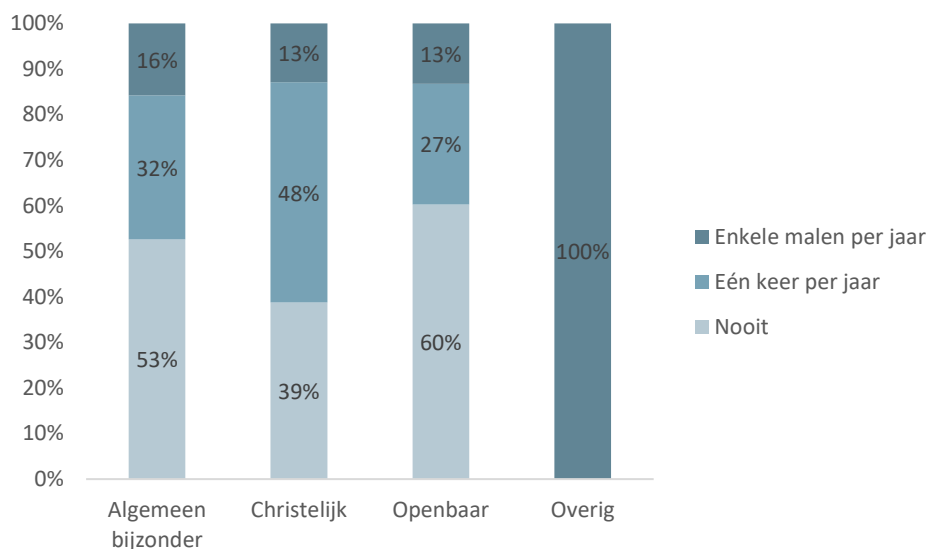
Het postcodebeleid wordt ook vaak benoemd als discriminerend. Eén van de ouders beschrijft het volgende:

“Er worden alleen mensen binnen een bepaalde postcode toegelaten, dat is discriminatie omdat dit een villawijk betreft waar je met een normaal salaris geen huis kan kopen.”

Perspectief scholen

41 procent van de scholen geeft aan één keer per jaar een ouder van een kind te adviseren hun kind aan te melden op een andere school omdat deze zich niet thuis zou gaan voelen op de school. 14 procent van de scholen doet dit enkele keren per jaar. Geen enkele school heeft aangegeven dat dit meer dan 10 keer per jaar voorkomt. Alles bij elkaar komt dit verschijnsel dus op ruim de helft van de basisscholen wel eens voor.

Figuur 2.9. Komt het wel eens voor dat u ouders adviseert om zich op een andere school aan te melden omdat u denkt dat ze zich daar beter thuis zullen voelen? Uitgesplitst naar denominatie (scholen, Algemeen bijzonder, N = 19; Christelijk, N = 178; Openbaar, N = 83; Overig, N = 2)***

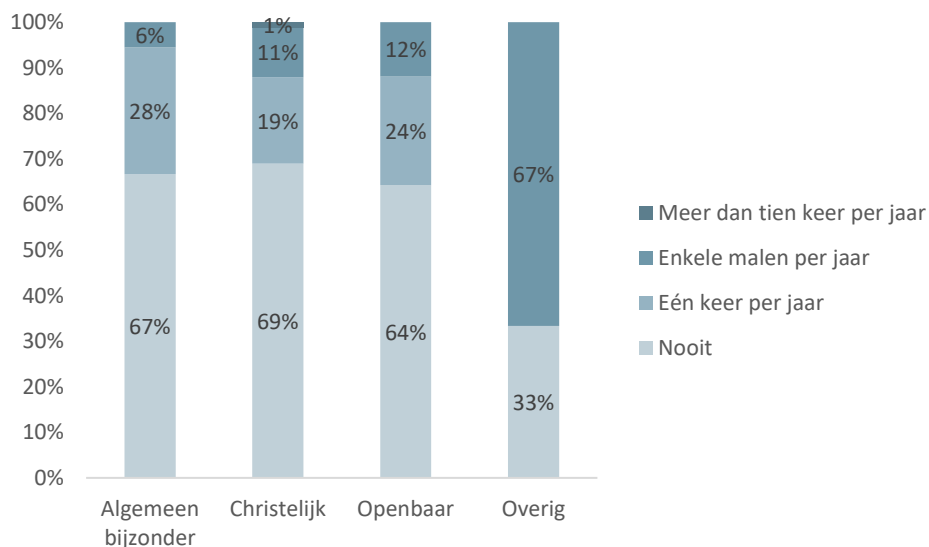
In figuur 2.9 is te zien dat christelijke scholen vaker ouders adviseren om hun kind op een andere school aan te melden dan de overige schooltypen. 61 procent van deze scholen geeft aan eens of enkele malen per jaar ouders te adviseren hun kind op een andere school aan te melden. Binnen de overige schoolcategorieën komt dit minder vaak voor. Er zijn geen significante verschillen gevonden tussen scholen met een relatief hoge en lage achterstandsscore.

De belangrijkste redenen die scholen noemen om ouders te adviseren een andere school te zoeken, is dat een andere school beter aansluit bij de levensovertuiging van de ouders, het concept beter aansluit bij de opvattingen van de ouders of dat een andere school beter in de ondersteuningsbehoefte van het kind kan voorzien. Voorbeelden die scholen aandragen met betrekking tot levensovertuiging gaan zowel over ouders waarvoor de overtuiging van de school te licht als te streng zou zijn.

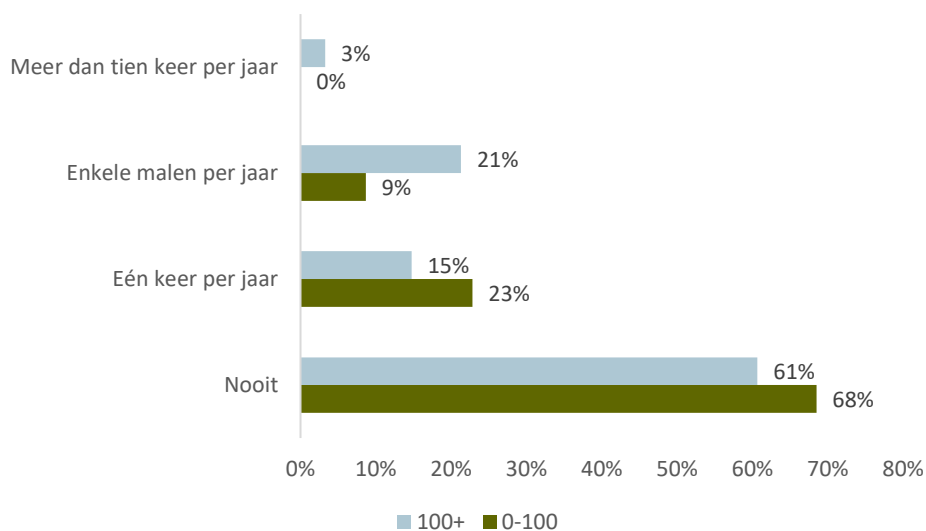
Figuur 2.10 en figuur 2.11 laten zien op welke scholen de meeste leerlingen terecht komen die door een andere school zijn geadviseerd zich elders aan te melden. Op ongeveer een derde van de scholen gebeurt dat één of enkele malen per jaar. Op christelijke en openbare scholen gebeurt dit iets vaker dan op algemeen bijzondere scholen.

Op scholen met een achterstandsscore van hoger dan 100 zien we vaker meerdere leerlingen die het advies hebben gekregen zich ergens anders aan te melden dan op scholen met een lagere achterstandsscore. Scholen geven aan dat het vaak gaat om kinderen met ondersteuningsbehoeften waarvan de ouders bij verschillende scholen ‘shoppen’ naar de juiste begeleiding. Daarnaast zijn er ouders die hun kind niet op een wachtlijst willen zetten of ouders die verder zoeken omdat een school aangeeft dat er onvoldoende plekken zijn.

Figuur 2.10. Melden zich wel eens ouders aan op uw school waarvan u weet dat deze tijdens een eerdere aanmeldpoging geadviseerd zijn om zich op een andere school aan te melden? Uitgesplitst naar denominatie. (scholen, Algemeen bijzonder, N = 18; Christelijk, N = 174; Openbaar, N = 84; Overig, N = 3)***

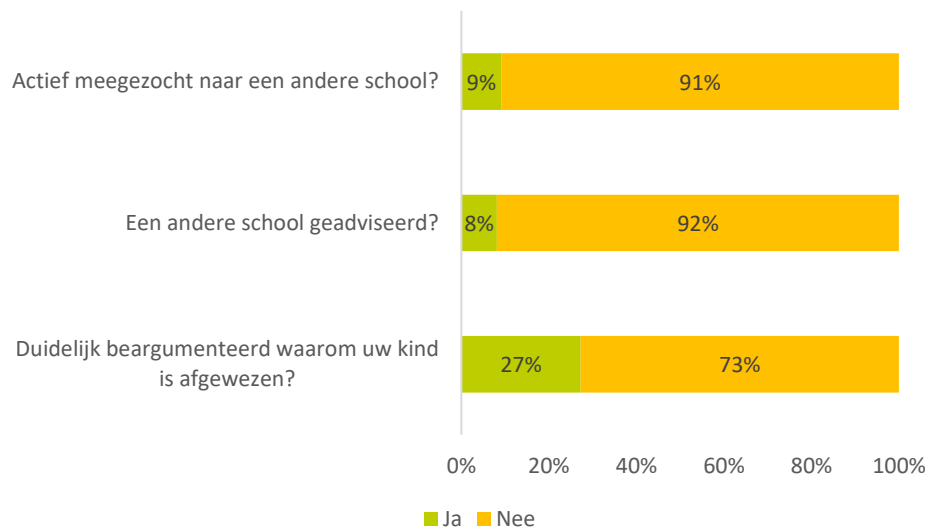

Figuur 2.11. Melden zich wel eens ouders aan op uw school waarvan u weet dat deze tijdens een eerdere aanmeldpoging geadviseerd zijn om zich op een andere school aan te melden? Uitgesplitst naar achterstandsscore (scholen, 0-100, N = 219; 100+, N = 61)**

Na weigering

27 procent van de ouders vindt dat de school duidelijk heeft beargumenteerd waarom hun kind is afgewezen (figuur 2.12). Na de afwijzing vinden ouders vaak nauwelijks steun van de school in het zoeken naar een andere school (in 9 procent van de gevallen) en wordt hen in weinig gevallen een andere school geadviseerd (8%).

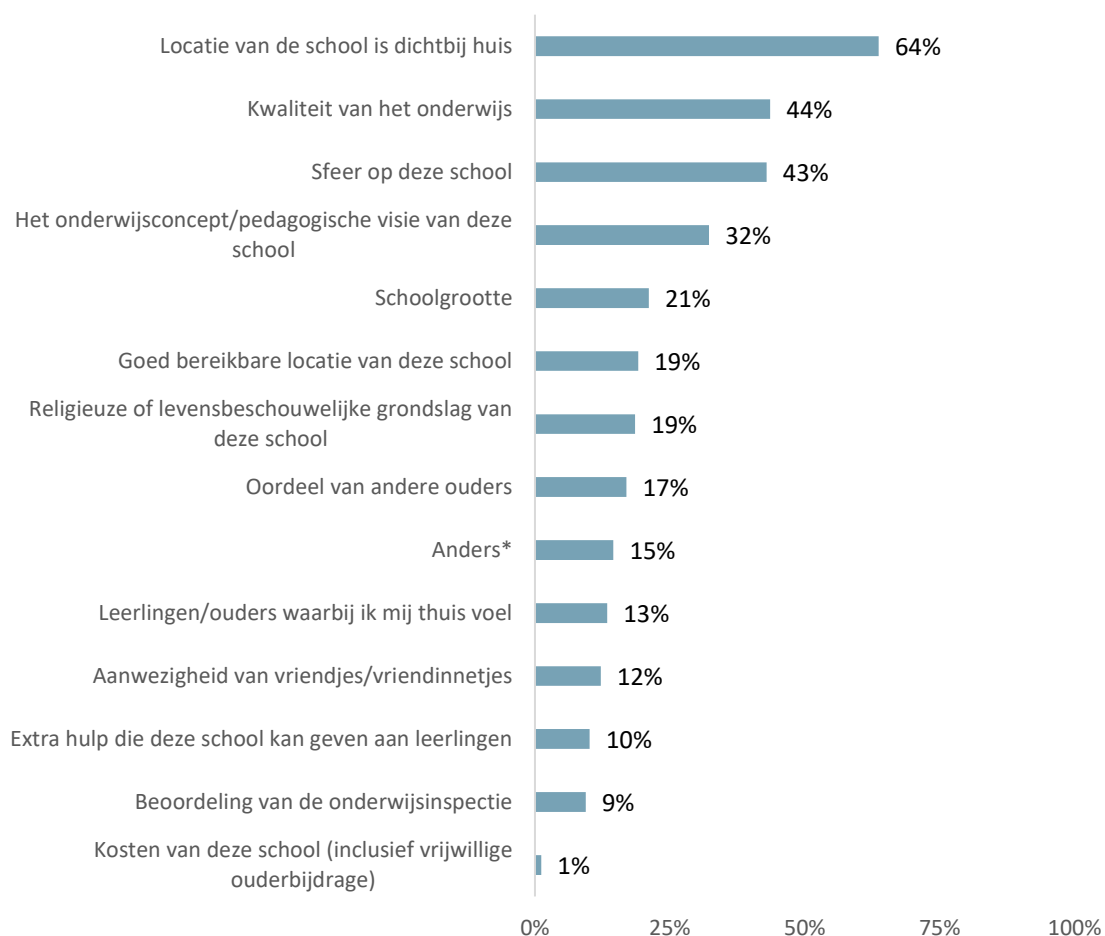
Figuur 2.12. Heeft de school na afwijzing van uw kind... (ouders, N = 192)

5.2.3 Schoolkeuze ouders

In de onderstaande paragrafen bespreken we verschillende aspecten waarvan ouders aangeven dat ze belangrijk waren voor de schoolkeuze van hun kind. Schoolkeuzemotieven kunnen een factor zijn bij ontstaan of instandhouding van segregatie.

In figuur 2.13 wordt zichtbaar dat de meeste ouders een korte afstand van de school naar hun woning als een doorslaggevende factor hebben aangegeven voor de schoolkeuze. Dit bevestigt eerder onderzoek waaruit bleek dat woonsegregatie een belangrijke verklaring was voor onderwijssegregatie (Gramberg & Ledoux, 2005; Ledoux, 2003). De bereikbaarheid van de locatie speelt minder vaak een rol: negentien procent van de ouders heeft dit als doorslaggevende reden gekozen. Kwaliteit van het onderwijs (44%) en de sfeer op school (43%) worden ook vaak door ouders genoemd. Daarna volgt het onderwijsconcept en de pedagogische visie (32%). De resultaten laten zien dat het inspectie-oordeel geen belangrijke rol speelt bij de schoolkeuze. Het oordeel over kwaliteit baseren ouders dus vaak op andere argumenten dan het inspectie-oordeel.

Figuur 2.13. Welke van onderstaande punten gaven de doorslag bij het kiezen van de school waar uw kind nu op zit? (ouders, N = 3023)

* De meeste ouders geven aan dat de aanwezigheid van een broer of zus op dezelfde school ook een belangrijk doorslaggevend punt is voor de schoolkeuze.

Tabel 2 gaat niet alleen over de doorslaggevende criteria bij de schoolkeuze maar ook over het belang van de criteria in het algemeen. Het toont grotendeels dezelfde resultaten als figuur 2.13. De kwaliteit van het onderwijs en sfeer op school worden met afstand het belangrijkste gevonden door ouders. Het is daarnaast opvallend dat kosten vaak als (helemaal) niet belangrijk worden gezien (62%).

Tabel 2. Hoe belangrijk vond u onderstaande punten bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? (ouders, N = 2986-3007)

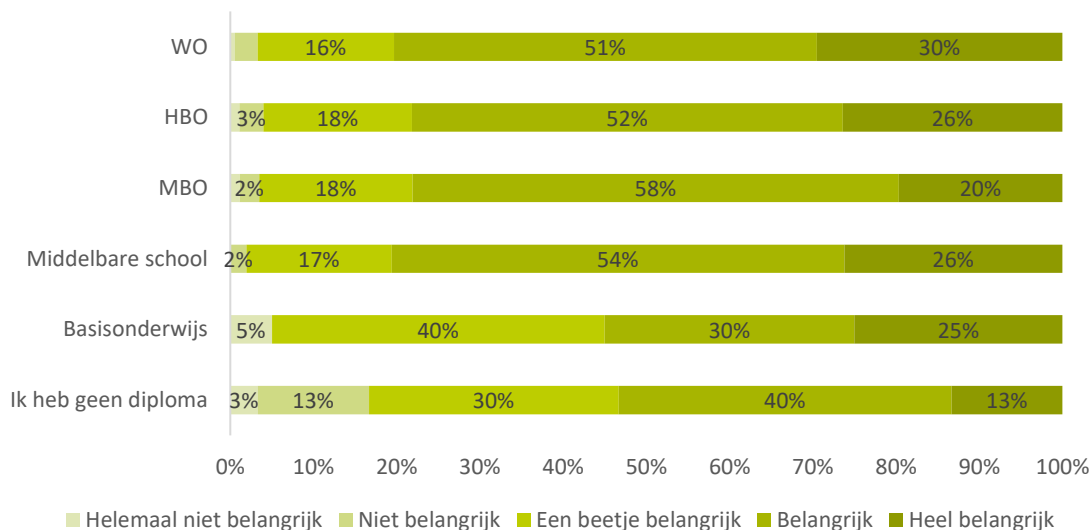
	Helemaal niet belangrijk	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Heel belangrijk
Kwaliteit van het onderwijs	0%	0%	3%	49%	48%
Sfeer op een school	0%	1%	4%	49%	46%
Het onderwijsconcept/de pedagogische visie van een school	1%	3%	18%	53%	25%
Locatie van de school is dichtbij huis	2%	6%	16%	42%	34%
Extra hulp die een school kan geven aan leerlingen	1%	5%	20%	52%	23%
Goed bereikbare locatie van een school	1%	5%	22%	50%	22%
Beoordeling van de onderwijsinspectie	3%	10%	28%	48%	12%
Leerlingen/ouders waarbij ik mij thuis voel	3%	11%	27%	44%	14%
Schoolgrootte	2%	11%	30%	44%	13%
Aanwezigheid van vriendjes/vriendinnetjes	7%	19%	27%	35%	12%
Oordeel van andere ouders	5%	17%	34%	37%	8%
Religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van een school	12%	25%	27%	23%	13%
Kosten van een school (inclusief vrijwillige ouderbijdrage)	23%	39%	25%	12%	2%

5.2.4 Denominatie en pedagogische visie

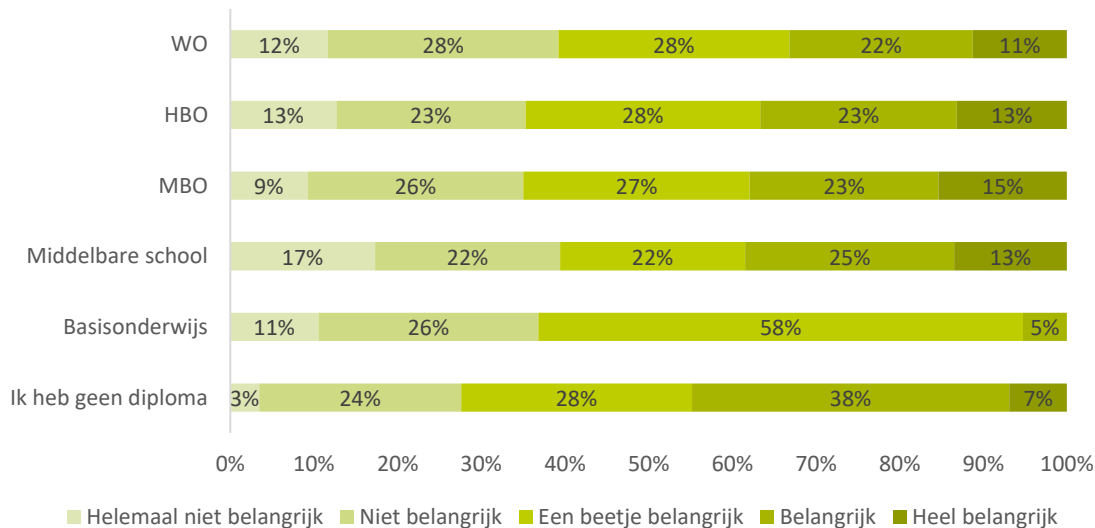
Onderzoek van Allen, Bijlsma, Borghand en Poulissen (2016a; 2016b) naar de keuzemotieven van ouders van leerlingen in het funderend onderwijs, laat zien dat vrijwel alle ouders een voorkeur hebben voor een bepaalde denominatie, pedagogisch-didactische visie of bijzonder kenmerk van een school, en bereid zijn om hun kind hiervoor een (substantieel) grotere afstand te laten reizen. Bovendien bleek dat hoger opgeleide ouders vaker een sterke voorkeur hebben voor een bepaalde aanpak en vaker bereid zijn om hun kind ver te laten reizen voor de geprefereerde school dan lager opgeleide ouders.

Op basis van figuur 2.13 en tabel 2 kunnen we niet bevestigen dat alle ouders deze zaken belangrijk vinden. Over de religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van een school verschillen ouders het meest van mening. Er zijn ongeveer evenveel ouders die dit belangrijk als onbelangrijk vinden. Het onderwijsconcept of de pedagogische visie vinden ouders doorgaans wel belangrijk, maar het is niet voor alle ouders een doorslaggevende reden (32%). Daarnaast zijn er geen aanwijzingen dat hoger opgeleide ouders het concept van de school belangrijker vinden dan lager opgeleide ouders. Figuur 2.14 en figuur 2.15 laten de uitsplitsing van deze vragen zien op opleidingsniveau van de ouders. Ouders met alleen een basisschooldiploma lijken iets minder waarde te hechten aan het concept of de levensbeschouwelijke grondslag van een school dan ouders met een ander opleidingsniveau. Ouders zonder diploma hechten ook minder waarde aan het concept van de school.

Figuur 2.14. Hoe belangrijk vond u het onderwijsconcept/de pedagogische visie bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? Uitgesplitst naar opleiding. (ouders, Ik heb geen diploma, N = 30; Basisonderwijs, N = 20; Middelbare school, N = 103; MBO, N = 803; HBO, N = 1181; WO, N = 732)***

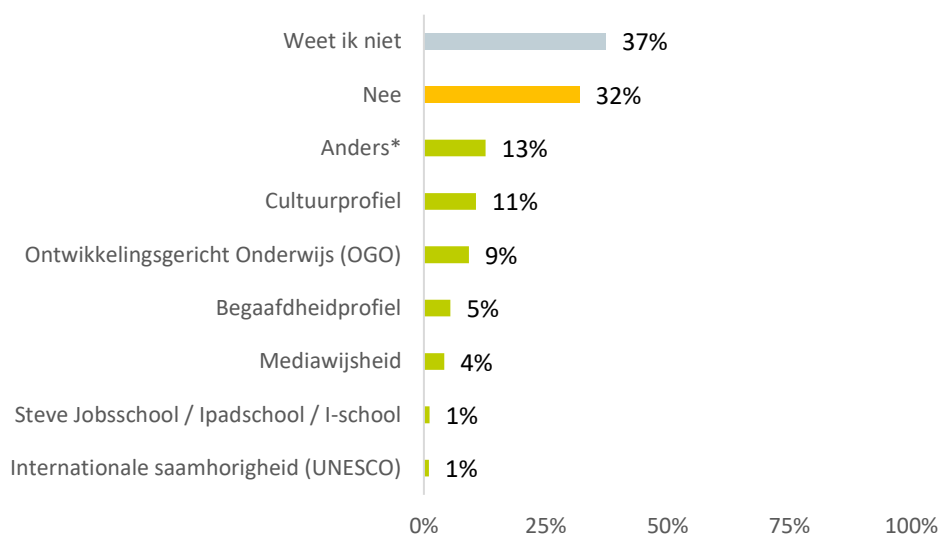

Figuur 2.15. Hoe belangrijk vond u de religieuze of levensbeschouwelijke grondslag bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? Uitgesplitst naar opleiding. (ouders, Ik heb geen diploma, N = 29; Basisonderwijs, N = 19; Middelbare school, N = 104; MBO, N = 802; HBO, N = 1184; WO, N = 729)***

Figuur 2.16 toont dat het grootste deel van de ouders (37%) niet weet of de school van hun kind zich onderscheidt op een specifiek concept. 32 procent geeft aan dat de school geen van de genoemde concepten of profielen hanteert. Ouders hebben het vaakst de categorie 'anders' gekozen. Ouders hebben hierbij vooral verschillende pedagogische visies (jenaplan, montessori e.a.) benoemd.

Figuur 2.16. Onderscheidt de huidige school van uw kind zich specifiek op één of meer van de volgende concepten of profielen? (ouders, N = 3023)

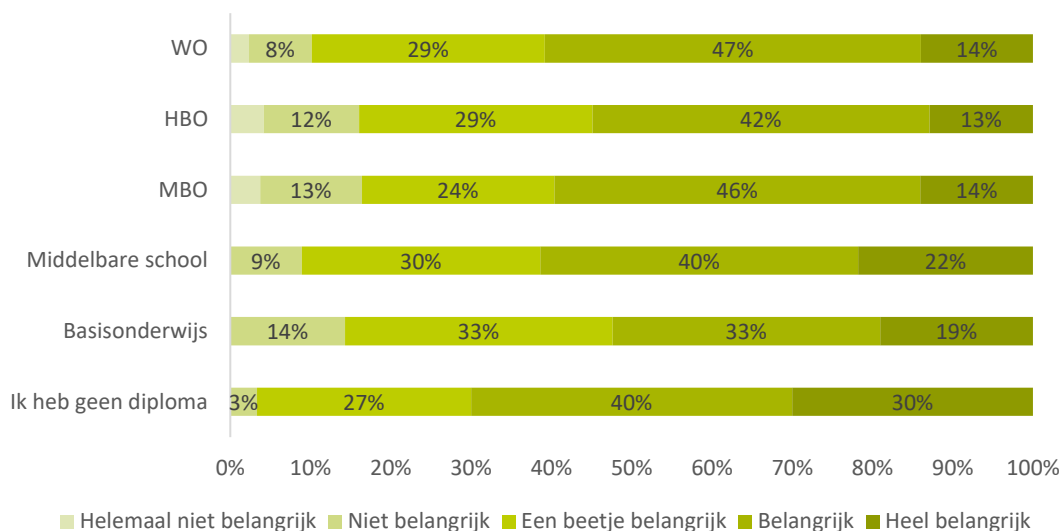
* In de categorie 'Anders' worden met name verschillende concepten zoals *jenaplan*, *dalton*, *montessori* en *vrije school* benoemd door de ouders.

5.2.5 Sociaaleconomische status

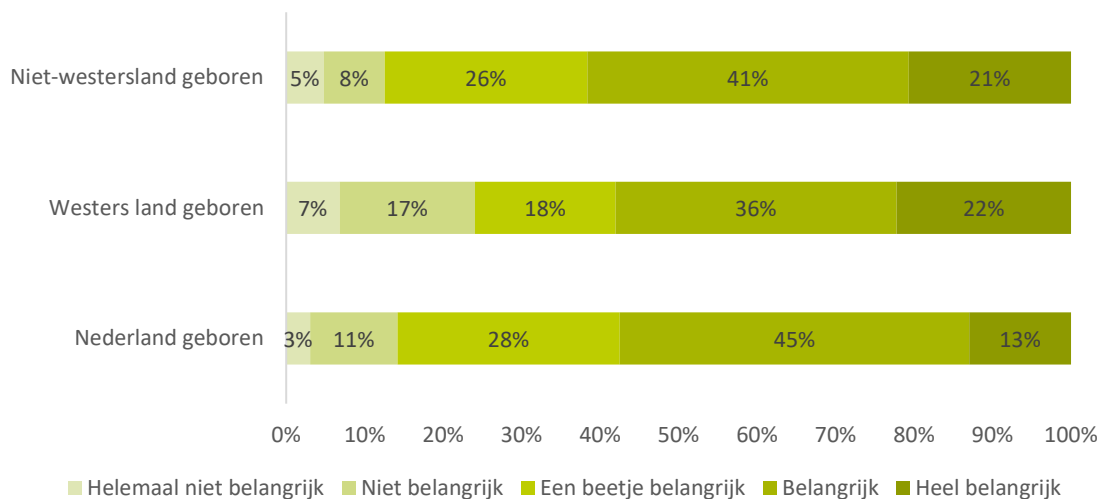
Uit de literatuur blijkt dat keuzevrijheid voor ouders kan bijdragen aan onderwijssegregatie, omdat ouders een voorkeur blijken te hebben voor een school met veel ouders en leerlingen met een vergelijkbare achtergrond (Gramberg & Ledoux, 2005; Oosterbeek, Sóvágó & Klaauw, 2019). Dit heeft als gevolg dat zowel hoger opgeleide ouders als lager opgeleide ouders kiezen voor 'eigen' scholen – scholen waar de eigen groep duidelijk vertegenwoordigd is – en juist niet voor scholen waar een andere groep dominant is. Hierdoor bestaan er in sommige buurten scholen met sterk verschillende leerlingenpopulaties, ongeacht de sociaaleconomische of etnische samenstelling van de buurtbevolking.

In figuur 2.13 komt dit aspect niet duidelijk naar voren. Het motief "leerlingen/ouders waarbij ik me thuis voel" wordt niet vaak als doorslaggevende reden benoemd (13%), noch de aanwezigheid van vriendjes of vriendinnetjes (12%). Uit tabel 2 blijkt dat deze twee punten wel vaker belangrijk worden gevonden dan niet belangrijk. Wanneer we gegevens uit tabel 2 uitsplitsen naar opleidingsniveau en migratieachtergrond van de ouders en de vestigingsplaats van de school vinden we slechts kleine verschillen waarin geen duidelijke patroon zichtbaar wordt (zie figuur 2.17 t/m 2.20). Blijkbaar is 'leerlingen/ouders bij wie ik me thuis voel' redelijk ongevoelig voor SES. Dit bevestigt wat Gramberg en Ledoux (2005) en Oosterbeek en anderen (2019) vonden, namelijk dat zowel ouders met lage als hoge SES dit punt belangrijk vinden bij de schoolkeuze. We zien echter wel dat ouders met lage SES en met een migratie-achtergrond het vaker heel belangrijk vinden dan ouders met een hoge SES of zonder migratie-achtergrond. Ook lijkt er een trend te zijn waarbij "vriendjes en vriendinnetjes" minder belangrijk worden naarmate het opleidingsniveau van ouders hoger wordt (zie figuur 2.19).

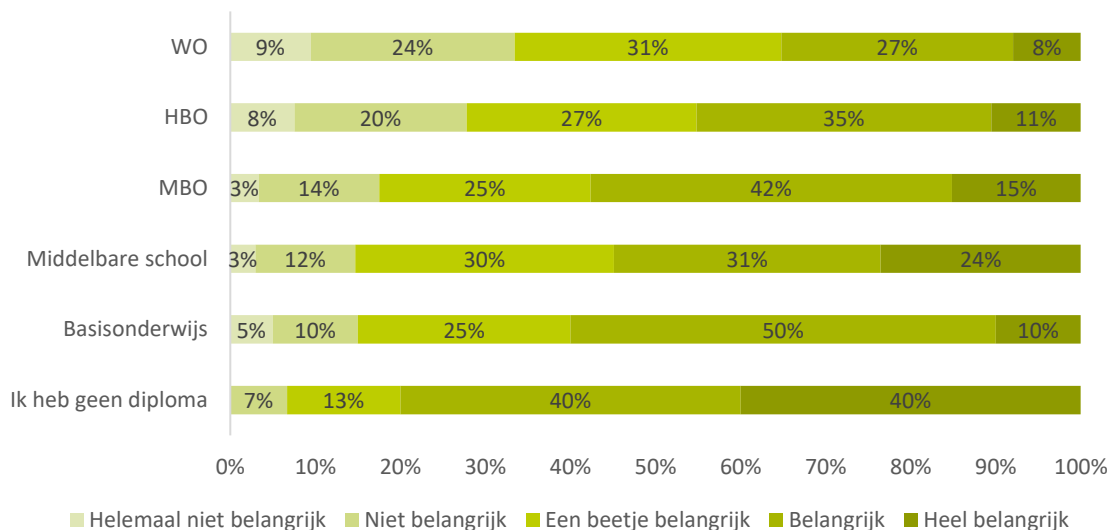
Figuur 2.17. Hoe belangrijk vond dat u het dat de populatie van de school bestond uit leerlingen/ouders waarbij ik mij thuis voel bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? Uitgesplitst naar opleiding. (ouders, Ik heb geen diploma, N = 30; Basisonderwijs, N = 21; Middelbare school, N = 101; MBO, N = 805; HBO, N = 1179; WO, N = 730)***

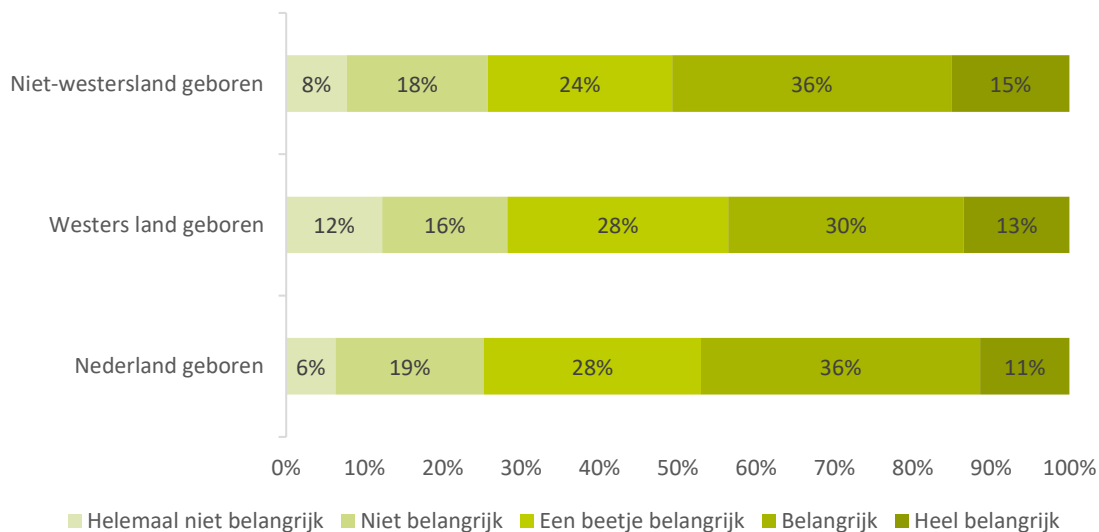
Figuur 2.18. Hoe belangrijk vond dat u het dat de populatie van de school bestond uit leerlingen/ouders waarbij ik mij thuis voel bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? Uitgesplitst naar geboorteland ouder. (ouders, Nederland geboren, N = 2527; Westers land geboren, N = 162; Niet-westers land geboren, N = 271)***

Figuur 2.19. Hoe belangrijk vond u de aanwezigheid van vriendjes en vriendinnetjes bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? Uitgesplitst naar opleiding. (ouders, Ik heb geen diploma, N = 30; Basisonderwijs, N = 20; Middelbare school, N = 102; MBO, N = 805; HBO, N = 1180; WO, N = 730)***

Figuur 2.20. Hoe belangrijk vond u de aanwezigheid van vriendjes en vriendinnetjes bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? Uitgesplitst naar geboorteland ouder. (ouders, Nederland geboren, N = 2532; Westers land geboren, N = 163; Niet-westers land geboren, N = 272)**

5.2.6 Kosten

Hoewel de ouderbijdrage vrijwillig is, kan deze toch een rol spelen in de toegankelijkheid van scholen via de schoolkeuze van de ouders. Recent onderzoek toont aan dat schoolkosten bij 3 procent van de ouders van leerlingen in het primair onderwijs wel degelijk van invloed is geweest op hun schoolkeuzegedrag (Suijkerbuijk, Van der Ploeg, Van den Berg, Bussink, & Van der Ven, 2019; Van den Berg, Megens, Van der Meijden, & Koopman, 2017). Schoolkosten zijn dus voor een (kleine) groep ouders toch een belemmering voor de toegankelijkheid van scholen.

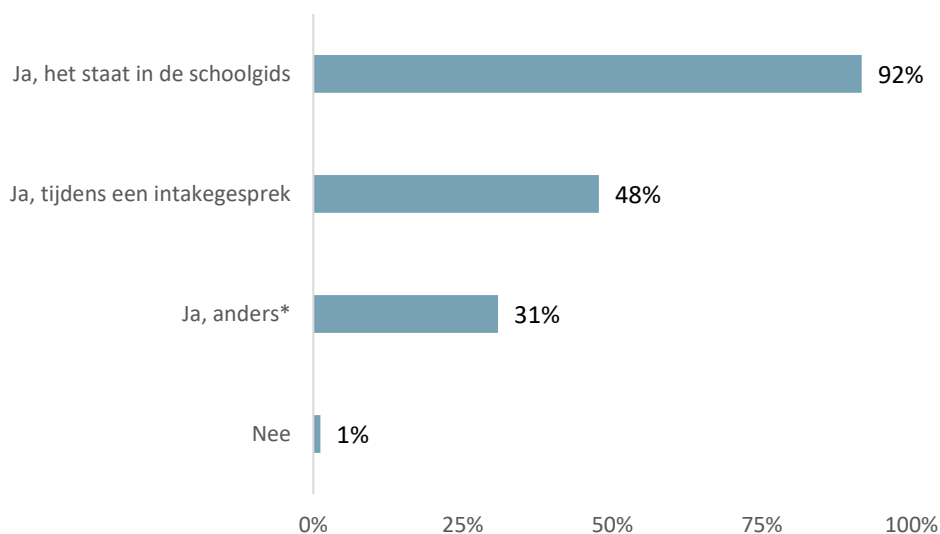
In deze onderzoeken gaat het om een klein percentage ouders. We vinden vergelijkbare kleine percentages in de resultaten van de vragenlijst onder de ouders. In figuur 2.13 is te zien dat slechts 1 procent van de ouders schoolkosten als doorslaggevende factor voor de schoolkeuze benoemt. Van de scholen denkt eveneens 1 procent dat de hoogte van de ouderbijdrage een rol speelt bij de schoolkeuze van ouders (N = 275). Minder dan 1 procent van de scholen denkt dat de extra schoolkosten een rol spelen in de beslissing van ouders (N = 267). In tabel 2 zien we een hoger percentage: veertien procent van de ouders vindt schoolkosten een (heel) belangrijk aspect om een school op te beoordelen. Zowel bij de ouderbijdrage als bij de aanvullende schoolkosten wijkt de perceptie van de scholen af van hoe ouders naar de schoolkosten kijken.

We kijken hieronder nog iets gedetailleerder naar hoe ouders en scholen omgaan met verschillende categorieën schoolkosten. We bespreken eerst de resultaten met betrekking tot de vrijwillige ouderbijdrage. Vervolgens kijken we naar aanvullende kosten.

Vrijwillige ouderbijdrage

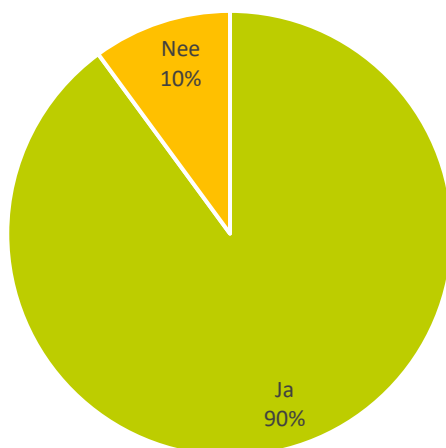
De vragenlijst voor de scholen toont aan dat 92 procent van de scholen de ouderbijdrage vermeldt in de schoolgids (figuur 2.21). Uit de analyses van de schoolgidsen en websites blijkt dat alle schoolgidsen een bedrag voor de vrijwillige ouderbijdrage vermelden. Het blijkt dat de meeste scholen transparant zijn over de bijdrage.

Figuur 2.21. Wordt de vrijwillige ouderbijdrage met de ouders gecommuniceerd? (scholen, N=276)

* De meeste scholen sturen een aparte brief of e-mail. Uit de meeste antwoorden is niet te herleiden of deze brief of e-mail voor of na het aanmelden wordt verstuurd.

Uit de vragenlijst voor de ouders blijkt dat bij 90 procent van de ouders de scholen hebben verzocht om de ouderbijdrage te betalen (figuur 2.22).

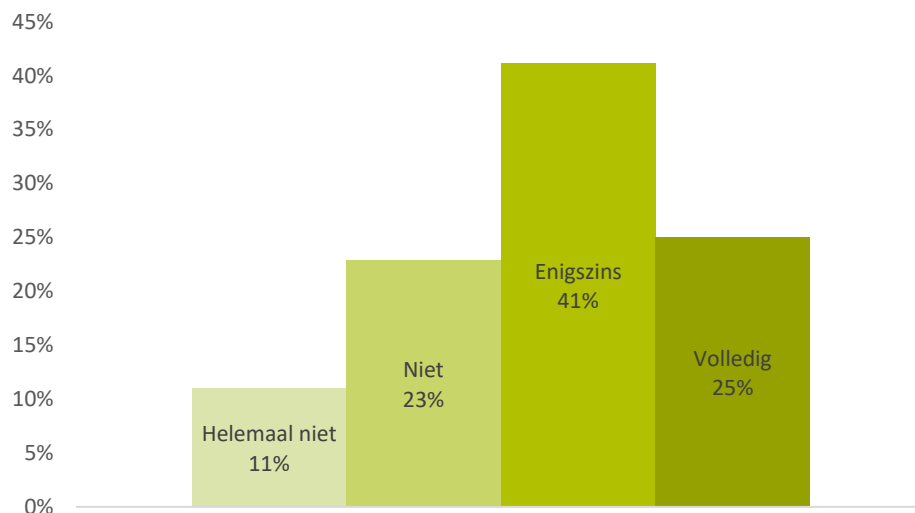
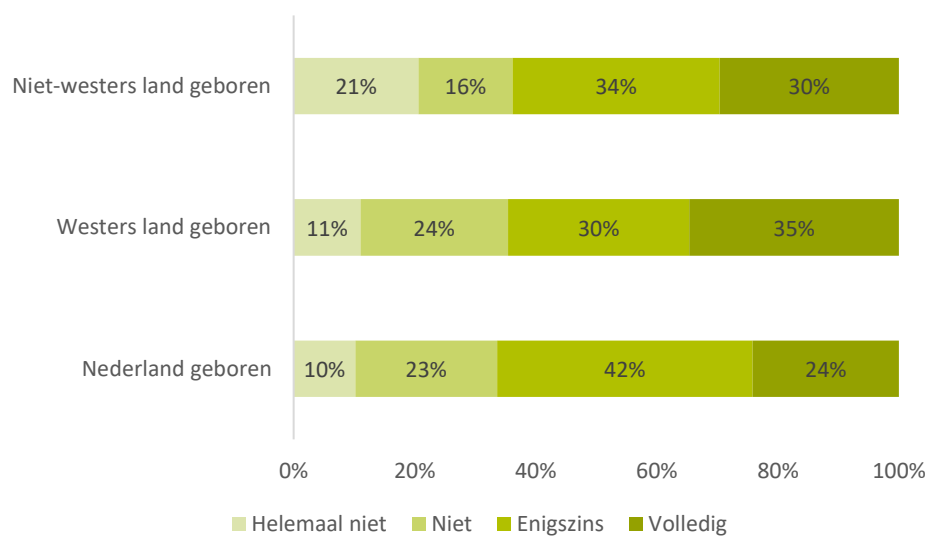
Figuur 2.22. Heeft de school van uw kind u verzocht een ouderbijdrage te betalen? (ouders, N = 3015)

Hoewel de ouderbijdrage vrijwillig is, geven niet alle scholen dit duidelijk in hun communicatie aan. In het merendeel van de websites/schoolgidsen die zijn opgenomen in de schoolgidsanalyse staat vermeld dat de ouderbijdrage vrijwillig is. Ruim een derde van de scholen vermeldt dit echter niet (duidelijk). Vergelijkbare resultaten vinden we in de vragenlijst onder ouders.

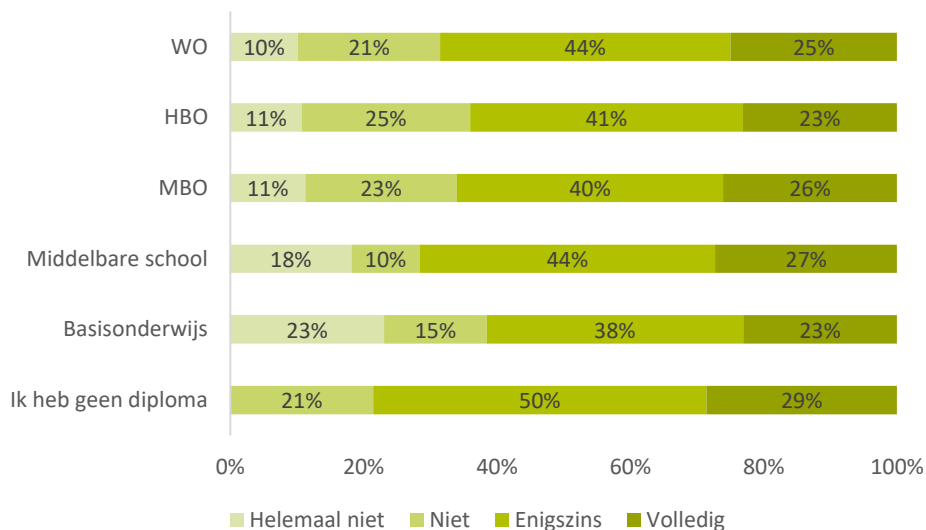
Uit eerder onderzoek bleek dat 65 procent van de ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet als vrijwillig ervaart (Suijkerbuijk, e.a., 2019). Uit figuur 2.23 blijkt echter dat in dit onderzoek maar 34 procent van de ouders de ouderbijdrage (helemaal) niet als vrijwillig ervaart. Uitsplitsingen van deze figuur naar opleidingsniveau en geboorteland van de ouders laten geen grote verschillen tussen groepen ouders zien (figuur 2.24 en 2.25). Ouders zonder diploma of met alleen basisonderwijs lijken de bijdrage iets vaker als vrijwillig te ervaren dan de overige ouders. Ouders die in een niet-westers land geboren zijn geven wel duidelijk het vaakst aan dat ze de ouderbijdrage als helemaal niet vrijwillig ervaren (21%). Dit is ongeveer 10 procent meer dan ouders die in een westers land of Nederland zijn geboren.

De scholen zelf vertellen een ander, meer optimistisch verhaal. Uit de schoolgidsanalyse komt naar voren dat negen op de tien scholen de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage vermeldt in de schoolgids dan wel op de website. Het merendeel van de scholen geeft duidelijk aan dat de ouderbijdrage een vrijwillige bijdrage betreft, echter ruim een derde van de scholen doet dit niet (duidelijk). De term vrijwillig komt in vrijwel alle schoolgidsen wel voor, maar in bepaalde gevallen gevolgd door de mededeling dat niet aan bepaalde activiteiten kan worden deelgenomen indien niet aan de bijdrage is voldaan.

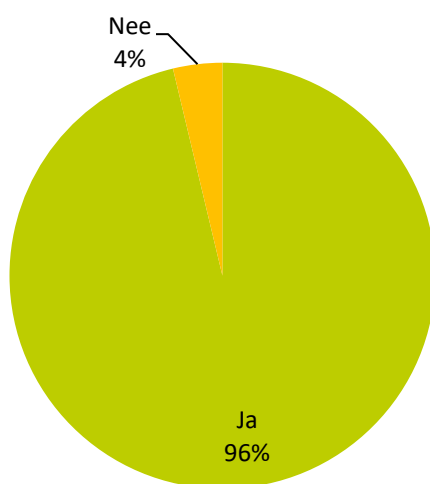
In de vragenlijst geeft 96 procent van de scholen aan expliciet te vermelden dat de ouderbijdrage vrijwillig is (figuur 2.26). De meeste scholen geven aan dit te vermelden op de website, schoolgids, brief aan de ouders, mondeling, of een combinatie van deze vier. Een klein aantal scholen geeft aan dit alleen te vermelden in de bijgaande brief bij het incassoformulier. Een aantal scholen is van mening dat enkel de tekst of titel "vrijwillige ouderbijdrage" in een brief of de schoolgids afdoende notie is van de vrijwilligheid van de ouderbijdrage. Er lijkt dus een groot verschil te zijn tussen hoe ouders de vrijwilligheid van de ouderbijdrage ervaren en hoe scholen dit beleven.

Figuur 2.23. In hoeverre ervaart u de ouderbijdrage als vrijwillig? (ouders, N=2703)**Figuur 2.24.** In hoeverre ervaart u de ouderbijdrage als vrijwillig? Uitgesplitst naar geboorteland ouders. (ouders, Nederland geboren, N = 2350; Westers land geboren, N = 127; Niet-westers land geboren, N = 199)***

Figuur 2.25. In hoeverre ervaart u de ouderbijdrage als vrijwillig? Uitgesplitst naar opleiding ouders. (ouders, Ik heb geen diploma, N = 14; Basisonderwijs, N = 13; Middelbare school, N = 88; MBO, N = 721; HBO, N = 1090; WO, N = 680)***

Figuur 2.26. Vermeldt u expliciet dat de ouderbijdrage vrijwillig is? (scholen, N = 276)

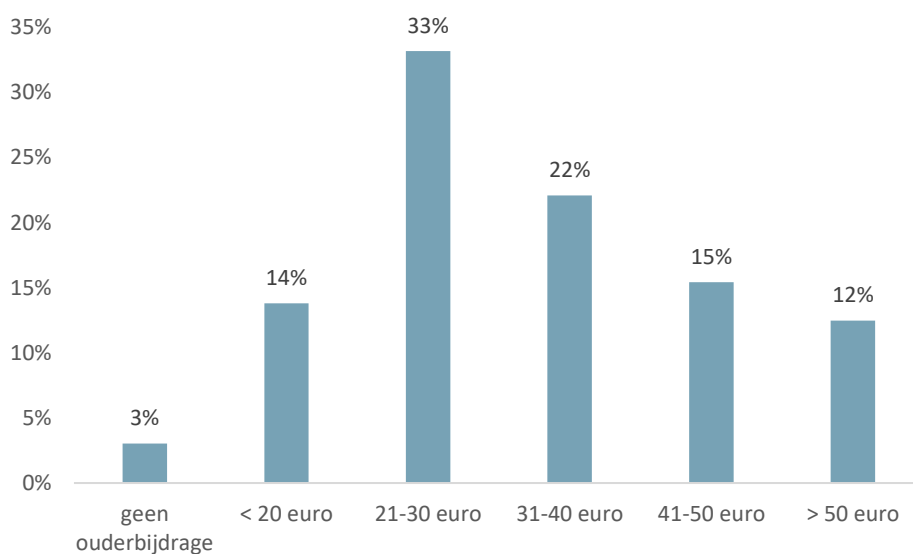
Zowel uit de schoolgidsanalyse als de vragenlijst onder scholen (figuur 2.27) komt naar voren dat de ouderbijdrage veelal tussen de 20 en de 40 euro ligt. Uit de vragenlijst blijkt daarnaast dat een zeer klein deel van de scholen geen ouderbijdrage vraagt (3%).

In figuur 2.28 zijn de schoolkosten uitgesplitst naar denominatie. Het zwaartepunt ligt bij openbare en christelijke scholen tussen de 20 à 30 euro. De meeste scholen in de categorie algemeen bijzonder vragen een bedrag hoger dan 50 euro (50%). Daarnaast gaan bedragen bij deze scholen niet lager dan 31 euro. De resultaten van de schoolgidsanalyse tonen een vergelijkbaar patroon. De hoogst gevonden bijdrage was in de schoolgidsanalyse 516 euro van een vrije school.

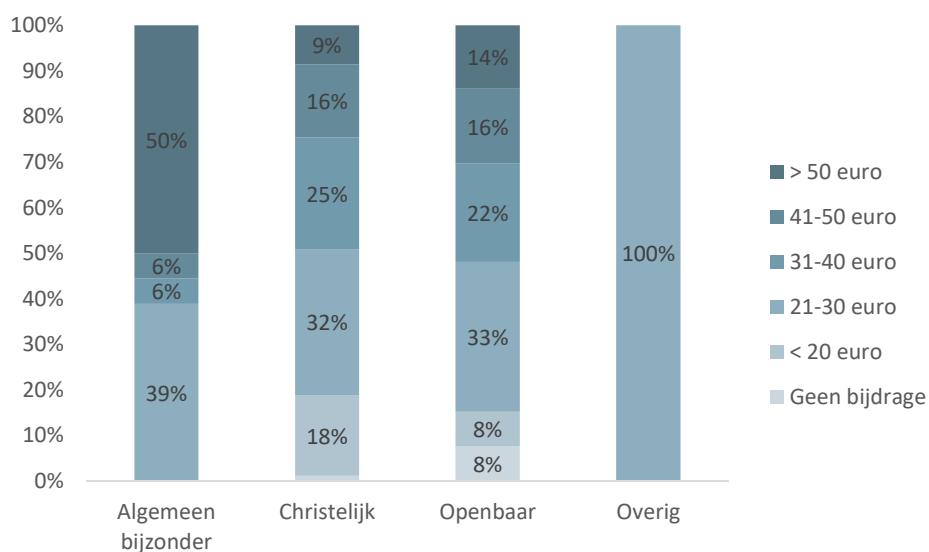
In figuur 2.29 is de hoogte van de bijdrage uitgesplitst naar de achterstandsscore van scholen. In de figuur is geen duidelijk patroon in de verschillen tussen de groepen scholen te ontdekken. Scholen met een achterstandsscore van hoger dan 100 vragen vaker een bijdrage tussen de 41-50 euro. Scholen met een achterstandsscore van lager dan 100 vragen vaker 21-30 euro, maar ook vaker meer dan 50 euro.

In figuur 2.30 is de bijdrage uitgesplitst naar gemeentegrootte. Hier is opvallend dat scholen in de G4 vaker een hoge bijdrage vragen dan G40 scholen. G40 scholen vragen op hun beurt weer vaker een hogere bijdrage dan scholen buiten de G40.

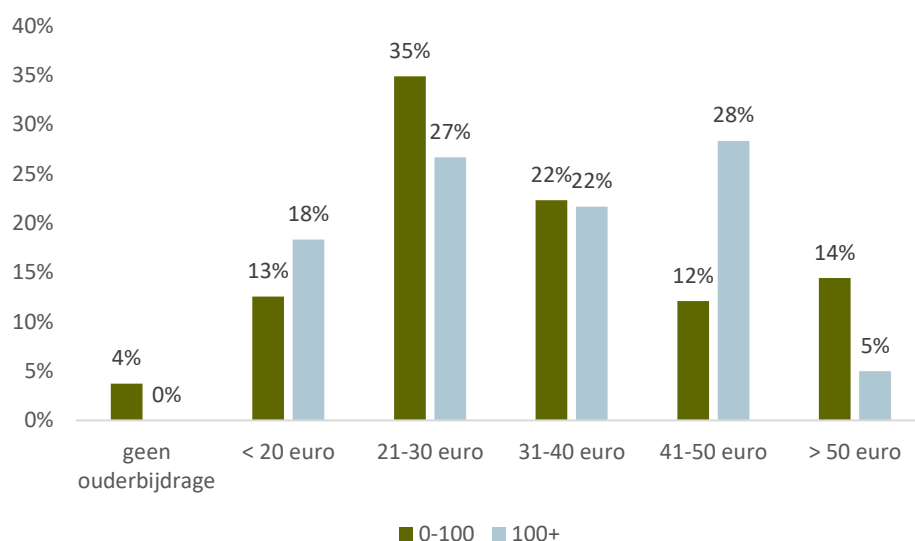
Figuur 2.27. Wat is de hoogte van de gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage? (scholen, N = 274)

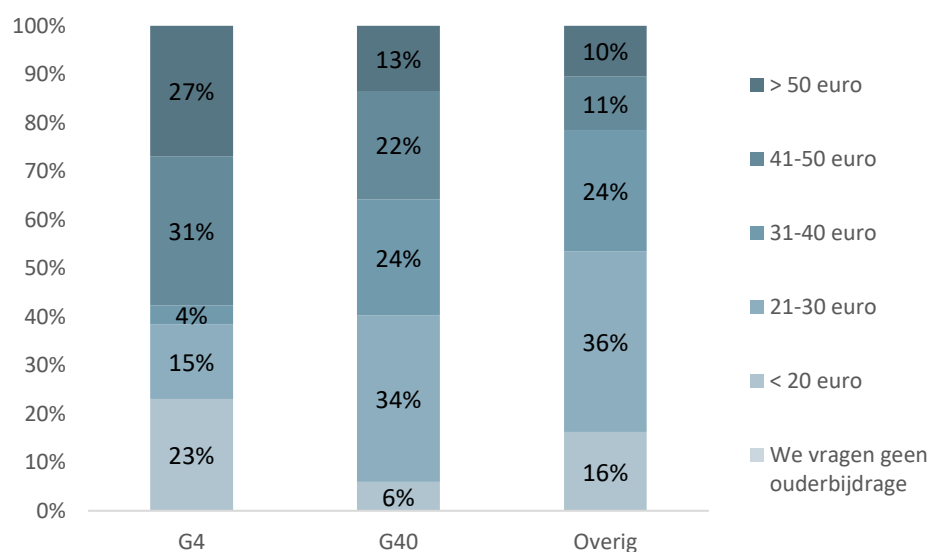
Figuur 2.28. Wat is de hoogte van de gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage? Uitgesplitst naar denominatie (scholen, Algemeen bijzonder, N = 18; Christelijk, N = 175; Openbaar, N = 79; Overig, N = 2)

Figuur 2.29. Wat is de hoogte van de gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage? Uitgesplitst naar achterstandsscore (scholen, 0-100, N = 215; 100+, N = 60)**

Figuur 2.30. Wat is de hoogte van de gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage? Uitgesplitst naar gemeentegrootte (scholen, G4, N = 26; G40, N = 67; Overig, N = 180)***

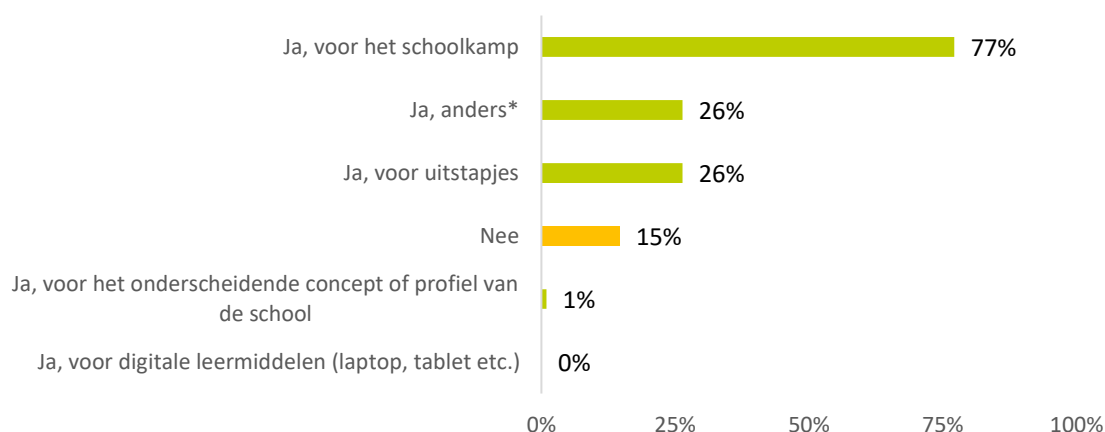
De schoolgidsanalyse toont verschillende manieren waarop ouders kunnen aangeven dat ze de vrijwillige ouderbijdrage niet willen betalen. Sommige scholen hebben een formulier over de ouderbijdrage waarop aan te geven is of men wel of niet wil betalen. In andere gevallen worden ouders, wanneer zij zelf de bijdrage niet kunnen betalen, gewezen op mogelijkheden voor een bijdrage vanuit de gemeente. Een e-mail sturen naar de school of de ouderraad (door de ouders) is ook een middel dat gehanteerd wordt door enkele scholen.

Extra kosten

De schoolgidsen van 28 van de 50 onderzochte scholen geven expliciet aan dat er, naast de vrijwillige ouderbijdrage, sprake is van extra kosten. Vier scholen geven duidelijk aan dat hiervan geen sprake is. De overige scholen geven hierover geen duidelijkheid in hun schoolgids. In de vragenlijst voor de

scholen wordt ook zichtbaar dat veel scholen een extra bijdrage vragen (figuur 2.31). De meeste scholen vragen een bijdrage voor het schoolkamp (72%). Daarnaast vraagt een deel van de scholen ook een bijdrage voor schoolreisjes of uitstapjes. Vijftien procent vraagt geen extra bijdrage. Een procent vraagt een bijdrage voor het onderscheidende concept of profiel van de school.

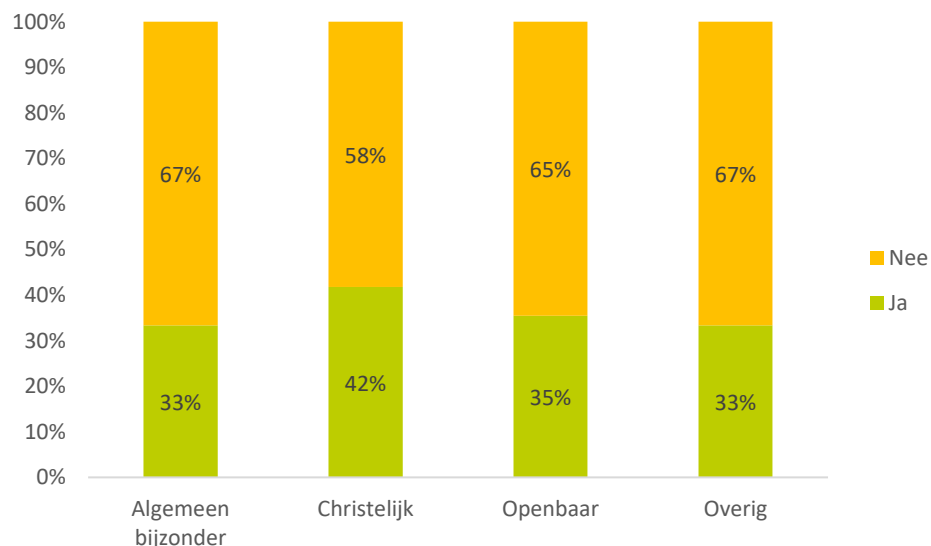
Figuur 2.31. Zijn er naast de vrijwillige ouderbijdrage nog extra kosten die ouders geacht worden te maken? (scholen, N = 276)

* De meeste scholen geven aan een extra bijdrage te vragen voor de tussenschoolse opvang en schoolreisjes.

Bijna alle scholen (96%) geven aan dat de ouderbijdrage vrijwillig is, maar wanneer het gaat om de aanvullende schoolkosten geeft ruim een derde aan dat deze verplicht zijn (figuur 2.32).

Figuur 2.32. Zijn de extra schoolkosten verplicht? Uitgesplitst naar denominatie (scholen, Algemeen bijzonder, N = 18; Christelijk, N = 170; Openbaar, N = 79; Overig, N = 3)

Bij 63 procent van de scholen staan de extra kosten per jaar vermeld in de schoolgids (figuur 2.33). 41 procent van de scholen informeert ouders aan het begin van het jaar over de extra kosten die zullen volgen in het komende jaar. 21 procent bespreekt de kosten ook bij het intakegesprek bij aanmelding.

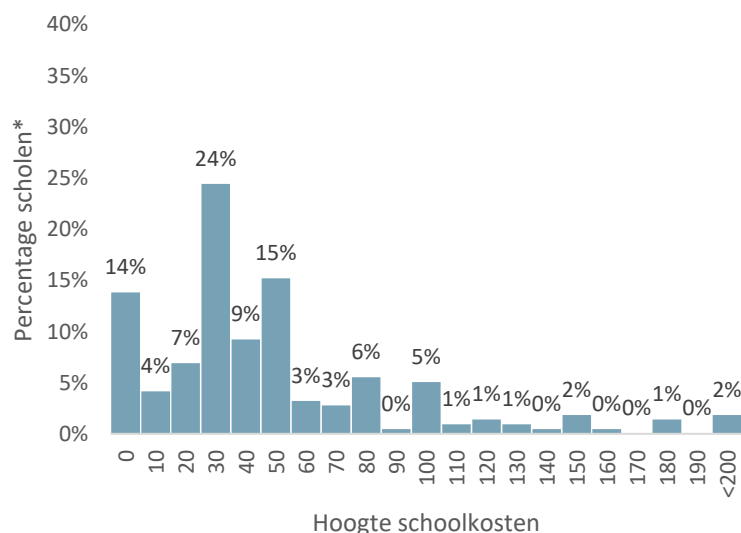
Figuur 2.33. Maakt de school aan het begin van het schooljaar duidelijk welke extra kosten in de loop van het jaar gaan volgen en hoe hoog deze kosten zijn? (scholen, N=276)

* Een deel van de scholen geeft aan dat de bijdrage wordt besproken in een oudervereniging of ledenvergadering. Een ander deel stuurt een aparte brief. Tot slot geeft een enkele school nogmaals aan geen extra bijdrage te vragen.

De extra schoolkosten kunnen erg uiteenlopen. In figuur 2.34 is te zien welke bedragen scholen in de vragenlijst hebben aangegeven. Het bedrag varieert tussen de 0 en 250 euro. De meeste scholen vragen een bijdrage tussen de 0 en 50 euro. De schoolgidsanalyse geeft vergelijkbare resultaten. In de schoolgidsen liepen de kosten uiteen tussen de 7 en 110 euro. Het gros van de verplichte kosten ligt tussen de 10 en de 50 euro.

Figuur 2.34. Wat is de gemiddelde hoogte van de extra kosten?⁹ (scholen, N = 217)

* Scholen die aangeven dat de kosten voor het kamp in groep 8 zijn, zijn niet meegeteld.

⁹ De percentages in deze figuur zijn ongewogen in tegenstelling tot bij de andere figuren in deze rapportage. De verdeling is namelijk gemaakt op basis van antwoorden die scholen hebben ingevuld in een open vraag.

5.2.7 Samenvatting en reflectie

In de voorgaande paragrafen is de toegankelijkheid van basisscholen besproken. Een korte afstand van huis naar de basisschool wordt door ouders het vaakst als doorslaggevende reden gegeven voor de keuze van de school. Daarnaast worden de kwaliteit van het onderwijs en de sfeer op school relatief vaak als doorslaggevende redenen genoemd. De religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van een school wordt door evenveel ouders belangrijk als onbelangrijk gevonden. Het onderwijsconcept of de pedagogische visie vinden ouders doorgaans wel belangrijk, maar het is niet voor alle ouders een doorslaggevende reden. Ook blijken hogere opgeleide ouders het concept van de school niet belangrijker te vinden dan lagere opgeleide ouders.

Ook de maatregelen die scholen nemen om de toelatingscapaciteit te bewaken spelen een rol bij de schoolkeuze van ouders, zoals een vast aanmeldmoment, wachtlijsten en lotingen. Een deel van de ouders wil liever geen vast aanmeldmoment, omdat zij zich dan gedwongen voelen om snel een keuze te maken. Mogelijk kent een deel van de ouders de regel omtrent een vast aanmeldmoment vanaf 3 jaar niet.

Een vast aanmeldmoment en lotingen zijn voor lager opgeleide ouders een grotere drempel dan voor hogere opgeleide ouders, voor wachtlijsten geldt dit niet. Deze maatregelen kunnen impact hebben op onderwijssegregatie aangezien hogere opgeleide ouders zich minder laten 'afschrikken' door deze capaciteitsmaatregelen dan ouders met een lagere opleiding. Het gevolg kan zijn dat er een homogene leerlingenpopulatie ontstaat op scholen en dat daarmee de segregatie naar opleidingsniveau van ouders tussen scholen vergroot wordt.

Bijna zes op de tien basisscholen geeft aan nooit af te wijken van hun toelatingsbeleid. De scholen die dit wel (eens) doen, geven daarvoor als belangrijkste reden dat het aandeel leerlingen met ondersteuningsbehoeften anders te groot wordt of omdat het aandeel leerlingen dat de Nederlandse taal niet voldoende beheerst te groot wordt.

Ruim de helft van de scholen geeft aan dat ze één of meermalen per jaar ouders adviseren hun kind aan te melden op een andere school omdat ze zich daar meer thuis zouden voelen, dit is bij christelijke scholen vaker het geval dan bij openbare scholen. De belangrijkste redenen die scholen noemen om ouders te adviseren een andere school te zoeken is dat een andere school beter aansluit bij de levensovertuiging van de ouders, het onderwijsconcept beter aansluit bij de opvattingen van de ouders of de school niet goed in de ondersteuningsbehoefte van het kind kan voorzien. Een klein deel van de ouders bevestigt dat zij geadviseerd zijn door een school om het kind aan te melden op een andere school, omdat hij of zij zich daar beter thuis zou voelen. Dit blijkt vaker voor te komen bij ouders afkomstig uit een niet-westers land. Een klein deel van de ouders geeft aan zich wel eens gediscrimineerd te hebben gevoeld bij het aanmelden bij een school, doordat ze op een onprettige manier zijn behandeld bij open dagen, kennismakingsgesprekken of rondleidingen. Ouders kunnen zich ook gediscrimineerd voelen door loting, wachtlijsten of het postcodebeleid van een school (bijvoorbeeld indien de school in een villawijk staat). Blijkbaar vertrouwen niet alle ouders loting.

Een groot deel van de ouders vindt dat de school niet duidelijk beargumenteert waarom hun kind is afgewezen, geen steun van de school ontvangt in het zoeken naar een andere school en hen nauwelijks een andere school wordt geadviseerd. Dat wil niet zeggen dat de scholen in gebreke zijn gebleven, maar zegt iets over het gevoel van ouders die afgewezen worden. Mogelijk zijn dit ook ouders die zijn afgewezen vanwege loting of een wachtlijst. Het is van belang dat scholen een afwijzing goed uitleggen, liefst in persoonlijk gesprek, om verdenkingen over onterecht afwijzen te voorkomen.

De meeste scholen vragen van ouders bijdragen in de vorm van een vrijwillige ouderbijdrage of aanvullende bijdragen en vermelden hierbij dat deze vrijwillig zijn. Een aantal scholen is van mening dat enkel de tekst of titel "vrijwillige ouderbijdrage" in een brief of de schoolgids afdoende notie is van de vrijwilligheid van de ouderbijdrage. In de grote steden zijn deze bijdragen doorgaans hoger dan in

overige gemeenten. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat er in grote steden meer conceptscholen aanwezig zijn. Eén op de drie ouders, dit zijn met name ouders die in een niet-westers land geboren zijn, ervaart de ouderbijdrage niet als vrijwillig. Er lijkt een groot verschil te zijn tussen hoe ouders de vrijwilligheid van de ouderbijdrage ervaren en hoe scholen dit beleven.

Hieronder gaan we in op de reactie van de stakeholders. De schoolleiders (po) hadden geen specifieke reactie op de belangrijkste bevindingen wat betreft de toegankelijkheid en herkende zich in het beeld dat geschetst wordt. Er hebben geen ouders met een kind op het po gereageerd op de uitkomsten.

Stakeholders

Eén van de stakeholders is het opgevallen dat vier op de tien scholen wel (eens) afwijken van hun toelatingsbeleid, met name doordat het aandeel leerlingen met een ondersteuningsbehoefte anders te groot wordt. De stakeholder merkt op dat bij scholen die leerlingen niet toelaten omdat het aandeel leerlingen met een ondersteuningsbehoefte anders te groot wordt, de motivatie ontbreekt om vanuit het belang van de leerling en ouders een positieve uitzondering te maken en de leerling wel toe te laten.

Twee stakeholders vinden het opvallend dat scholen weinig transparant zijn wat betreft ouderbijdrage: het onderzoek laat namelijk zien dat één op de drie ouders, dit zijn met name ouders die in een niet-westers land geboren zijn, de ouderbijdrage niet als vrijwillig ervaren. Een andere stakeholder licht toe dat het vaststellen van een ouderbijdrage bewust of onbewust kan worden ingezet om een bepaald sociaaleconomisch publiek te trekken en het niet vermelden van de vrijwilligheid van de ouderbijdrage past daarbij.

Het onderzoek laat zien dat de helft van de scholen aangeeft dat ze één of meerdere keren per jaar ouders adviseren hun kind op een andere school aan te melden ('wegadviseren'). Dit beeld is voor drie stakeholders herkenbaar, zowel uit ervaringen die zij van ouders teruggekoppeld krijgen, als vanuit bevindingen die uit andere onderzoeken blijken. Eén van deze stakeholders ervaart bijvoorbeeld dat er scholen zijn die ouders vóór schriftelijke aanmelding ontmoedigen om hun kind aan te melden. Eén van de stakeholders legt uit dat het advies van een school om hun kind op een andere school aan te melden een manier kan zijn om leerlingen door te sturen die zij als school liever niet willen, in plaats van een advies vanuit het belang van het kind. Eén van de stakeholders ervaart dit als kansenongelijkheid: kinderen van lager opgeleide ouders en kinderen van ouders met een niet-westerse migratieachtergrond worden volgens hem vaker weggeadviseerd dan andere kinderen.

5.3 Bezwaarprocedures

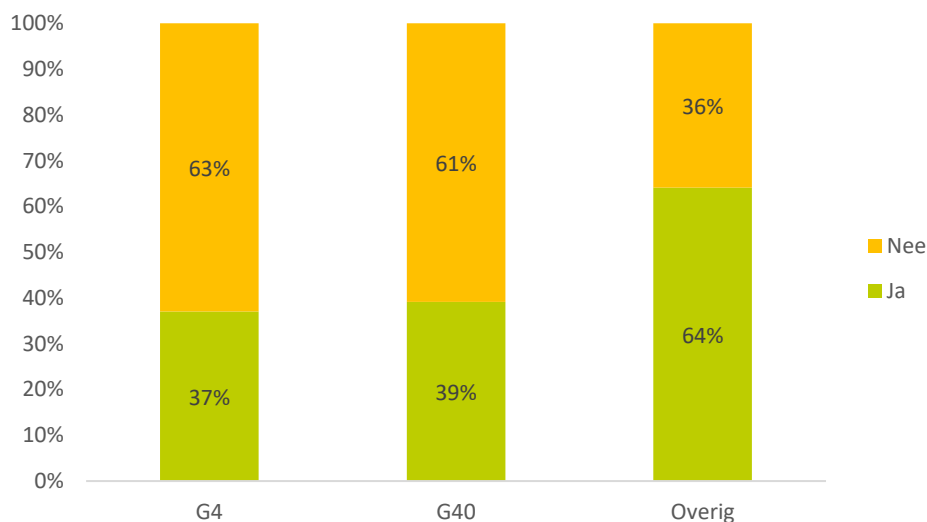
In dit hoofdstuk bespreken we de bezwaarprocedures van basisscholen, de mogelijkheid tot het maken van bezwaar en de transparantie van de bezwaarprocedure.

5.3.1 Procedure bij weigering van een kind en mogelijkheid tot maken bezwaar

Vijfenvoertig procent van de scholen stelt ouders niet schriftelijk op de hoogte wanneer hun kind is geweigerd bij een school, bij de overige 55 procent gebeurt dit wel. In het hoofdstuk hiervoor bleek dat ouders de afwijzing vaak onbeargumenteerd vinden. Mogelijk verklaard deze bevinding waarom ouders dat zo ervaren.

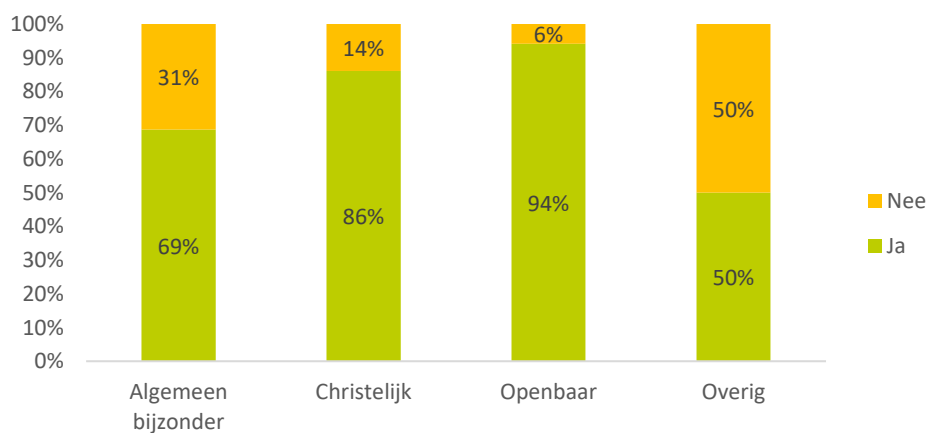
Er bestaan verschillen tussen scholen wanneer wordt gekeken naar stedelijkheid. In 'overige gemeenten' worden ouders vaker schriftelijk op de hoogte gesteld van de afwijzing van hun kind dan in de grotere gemeenten (figuur 3.1).

Figuur 3.1. Worden ouders schriftelijk door het schoolbestuur op de hoogte gesteld bij weigering van hun kind door de school? Uitgesplitst naar gemeentegrootte (scholen, G4, N = 27; G40, N = 69; Overig, N = 181)***

Uit figuur 3.2 blijkt dat niet alle scholen de mogelijkheid om bezwaar te maken aanbieden. Van algemeen bijzondere scholen biedt slechts 69 procent de mogelijkheid om bezwaar te maken. Openbare scholen bieden het vaakst de mogelijkheid om bezwaar te maken. Bij 94 procent van deze scholen is dit mogelijk.

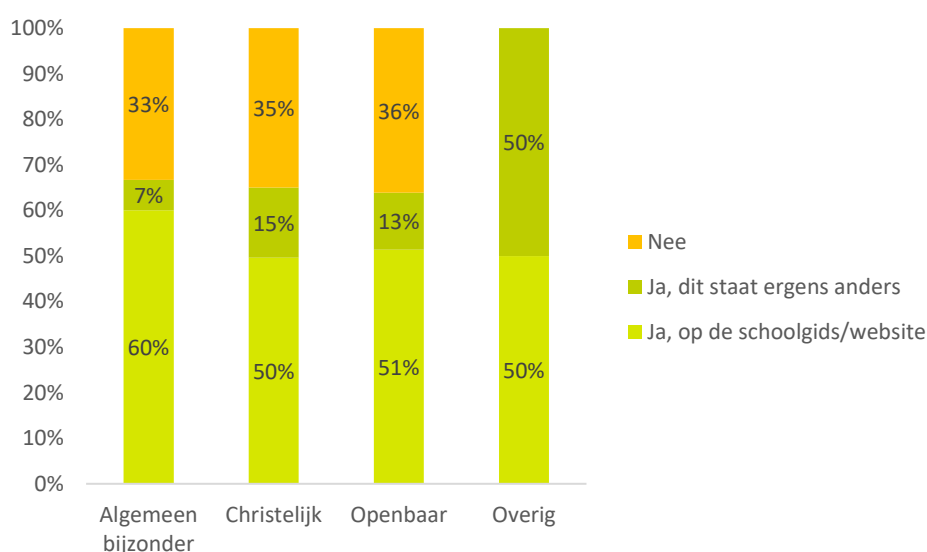
Figuur 3.2. Biedt het schoolbestuur de mogelijkheid tot het maken van bezwaar tegen eventuele weigering van een leerling? Uitgesplitst naar denominatie (scholen, Algemeen bijzonder, N = 32; Christelijk, N = 172; Openbaar, N = 68; Overig, N = 6)***

Bij maar de helft van de scholen waar bezwaar maken mogelijk is, staat de manier waarop bezwaar kan worden gemaakt tegen eventuele weigering beschreven op de website of in de schoolgids. Ongeveer 35 procent zegt dat dit helemaal niet beschreven staat en tenslotte zegt veertien procent van de scholen dat dit op een andere plek beschreven staat.

Bij ongeveer 65 procent van zowel de openbare, christelijke als algemeen bijzondere scholen staat de bezwaarprocedure beschreven (figuur 3.3). In de meeste gevallen is dit in de schoolgids of de website. Bij vijftien procent van de christelijke scholen staat dit op een andere plek beschreven. Bij openbare scholen staat de procedure in dertien procent van de gevallen op een andere plek. Bij zeven procent van de algemeen bijzondere scholen staan deze op een andere plek.

Figuur 3.3. Staat de manier waarop er bezwaar kan worden gemaakt tegen eventuele weigering van een leerling beschreven in de schoolgids/op website? Uitgesplitst naar denominatie. (Algemeen bijzonder, N = 15; Christelijk, N = 143; Openbaar, N = 72; Overig, N = 2)**

Ervaringen van een ouder

In de stad waar deze ouders wonen is er sprake van een lotingssysteem in het primair onderwijs. Binnen dit systeem wordt rekening gehouden met postcodegebieden. Op de school van hun eerste keuze was hun kind uitgeloot, dit werd per brief bericht. In de brief stond hoe er bezwaar gemaakt kon worden en dit hebben de ouders gedaan. Allereerst vond een gesprek plaats waarin ouders hun reden tot bezwaar konden toelichten. Daarna is er door een commissie van onafhankelijke leden gekeken naar deze casus. Per brief kregen zij te horen dat er geen herbehandeling plaats zal vinden en zij hebben een mail gekregen met de inhoudelijke aanleiding tot deze beslissing. In reactie hierop hebben zij weer bezwaar aangetekend, maar ook dit verzoek werd niet ingewilligd. Zij hebben een adviesgesprek aangevraagd met een juridisch adviseur over de mogelijkheden om hierop in te gaan, maar omdat er inmiddels al zoveel tijd en moeite in zat, hebben zij hier niets meer mee gedaan. Toch zijn de ouders benieuwd wat hier uit zou komen. Zij hebben deels een bezwaar ingediend omdat zij dit voor hun kind een geschiktere school vonden. De peuterspeelzaal van hun dochter is in hetzelfde gebouw en zij wilden graag een montessorischool. Deels was het bezwaar ook bedoeld als protest tegen een volgens hen krom systeem. Er zijn twee lotingsmomenten, een over de eerste vijf maanden van het jaar en een over de andere zeven maanden. De dochter van deze ouders is in juni geboren en valt dus in de langere lotingsperiode. In deze periode werden meer kinderen aangemeld dan in de eerste periode, terwijl er voor beiden periodes evenveel plaatsen beschikbaar zijn. Wanneer hun dochter in mei was geboren, had zij mogelijk wel naar deze school mogen gaan. De communicatie met de organisatie die de loting regelt verliep moeizaam. Ouders moesten vaak lang wachten op een reactie en zelf achter zaken aan bellen.

Bij 94 procent van de scholen wordt door ouders nooit bezwaar gemaakt tegen afwijzing van hun kind op school. Zes procent van de scholen zegt dit eens per jaar mee te maken en slechts een zeer beperkt aantal scholen (minder dan 1%) zegt dit meerdere keren per jaar mee te maken. Er is geen verschil gevonden wanneer wordt gekeken naar grootte van de gemeente waarin een school staat. De verhoudingen zijn door het hele land op dit vlak nagenoeg gelijk.

5.3.2 Transparantie van de klachtenprocedure

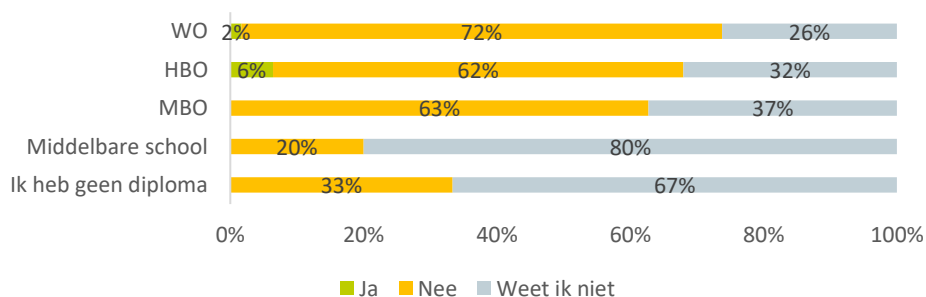
Ouderbezwaren zijn een relevant thema in het kader van onderwijssegregatie, onder meer omdat de mogelijkheid tot – en procedure voor – het indienen van bezwaren niet voor alle ouders even gemakkelijk is.

- Met name voor ouders met een migratieachtergrond spelen een taalbarrière en onbekendheid met het Nederlandse onderwijssysteem een rol: deze ouders zijn niet altijd op de hoogte van de mogelijkheden om op eigen initiatief bezwaren in te dienen of voelen zich niet volledig in staat om problemen aan de orde te stellen (Booijink, 2007).
- Bovendien zijn ouders met een geringe kennis van – en ervaring met – het Nederlandse onderwijs over het algemeen sneller tevreden over scholen (Ledoux, Decker, De Bruijn, & Voncken, 1992) en hebben een minder kritische en actieve houding tegenover scholen (Veen & Van Erp, 1995).
- Een beperkte (mogelijkheid tot) betrokkenheid van ouders heeft gevolgen voor de beeldvorming over deze ouders: leraren op scholen met een grote hoeveelheid leerlingen met een migratieachtergrond hebben een negatiever beeld van de ouderbetrokkenheid dan leraren op scholen met overwegend leerlingen zonder migratieachtergrond (Jepma, 2005). Door lagere verwachtingen te hebben van lager opgeleide ouders en ouders met een migratieachtergrond, gaan leraren mogelijk minder de dialoog en samenwerking aan met deze ouders (Booijink, 2007).

In dit onderzoek gaat het om 211 ouders waarvan hun kind door een bepaalde basisschool geweigerd is. Van deze groep zegt slechts 4 procent dat door de school nadrukkelijk gewezen is op de bezwaarprocedure tegen de afwijzing. Bijna 63 procent van de ouders zegt hier niet op gewezen te zijn en 33 procent geeft aan dit niet (meer) zeker te weten.

Wanneer de antwoorden worden uitgesplitst naar het opleidingsniveau van ouders valt op dat vooral de lager opgeleide ouders het vaakst niet (meer) weten of de school hen heeft gewezen op de bezwaarprocedure (figuur 3.4). Daarnaast geven juist de hoger opgeleide ouders (met name WO) expliciet aan niet op de bezwaarprocedure te zijn gewezen (72%).

Figuur 3.4. Heeft die school u gewezen op de bezwaarprocedure tegen de afwijzing? Uitgesplitst naar opleidingsniveau ouders. (ouders, Ik heb geen diploma, N = 3; Basisonderwijs, N = 0; Middelbare school, N = 5; MBO, N = 51; HBO, N = 78; WO, N = 61)***

In totaal hebben slechts acht respondenten (allen afkomstig uit de groep ouders die aangaven wel op de bezwaarprocedure te zijn gewezen) aangegeven of ze de bezwaarprocedure van de school duidelijk of onduidelijk vonden. Zeven van de acht gaven hierbij aan dat de procedure duidelijk was. Drie ouders gaven aan daadwerkelijk gebruik te hebben gemaakt van de bezwaarprocedure. De andere ouders gaven aan dit niet te hebben gedaan. Meestal kwam dit doordat ouders alsnog zelf een andere (school)keuze hadden gemaakt of dat ze zelf geen behoefte voelden om bezwaar te maken. Er is geen duidelijk verband aangetroffen tussen de procedure en het daadwerkelijk maken van bezwaar wanneer ouders op opleidingsniveau of afkomst met elkaar worden vergeleken.

5.3.3 Samenvatting en reflectie

In de voorgaande paragrafen zijn de bezwaarprocedures van basisscholen besproken. De helft van de basisscholen stelt ouders schriftelijk op de hoogte wanneer hun kind is geweigerd. Bij openbare en christelijke scholen gebeurt dit iets vaker dan bij algemeen bijzondere scholen. In het hoofdstuk hiervoor bleek dat ouders de afwijzing vaak onbeargumenteerd vinden. Mogelijk verklaard deze bevindingen waarom ouders dat zo ervaren.

Ongeveer de helft van de scholen beschrijft de manier waarop er bezwaar kan worden gemaakt tegen eventuele weigering in de schoolgids of op de website. Twee derde van de ouders waarvan het kind niet is toegelaten zeggen dat zij niet nadrukkelijk door de school zijn gewezen op de bezwaarprocedure tegen de afwijzing. Het overgrote deel van de basisscholen geeft aan dat ouders nooit bezwaar maken tegen afwijzing van hun kind op school.

Hieronder gaan we in op de reactie van de stakeholders. De schoolleiders (po) hadden geen specifieke reactie op de belangrijkste bevindingen en herkende zich in het beeld dat geschetst wordt. Er hebben geen ouders met een kind op het po gereageerd op de uitkomsten.

Stakeholders

Twee stakeholders merken op dat er ruis is in de communicatie over toelating en bezwaarprocedures: de helft van de scholen geeft aan dat zij communiceren over hoe ouders bezwaren kunnen maken, terwijl twee derde van de ouders waarvan een kind niet is toegelaten aangeven dat zij door de school niet zijn gewezen op hoe zij bezwaren kunnen maken. Een verschil in perspectief van ouders en scholen wordt vaker gevonden in onderzoek. Mogelijk is het in een aantal gevallen zo dat scholen iets wel gemeld hebben, maar ouders dat niet meer weten en dan denken ze dat dat niet het geval is. Daarbij vindt de stakeholder het opvallend dat het overgrote deel van de scholen aangeeft dat ouders nooit bezwaren maken, dit roept de vraag op of de bezwaarprocedures voor ouders met een lagere SES en/of een niet-westerse migratieachtergrond te ingewikkeld zijn, en of kinderen van hoger opgeleide ouders minder worden afgewezen. Een andere stakeholder voegt toe dat er in enkele steden een onafhankelijke klachtencommissie is waarbij ouders een klacht kunnen indienen.

Eén van de stakeholders verklaart het feit dat scholen ouders minder schriftelijk op de hoogte stellen wanneer leerlingen worden geweigerd, doordat ouders bij basisscholen meer bekend zijn omdat ze uit de wijk komen of hun kind op de kinderopvang in (de buurt van) de school zit: aanmelding en doorverwijzing gebeurt dan informeler.

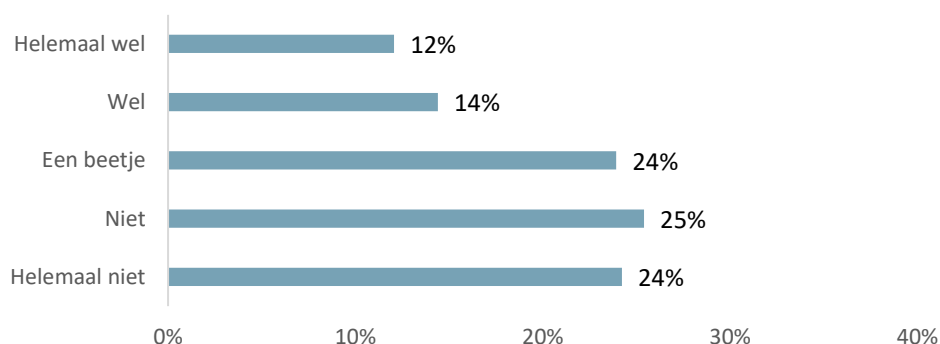
5.4 Effecten van toelatingsbeleid op samenstelling leerlingenpopulatie op scholen

In dit hoofdstuk bespreken we de effecten van het toelatingsbeleid op de samenstelling van de leerlingenpopulatie van basisscholen.

5.4.1 Segregatie op scholen

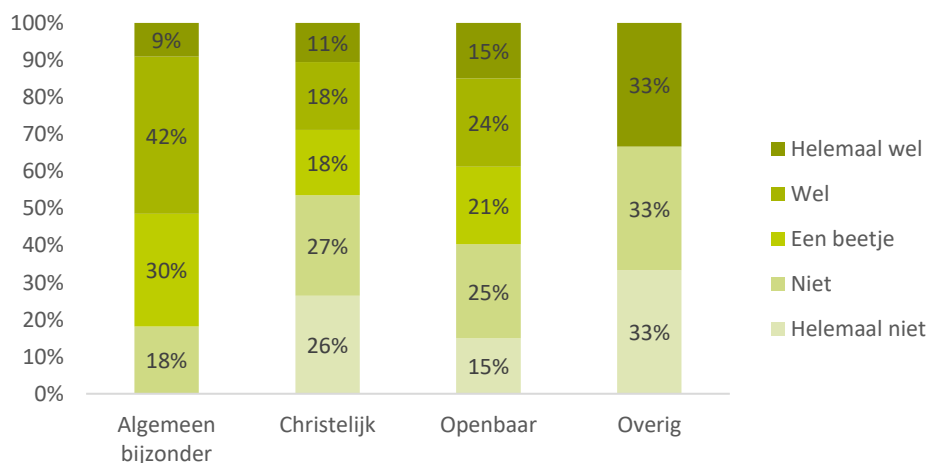
Ongeveer de helft van de basisscholen in dit onderzoek beschouwt zichzelf niet of helemaal niet als een gesegregeerde school. Bijna 24 procent beschouwt zichzelf als een beetje gesegregeerd en 26 procent geeft aan zichzelf (helemaal) wel als gesegregeerde school te beschouwen (figuur 4.1)

Figuur 4.1. Beschouwt u uw school als een gesegregeerde school, dat wil zeggen een school met veel leerlingen met een bepaalde sociaal economische of etnische achtergrond? (scholen, N = 276)

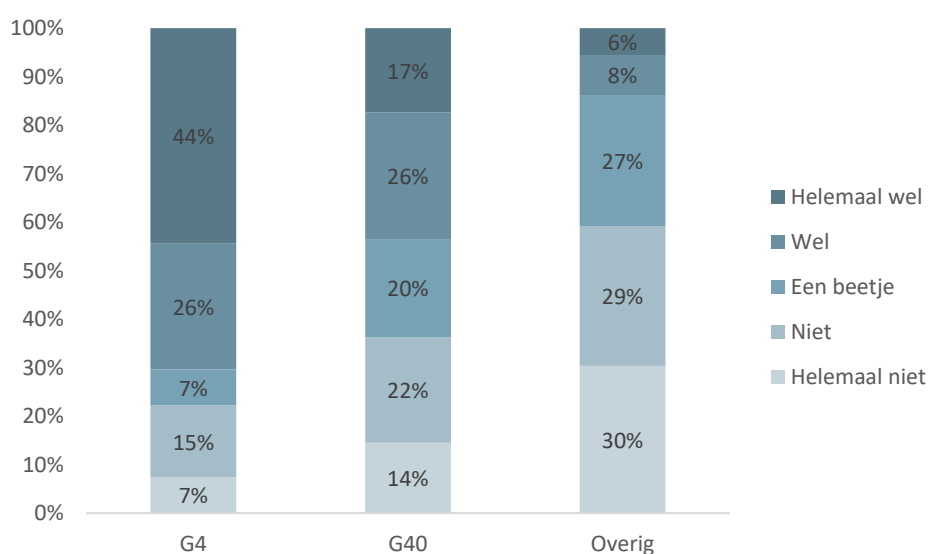
Wanneer we de meningen over de mate van segregatie van scholen uitsplitsen naar denominatie valt op dat deze meningen op openbare scholen heel gelijkmatig verdeeld zijn (figuur 4.2). Christelijke scholen vinden hun leerlingenpopulatie iets minder gesegregeerd dan openbare scholen en algemeen bijzondere scholen juist iets meer.

Figuur 4.2. Beschouwt u uw school als een gesegregeerde school, dat wil zeggen een school met veel leerlingen met een bepaalde sociaal economische of etnische achtergrond? Uitgesplitst naar denominatie (scholen, Algemeen bijzonder, N = 33; Christelijk, N = 170; Openbaar, N = 67; Overig, N = 6)

In de grote steden (met name in de G4) is het aantal scholen dat zichzelf als gesegregeerd of heel gesegregeerd beschouwt vele malen hoger dan in de rest van Nederland (zie figuur 4.3). In de kleinere gemeenten is juist het tegenovergestelde zichtbaar; ruim 59 procent van de scholen beschouwt zichzelf daar als niet of helemaal niet gesegregeerd en slechts veertien procent van de scholen beschouwt zich wel zo. Het valt ook in de lijn der verwachting dat wanneer de schoolkeuze groter is, zoals het geval in de (grotere) steden, mensen meer gaan kijken naar een school die echt bij hen past omdat hun keuzemogelijkheden simpelweg ook groter zijn. In kleinere gemeenten is de keuze daarentegen veel beperkter en zal de school over het algemeen in veel bredere zin de omliggende populatie vertegenwoordigen.

Figuur 4.3. Beschouwt u uw school als een gesegregeerde school, dat wil zeggen een school met veel leerlingen met een bepaalde sociaal economische of etnische achtergrond? Uitgesplitst naar gemeentegrootte (scholen, G4, N = 27; G40, N = 69; Overig, N = 181)*

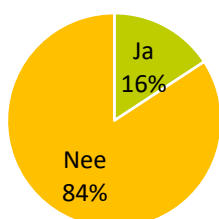

5.4.2 Beïnvloeding van de leerlingenpopulatie door scholen zelf

Zoals te zien in figuur 4.4 probeert het grootste gedeelte van de scholen niet actief de samenstelling van de leerlingenpopulatie op school te beïnvloeden (84%). In de grote steden (G4 en G40) lijkt actieve beïnvloeding iets vaker te gebeuren dan in de rest van Nederland.

Redenen die scholen geven om de populatie niet te beïnvloeden zijn openheid voor iedereen, verspilde moeite en het feit dat het voedingsgebied van de scholen daarvoor geen mogelijkheden biedt.

Figuur 4.4. Probeert u actief de samenstelling van de leerlingenpopulatie van uw school te beïnvloeden/te veranderen? (scholen, N = 273)

De scholen die aangaven de samenstelling van hun leerlingenpopulatie bewust wel te beïnvloeden, doen dit op verschillende manieren en met verschillende motivaties. Zo is er enerzijds een aantal scholen dat bewust hun christelijke visie uitdraagt om er op deze manier voor te zorgen dat alleen leerlingen worden aangetrokken die deze uitgedragen visie ondersteunen. Anderzijds is er een aantal scholen dat juist openheid wil uitstralen en voor iedereen toegankelijk wil zijn door bijvoorbeeld contact te zoeken met Vluchtelingenwerk of actief te flyeren met de boodschap dat 'iedereen welkom is'. Motivaties hiervoor zijn de wens om als school een afspiegeling te zijn van de samenleving, het verbreden van de eigen identiteit en het zich laten thuis voelen op school voor iedereen door een grote diversiteit onder de leerlingen.

5.4.3 Samenvatting en reflectie

Ongeveer de helft van de scholen beschouwt zichzelf als een niet-gesegregeerde school. De andere helft van de scholen geeft aan zichzelf wel of een beetje als gesegregeerde school te beschouwen. Christelijke scholen beschrijven hun leerlingenpopulatie iets minder vaak als gesegregeerd dan openbare scholen en algemeen bijzondere scholen.

Het grootste gedeelte van de scholen probeert niet actief de samenstelling van de leerlingenpopulatie op school te beïnvloeden. In de grote steden en bij algemeen bijzondere scholen gebeurt dit iets vaker dan bij andere scholen. Veelgenoemde redenen die scholen geven als motivatie om de populatie *niet* te beïnvloeden zijn openheid voor iedereen, verspilde moeite en het feit dat het voedingsgebied van de school geen of weinig mogelijkheden biedt voor het tegengaan van segregatie. De scholen die aangeven de samenstelling van hun leerlingenpopulatie *wel* bewust te beïnvloeden doen dit vanuit de wens om als school een afspiegeling te zijn van de samenleving, het verbreden van de eigen identiteit en het zich laten thuis voelen op school voor iedereen door een grote diversiteit onder de leerlingen.

Hieronder gaan we in op de reactie van de stakeholders en de schoolleiders. Er hebben geen ouders met een kind op het po gereageerd op de uitkomsten.

Stakeholders

Twee stakeholders vinden het zorgelijk dat de helft van de scholen zichzelf als gesegregeerd beschouwt. Opvallend is dat het merendeel van de scholen aangeeft de samenstelling van de leerlingenpopulatie niet te beïnvloeden. Dit roept bij één stakeholder de vraag op in hoeverre scholen het belangrijk vinden om segregatie tegen te gaan, of zij er de middelen niet toe hebben.

Schoolleider

Eén schoolleider herkent de bevindingen en voegt toe dat er in één van de grote steden 'wel scholen zijn die echt witte scholen zijn, maar dat zijn er maar heel weinig'.

6 Toelating en toegankelijkheid in het voortgezet onderwijs

In dit hoofdstuk presenteren we de onderzoeksuitkomsten van de literatuurstudie, de websearch, de enquête onder scholen en ouders en de daaropvolgende verdiepende interviews in het voortgezet onderwijs. Net als in het vorige hoofdstuk gaan we achtereenvolgens in op toelatingsbeleid, toegankelijkheid, de bezwaarprocedure en effecten op de samenstelling van de scholen.

6.1 Toelatingsbeleid

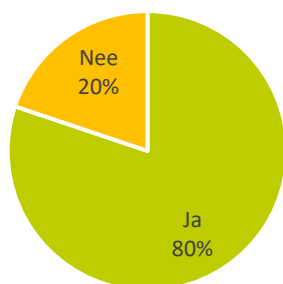
Het toelatingsbeleid van scholen is potentiële bron van segregatie wanneer het ouders geen gelijke kansen biedt om hun kind op de school hun voorkeur te plaatsen (Walraven, Lucassen, Onstenk, Peters, 2019). In dit hoofdstuk bespreken we hoe scholen voor voortgezet onderwijs hun procedures hebben opgesteld en delen met ouders. Vervolgens bespreken we de verschillende manieren waarop middelbare scholen hun toelatingsbeleid voeren.

6.1.1 Procedures en regelgeving

Communicatie toelatingsbeleid

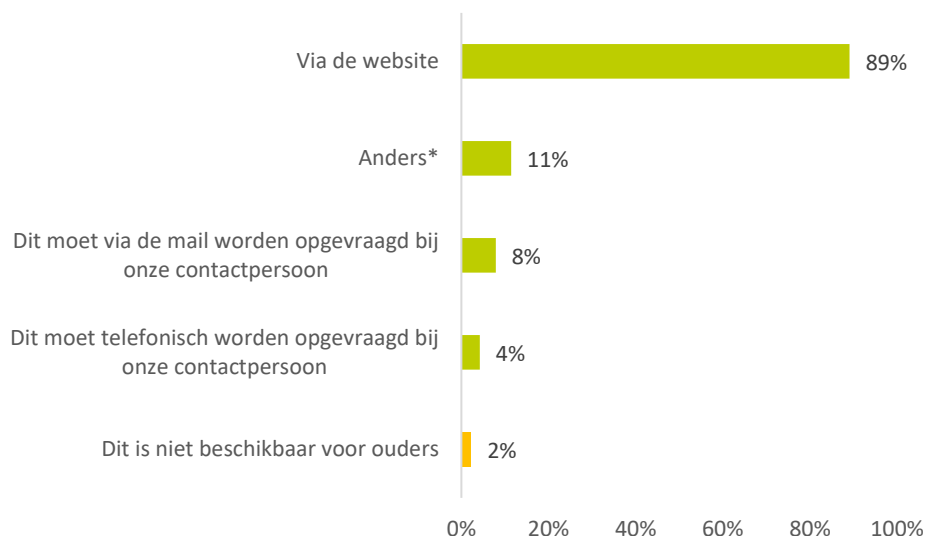
Uit de vragenlijst voor scholen in het voortgezet onderwijs blijkt dat 80 procent van de scholen het toelatingsbeleid op schrift heeft gesteld (figuur 1.1).

Figuur 1.1. Heeft uw school een toelatingsbeleid op schrift gesteld? (scholen, N = 312)

We constateren verder dat de kleine verschillen tussen algemeen bijzondere, christelijke, openbare en overige bijzondere scholen in de mate waarop ze het toelatingsbeleid op schrift hebben gesteld niet significant zijn.

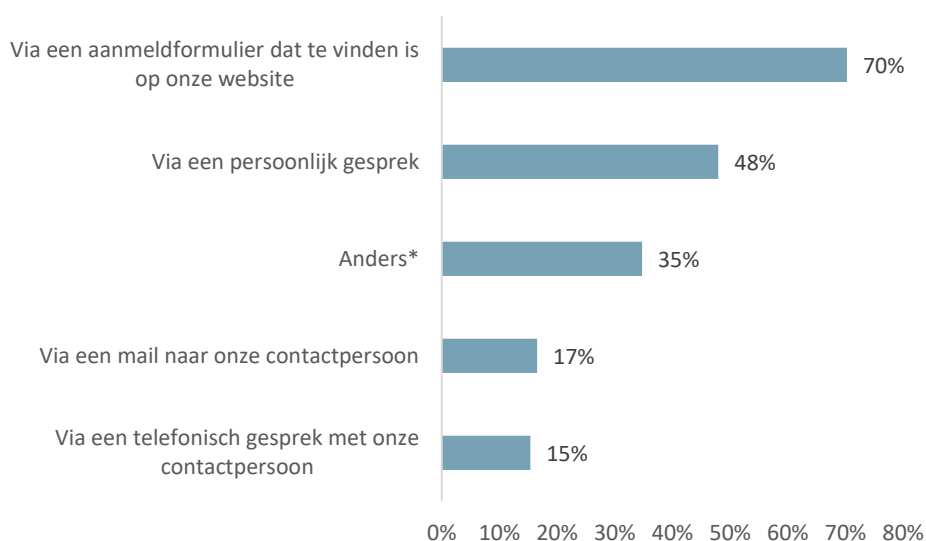
Het grootste gedeelte van de twaalf procent van de gevallen moeten ouders dit beleid zelf (telefonisch of via de mail) opvragen bij de school. Twee procent van de scholen stelt het beleid niet beschikbaar voor ouders.

Figuur 1.2. Is dit toelatingsbeleid toegankelijk voor ouders? (scholen, N = 246)

** In de categorie anders geven de meeste scholen aan de informatie via het samenwerkingsverband beschikbaar te stellen. Een aantal scholen vermeldt dit in een speciale brochure en tot slot is er een aantal scholen waarbij de informatie via een speciaal toelatingsbeleid van de hele gemeente beschikbaar is (bv. Amsterdam).*

Aanmelden op nieuwe school

Ouders hebben verschillende mogelijkheden om hun kind aan te melden op een nieuwe school (figuur 1.3). Verreweg de meeste scholen (70%) geven aan dat aanmelding van nieuwe leerlingen verloopt via een aanmeldformulier dat te vinden is op de website. Op 48 procent van de scholen is dit mogelijk via een persoonlijk gesprek. Telefonische aanmelding en aanmelden via e-mail komt in veel mindere mate voor (respectievelijk in 15 en 17 procent van de gevallen).

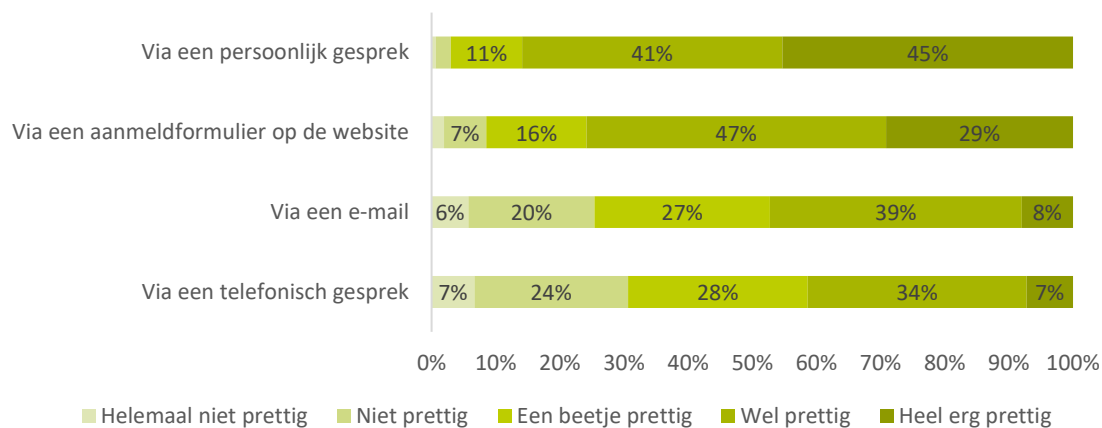
Figuur 1.3. Hoe kunnen ouders hun kind aanmelden bij de inschrijving van hun kind? (scholen, N = 310)

** Naast bovengenoemde opties is er ook een aantal scholen die het anders hebben geregeld. Een groot deel van deze groep zegt de inschrijvingen te laten verlopen via speciale aanmeldingsdagen. Ook wordt in bepaalde*

gemeenten de aanmelding voor alle nieuwe scholen centraal geregeld. Tenslotte zegt een aantal scholen aanmelding van nieuwe leerlingen direct via de basisscholen te regelen.

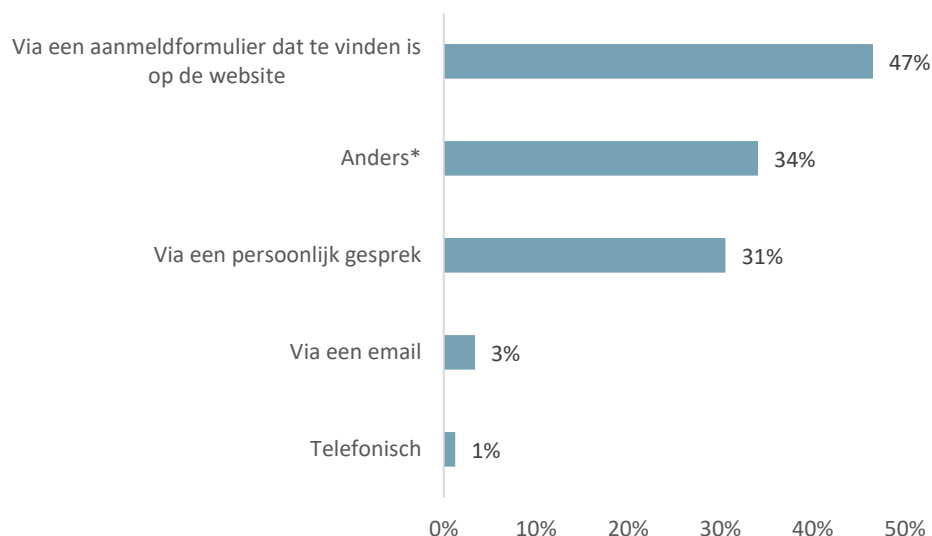
Het persoonlijke gesprek wordt door ouders het vaakst als prettige manier voor aanmelding van hun kind genoemd (figuur 1.4). 86 procent van de ouders noemt deze manier (heel) prettig. Ook het aanmeldingsformulier via de website wordt door een grote groep als (heel) prettig omschreven (76%). Het telefonische gesprek en de e-mail worden minder vaak als prettig omschreven, al vindt een meerderheid van de ouders deze methoden nog steeds eerder (heel) prettig dan (helemaal) niet prettig.

Figuur 1.4. Welke van de onderstaande manieren om uw kind op school aan te melden vindt u prettig? (ouders, N = 2908-3076)

Het grootste gedeelte van de ouders heeft hun kind aangemeld op hun nieuwe school via een aanmeldingsformulier dat te vinden is op de website van de school (figuur 1.5). Ruim 47 procent zegt op deze manier hun kind te hebben aangemeld. Ongeveer een derde van de ouders geeft aan dat inschrijving is gedaan via een persoonlijk gesprek. Slechts vier procent van de ouders heeft hun kind telefonisch of via een e-mail ingeschreven.

Figuur 1.5. Hoe heeft u uw kind aangemeld op de huidige school? (ouders, N = 3242)

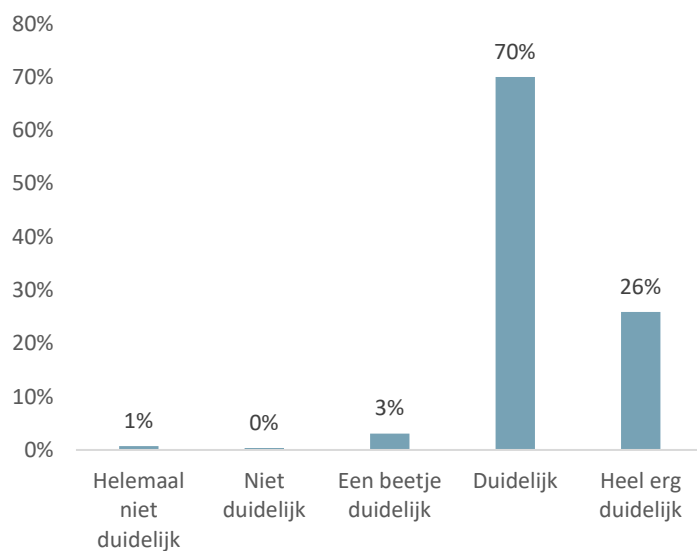

* Ouders konden bij de categorie 'anders' andere manieren, buiten de gegeven opties, aangeven waarop ze hun kind hebben ingeschreven. De meest genoemde manier die ouders hier benoemen is via een aanmeldformulier dat is verkregen vanuit de basisschool. Daarnaast geeft een aantal ouders aan hun kind te hebben ingeschreven op een speciale aanmeldingsavond op school.

Wet en regelgeving voor scholen duidelijk

Het overgrote deel van de scholen (96%) geeft aan de wet- en regelgeving en de verplichtingen die zij hebben ten aanzien van toelating (heel) duidelijk te vinden (figuur 1.6). Voor een kleine minderheid (4%) zijn de regels slechts een beetje duidelijk of helemaal onduidelijk.

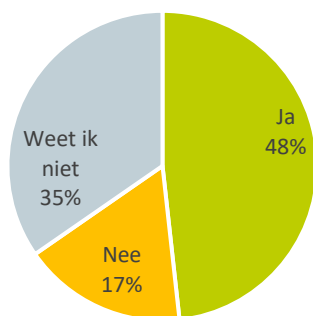
Figuur 1.6. In hoeverre zijn de wet- en regelgeving en de verplichtingen ten aanzien van toelating die scholen hebben duidelijk voor u? (scholen, N = 272)

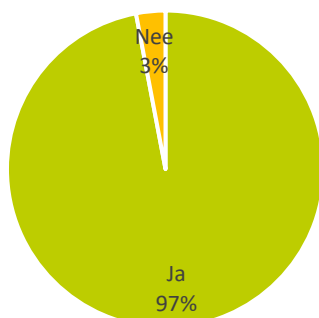
Regels voor ouders duidelijk

Bijna de helft van de ouders (48%) geeft aan dat de school de regels voor toelating heeft vastgelegd (figuur 1.7). Een kleine zeventien procent zegt dat de school dit niet heeft vastgelegd en tenslotte geeft 35 procent van de ouders aan dit niet te weten. Het grootste deel van de ouders (97%) vindt deze regels daarbij duidelijk (figuur 1.8). Slechts een kleine groep ouders (3%) vindt deze regels niet duidelijk.

Figuur 1.7. Heeft de school regels voor toelating vastgelegd? (ouders, N = 3638)

Figuur 1.8. Vindt u deze regels duidelijk? (ouders, N = 1557)

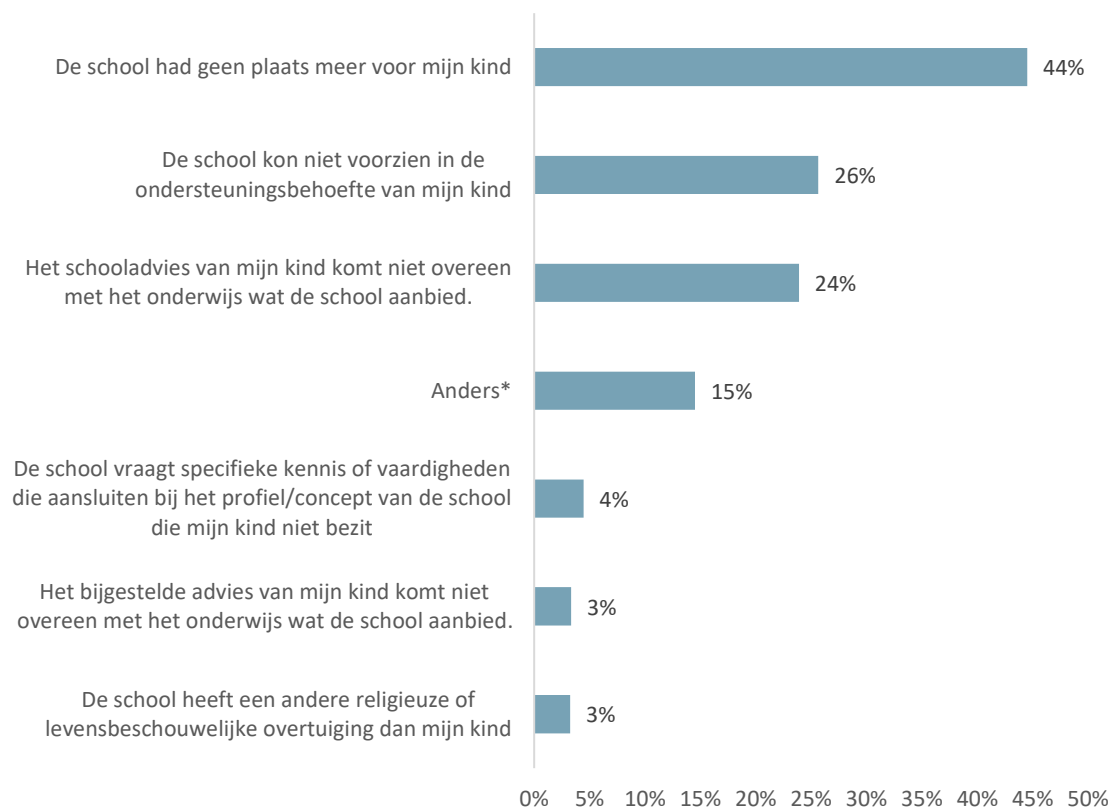
Redenen voor weigering

In figuur 1.9 presenteren we de redenen die volgens de ouders door de school worden opgegeven wanneer hun kind niet werd toegelaten na aanmelding¹⁰. Voor veruit de meeste leerlingen (44%) die door een school zijn geweigerd, is de reden dat de school geen plaats meer beschikbaar had. Daarnaast is er een aanzienlijke groep kinderen geweigerd omdat de school niet in de ondersteuningsbehoefte van het kind kon voorzien (26%) of omdat het schooladvies van het kind niet overeenkwam met het onderwijs dat de school aanbiedt (24%). De opties 'niet kunnen voldoen aan specifieke kennis of

¹⁰ Met enige terughoudendheid presenteren we deze cijfers. De reden hiervoor is dat maar een klein aantal ouders in de vragenlijst heeft ingevuld dat hun kind geweigerd is. We vermoeden dat het aantal geweigerde kinderen in werkelijkheid hoger is dan we hebben gemeten. We zien namelijk dat een groot deel van de ouders in een eerdere vraag in de vragenlijst (zie figuur 2.2) de optie 'Anders' heeft gebruikt om aan te geven dat hun kind is uitgeloot. Deze ouders zijn niet bij de vraag in figuur 1.9 terecht gekomen omdat ze niet het antwoord 'De school heeft ons kind geweigerd' hebben gekozen bij de vraag in figuur 2.2. Daarnaast klopt het kleine aantal ouders wat bij de vraag in figuur 1.9 terecht is gekomen niet met wat we verwachten op basis van de antwoorden van de scholen. Wanneer we de scholen vragen hoe vaak ze leerlingen afwijzen vanwege het bereiken van hun toelatingscapaciteit (zie figuur 1.15), geeft namelijk 44% aan dit ten minste één keer per jaar te doen.

vaardigheden' en 'het bijgestelde schooladvies' werden aanzienlijk minder vaak als redenen genoemd, respectievelijk door vier en drie procent van de scholen.

Figuur 1.9. Welke redenen gaf die school voor het weigeren van uw kind? (ouders, N = 43)

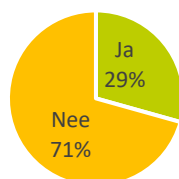

* Ouders konden tenslotte ook nog andere redenen benoemen waarop de school hun kind heeft geweigerd. Een aantal ouders noemt hier het lotingssysteem van de school, waardoor ze buiten de boot zijn gevallen. Ook te late aanmelding en dubbel schooladvies worden hier als redenen genoemd.

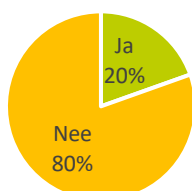
6.1.2 Toelatingscapaciteit

Er is in de schoolgidsen en op de websites gekeken of de scholen voor voortgezet onderwijs aangeven beperkte plaatsen voor nieuwe leerlingen te hebben en welk beleid wordt toegepast. Van de vijftig onderzochte scholen geven negentien scholen aan een beperkt aantal plaatsen te hebben. Een van deze scholen is een school in een kleine plaats waarbij de beperkte plaatsing nog nooit heeft geleid tot weigering van leerlingen. De andere scholen geven niet aan of er (met regelmaat) leerlingen geweigerd worden omdat er te weinig plaatsen zijn en om hoeveel leerlingen dit gaat.

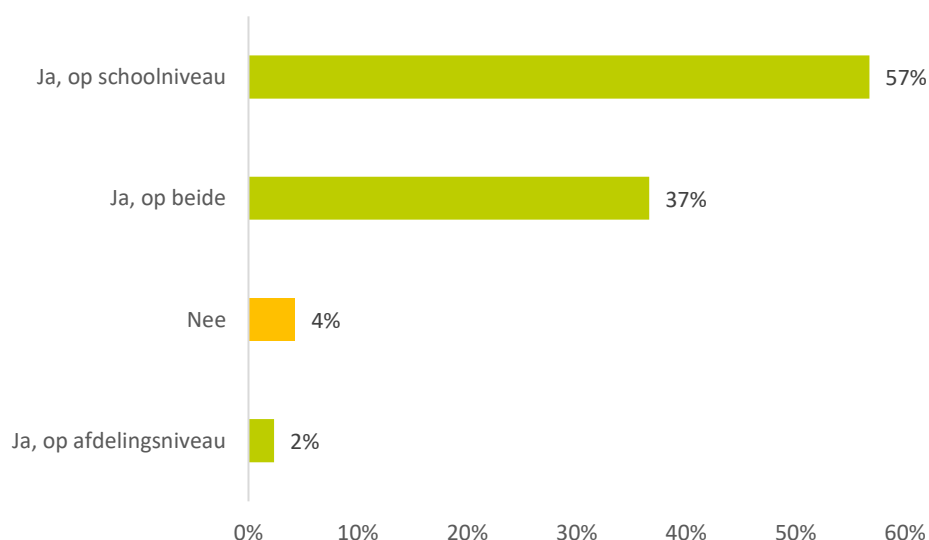
Uit de scholenenquête blijkt dat 29 procent van de scholen aangeeft dat er een maximaal aantal aan te nemen leerlingen is vastgesteld (figuur 1.10). De overige 71 procent zegt dat hiervan geen sprake is.

Figuur 1.10. Is er een maximum aantal aan te nemen leerlingen vastgesteld? (scholen, N = 299)

Voor middelbare scholen is het mogelijk om naast een maximaal aantal te plaatsen leerlingen voor de hele school, ook een maximum te hanteren per afdelingsniveau. Twintig procent van de scholen geeft aan dit ook te doen, de overige 80 procent doet dit niet (figuur 1.11).

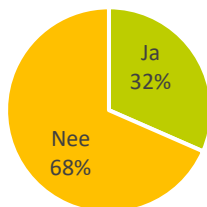
Figuur 1.11. Is er een maximaal aantal leerlingen per afdelingsniveau vastgesteld? (scholen, N=295)

Van de scholen die aangeven een maximaal aantal nieuwe aanmeldingen vast te stellen, geeft 57 procent aan dit op schoolniveau te doen (figuur 1.12). 37 procent van de scholen doet dit zowel op school- als op afdelingsniveau. Twee procent zegt dit enkel op afdelingsniveau te doen.

Figuur 1.12. Wordt vóór het nieuwe aanmeldmoment een maximaal aantal aan te nemen leerlingen voor dat jaar vastgesteld? (scholen, N = 88)

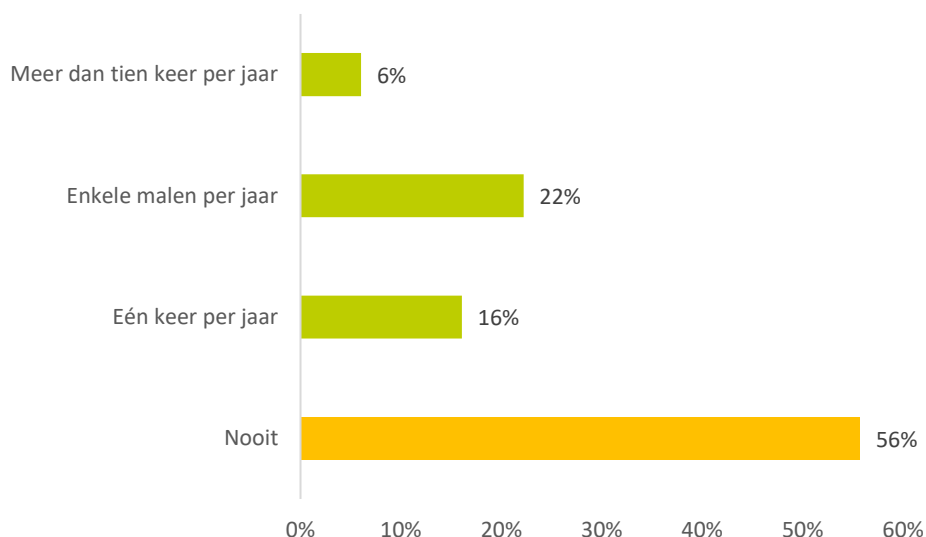
Ruim 32 procent van de scholen die een maximaal aantal leerlingen hanteren, vermeldt het maximaal aantal aan te melden leerlingen in de schoolgids (figuur 1.13), het merendeel (68%) doet dit dus niet.

Figuur 1.13. Staat het maximumaantal leerlingen vermeld in de schoolgids? (scholen, N = 88)

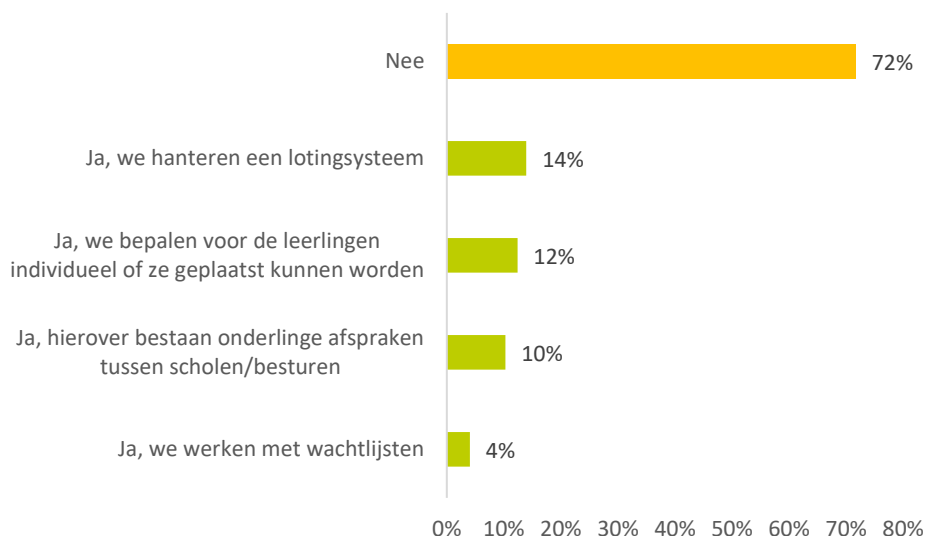
De meeste scholen (56%) geven aan nooit een leerling te weigeren omdat er te weinig plek is (figuur 1.14), 38 procent van de scholen geeft aan dit eens of enkele malen per jaar te doen en zes procent doet dit meer dan tien keer per jaar. Er worden op dit gebied geen significante verschillen gevonden tussen scholen in de G4, G40 en scholen in de overige gemeenten.

Figuur 1.14. Hoe vaak komt het gemiddeld voor dat een leerling die zich aanmeldt op uw school niet geplaatst kan worden met als reden te weinig plaatsen? (N = 296)

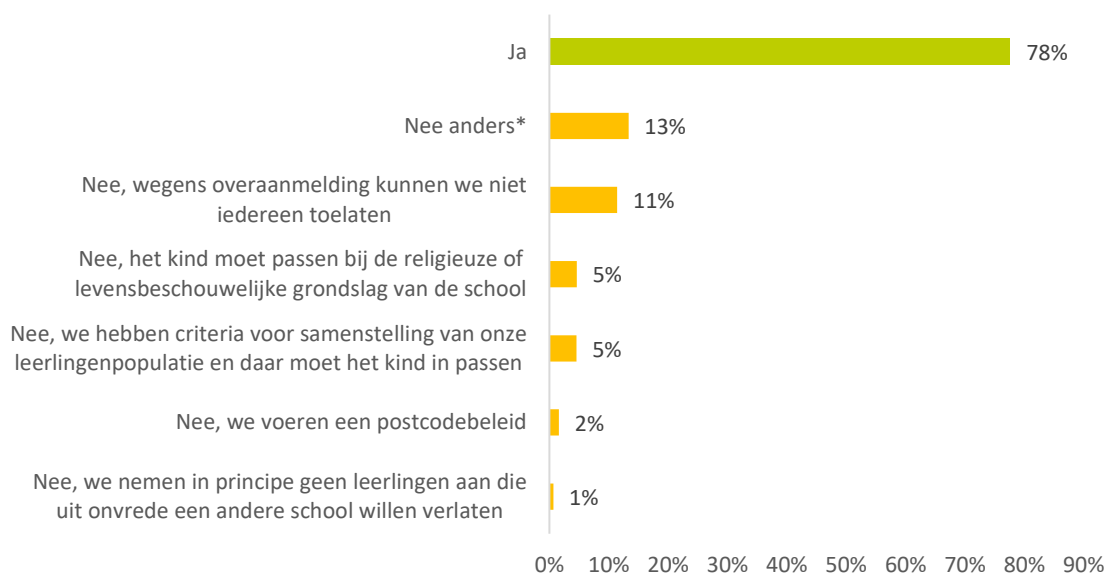

Acht van de vijftig scholen in de schoolgidsanalyse vermelden dat er sprake is van beperkte plaatsing, maar geven geen toelichting op hoe wordt bepaald welke leerlingen worden toegelaten bij een te groot aantal aanmeldingen. 31 scholen geven helemaal geen informatie over (beperkte) plaatsing en hoe er wordt omgegaan met een te groot aantal aanmeldingen.

Een aantal redenen die scholen geven voor beperkte plaatsing is te zien in figuur 1.15. Het grootste deel van de scholen dat aangeeft dat er sprake is van beperkte plaatsing op hun school zegt een lotingssysteem te hanteren (14%). Twaalf procent van de scholen bepaalt voor elke leerling individueel of deze geplaatst kan worden, tien procent maakt hier onderling met andere scholen afspraken over en vier procent van de scholen geeft aan gebruik te maken van wachtlijsten.

Figuur 1.15. Is er sprake van beperkte plaatsing op uw school? (scholen, N = 300)

Een groot deel van de scholen (78%) geeft aan elke leerling die zich aanmeldt, ook daadwerkelijk aan te nemen mits kan worden voldaan aan eventuele ondersteuningsbehoeften (figuur 1.16). De scholen die zeggen dit niet te doen, dragen verschillende redenen aan waarom zij bepaalde leerlingen niet tot hun school toelaten. De meest genoemde reden is dat de school te maken heeft met overaanmeldingen en niet iedereen kan toelaten (11%). Daarnaast is er een aantal scholen dat bijvoorbeeld vindt dat het kind moet passen bij de religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van de school. Ook zijn er scholen die een postcodebeleid voeren.

Figuur 1.16. Worden alle kinderen die zich aanmelden, mits de school aan evt. ondersteuningsbehoeften van het kind tegemoet kan komen, in principe toegelaten? (scholen, N = 305)

* In de categorie 'anders' noemen scholen zelf een aantal uiteenlopende redenen waarom niet alle leerlingen altijd worden aangenomen. Voorbeelden hiervan zijn dat kinderen moeten passen bij het creatieve karakter van een

school, het advies vanuit het po moet matchen met het niveau van de aanmelding of dat er moet worden voldaan aan criteria gesteld door het samenwerkingsverband.

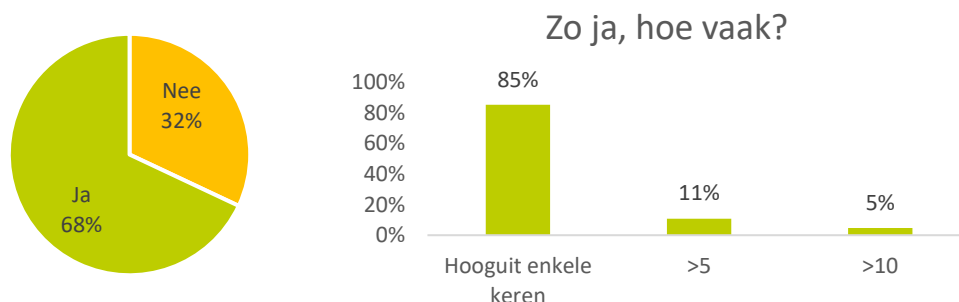
Ervaringen van een ouder

De zoon van deze ouders wilde naar een vo-school met onder andere mavo, vanwege de sportrichting die deze school aanbiedt. De school hanteert voor de mavo een postcodebeleid, tot aan de grenzen van de stad waar deze school ligt. Het gezin woont aan de rand van de naastgelegen stad. Hier is ook een mavo, maar zonder de sportrichting die hun zoon graag wilde volgen. Voor de havo- en vwo-afdeling geldt het postcodebeleid niet, omdat er in de stad waarin het gezin woont geen school is die dit aanbiedt. Wanneer een leerling een broer of zus heeft die wel op deze school zit, geldt het postcodebeleid voor de mavo ook niet. Op de open dag werd hiervoor gewaarschuwd door de school, maar de jongen mocht zich toch aanmelden en meedoen aan de toelatingstest voor de sportrichting. Deze heeft hij gehaald, maar hij werd geweigerd op de school. De jongen werd door het lotingsysteem automatisch op zijn derde keuze geplaatst (de mavo in de stad waar hij woont). De ouders zijn met een e-mail op de hoogte gebracht van de afwijzing. De ouders voelden zich niet uitgenodigd om met de school in gesprek te gaan en ze hebben ook geen bezwaar gemaakt omdat ze niet van het bestaan van die mogelijkheid af wisten. Ze hadden dit misschien wel gedaan als de mogelijkheden bij de afwijzing waren vermeld. De communicatie met de school was duidelijk. Terugkijkend is het geen ramp. Hun zoon heeft het prima naar zijn zin op de school waar hij nu zit, maar toch had hij liever het sportprofiel gedaan. De ouders vonden het merkwaardig om voor zulke jonge kinderen de toelatingstest voor het sportprofiel al af te nemen voor de loting plaatsvindt. Het gaf haar zoon valse hoop en onnodige stress. Ook vind ze de regeling met broers en zussen vreemd. Als haar zoon een broer of zus op deze school had gehad (ook op de havo of het vwo), was hij wel toegelaten. De ouders vinden dat de school beter zou kunnen kijken naar de motivatie van leerlingen op basis van de gekozen profielen bij de toelating.

6.1.3 Ondersteuningsbehoefte en zorgplicht

In figuur 1.17 is te zien dat 68 procent van de scholen aangeeft wel eens een leerling met ondersteuningsbehoefte te hebben doorgestuurd naar een andere school. 85 procent van de scholen die aangeeft wel eens iemand te hebben doorverwezen geeft aan dit hooguit enkele malen per jaar te hebben gedaan, elf procent doet dit meer dan vijf keer en vijf procent doet dit meer dan tien keer per jaar (figuur 1.18).

Figuur 1.17, & 1.18. Heeft u in de afgelopen twee schooljaren wel eens een leerling met extra ondersteuningsbehoefte niet aangenomen en doorverwezen naar een andere school? (scholen, N = 286) en zo ja, hoe vaak? (scholen, N=389)

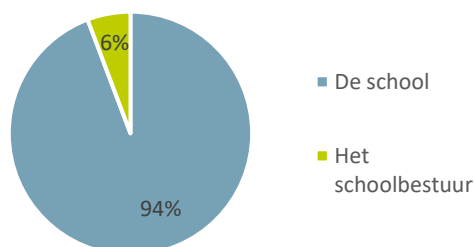

In 94 procent van de gevallen neemt de school het initiatief bij het zoeken naar een alternatief en in zes procent van de gevallen zorgt het schoolbestuur hiervoor (figuur 1.19).

Ervaringen van een ouder

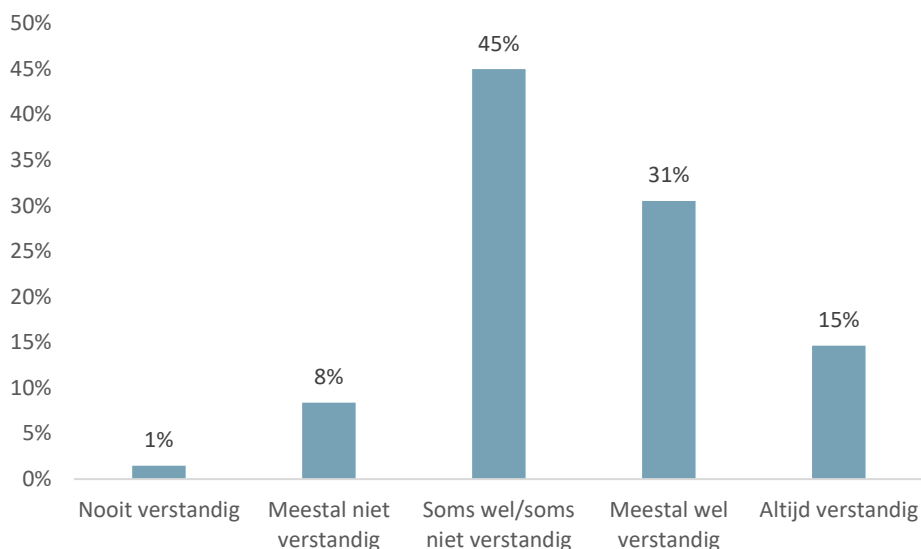
Het kind van deze ouders heeft volgens hen een zeer lichte ondersteuningsbehoefte. De school waar hun kind naar toe wilde, kon naar eigen zeggen niet voldoen aan de ondersteuningsbehoefte. De ouders zijn met hulp van Ouders & Onderwijs een klachtenprocedure gestart. Zij geven aan dat de informatie over een dergelijke procedure lastig te vinden is. Om over de afwijzing te oordelen is er een commissie aangesteld. Deze commissie heeft met de leerkracht van de basisschool overlegd, maar niet met de ouders en het kind. Echter, in het laatste jaar op de basisschool heeft de klas van hun zoon vele wisselingen van leerkrachten gehad. Hierdoor is volgens ouders het beeld dat de leerkracht van de jongen heeft gebaseerd op een te korte periode en onjuist. De jongen had moeite met de vele veranderingen op school en problemen in de thuissituatie. De leerkracht gaf aan dat hun zoon een moeilijk en lastig kind was en onhoudbaar is in het reguliere onderwijs. Hier is echter in de voorafgaande jaren nooit sprake van geweest, ook heeft hij nooit moeite gehad met het niveau. De commissie heeft, zonder de jongen te zien of spreken geoordeeld dat de school de jongen niet hoeft aan te nemen en dat hij beter op het vso zou passen. Ook hier is door de ouders bezwaar tegen aangetekend. Het samenwerkingsverband is als bemiddelaar tussen ouders en school/commissie opgetreden. Zij gaven aan dat er fouten zijn gemaakt in het proces. Zij gaven ook bij de ouders aan dat wanneer zij de school zouden dwingen om het kind op basis van zorgplicht toch aan te nemen, het kind hier de dupe van zou worden. Samen hebben zij gezocht naar een andere middelbare school. Hier werd hun zoon toegelaten, mits zij hun klachtenprocedure zouden laten vallen. Hier hebben de ouders naar eigen zeggen schoorvoetend mee ingestemd, omdat het nieuwe schooljaar al was aangebroken. De communicatie met de school en commissie hebben zij als erg slecht en vervelend ervaren. De informatie was tegenstrijdig en zij kregen het gevoel persoonlijk te worden aangevallen, omdat zij een procedure in gang zetten. Inmiddels zit de jongen goed op zijn plek en mag hij komend jaar zelfs opstroom, wel mist hij zijn vrienden die allemaal naar de school zijn gegaan waar hij niet is toegelaten. De hele procedure heeft voor zowel ouders als kind veel stress opgeleverd. Terugkijkend zien zij het als een erg vervelende periode, zij kunnen zich nog steeds absoluut niet vinden in het besluit van de school.

Figuur 1.19. Wie regelt een alternatief en passend aanbod elders als de school niet in de benodigde ondersteuning kan voorzien? (scholen, N = 287)

Op de vraag of het verstandig is om leerlingen met extra ondersteuningsbehoefte vóór de formele aanmelding door te verwijzen naar een andere school reageren scholen voornamelijk bevestigend. 91 procent van de scholen geeft aan dit op zijn minst soms verstandig te vinden (figuur 1.20), vijftien procent van de scholen vindt dit altijd een goed idee en één procent van de scholen geeft aan dit nooit een verstandig idee te vinden.

Figuur 1.20. In hoeverre vindt u het verstandig om ouders van leerlingen met een ondersteuningsbehoefte vóór de formele aanmelding te verwijzen naar een andere school? (scholen, N = 269)

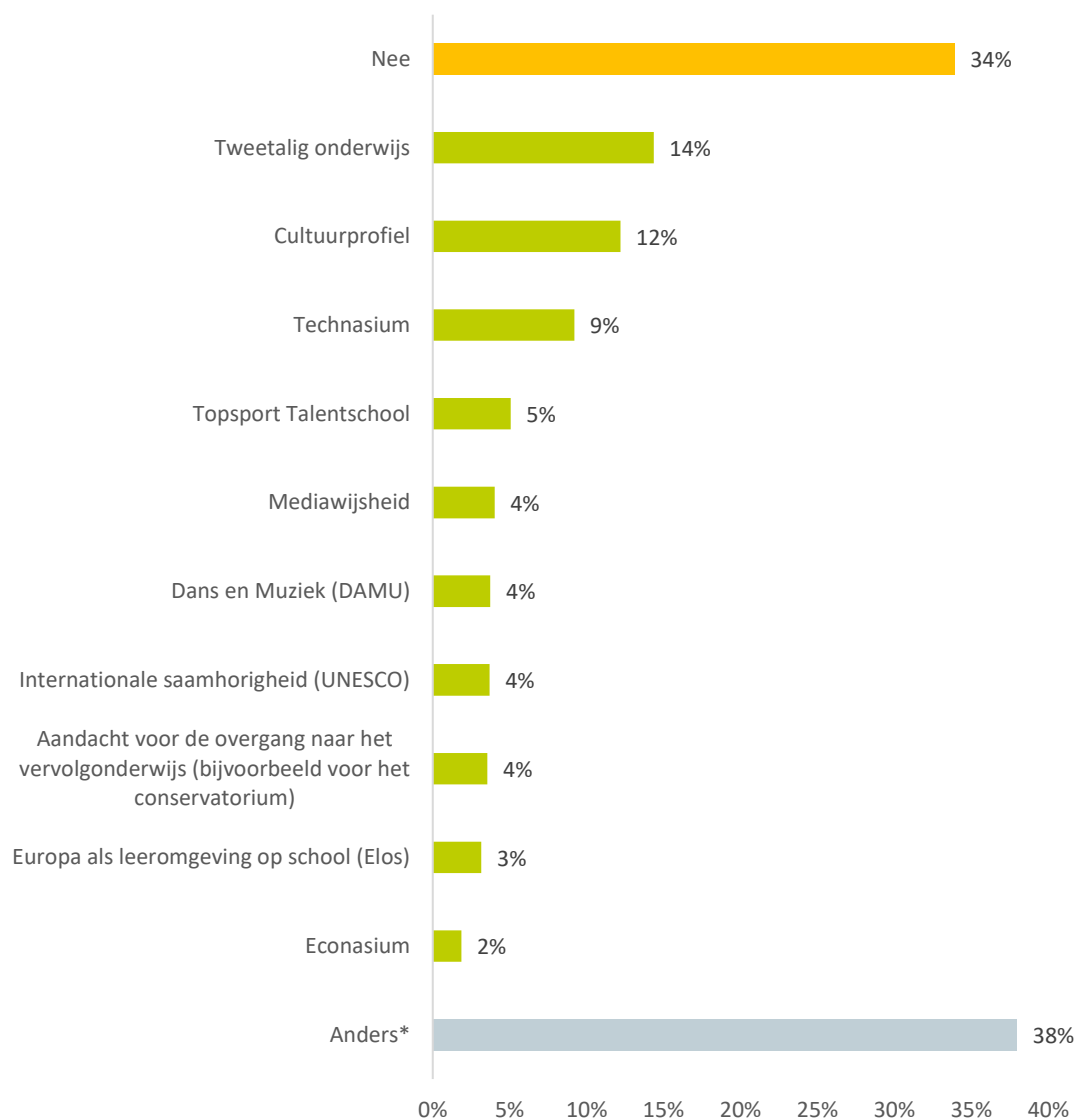

6.1.4 Onderwijsconcept en denominatie

Uit de vragenlijst blijkt dat ruim 34 procent van de scholen zegt zich niet te onderscheiden op de onderwijsconcepten of profiel (figuur 1.21). Uit gegeven opties in de grafiek worden tweetalig onderwijs (14%) en het cultuurprofiel (12%) het meest genoemd. Daarnaast is opvallend dat veel scholen de optie 'Anders' hebben ingevuld (38%) hetgeen duidt op grote variatie in de manier waarop scholen hun onderwijsconcept willen positioneren.

In de schoolgidsanalyse zaten zes middelbare scholen met een bijzondere concepten of onderwijsvisie, namelijk montessori, school voor persoonlijk onderwijs (SvPO) en vrije school. Een deel van deze scholen hanteert een specifiek toelatingsbeleid. Eén montessorischool hanteert een voorrangsregel voor leerlingen van een montessoribasischool. De SvPO-scholen hebben een geheel eigen toelatingssysteem gebaseerd op reservering.

Figuur 1.21. Onderscheidt uw school zich specifiek op één of meer van de volgende concepten of profielen? (scholen, N = 326)

* Ruim 38 procent van de scholen zegt zich te onderscheiden, maar niet in de gegeven opties. In deze categorie worden dan ook zeer uiteenlopende kenmerken genoemd waarop scholen zich onderscheiden. Een aantal veelgenoemde voorbeelden hiervan zijn scholen voor gepersonaliseerd leren, groen onderwijs, kunstklassen, montessorionderwijs en techniekonderwijs.

Van de 50 scholen die meegenomen zijn in de analyse van de schoolgidsen is er slechts één school die een formeel toelatingsbeleid hanteert op basis van de denominatie. Met alle ouders en leerlingen houdt de school een kennismakingsgesprek. Voor leerlingen uit niet-christelijke gezinnen wordt aan de hand van dat gesprek bepaald of de leerling past bij de evangelische signatuur van de school.

Uit de vragenlijst blijkt dat toelating op basis van religieuze of levensbeschouwelijk grondslag voorkomt bij 3 procent van de scholen (N = 83). Het gaat in alle gevallen om een school met een christelijke denominatie.

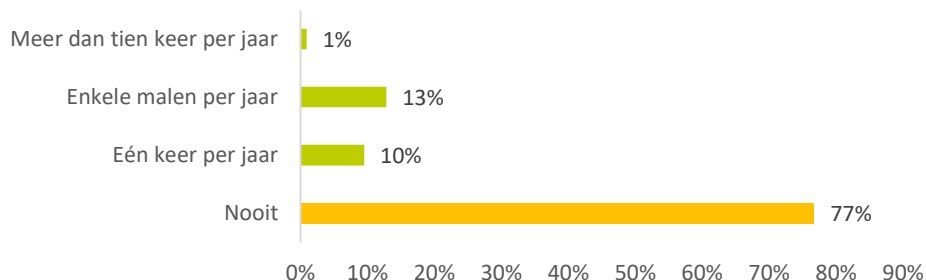
Schooldirecteur vo – reformatorisch onderwijs

Op deze reformatorische vo-school vinden altijd kennismakingsgesprekken met ouders plaats, in groepen van vier of vijf ouderstellen waarin wordt verkend of ouders en school bij elkaar passen. Ongeveer vijf tot tien keer per jaar vinden er voor toelating van de leerling individuele gesprekken met ouders plaats, op verzoek van de school of van de ouders. Dit wordt is de regel opgevolgd met een kort verslag aan de ouders of een telefoontje. Aanleiding voor een gesprek dat door de school is geïnitieerd is vrijwel altijd dat de school meer wil weten over het kerklidmaatschap of geloofsbeleving van de ouders. In de afgelopen vijf jaar is het twee keer voorgekomen dat een kind niet is toegelaten tot de school. Reden voor de school een kind niet toe te laten is als de school de indruk heeft dat het kind mogelijk in een spagaat kan komen als de cultuur van de school niet helemaal aansluit op de thuiscultuur, bijvoorbeeld wanneer een van de ouders geen lid is van een van de reformatorische kerken of niet achter de identiteit staat.

6.1.5 Advies basisschool of niet bezitten van specifieke kennis of vaardigheden

In figuur 1.22 is te zien dat op driekwart van de scholen er nog plaats is voor leerlingen waarvan het schooladvies is bijgesteld. Voor iets minder dan een kwart is dit hooguit eens of enkele malen per jaar aan de orde. Slechts één procent geeft aan dat dit vaker dan tien keer per jaar voorkomt.

Figuur 1.22. Indien het schooladvies wordt bijgesteld, hoe vaak komt het voor dat deze leerlingen niet meer worden toegelaten, omdat er inmiddels geen plaats meer is op het betreffende onderwijsniveau? (scholen, N = 294)

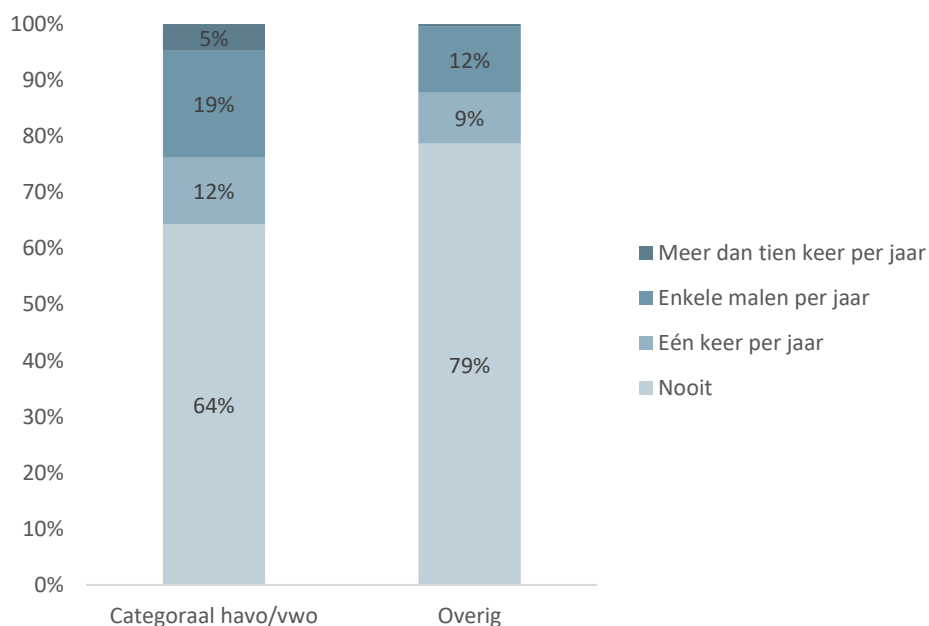

Ervaringen van een ouder

De zoon van deze moeder kreeg van de basisschool mavo advies. Zij is hierover in gesprek gegaan met de leerkracht, omdat zij het idee had dat haar zoon beter op zijn plek zou zijn op havo niveau. Zij geeft aan het gevoel te hebben dat haar zoon en andere kinderen met een migratieachtergrond op een lager niveau worden ingeschat. Na de uitslag van de Cito-toets werd het advies van haar zoon bijgesteld naar havo advies. Dit was na de eerste aanmeldatum van de scholen. Er was inmiddels op de school van hun eerste keuze geen plaats meer. Toen zij zochten naar een andere school bleken op heel veel scholen geen leerlingen meer te worden aangenomen. Na een afwijzing ontvangen te hebben van een school, is deze moeder via een kennis die werkzaam is bij de gemeente gewezen op de mogelijkheden tot bezwaar en instanties die hierbij kunnen helpen. Zij heeft een e-mail met een bezwaar gestuurd naar de directeur van de vo-school. Deze bleef onbeantwoord, maar ze kreeg vervolgens wel via de basisschool te horen dat haar zoon op de desbetreffende school werd aangenomen. Het hele proces was volgens haar moeizaam en ze heeft heel erg het gevoel gehad te moeten vechten om haar zoon op havo niveau te krijgen. Zowel in de advisering, als in het uiteindelijk aangenomen worden op een school. Haar ervaring is dat meerdere ouders met een migratieachtergrond met soortgelijke situaties te maken krijgen. Zij zegt het geluk te hebben gehad dat zij gewezen is op haar mogelijkheden, maar dat veel ouders niet weten dat zij bezwaar mogen en kunnen maken. Zij geeft aan dat er veel instanties zijn die hierbij kunnen helpen, maar dat ouders niet van het bestaan afweten. Alle ouders van groep 8 kinderen zouden informatie moeten krijgen over de mogelijkheden.

Wanneer we categorale havo/vwo-scholen¹¹ vergelijken met overige scholen, zien we dat de categorale havo/vwo scholen vaker leerlingen weigeren vanwege plaatsgebrek op het passende onderwijsniveau (36%) dan de overige scholen (21%; figuur 1.23). Het aantal scholen waarbij dit nooit voorkomt, is hoger bij de overige scholen.

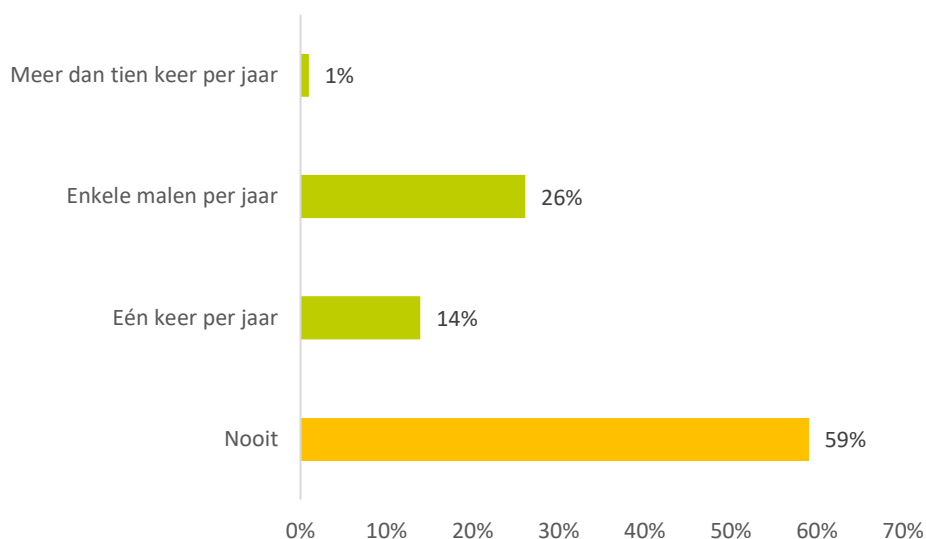
Figuur 1.23. Indien het schooladvies wordt bijgesteld, hoe vaak komt het voor dat deze leerlingen niet meer worden toegelaten, omdat er inmiddels geen plaats meer is op het betreffende onderwijsniveau, uitgesplitst naar schoolniveau. (scholen, Categorieaal havo/vwo, N= 42) (Overig, N= 253) **

Het weigeren van leerlingen op basis van het schooladvies kan voorkomen wanneer ouders hun kind op een school aanmelden voordat het definitieve schooladvies is vastgesteld. Wanneer het advies lager uitvalt dan gedacht kan een kind geweigerd worden door een school. Een andere reden kan zijn dat scholen kinderen met dubbele adviezen niet plaatsen. Een kind met havo/vwo advies, kan bijvoorbeeld niet altijd terecht op een gymnasium. Ruim de helft van de scholen (59%) zegt nooit leerlingen te weigeren op basis van het advies van de basisschool (figuur 1.24). 41 procent doet dit eens of enkele malen per jaar. Op slechts 1 procent van de scholen is dit meer dan tien keer per jaar aan de orde.

¹¹ Indeling van deze groepen is terug te vinden in Bijlage 2

Figuur 1.24. Hoe vaak worden leerlingen die zich aanmelden op school niet geplaatst op basis van het schooladvies van de basisschool? (scholen, N = 292)

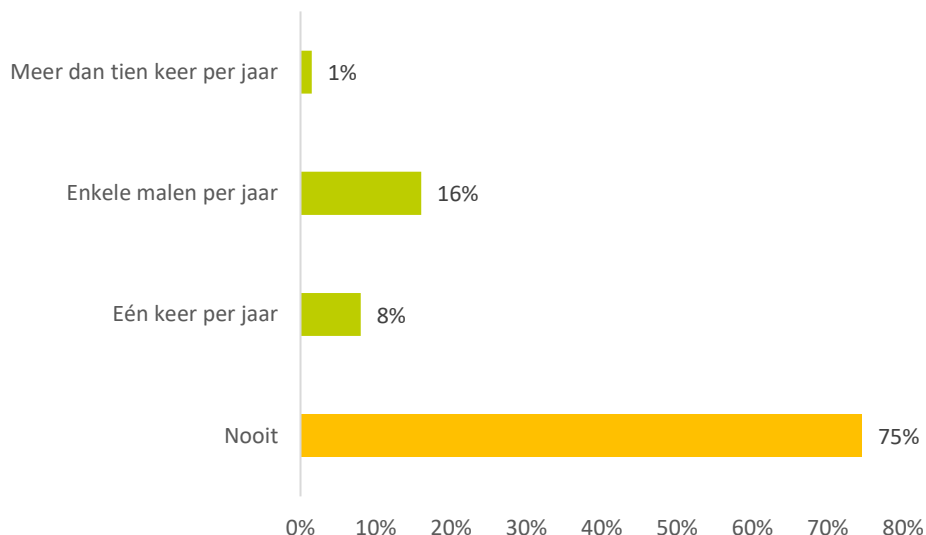

Ervaringen van een ouder

De dochter van deze ouders wilde graag naar een school in de buurt met kleinschalig onderwijs. Deze school biedt mavo tot en met gymnasium aan. Op de open dag van de school werd aangegeven dat kinderen met mavo advies welkom zijn, maar dat zij het beste uit deze kinderen willen halen. Vlak voor de loting kregen zij per e-mail te horen dat hun dochter niet was toegelaten op de school, omdat haar niveau niet aangeboden werd op de school, terwijl hun dochter mavo advies had. Ook werd in de e-mail benoemd dat ouders hier zelf geen gesprek over konden aanvragen, maar dit via de leerkracht op het po moest gebeuren. De ouders geven aan dat de leerkracht hier gelukkig aan wilde meewerken. Ondertussen zijn de ouders met hun dochter met grote haast op zoek gegaan naar een andere school vanwege de tijdsdruk. Per e-mail ontvingen zij het bericht dat de school terugkwam op het besluit en hun kind welkom was, maar dat ouders en kind goed moesten nadenken over de beslissing. Op de school wordt er naar gestreefd om kinderen richting een hoger niveau te bewegen en de ouders werden verzocht om na te denken over of hun dochter deze druk en het niveau aankon. De ouders kregen door deze mail niet het gevoel dat hun dochter welkom was op de school. Hun dochter zelf wilde inmiddels niet meer naar deze school, dus hebben zij haar aangemeld op een andere school. Ouders zijn achteraf blij met de keuze van hun dochter, maar houden een vervelend gevoel over aan de situatie. Zij vinden dat, naast de wettelijk gezien onjuiste weigering van hun kind, de school ouders en kinderen beter moet informeren over hun ambities om kinderen op te laten stromen. Ook vinden zij het gebrek aan de mogelijkheid om zelf te communiceren met de school merkwaardig.

Figuur 1.25 laat zien hoe vaak het voorkomt dat leerlingen worden geweigerd op basis van het niet bezitten van specifieke kennis of vaardigheden die aansluiten bij het profiel of concept van de school. 75 procent van de scholen geeft aan dit nooit te doen. Zestien procent van de scholen geeft aan dit enkele malen per jaar te doen. Bij één procent van de scholen komt dit meer dan tien keer per jaar voor.

Figuur 1.25. Hoe vaak worden leerlingen die zich aanmelden op school niet geplaatst op basis van het niet bezitten van specifieke kennis of vaardigheden die aansluiten bij het profiel/concept van de school? (scholen, N = 196)

Ervaringen van een ouder

Na de uitslag van de citoscore werd het mavo advies van de zoon van deze ouders bijgesteld naar een mavo-havo advies. Zij schreven hem in voor havo-tto op een categoriale school. Per e-mail werd hen kenbaar gemaakt dat hun zoon niet werd toegelaten tot de school, zonder vermelding van een reden. De ouders hebben gereageerd op deze e-mail door zelf te zoeken naar de e-mailadressen van de rector en onderbouwcoördinator van de school. Zij hebben de situatie uitgelegd en een gesprek aangevraagd. De ouders kregen vervolgens per e-mail te horen dat hun bezwaar in behandeling werd genomen en er contact met de basisschool zou plaatsvinden. De ouders zijn telefonisch op de hoogte gebracht van de uitkomst van het overleg. De school bleef bij het besluit dat de jongen niet op de school werd aangenomen. De reden hiervoor is het ontbreken van een afstroommogelijkheid naar mavo binnen de school. De ouders vonden dit opmerkelijk en hadden hier liever zelf inspraak in gehad. Ook vinden ze dat er weinig communicatie is geweest met de school en hadden ze liever een gesprek hierover gevoerd, waarin de school deze zorgen over mogelijke afstroom had kunnen uiten en ze samen met hun zoon een beslissing konden nemen. De ouders betreuren het dat zij in deze procedure niet zijn gehoord. Of dit de formele klachtenprocedure was weten ze niet, omdat hier geen informatie over te vinden was. Ook hebben zij geen verdere stappen ondernomen, omdat zij vanwege tijdsdruk een andere school moesten vinden. Hun zoon is uiteindelijk in een mavo-havo dakpanklas terecht gekomen van waar uit hij mogelijk zal opstromen naar havo.

6.1.6 Samenvatting en reflectie

In de voorgaande paragrafen is het toelatingsbeleid van middelbare scholen besproken. Acht op de tien vo-scholen hebben het toelatingsbeleid op schrift gesteld. In het overgrote deel van de scholen wordt dit beleid via de website bij ouders kenbaar gemaakt. Eén op de zes ouders geeft aan dat volgens hen de regels voor toelating *niet* zijn vastgelegd en bijna de helft weet niet of de school van hun kind regels omtrent toelating heeft vastgelegd. Een mogelijke verklaring voor het verschil tussen wat de scholen en de ouders aangeven is dat het toelatingsbeleid van de school niet duidelijk/specifiek genoeg op de website van de school staat.

Bij de scholen is aanmelding van nieuwe leerlingen via een formulier op de website van de school de meest gebruikte manier. Andere manieren van aanmelden die gelden zijn onder meer speciale

aanmelddagen, centrale aanmelding (via de gemeente) of een persoonlijk gesprek. Een persoonlijk gesprek kan ook een aanvulling zijn op het aanmeldformulier.

Vier op de vijf scholen geven aan dat alle leerlingen die zich op de school aanmelden ook worden toegelaten, mits de leerling een passend advies heeft vanuit de basisschool en de school kan tegemoetkomen aan ondersteuningsbehoeften (zoals extra ondersteuning bij het leren of op sociaal-emotioneel gebied). De voornaamste reden voor het niet toelaten van een leerling is een eventuele beperkte toelatingscapaciteit. Ook ouders waarvan het kind op een bepaalde school niet is toegelaten, geven in de meeste gevallen aan dat dit komt doordat er geen plek meer was voor hun kind. Categorale havo/vwo scholen weigeren vaker leerlingen vanwege plaatsgebrek dan de overige scholen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat categorale havo/vwo scholen populair zijn bij ouders en daardoor sneller vol zitten. Een andere verklaring is dat basisscholen het schooladvies alleen naar boven mogen bijstellen. Scholen die alleen havo/vwo aanbieden zullen daarom sneller aanmeldingen van kinderen met bijgestelde adviezen krijgen dan scholen die heel veel verschillende niveaus of alleen lagere niveaus aanbieden.

Slechts één derde van scholen vermeldt het maximumaantal in de schoolgids. Aangezien toelatingscapaciteit een reden kan zijn voor weigering, zou het wel van te voren duidelijk moeten zijn wanneer de toelatingscapaciteit op de school bereikt is. Uit de schoolgidsanalyse bleek dat acht op de tien scholen geen toelichting geven op hoe wordt bepaald welke leerlingen worden toegelaten bij een te groot aantal aanmeldingen.

Daarnaast geeft een (heel) kleine groep van de scholen aan dat volgens het toelatingsbeleid (de ouder van) de leerling de religieuze/levensbeschouwelijke grondslag (zoals christelijk, openbaar of algemeen bijzonder) van de school moeten onderschrijven, dat ze een vorm van postcodebeleid voeren en/of dat er specifieke criteria gelden voor de samenstelling van leerlingenpopulatie (zoals de sociaaleconomische of etnische samenstelling).

Uit de interviews komen een aantal verhalen van ouders naar voren die zicht geven op omstreden redenen van scholen voor het niet toelaten van een leerling. Een aantal voorbeelden die ouders geven zijn wettelijk gezien onjuist. Een ouder vertelt bijvoorbeeld over een school die aangeeft dat er naar gestreefd wordt om kinderen richting een hoger niveau te bewegen en verzoekt ouders om na te denken over of hun kind deze druk en het niveau wel aankan. Een andere ouder vertelt over een school die via een email kenbaar maakte om hun zoon niet toe te laten, omdat hij een bijgesteld mavo-havo advies had en de school geen afstroommogelijkheid heeft naar de mavo. De school had echter in eerste instantie zonder vermelding van reden de leerling geweigerd. De ouders hadden liever een gesprek gevoerd, waarin de school de zorgen over mogelijke afstroom had kunnen uiten en ze samen met hun zoon een beslissing konden nemen.

Ook vertelt een ouder over de valse hoop en onnodige stress waar jonge kinderen mee te maken krijgen als een school een toelatingstest afneemt voordat de loting plaatsvindt. Ook is de voorrangsregeling omtrent broers en zussen vreemd op scholen waar een toelatingstest gevraagd wordt.

Hieronder gaan we in op de reactie van de stakeholders, schoolleiders (vo) en ouders (met een kind op het vo) op de belangrijkste bevindingen.

Stakeholders

Meerdere stakeholders geven aan dat zij de bevindingen van het onderzoek herkenbaar vinden. Twee stakeholders vinden het zorgelijk dat één vijfde van de scholen hun toelatingsbeleid niet op schrift heeft

gesteld. Daarbij geeft één op de zes ouders aan dat volgens hen de regels voor toelatingsbeleid niet zijn vastgelegd, en weet de helft van de ouders niet of de regels zijn vastgelegd. De stakeholder benadrukt dat dit samen een drempel vormt voor toegankelijkheid: als het beleid er niet is of niet te vinden is, is dit voor ouders – met name ouders met een lagere SES en/of een niet-westerse migratieachtergrond – een extra hindernis om hun kind op een school toegelaten te krijgen.

Eén van de stakeholders vindt het echter opvallend dat één derde van de scholen hun toelatingsbeleid niet op schrift heeft gesteld, juist omdat zij deze bevinding niet herkent.

Twee stakeholders vinden het opvallend dat slechts één derde van de scholen de maximale toelatingscapaciteit in de schoolgids vermeldt. In reactie hierop geeft één van hen aan dat het goed zou zijn om dit tot een wettelijke verplichting te maken, zodat er meer transparantie is, het meer consequent toegepast wordt, en er daardoor minder kans is op 'vriendjespolitiek'. Een andere stakeholder voegt echter toe dat vermelding van de maximale toelatingscapaciteit voor scholen in krimpgebieden niet noodzakelijk is. Voor de transparantie naar ouders toe zou het echter wel goed zijn als deze scholen zouden aangeven dat zij geen maximale toelatingscapaciteit hebben.

Eén van de stakeholders geeft aan dat de bevindingen van het onderzoek het beeld bevestigen dat bij de Informatiedienst van Ouders & Onderwijs bestaat. Zij worden gebeld door ouders over situaties waarin het toelatingsbeleid van scholen niet transparant en consequent wordt toegepast.

Schoolleiders

Het merendeel van de schoolleiders geeft aan zich te herkennen in de belangrijkste bevindingen van het onderzoek.

Ouders

Het onderzoek laat zien dat minder dan één derde van de scholen gebruik maakt van een centrale aanmelding, waarbij ouders voorkeuren kunnen doorgeven en leerlingen vervolgens over scholen uit een gebied worden verdeeld. Eén ouder geeft aan dat haar eigen ervaring ook is dat er weinig gemeenten en scholen zijn die gebruik maken van een centraal aanmeldpunt.

Eén ouder is van mening dat een lotingssysteem een maatregel is die zou kunnen bijdragen aan de toegankelijkheid van scholen. Dit lotingssysteem zou ervoor moeten zorgen dat leerlingen met de hoogste cijfers voorrang krijgen bij toelating tot een school, zodat toelating gebaseerd is op prestaties en niet op andere achtergrondkenmerken.

Een andere maatregel die door een ouder wordt voorgesteld, is dat gemeenten meer flexibel omgaan met groei van scholen met als doel meer leerlingen toe te laten op de school van voorkeur in de eigen wijk.

6.2 Toegankelijkheid

Uit hoofdstuk 6.1 blijkt dat scholen verschillend beleid voeren omtrent de toelating van leerlingen. Toelatingsbeleid kan invloed hebben op de toegankelijkheid van de school. Ouders en leerlingen kunnen bijvoorbeeld belemmeringen ervaren door beperkingen in het aantal beschikbare plaatsen.

We bespreken hieronder eerst de uitkomsten van het toelatingsbeleid: zitten leerlingen wel of niet op de school van de eerste keuze van hun ouders en waarom wel of niet? Vervolgens bespreken we

verschillende factoren die de schoolkeuze van ouders beïnvloeden, zoals denominatie, concept, leerlingpopulatie en schoolkosten.

6.2.1 Uitkomsten toegankelijkheid

Uit tabel 3 blijkt dat acht procent van de ouders hun kind op een eerder moment op een andere middelbare school had aangemeld dan waar het kind nu op zit. 1,4 procent van de ouders geeft aan dat de school van de eerste keuze de aanmelding van hun kind heeft geweigerd. Uiteindelijk geeft slechts 0,6 procent van de ouders aan dat hun kind is geweigerd door de school van de eerste keuze omdat deze school geen plek meer had. 2,6 procent geeft aan een andere reden te hebben waarom hun kind niet is aangenomen op de school van de eerste keuze. De meeste van deze ouders geven aan dat hun kind is uitgeloot. Het is mogelijk dat deze ouders het uitgeloot worden niet als weigering door de school zien, maar het zou ook kunnen dat de vraagstelling voor de ouders onduidelijk was.

Tabel 3. Aantal ouders met een kind in de brugklas dat op de school van eerste aanmelding geweigerd is omdat de school geen plek meer had (N = 3236).

Vraag	Antwoorden	
Heeft u, voordat u uw kind bij zijn/haar huidige school heeft aangemeld, nog geprobeerd uw kind op een andere school aan te melden?	Ja	
	8,0% (259)	
Waarom zit uw kind dan nu niet op die school? De school heeft de aanmelding van ons kind geweigerd.	Nee	
	92,0% (2977)	
Welke reden gaf de school voor het weigeren van uw kind? Toelatingscapaciteit.	Ja	Nee*
	1,4% (44)	6,6% (214)
	Ja	Nee
	0,6% (19)	0,7% (24)

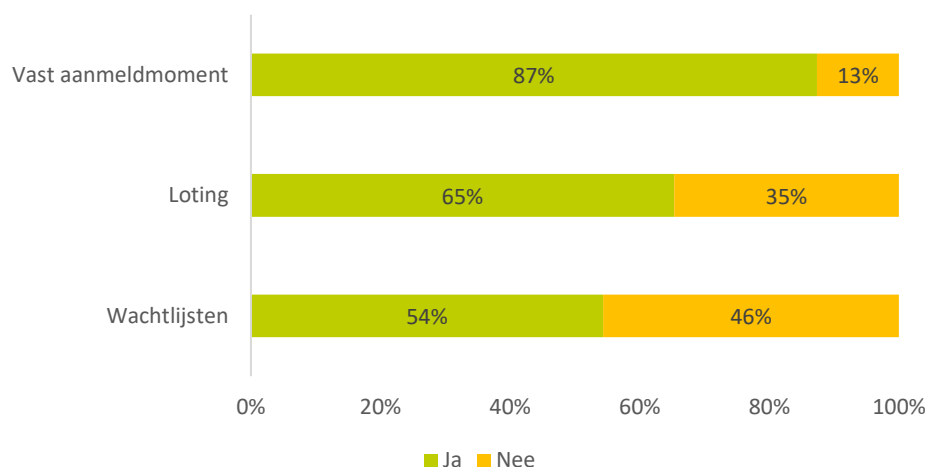
* 2,6 procent van de ouders geeft aan zelf een andere keuze te hebben gemaakt. 1,5 procent geeft aan geweigerd te zijn vanwege een bijgesteld schooladvies. 2,6 procent van de ouders geeft aan een andere reden te hebben waarom hun kind niet om de school zit. Verreweg de meeste van deze ouders die aangeven een andere reden te hebben zeggen dat hun kind is uitgeloot en daarom niet op de school van de eerste keuze zit. Enkele ouders geven aan dat hun kind zelf graag naar een andere school wilde en dat ze daarom nog een aanmelding hebben gedaan bij een andere school. Daarnaast geeft een kleine groep aan dat hun kind is geweigerd vanwege een te laag schooladvies.

Invloed capaciteitsbeleid op schoolkeuze ouders

Behalve via deze directe weg kunnen capaciteitsmaatregelen, zoals lotingen, ook indirect effect hebben op waar leerlingen naar school gaan. We onderzoeken hieronder of deze maatregelen ook effect hebben op de schoolkeuze van ouders.

In figuur 2.1 is te zien dat de schoolkeuze van ouders wordt beïnvloed door verschillende maatregelen die scholen nemen om de toelatingscapaciteit te bewaken. Wanneer er sprake is van een wachtlijst, ziet 46 procent ouders af van het aanmelden van hun kind. Bij lotingen ligt dit percentage wat lager, namelijk op 35 procent. Vaste aanmeldmomenten lijken ouders het minst 'af te schrikken', 87 procent van de ouders zou hun kind gewoon aanmelden.

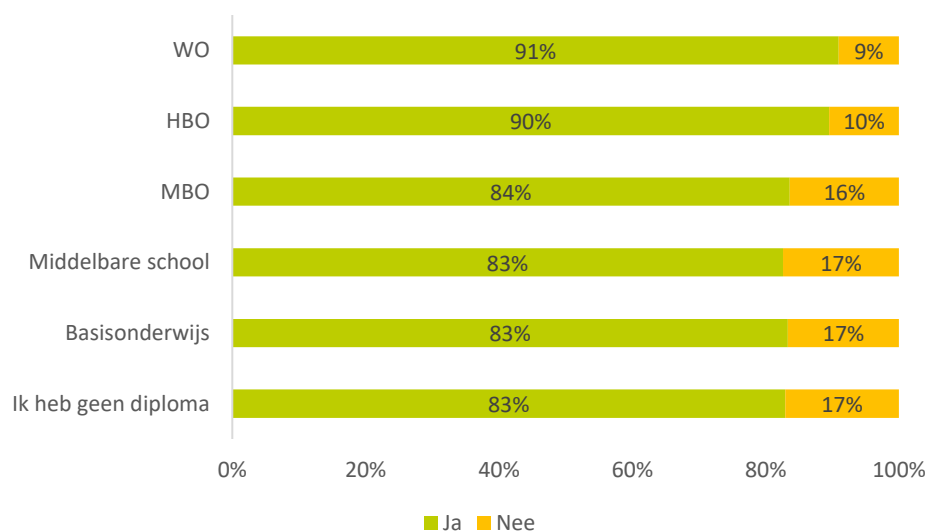
Figuur 2.1. Zou u uw kind op een school voor voortgezet onderwijs aanmelden waar sprake is van... (ouders, N = 3222)

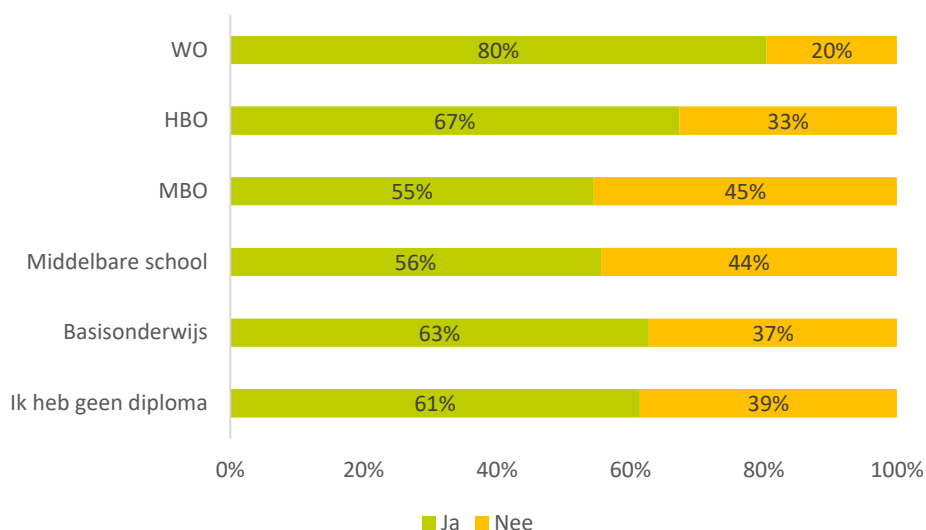
In de figuren 2.2 tot en met 2.4 worden de effecten, zoals in figuur 2.1 beschreven, uitgesplitst naar het opleidingsniveau van de ouders. Wanneer we kijken naar vaste aanmeldmomenten (figuur 2.2) en lotingen (figuur 2.3) zien we dat deze maatregelen voor hoogopgeleide ouders minder vaak een reden zijn om van het aanmelden van hun kind op een school af te zien dan voor laagopgeleide ouders. Bij wachtlijsten (figuur 2.4) zien we een ander patroon. Ouders met een mbo-diploma laten zich het meeste tegenhouden door wachtlijsten. Ouders die alleen de basisschool hebben afgerond en ouders zonder diploma laten zich echter het minst vaak door wachtlijsten tegenhouden.

Ouders afkomstig uit de grote steden (met name de G4) hebben een stuk minder problemen met de aanwezigheid van een lotingsstelsel dan ouders uit overige gemeenten, de percentages ouders die hier problemen mee hebben bedragen respectievelijk 81 tegenover 59 procent. Op het gebied van wachtlijsten en een vast aanmeldmoment is dit verschil klein.

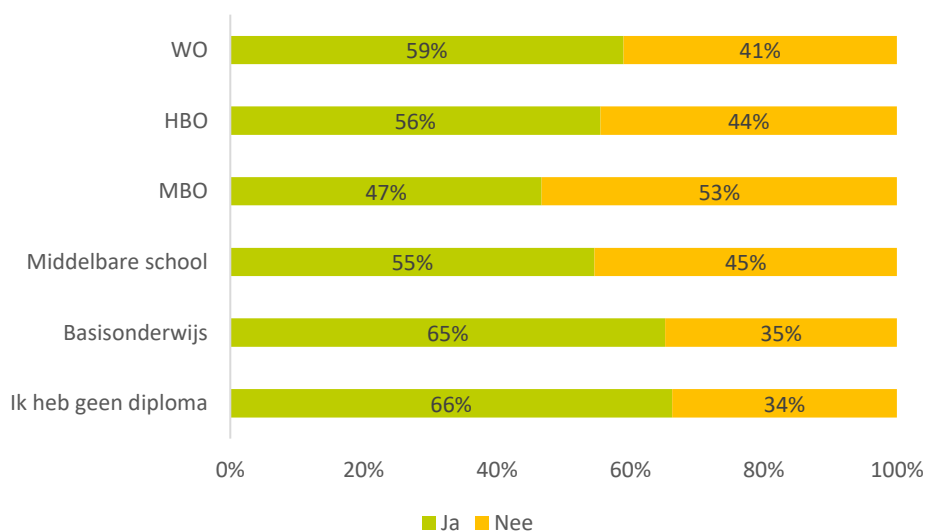
Figuur 2.2. Vast aanmeldmoment naar opleidingsniveau. (ouders, Ik heb geen diploma, N = 82; Basisonderwijs, N = 48; Middelbare school, N = 207; MBO, N = 854; HBO, N = 1231; WO, N = 686)***

Figuur 2.3. Lotingen naar opleidingsniveau. (ouders, Ik heb geen diploma, N = 83; Basisonderwijs, N = 43; Middelbare school, N = 205; MBO, N = 860; HBO, N = 1237; WO, N = 686)***

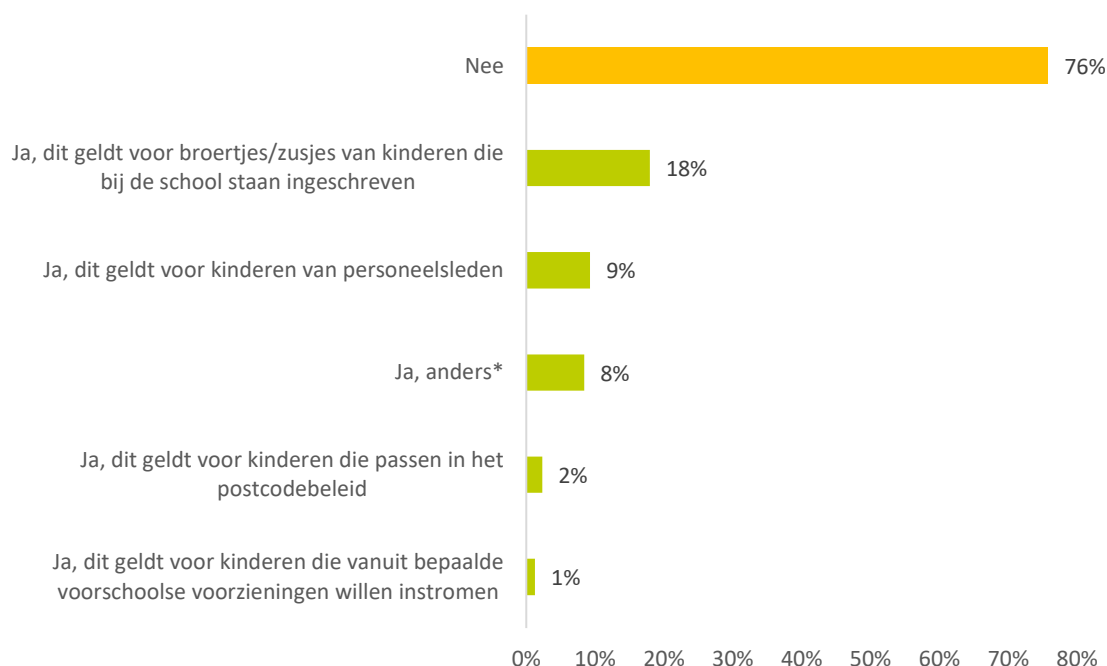

Figuur 2.4. Wachtlijsten naar opleidingsniveau. (ouders, Ik heb geen diploma, N = 83; Basisonderwijs, N = 46; Middelbare school, N = 205; MBO, N = 852; HBO, N = 1225; WO, N = 685)***

Vorrangsregels

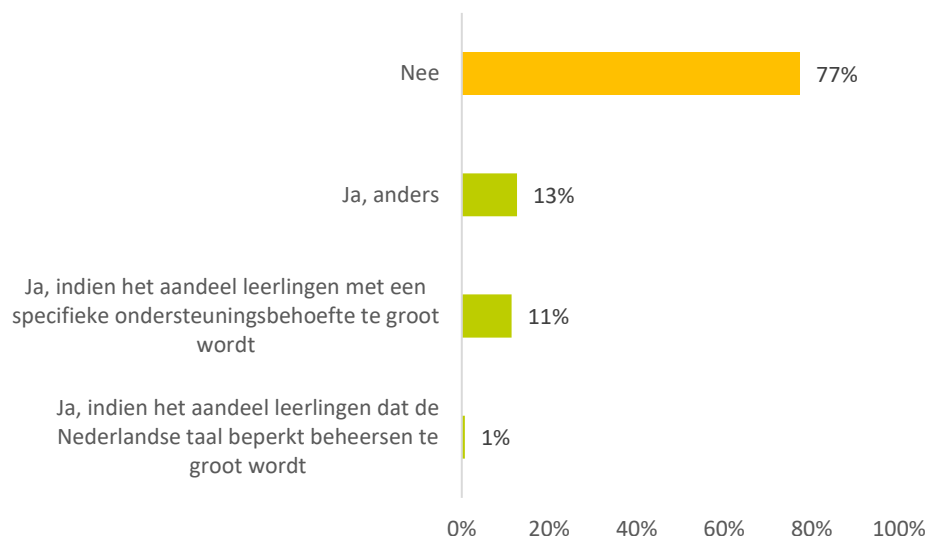
Naast dat de schoolkeuze van ouders beïnvloed kan worden door het beleid, kunnen scholen ook uitzonderingen op het beleid maken door voorrangsregels te hanteren. Zoals in figuur 2.5 is te zien, hanteren de meeste middelbare scholen geen voorrangsregels (76%). Van de scholen die dat wel doen, geven de meeste scholen leerlingen voorrang die al een broer of zus op dezelfde school hebben (18%). In de analyse van de schoolgidsen en websites werd deze regel ook teruggevonden bij 8 van de 50 middelbare scholen. Voorrang voor kinderen van personeelsleden komt bij negen procent van de scholen voor. In vergelijking met basisscholen hanteren logischerwijs minder middelbare scholen een postcodebeleid. Slechts twee procent van de scholen geeft aan deze regel te hanteren. Uit de analyse van de schoolgidsen werden geen scholen gevonden die een postcodebeleid hanteren maar wel een school die voorrang verleent aan leerlingen die ver moeten reizen om naar school te kunnen wanneer ze dichtbij huis niet het meest passende onderwijs kunnen volgen.

Figuur 2.5. Krijgen bepaalde kinderen voorrang? (scholen, N = 303)

* Scholen geven vooral aan dat voorrang wordt verleend aan leerlingen die passen bij het concept of het profiel van de school, bijvoorbeeld topsport talentleerlingen of leerlingen van montessori basisschool.

Consequentheid beleid

77 procent van de middelbare scholen wijkt nooit (bewust) af van het opgestelde toelatingsbeleid (figuur 2.6). Elf procent van de scholen geeft aan dat de ondersteuningsbehoefte van een kind een reden is om een leerling te weigeren (als het aandeel leerlingen met een ondersteuningsbehoefte te groot wordt). Eén procent van de scholen weigert kinderen als daarmee het aandeel leerlingen dat de Nederlandse taal niet voldoende beheerst te groot wordt. Tot slot heeft dertien procent van de scholen een andere reden om af te wijken. Deze scholen geven veel verschillende redenen om leerlingen te weigeren, of om juist kansen te bieden. Wanneer scholen kinderen weigeren heeft dit meestal met de toelatingscapaciteit te maken. Kansen worden door scholen vooral geboden aan leerlingen waarvan wordt verwacht dat ze een hoger schoolniveau aankunnen dan vermeld in het schooladvies of aan leerlingen die maatwerk in ondersteuning nodig hebben.

Figuur 2.6. Wijkt de school wel eens af van het vooraf opgestelde toelatingsbeleid? (scholen, N = 300)

6.2.2 Wegadviseren

Net als in het basisonderwijs komt het bij de overstap naar het voortgezet onderwijs voor dat ouders wordt geadviseerd om een andere school te kiezen, met als argument dat het kind zich daar ‘beter thuis zal voelen’. Dit advies kan zowel vanuit de basisschool komen met de intentie het kind op het best passende vervolgonderwijs te krijgen, of vanuit de middelbare school, bijvoorbeeld tijdens een scholenmarkt, kennismakingsgesprek of open dag.

Perspectief ouders

Uit figuur 2.7 blijkt dat ouders die niet in Nederland maar in een ander westers land geboren zijn relatief het vaakst het advies krijgen om een andere school te kiezen omdat hun kind zich daar beter thuis zou voelen (15%). Van de ouders die in een niet-westers land geboren zijn heeft 13 procent dit advies gekregen. Het verschil met ouders die in Nederland geboren zijn is aanzienlijk (6%). We weten niet welk deel van deze adviezen door basisscholen of middelbare scholen is gegeven.

Uit de toelichting van de ouders op hun antwoord blijkt dat basisscholen vaak met ouders meedenken over op welke school hun kind zich het beste thuis zou voelen. Veel ouders zijn hierover positief. Ze stellen dit op prijs en geven aan hierdoor een betere keuze te hebben gemaakt.

“Goed want zij hebben mijn kind al 8 jaar gevolgd dus zij weten hoe mijn kind zich gedraagt op school, ik niet zo veel.”

Een deel van de ouders geeft aan dat het advies van de basisschool niet overeenkwam met hun eigen beeld van hun kind. Sommige van deze ouders zijn hierdoor negatief over de basisschool, andere ouders zijn onverschillig hiertegenover en geven aan zelf hun keuze te hebben gemaakt.

“De basisschool had dit advies gegeven omdat mijn kinderen anders 20 km enkele reis moesten fietsen en zij het verstandiger vonden om maar 6 km enkele reis te fietsen, en daarbij hadden ze basis/kader advies terwijl ze het nu prima doen op de mavo.”

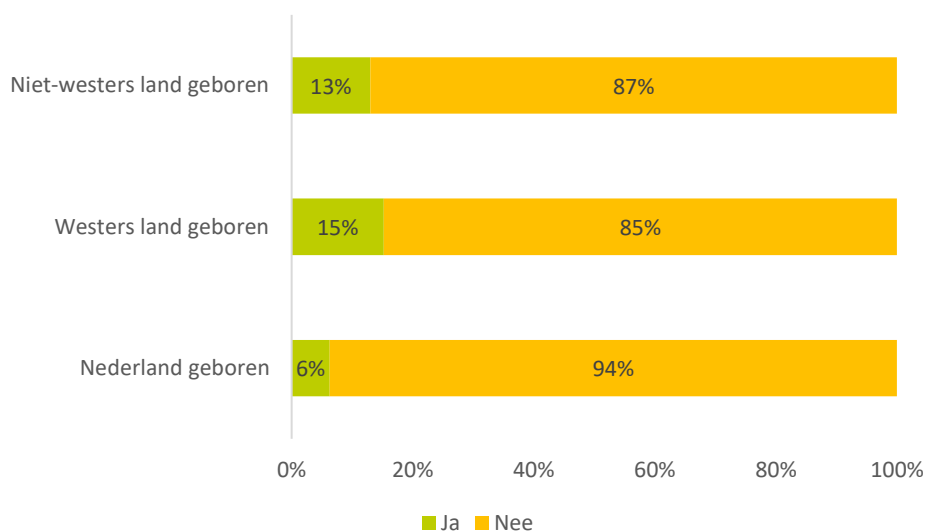
Wanneer ouders aangeven dat het de middelbare school is die adviseert een andere school te kiezen, zijn de meningen sterker verdeeld. Sommige ouders waarderen de eerlijkheid en denken dat het bijdraagt aan het maken van de beste keuze voor hun kind:

“Eerlijk. School gaf aan ons kind waarschijnlijk niet de juiste hulp te kunnen bieden. In het kader van passend onderwijs zouden ze dat wel moeten kunnen. Maar ik heb liever dat ze eerlijk zeggen dat ze iets niet aan kunnen dan dat ze aanmodderen en mijn kind daar de dupe van is.”

Andere ouders vinden dit niet prettig:

“Jammer, omdat wij ervan overtuigd waren dat de school die onze zoon afwees wel echt bij hem paste maar ze hem geen kans wilden geven.”

Figuur 2.7. Bent u wel eens geadviseerd door een school om uw kind aan te melden op een andere school omdat hij of zij zich daar beter thuis zou voelen? Uitgesplitst naar migratieachtergrond (ouders, Nederland geboren, N = 2760; Westers land geboren, N = 164; Niet-westers land geboren, N = 277)***

Scholen kunnen kinderen ook adviseren een andere school te kiezen omdat deze beter aansluit bij de ondersteuningsbehoefte van een kind. Zeven tot acht procent van de ouders die in een niet-westers land geboren zijn en zeven procent van de ouders die in westers land geboren zijn, krijgt van scholen het advies om een andere school te zoeken tegenover vier procent van de ouders die in Nederland geboren zijn (figuur 2.8).

Wanneer we kijken naar het opleidingsniveau van ouders (figuur 2.9), zien we dat ouders met een lager opleidingsniveau vaker het advies krijgen een andere school te zoeken dan hoger opgeleide ouders.

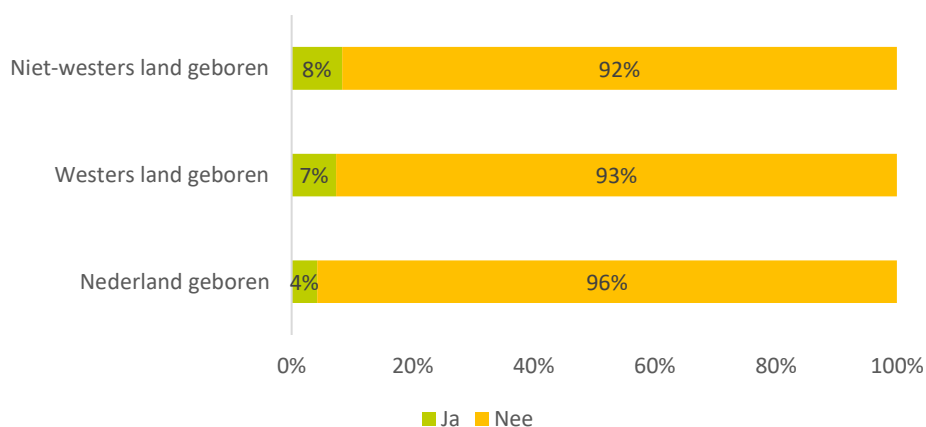
In de toelichting van ouders op het wegadviseren zijn zeer gemixte reacties te vinden. Een deel van de ouders vindt het wegadviseren van leerlingen op de grond van ondersteuningsbehoefte ongepast.

“Zeer onprettig, vooral omdat er niet doorgevraagd werd. Er werd van uitgegaan dat ons kind voor speciaal onderwijs een TLV (toelaatbaarheidsverklaring) zou krijgen en dus niet op de betreffende school zou passen. Hij kreeg geen TLV en had we hadden hem alsnog kunnen aanmelden. Maar door de negatieve benadering van de betreffende school hebben we dat niet gedaan.”

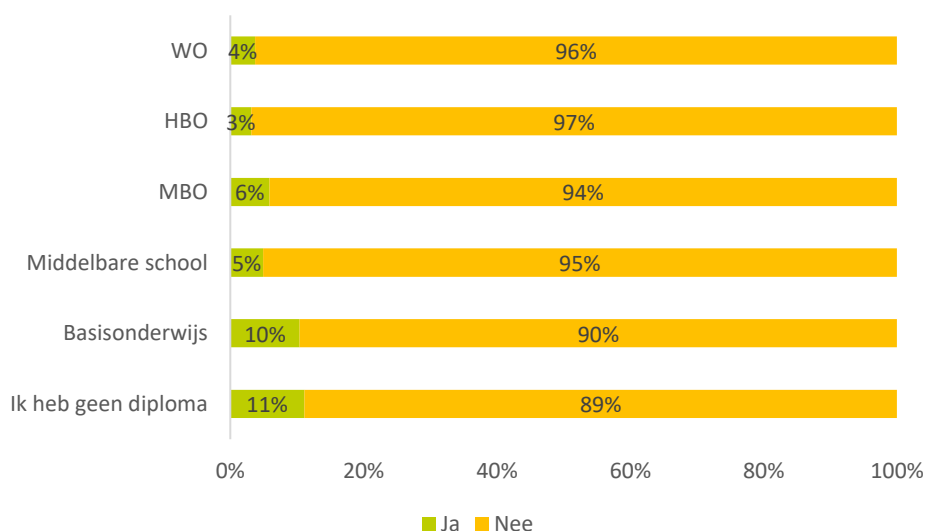
In andere gevallen vinden ouders het positief dat scholen dit doen. Voorbeelden van uitspraken zijn: *“Fijn, omdat écht het belang van het kind voorop stond”* en *“Eerlijk en zij hebben mij wel ook gelijk andere scholen geadviseerd”*.

Of het wegadviseren van de middelbare school als positief of negatief wordt opgevat door ouders, lijkt af te hangen van de toon die de school hierbij gebruikt en de mate waarin de school meedenkt met de ouders.

Figuur 2.8. Bent u wel eens geadviseerd door een school om uw kind aan te melden op een andere school omdat de school aangaf niet te kunnen voldoen aan de ondersteuningsbehoefte van uw kind? (ouders, Nederland geboren, N = 2729; Westers land geboren, N = 163; Niet-westers land geboren, N = 276)***

Figuur 2.9. Bent u wel eens geadviseerd door een school om uw kind aan te melden op een andere school omdat de school aangaf niet te kunnen voldoen aan de ondersteuningsbehoefte van uw kind? Uitgesplitst naar opleiding (ouders, Ik heb geen diploma, N = 81; Basisonderwijs, N = 48; Middelbare school, N = 204; MBO, N = 852; HBO, N = 1236; WO, N = 675)***

Van de ouders heeft twee procent zich gediscrimineerd gevoeld toen zij hun kind wilden aanmelden bij een vo-school (N = 3214). Deze ouders dragen veel verschillende gronden aan op basis waarvan ze zich gediscrimineerd hebben gevoeld. Het afwijzen omdat de school niet de juiste ondersteuning kan of wil bieden wordt door de meeste ouders genoemd. Een andere grond die vaak genoemd wordt is religie. De

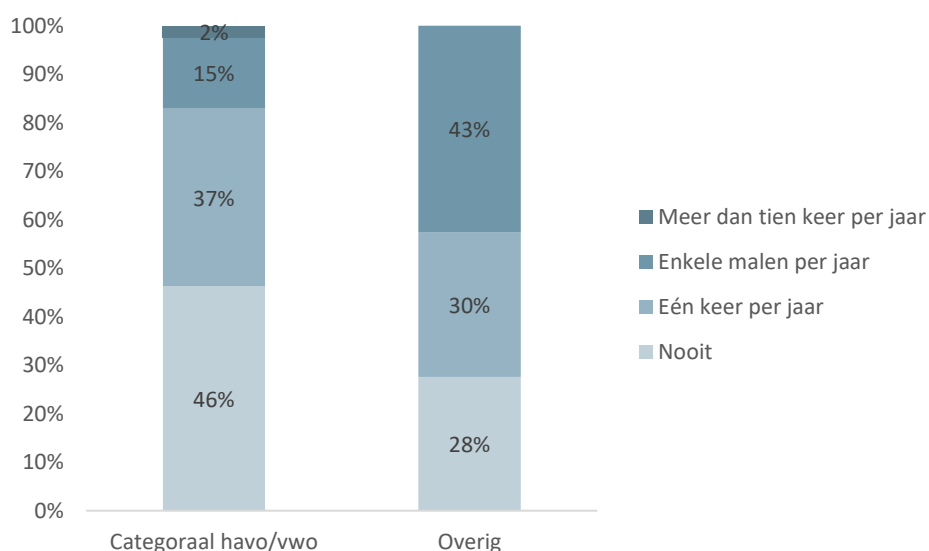
meeste ouders die dit benoemen geven daarbij expliciet aan dat het om weigering van hun kind bij een christelijke of gereformeerde school ging. Daarnaast geeft een deel van de ouders aan de capaciteitsmaatregelen en voorrangsregels die scholen hanteren ook als discriminatie te ervaren. Ouders zijn het bijvoorbeeld niet eens met het postcodebeleid of met het feit dat broertjes en zusjes voorrang krijgen. Tot slot noemen enkele ouders ook hun afkomst of sociaaleconomische status als grond voor discriminatie.

Perspectief scholen

Van de vo-scholen geeft 31 procent aan dat het eens per jaar voorkomt dat ze ouders adviseren een andere school te zoeken omdat hun kind zich daar beter thuis zou voelen, 39 procent van de scholen geeft aan dat dit enkele malen per jaar voorkomt. Minder dan één procent van de scholen geeft aan dat dit meer dan tien keer per jaar voorkomt.

Categorale havo/vwo scholen zijn minder selectief dan overige scholen. Figuur 2.10 geeft het verschil weer tussen categorale havo/vwo- en overige scholen. Van de categorale havo/vwo scholen geeft 46 procent aan nooit het advies te geven om een andere school te zoeken omdat het kind zich niet thuis zou voelen op de school, terwijl 28 procent van de overige scholen dit nooit doet. 2 procent van de categorale havo/vwo scholen geven dit advies meer dan tien keer per jaar, terwijl de overige scholen dit hoogstens enkele keren per jaar doen. Voorbeelden die scholen geven van situaties waarin zij een andere school adviseren lopen sterk uiteen. In de meeste gevallen denken scholen dat het niveau of concept van de school niet bij het kind zal passen of dat de school niet de ondersteuning kan bieden die het kind nodig heeft.

Figuur 2.10. Komt het wel eens voor dat u ouders adviseert om zich op een andere school aan te melden omdat u denkt dat ze zich daar beter thuis zullen voelen? Uitgesplitst naar schoolniveau. (scholen, Categorieel havo/vwo, N = 41; Overig, N = 232)***

De 'andere kant' van wegadvisering is ook bekeken in het voortgezet onderwijs.

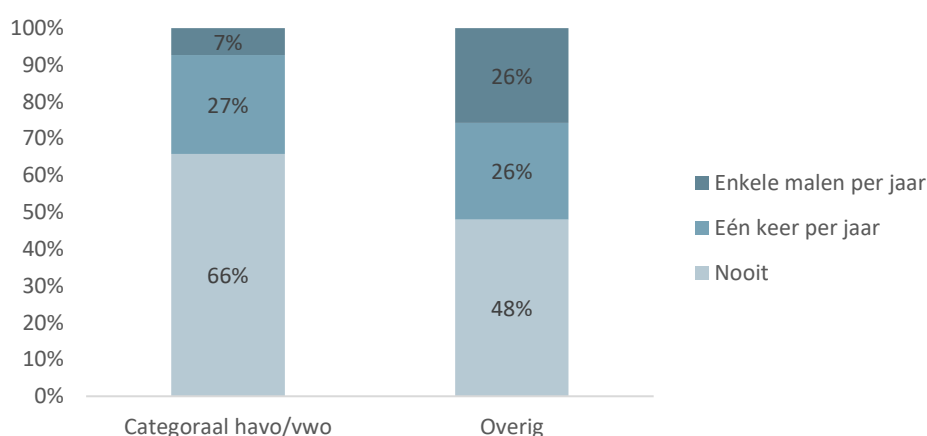
51 procent van de scholen geeft aan nooit aanmeldingen van leerlingen te krijgen die zijn geadviseerd een andere school te zoeken. Van de overige scholen geeft 26 procent aan dit eens per jaar mee te

maken en 23 procent geeft aan dit enkele malen per jaar mee te maken. Geen enkele school geeft aan dit meer dan tien keer per jaar mee te maken.

In figuur 2.11 is te zien in welke mate scholen aanmeldingen krijgen van leerlingen die door een andere school zijn geadviseerd een andere school te zoeken, uitgesplitst naar schoolniveau.

Categorale havo/vwo scholen krijgen minder vaak aanmeldingen van leerlingen die zijn geadviseerd een andere school te zoeken (34 procent van de scholen) dan scholen die andere onderwijsniveaus aanbieden (52 procent van de scholen). Dit is logisch, aangezien we in dit onderzoek vinden dat havo/vwo scholen vaker wegadviseren dan scholen die andere onderwijsniveaus aanbieden.

Figuur 2.11. Melden zich wel eens ouders aan op uw school waarvan u weet dat deze tijdens een eerdere aanmeldpoging geadviseerd zijn om zich op een andere school aan te melden? Uitgesplitst naar schoolniveau (scholen, Categorieaal havo/vwo, N = 41; Overig, N = 229)**

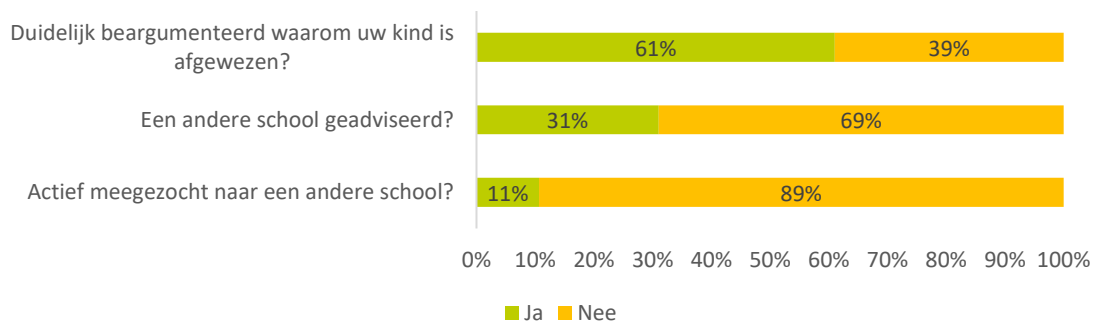

Na weigering

In de steekproef van 3242 ouders zijn 43 ouders die hebben aangegeven dat hun kind na aanmelding geweigerd is. Een verklaring waarom dit aantal zo laag is, is dat niet alle ouders van wie het kind is geweigerd dit in een eerdere vraag in de vragenlijst hebben aangegeven als weigering (zie tabel 1). Vanwege de routing zijn deze ouders niet bij de volgende vragen terecht gekomen.

In figuur 2.12 is te zien dat 39 procent van deze kleine groep ouders vindt dat de afwijzing niet duidelijk beargumenteerd is. Daarnaast is bij 69 procent van deze ouders geen andere school geadviseerd. Bij elf procent van de ouders heeft de school actief meegezocht naar een andere school.

Figuur 2.12. Heeft die school na afwijzing van uw kind... (ouders, N = 43)

6.2.3 Schoolkeuze ouders

In de onderstaande paragrafen bespreken we verschillende aspecten waarvan ouders aangeven dat ze belangrijk waren voor de schoolkeuze voor hun kind. Schoolkeuzemotieven kunnen een factor zijn bij ontstaan of instandhouding van segregatie.

In figuur 2.13 is te zien welke punten ouders doorslaggevend vinden bij de schoolkeuze van hun kind. Het vaakst wordt de sfeer op school door ouders als doorslaggevend genoemd: 49 procent van de ouders vindt dit belangrijk. De kwaliteit van het onderwijs staat op de tweede plaats: 46 procent van de ouders ziet dit als een doorslaggevende factor. De afstand tot de school is voor ouders ook een belangrijke factor (39%). Religieuze of levensbeschouwelijke grondslag wordt relatief weinig gekozen, namelijk door zeven procent van de ouders. Opvallend is dat meer ouders brede brugklassen kiezen (11%) dan dat er wordt gekozen voor categorale scholen (4%). Tot slot geeft één procent van de ouders aan dat de hoogte van de schoolkosten doorslaggevend was.

Figuur 2.13. Welke van onderstaande punten gaven de doorslag bij het kiezen van de school waar uw kind nu op zit? (ouders, N = 3242)

* Verreweg de meeste ouders die 'anders' hebben ingevuld, lichten toe dat de keuze van hun kind doorslaggevend was. Een kleiner deel van de ouders geeft aan dat de aanwezigheid van speciaal aanbod in bijvoorbeeld sport, cultuur, tweetalig of technisch onderwijs doorslaggevend was. Enkele ouders geven ook aan dat goede ervaringen van familieleden op de gekozen school doorslaggevend waren.

Tabel 4 toont aan hoe belangrijk ouders de bovenstaande punten in figuur 2.13 vinden. In grote lijnen komt dit overeen. Opvallende verschillen zijn dat de extra hulp die een school kan bieden belangrijker wordt gevonden dan het onderwijsconcept of de pedagogische visie en dat de bereikbaarheid van de locatie nu net boven de afstand van huis tot school staat. Ook is opvallend dat hoewel het oordeel van de inspectie voor maar vijf procent van de ouders als doorslaggevend wordt ervaren, dit toch door 55 procent van de ouders als belangrijk of heel belangrijk wordt ervaren. Tot slot is noemenswaardig dat de schoolkosten wederom op de laatste plek staan. Het is wel belangrijk hierbij te vermelden dat dit voor vijftien procent van de ouders nog steeds als belangrijk of heel belangrijk wordt ervaren en dat 30 procent van de ouders hier vrij neutraal tegenover staat. Het verschil met de andere punten lijkt daarmee iets minder groot dan in figuur 2.13.

Tabel 4. Hoe belangrijk vond u onderstaande punten bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? (ouders, N = 3156-3221)

	Helemaal niet belangrijk	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Heel belangrijk
Kwaliteit van het onderwijs	0%	0%	3%	52%	44%
Sfeer op een school	0%	1%	5%	49%	45%
Extra hulp die een school kan geven aan leerlingen	1%	5%	19%	48%	27%
Het onderwijsconcept/de pedagogische visie van een school	1%	6%	23%	50%	20%
Goed bereikbare locatie van een school	1%	6%	24%	54%	15%
Afstand huis tot school	2%	10%	28%	44%	16%
Beoordeling van de onderwijsinspectie	3%	12%	30%	46%	9%
Schoolgrootte	2%	15%	32%	40%	12%
Leerlingen/ouders waarbij ik mij thuis voel	4%	17%	28%	37%	13%
Brede brugklas (met alle onderwijsniveaus)	12%	25%	24%	30%	9%
Aanwezigheid van vrienden	5%	24%	35%	27%	8%
Oordeel van andere ouders	8%	24%	37%	28%	4%
Categoriale school (alle leerlingen hebben hetzelfde onderwijsniveau)	21%	36%	21%	16%	5%
Religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van een school	23%	36%	24%	11%	7%
Kosten van een school (inclusief vrijwillige ouderbijdrage)	15%	41%	30%	12%	3%

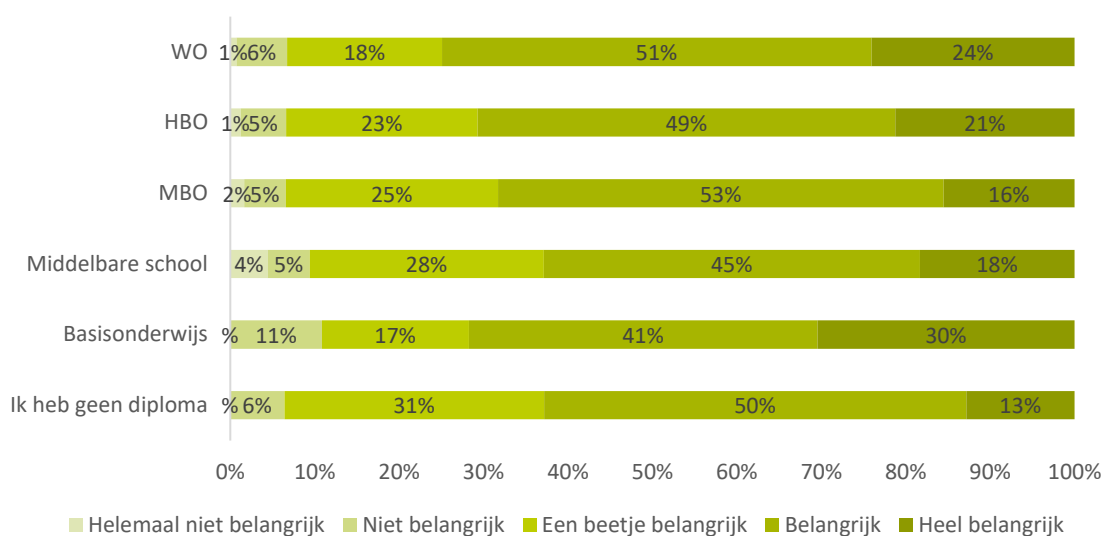
6.2.4 Denominatie en pedagogische visie

Een kwart van de ouders noemt het onderwijsconcept of de pedagogische visie een doorslaggevende reden (figuur 2.13). In tabel 4 is daarnaast te zien dat dit punt door 70 procent van de ouders als belangrijk wordt ervaren. Deze vondsten komen overeen met wat onderzoek van Allen, Bijlsma, Borghand en Poulissen (2016a, 2016b) naar de keuzemotieven van ouders van leerlingen in het funderend onderwijs laat zien. Allen en zijn collega's (2016a; 2016b) vonden daarbij ook dat ouders bereid zijn om hun kind hiervoor een (substantieel) grotere afstand te laten reizen. Bovendien bleek dat hoger opgeleide ouders vaker een sterke voorkeur hebben voor een bepaalde aanpak en vaker bereid zijn om hun kind ver te laten reizen voor de geprefereerde school dan lager opgeleide ouders. Om dit

laatste punt te staven met de data uit de vragenlijst splitsen we de antwoorden uit naar het opleidingsniveau van de ouders.

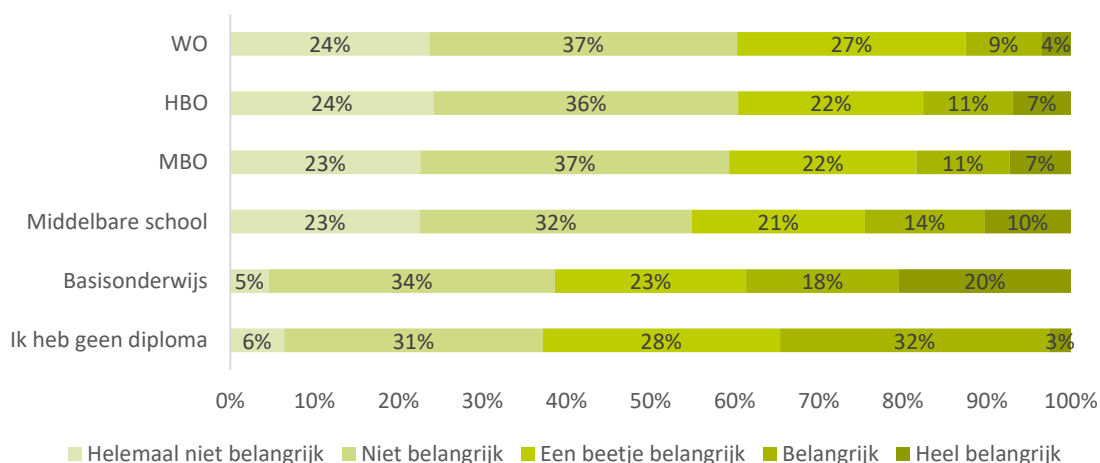
In figuur 2.14 is te zien dat de antwoorden van de ouders min of meer het patroon laten zien wat Allen en collega's (2016a, 2016b) beschrijven. Afgezien van ouders die alleen de basisschool hebben afgerond, vinden hoger opgeleide ouders het onderwijsconcept vaker belangrijk dan lager opgeleide ouders.

Figuur 2.14. Hoe belangrijk vond u het onderwijsconcept/de pedagogische visie bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? Uitgesplitst naar opleiding. (ouders, Ik heb geen diploma, N = 78; Basisonderwijs, N = 46; Middelbare school, N = 202; MBO, N = 851; HBO, N = 1225; WO, N = 682)***

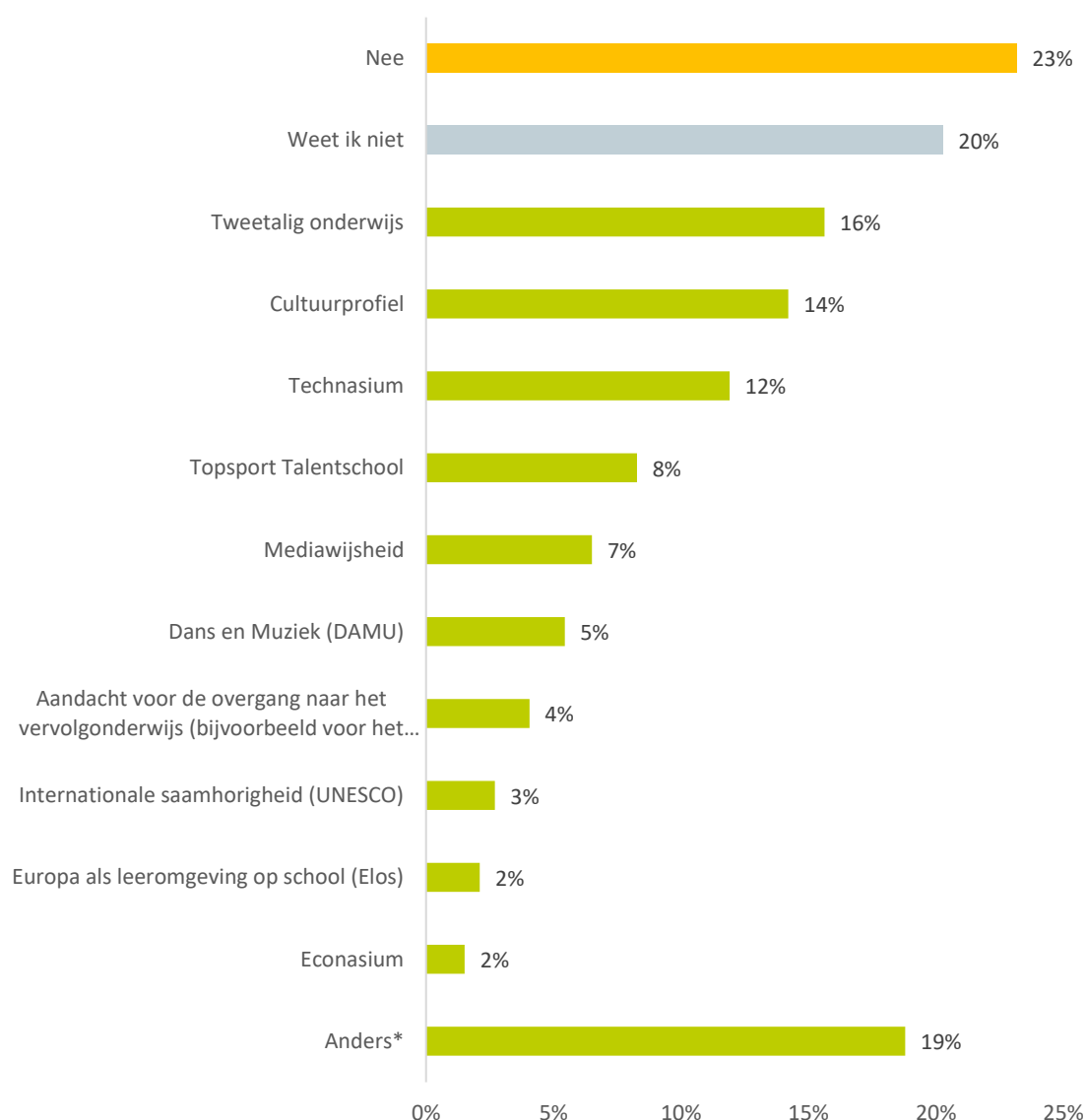
Figuur 2.15 toont een omgekeerde trend. Wanneer het gaat om de religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van de school vinden hoger opgeleide ouders dit minder vaak belangrijk dan lager opgeleide ouders.

Figuur 2.15. Hoe belangrijk vond u de religieuze of levensbeschouwelijke grondslag bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? Uitgesplitst naar opleiding. (ouders, Ik heb geen diploma, N = 78; Basisonderwijs, N = 44; Middelbare school, N = 204; MBO, N = 849; HBO, N = 1218; WO, N = 680)***

De uitkomsten in figuur 2.16 bevestigen wederom dat het profiel van een school voor ouders een belangrijk punt is: 23 procent van de ouders geeft aan dat de school van hun kind niet onderscheidend is op een onderwijsconcept of profiel en twintig procent geeft aan dit niet te weten. De rest, de meerderheid van de ouders, lijkt dus inderdaad bewust bezig te zijn met het profiel van de school waar hun kind naar toe gaat. Tweetalig onderwijs wordt het vaakst als onderscheidende factor benoemt, namelijk door zestien procent van de ouders. Het is daarnaast opvallend dat een relatief groot deel 'anders' heeft ingevuld. Wanneer het exacte profiel van de school van hun kind niet als keuze optie werd gegeven, heeft negentien procent van de ouders zelf een onderscheidend aspect ingevuld.

Figuur 2.16. Onderscheidt de huidige school van uw kind zich specifiek op één of meer van de volgende concepten of profielen? (scholen, N = 3242)

* De meeste ouders noemen bij 'anders' dat de school van hun kind op een bepaalde manier ruimte geeft om talenten te ontwikkelen. Ouders noemen bijvoorbeeld sportklassen of kunstklassen of extra uitdaging bij andere vakken. Een kleiner deel van de ouders noemt schoolbrede pedagogische visies zoals dalton, montessori, vrije school en kunstsapsskolan als onderscheidende kenmerken.

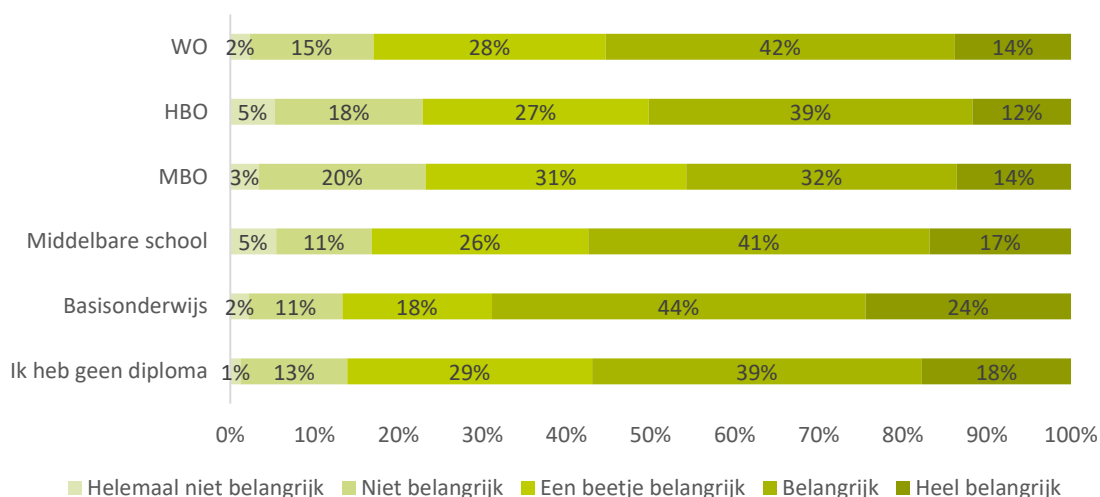
6.2.5 Sociaaleconomische status

De onderzoeksliteratuur laat zien dat keuzevrijheid voor ouders bijdraagt aan onderwijssegregatie. Ouders hebben namelijk een voorkeur voor scholen met veel ouders en leerlingen met een vergelijkbare achtergrond (Gramberg & Ledoux, 2005). Het lijkt er volgens de literatuur op dat zowel hoger opgeleide ouders als lager opgeleide ouders kiezen voor 'eigen' scholen – scholen waar de eigen groep duidelijk vertegenwoordigd is – en juist niet voor scholen waar een andere groep dominant is. In de onderstaande figuren bekijken we verschillende keuzemotieven die samen kunnen hangen met de sociaaleconomische status van ouders uitgesplitst naar de opleiding van de ouders, het geboorteland van de ouders en gemeentegrootte.

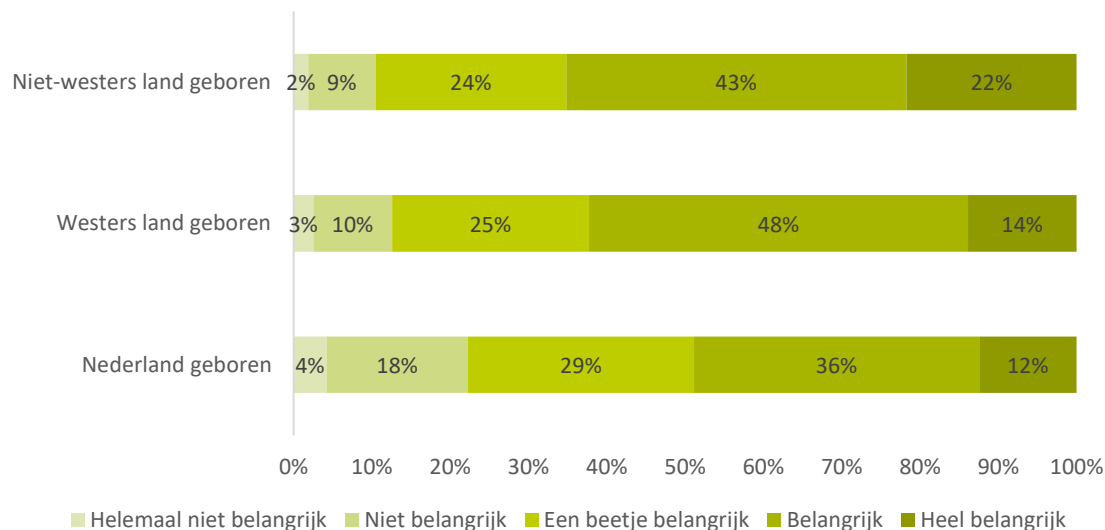
De helft (51%) van de ouders vindt het belangrijk of zelfs heel belangrijk dat hun kind op een school belandt met leerlingen en ouders waarbij zij zich thuis voelen. Verder vindt 28 procent van de ouders dit een beetje belangrijk en 21 procent vindt dit niet of helemaal niet belangrijk.

Hoe belangrijk ouders het vinden dat hun kind zich thuis voelt op school is in de figuren 2.17, 2.18 en 2.19 uitgesplitst naar de opleiding van de ouders, hun afkomst en de grootte van de stad waar de school van hun kind staat. Zoals te zien in figuur 2.17 blijken lager opgeleide ouders dit iets belangrijker vinden dan hoger opgeleide ouders. Figuur 2.18 laat zien dat ouders die in Nederland zijn geboren het thuisvoelen van hun kinderen op school minder belangrijk vinden dan ouders die in een ander westers land of een niet-westers land geboren zijn. Figuur 2.19 laat zien dat ouders die in grote steden wonen dit belangrijker vinden dan ouders uit minder grote plaatsen.

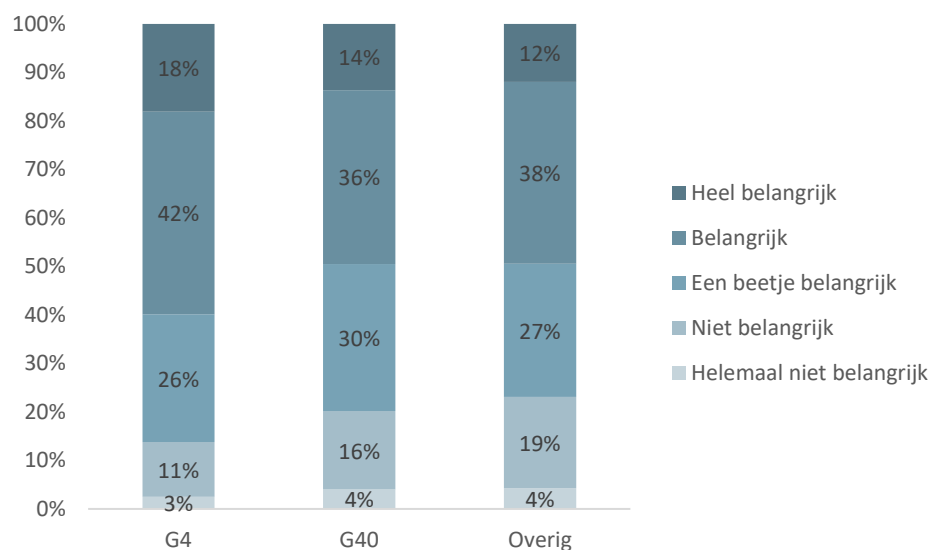
Figuur 2.17. Hoe belangrijk vindt u dat u en uw kind zich thuis voelen bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? Uitgesplitst naar opleiding (ouders, Ik heb geen diploma, N = 79; Basisonderwijs, N = 45; Middelbare school, N = 202; MBO, N = 848; HBO, N = 1222; WO, N = 681)***

Figuur 2.18. Hoe belangrijk vindt u dat u en uw kind zich thuis voelen bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? Uitgesplitst naar geboorteland ouders (ouders, Nederland geboren, N = 2717; Westers land geboren, N = 159; Niet-westers land geboren, N = 267)***

Figuur 2.19. Hoe belangrijk vond dat u en uw kind zich thuis voelen bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? Uitgesplitst naar gemeentegrootte (ouders, G4, N = 436; G40, N = 1193; Overig, N = 1551)***

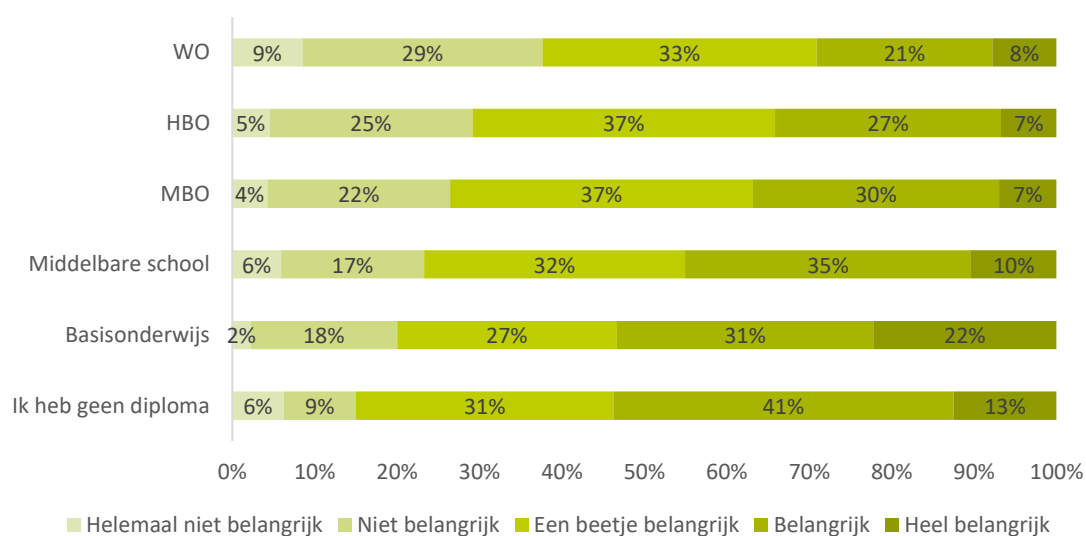

Ruim een derde (36%) van de ouders vindt het belangrijk of heel belangrijk dat op de toekomstige school van hun kind ook vriendjes en/of vriendinnetjes van hun kind zitten. 35 procent van de ouders vindt dit een beetje belangrijk en 29 procent vindt dit niet of helemaal niet belangrijk.

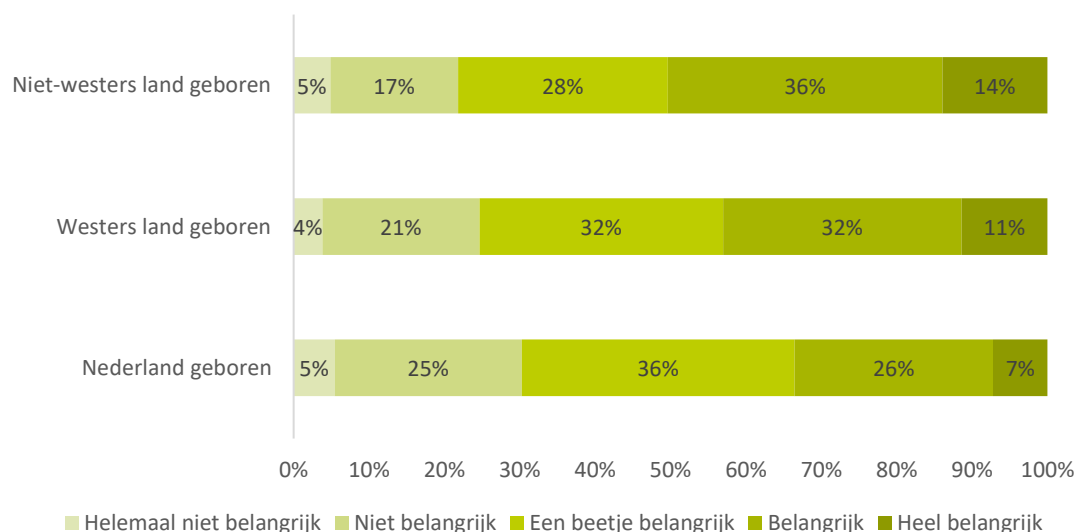
In figuur 2.20 zien we dat hoger opgeleide ouders de aanwezigheid van vriendjes en vriendinnetjes op school minder belangrijk vinden dan lager opgeleide ouders. Daarnaast toont figuur 2.21 dat ouders die geboren zijn in een niet-westers land de aanwezigheid van vriendjes en vriendinnetjes het belangrijkste vinden. Ouders die in Nederland geboren zijn vinden dit het minst belangrijk. Van de in Nederland

geboren ouders vinden ongeveer evenveel ouders vriendjes en vriendinnetjes belangrijk als onbelangrijk. Figuur 2.22 toont de verdeling naar gemeentegrootte. Opvallend is dat in de grote steden ongeveer evenveel ouders de aanwezigheid van vriendjes en vriendinnetjes belangrijk vinden als onbelangrijk. In andere gemeentes wordt de aanwezigheid van vriendjes en vriendinnetjes door ouders belangrijker gevonden dan in de grote steden.

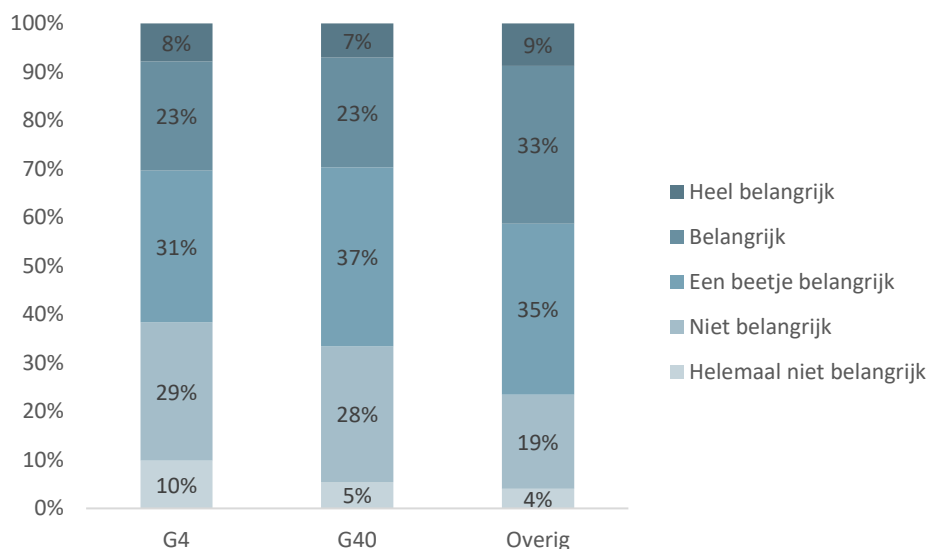
Figuur 2.20. Hoe belangrijk vond u de aanwezigheid van vriendjes en vriendinnetjes bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? Uitgesplitst naar opleiding (ouders, Ik heb geen diploma, N = 80; Basisonderwijs, N = 45; Middelbare school, N = 202; MBO, N = 847; HBO, N = 1221; WO, N = 680)***

Figuur 2.21. Hoe belangrijk vond u de aanwezigheid van vriendjes en vriendinnetjes bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? Uitgesplitst naar geboorteland ouders (ouders, Nederland geboren, N = 2722; Westers land geboren, N = 158; Niet-westers land geboren, N = 266)***

Figuur 2.22. Hoe belangrijk vond u de aanwezigheid van vriendjes en vriendinnetjes bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? Uitgesplitst naar gemeentegrootte (ouders, G4, N = 435; G40, N = 1193; Overig, N = 1555)***

6.2.6 Kosten

Hoewel scholen wettelijk geen ouderbijdrage verplicht mogen stellen, zijn bepaalde (op papier vrijwillige) schoolkosten bij een aantal van de ouders van leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs van invloed geweest op hun schoolkeuzegedrag (Suijkerbuijk e.a., 2019). Op deze manier zijn schoolkosten voor een (kleine) groep ouders, met name ouders van leerlingen uit het praktijkonderwijs en leerwegondersteunend onderwijs, toch een belemmering voor de toegankelijkheid van scholen (Van den Berg, Megens, Van der Meijden, & Koopman, 2017).

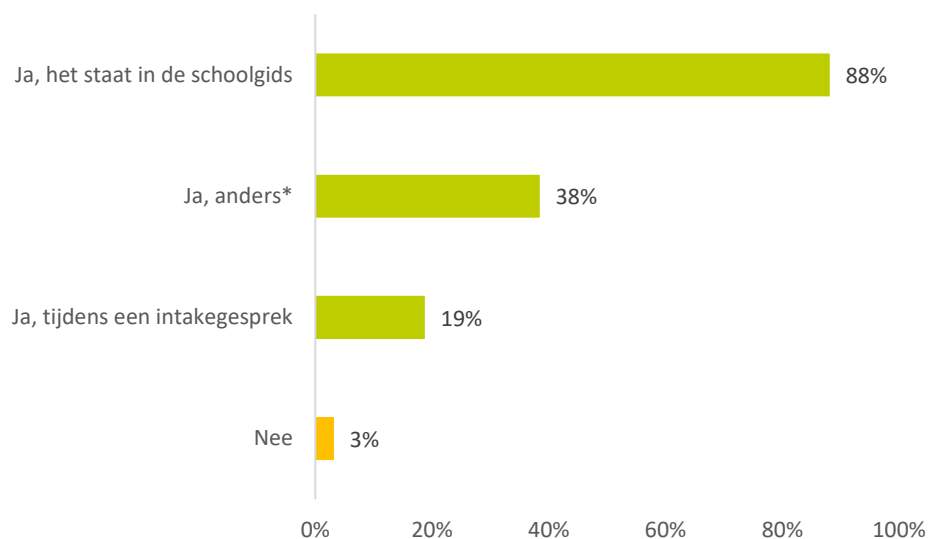
Uit de vragenlijst in dit onderzoek blijkt dat voor slechts één procent van de ouders de schoolkosten de doorslaggevende factor waren bij het maken van hun schoolkeuze (figuur 2.13). Verder gaf vijftien procent van de ouders gaf aan de kosten een belangrijk of heel belangrijk aspect te vinden bij het maken van de schoolkeuze (tabel 4).

We kijken hieronder nog iets gedetailleerder naar schoolkosten. We bespreken eerst de resultaten met betrekking tot de (algemene) vrijwillige ouderbijdrage. Vervolgens kijken we naar aanvullende kosten die bijvoorbeeld kunnen bestaan uit specifieke kosten voor een rekenmachine of schoolreis.

Vrijwillige ouderbijdrage

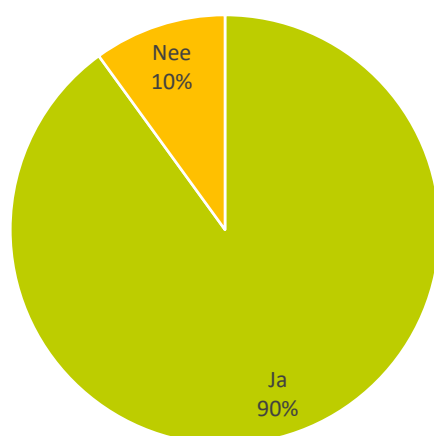
Twee van de 50 scholen, meegenomen in de schoolgidsanalyse, noemen de vrijwillige ouderbijdrage niet in hun schoolgids of op hun website. Drie scholen vermelden wel dat er een vrijwillige ouderbijdrage is, maar noemen geen bedragen. De overige 45 scholen vermelden wel de hoogte van de ouderbijdrage. De kosten zijn hoger op de scholen met een specifiek pedagogisch concept.

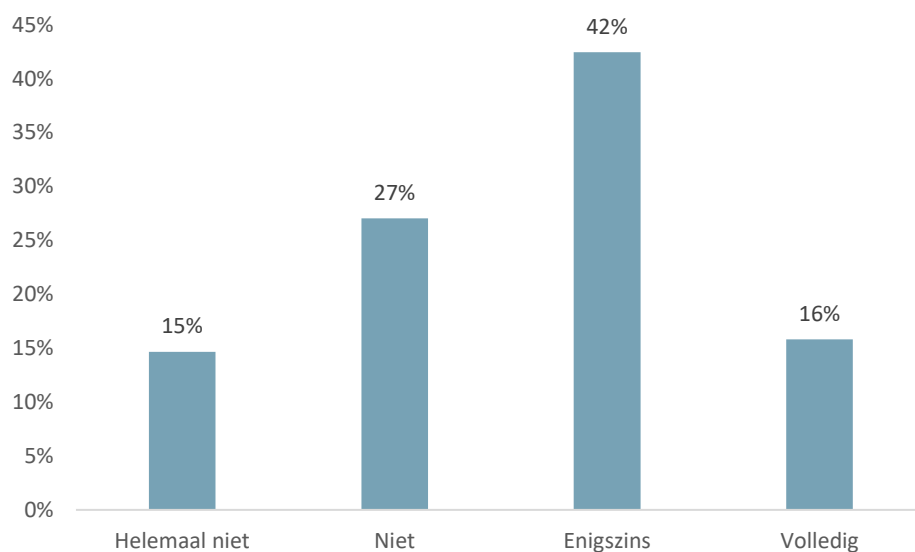
Van alle scholen voor voortgezet onderwijs die deelgenomen hebben aan de enquête vermeldt 88 procent de vrijwillige ouderbijdrage in de schoolgids (figuur 2.23). Verder doet negentien procent dit tijdens een intakegesprek en 3 procent van de scholen zegt de vrijwillige ouderbijdrage niet te vermelden.

Figuur 2.23. Wordt de vrijwillige ouderbijdrage met de ouders gecommuniceerd? (scholen, N=269)

* Scholen konden tenslotte bij de optie 'ja, anders' overige kanalen benoemen waarlangs zij de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage communiceren. Meest genoemd in deze categorie zijn communicatie via een brief/folder of via ouderavonden of open dagen.

Ruim 90 procent van de ouders in dit onderzoek geeft aan dat zij door de school zijn verzocht de vrijwillige ouderbijdrage te betalen (figuur 2.24). 58 procent van de ouders geeft aan deze bijdrage als enigszins of volledig vrijwillig te beschouwen (figuur 2.25). De overige 42 procent van de ouders ziet de bijdrage als niet of helemaal niet vrijwillig.

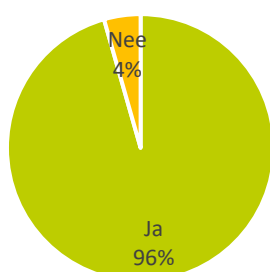
Figuur 2.24. Heeft de school van uw kind u verzocht een ouderbijdrage te betalen? (ouders, N=3629)

Figuur 2.25. In hoeverre ervaart u de ouderbijdrage als vrijwillig? (ouders, N=3226)

Er is geen duidelijk verschil zichtbaar in hoe ouders met verschillende opleidingen naar de vrijwilligheid van de ouderbijdrage kijken.

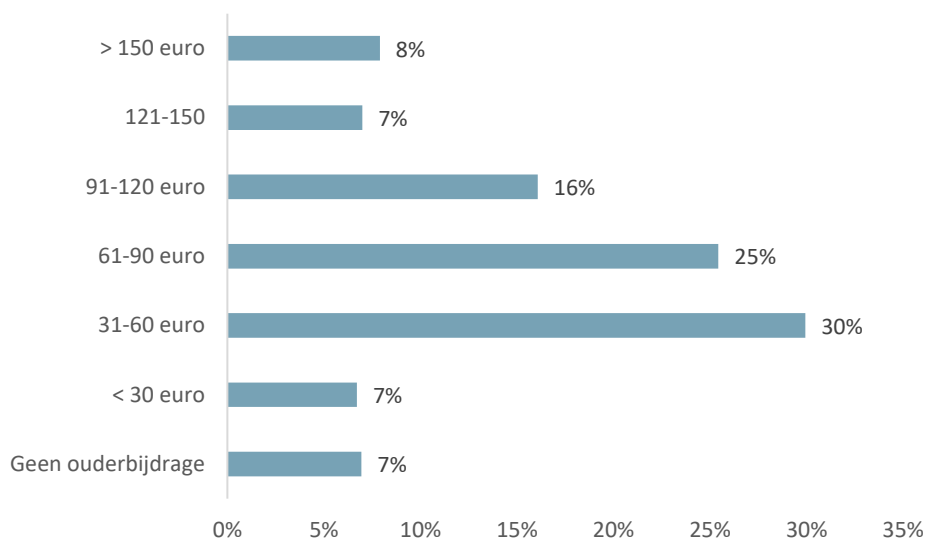
Van de scholen geeft 96 procent aan dat ze vermelden dat de vrijwillige ouderbijdrage inderdaad ook vrijwillig is (figuur 2.26). Uit de schoolgidsanalyse blijkt dat slechts 36 scholen van de 50 scholen expliciet aangeven dat het een vrijwillige bijdrage betreft en er geen verplichting is tot het betalen van de ouderbijdrage.

In de schoolgidsanalyse is ook onderzocht op welke manieren ouders kunnen aangeven de ouderbijdrage niet te willen betalen. Sommige scholen hebben een formulier over de ouderbijdrage waarop aan te geven is of men wel of niet wil betalen. Een e-mail sturen naar de school of de ouderraad is ook een middel dat gehanteerd wordt door scholen. Vaak stond in de schoolgids of op de website niet vermeld hoe het niet betalen van de vrijwillige ouderbijdrage in zijn werk gaat.

Figuur 2.26. Vermeldt u expliciet dat de ouderbijdrage vrijwillig is? (scholen, N = 268)

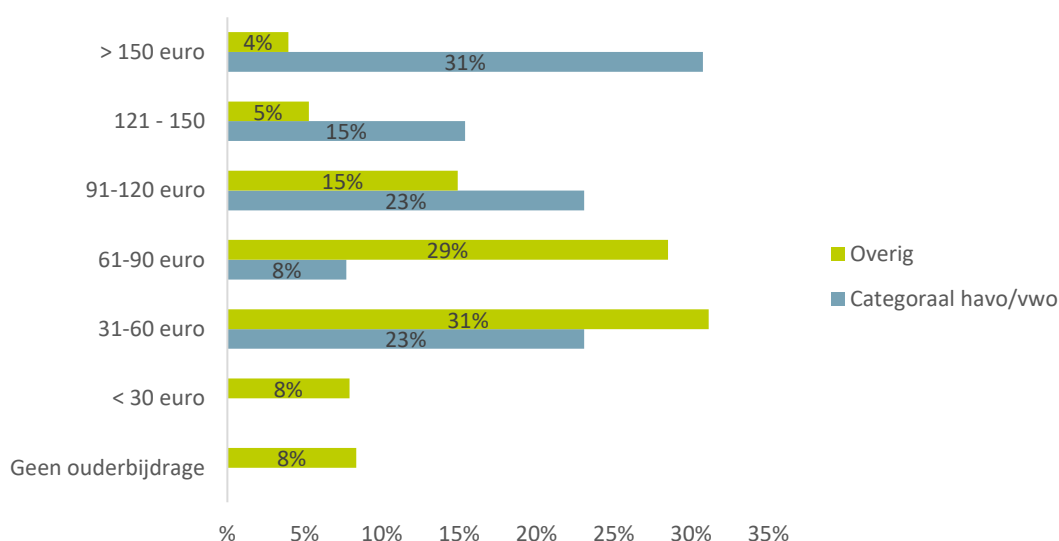
In de vragenlijst geven de meeste scholen (71%) aan dat de gemiddelde ouderbijdrage tussen de 31 en de 120 euro ligt (zie figuur 2.27). Zeven procent van de scholen hanteert geen vrijwillige ouderbijdrage terwijl acht procent een bijdrage vraagt die hoger ligt dan 150 euro.

Figuur 2.27. Wat is de hoogte van de gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage? (scholen, N = 268)

Categorale havo/vwo scholen hanteren in veel gevallen een hogere vrijwillige ouderbijdrage dan de andere scholen (zie figuur 2.28). Van de categorale havo/vwo scholen vraagt 69 procent een bijdrage die hoger is dan 90 euro. Onder de overige scholen is dit slechts 24 procent. 31 procent van de categorale havo/vwo scholen vraagt ouders een bijdrage van meer dan 150 euro. Onder de overige scholen is dit slechts vier procent.

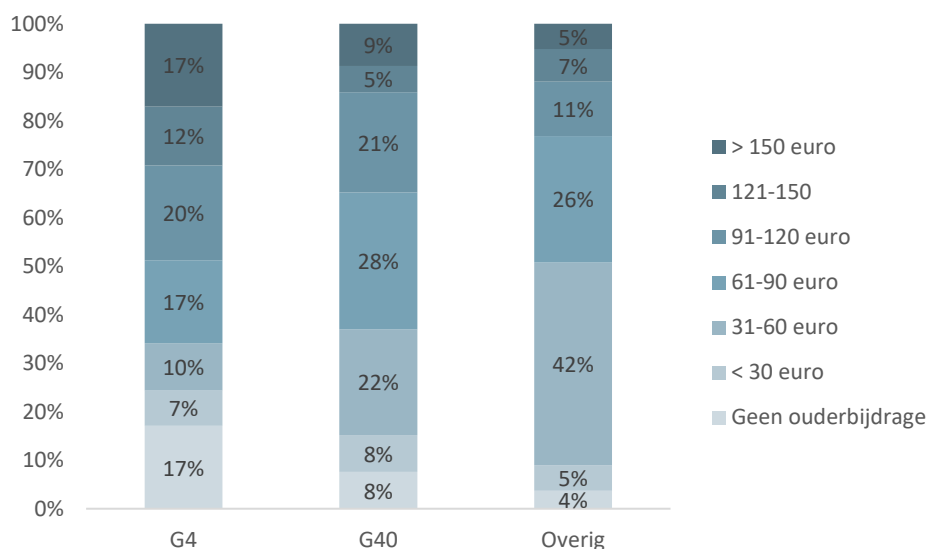
Figuur 2.28. Wat is de hoogte van de gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage, uitgesplitst naar schoolcategorie? (scholen, Categorieaal havo/vwo, N = 39; Overig, N = 228)***

Ook zijn er verschillen te zien in de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage tussen grote en kleinere gemeenten. Scholen in de G4 hebben gemiddeld genomen het vaakst een hoge vrijwillige ouderbijdrage

(figuur 2.29). Bijna de helft van de scholen in deze gemeenten hanteert een bijdrage hoger dan 90 euro. Binnen de G40 betreft dit 35 procent en op de scholen in overige gemeenten bedraagt dit slechts 23 procent van de scholen. Het aantal scholen dat een lage bijdrage (minder dan 60 euro) hanteert, ligt daarentegen in de overige gemeenten vele malen hoger; 51 procent tegenover 38 in de G40 en 34 in de G4. Het percentage scholen dat geen bijdrage vraagt is in de G4 het hoogst (17%).

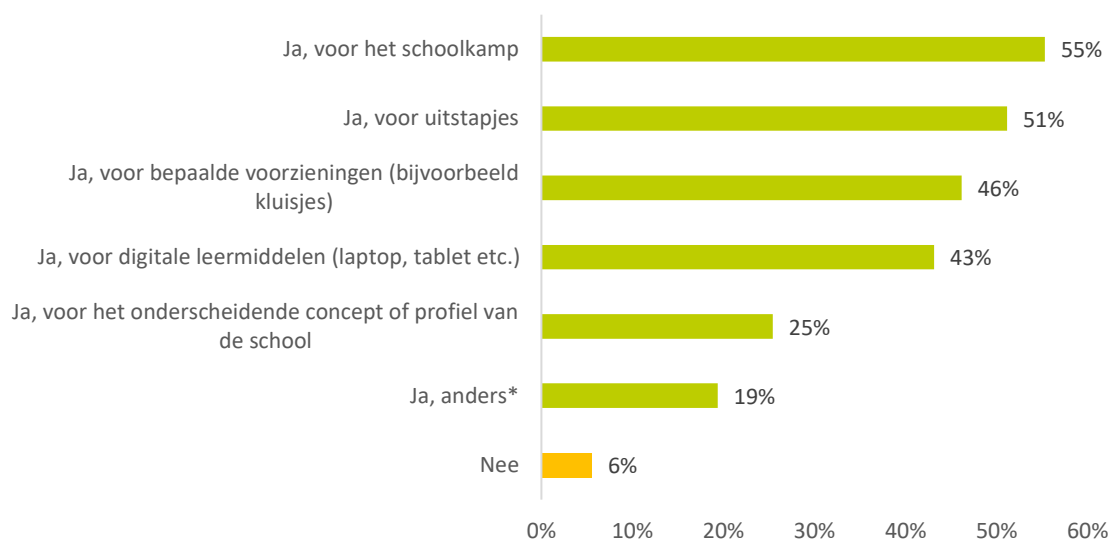
Figuur 2.29. Wat is de hoogte van de gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage? Uitgesplitst naar gemeentegrootte (scholen, G4, N = 41; G40, N = 92; Overig, N = 134)***

Aanvullende kosten

Ruim 55 procent van de scholen geeft in de vragenlijst aan dat ze ouders om een extra bijdrage voor het schoolkamp vragen (figuur 2.30). Ook voor uitstapjes (51%), bepaalde voorzieningen zoals kluisjes (46%) en digitale leermiddelen (43%) wordt vaak een extra bijdrage van ouders gevraagd. In de schoolgidsanalyse kwam ook een aantal keer naar voren dat extra kosten voor digitale middelen bedoeld waren. Een aantal van de geselecteerde scholen maakt gebruik van laptops of tablets in het lesprogramma. In alle gevallen werden ouders verzocht of aangeraden een van de bovengenoemde apparaten aan te schaffen. Hierbij werd meestal zowel een koop- als huurmogelijkheid geboden. Opvallend is hoe verschillend scholen omgaan met zowel de vrijwilligheid van de aanschaf als het gebruik van de apparaten. Twee scholen stellen de aanschaf verplicht. Weer een andere school geeft aan dat de aanschaf op vrijwillige basis is en niet nodig voor de reguliere lessen, maar biedt verrijkende lesstof alleen aan op de digitale omgeving van het apparaat. Ook verschilt het per school of het apparaat alleen via de school verkregen kan worden of dat er ook een mogelijkheid is om deze zelf aan te schaffen. Twee scholen gaven aan leenapparaten vanuit school aan te bieden voor leerlingen van ouders die geen apparaat willen aanschaffen.

Figuur 2.30. Zijn er naast de vrijwillige ouderbijdrage nog extra kosten die ouders geacht worden te maken? (scholen, N = 269)

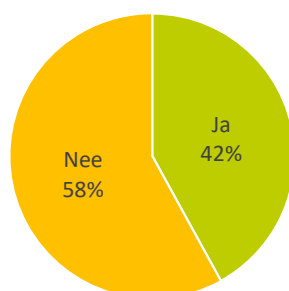

* Onder de categorie anders worden voornamelijk extra middelen voor bepaalde vakken (bv. kunstklassen), schoolkleding en talentklassenprogramma's genoemd.

In figuur 2.30 is ook te zien dat 25 procent van de scholen een extra bijdrage vraagt voor het onderscheidende concept of profiel van de school. In de schoolgidsanalyse werden voorbeelden gevonden van speciale programma's die vo-scholen aanbieden. Deze zijn bijvoorbeeld bedoeld voor leerlingen die behoefte hebben aan extra uitdaging of studenten met specifieke interesses. Voorbeelden zijn tweetalig onderwijs (tto), plusprogramma's, sportprogramma's en talentklassen. Ook de mogelijkheid om extra certificaten voor bijvoorbeeld een taal te halen, behoren tot de speciale programma's. De helft van de vo-scholen die zijn meegenomen in de schoolgidsanalyse biedt naar eigen zeggen een speciaal programma aan.

Ongeveer vier op de tien scholen geven aan dat de extra kosten verplicht zijn (42%; figuur 2.31).

Figuur 2.31. Zijn de extra schoolkosten verplicht? (scholen, N=389)

Er zijn geen significante verschillen tussen scholen in relatie tot de grootte van de gemeente waar ze gevestigd zijn in de mate waarin ze extra schoolkosten verplicht stellen.

Uit de schoolgidsanalyse blijkt ook dat veel scholen onderscheid maken tussen verplichte aanvullende kosten en vrijwillige aanvullende kosten. Onder de aanvullende vrijwillige kosten vallen meestal kosten voor excursies en reizen. Op sommige scholen vallen deze kosten onder de vrijwillige ouderbijdrage. Vijf scholen hebben geen aanvullende vrijwillige kosten, zes scholen noemen geen aanvullende vrijwillige kosten en elf scholen hebben deze kosten wel maar noemen geen bedragen.

Bij de vrijwillige aanvullende kosten zijn net als bij de vrijwillige ouderbijdrage gradaties mogelijk in de mate waarin de vrijwilligheid van de kosten wordt benadrukt. Van de 39 scholen benadrukken 23 de vrijwilligheid van de aanvullende kosten in de schoolgids. Bij 14 van deze 23 scholen wordt genoemd dat wanneer de vrijwillige schoolkosten niet worden betaald, het kind mogelijk wordt uitgesloten van deelname aan excursies. Een school vermeldt dat er een schoolfonds aanwezig is van waaruit aanvullende vrijwillige kosten betaald kunnen worden voor ouders met een laag inkomen. Daarnaast verwijzen bijna alle scholen naar fondsen, stichtingen en gemeenten voor een financiële tegemoetkoming.

In de vragenlijst geeft 66 procent van de scholen aan dat de extra kosten per jaar vermeld staan in de schoolgids (figuur 2.32). 56 procent van de scholen informeert ouders actief aan het begin van het jaar over extra kosten gedurende het betreffende jaar. 21 procent bespreekt de kosten ook bij het intakegesprek bij aanmelding. Vier procent zegt de kosten niet aan het begin van het schooljaar duidelijk te maken.

De schoolgidsanalyse toont een lager percentage van scholen dat informatie verschaft middels de schoolgids. Slechts 18 van de 50 onderzochte scholen noemen in hun schoolgids en/of website bedragen voor verplichte schoolkosten. Dit betekent niet dat ouders op de overige 32 scholen geen verplichte schoolkosten betalen. Bij sommige van de scholen zijn wel posten vermeld, maar geen bedragen. Op de meeste scholen is wel een lijst van benodigdheden, zoals een rekenmachine, gymkleding of gereedschappen, maar zijn de ouders vrij om dit zelf aan te schaffen op een plek naar keuze.

Figuur 2.32. Maakt de school aan het begin van het schooljaar duidelijk welke extra kosten in de loop van het jaar gaan volgen en hoe hoog deze kosten zijn? (scholen, N=267)

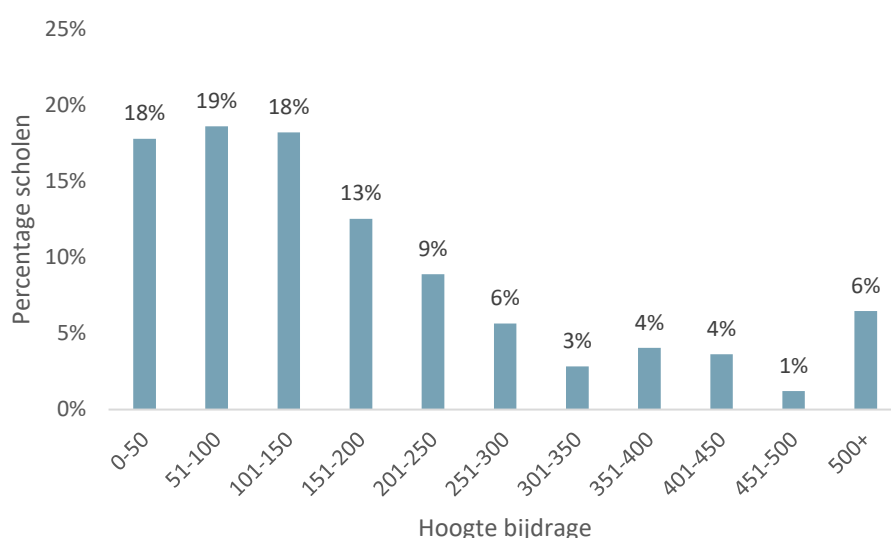

* Onder de categorie 'ja, anders' worden met name de website van de school of een brief aan ouders genoemd.

De meeste scholen (55%) vragen niet meer dan 150 euro aan extra kosten van ouders, naast de vrijwillige ouderbijdrage (figuur 2.33). Vijftien procent van de scholen vraagt een bijdrage van 351 euro of meer, waarvan zes procent zelfs meer dan 500 euro van ouders vraagt.

Uit de schoolgidsanalyse blijkt ook dat de bedragen die scholen aan extra kosten vragen sterk uiteen kunnen lopen. De bedragen hangen vaak af van welke vakken en leerrichting leerlingen kiezen en in welk schooljaar een leerling zit. De zaken die scholen onder de verplichte kosten scharen verschillen ook per school. Een vergelijking tussen de scholen op basis van de verplichte kosten is daarom lastig te maken. Wanneer de aanvullende kosten van een school hoog zijn, heeft dit in nagenoeg alle gevallen betrekking op een reis naar het buitenland. Gespreid betalen is dan vaak mogelijk.

Figuur 2.33. Wat is de gemiddelde hoogte van de extra kosten?¹² (scholen, N = 389)

6.2.7 Samenvatting en reflectie

In de voorgaande paragrafen is de toegankelijkheid van middelbare scholen besproken. De sfeer op de school en de kwaliteit van het onderwijs is het vaakst door ouders genoemd als doorslaggevende reden voor de schoolkeuze. De religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van een middelbare school is voor ouders, met name hogere opgeleide ouders (hbo/wo), een relatief onbelangrijke reden voor de schoolkeuze. Ouders die niet in Nederland zijn geboren vinden het thuisvoelen van hun kinderen op school belangrijker dan ouders die in Nederland zijn geboren. Dit kan waarschijnlijk verklaard worden doordat hun kinderen vaker tot de etnische minderheid behoren op een school dan de kinderen van ouders die in Nederland zijn geboren. In kleinere gemeenten wordt de aanwezigheid van vriendjes en vriendinnetjes door ouders belangrijker gevonden dan in de grote steden. Een verklaring hiervoor kan zijn dat deze ouders uit minder scholen kunnen kiezen en de reisafstand vaak groter is. Nieuwe vrienden maken die in de buurt wonen kan daarom voor leerlingen lastig zijn. Daarnaast vinden ouders het wellicht fijn als hun kind niet alleen naar school reist.

Ook de maatregelen die scholen nemen om de toelatingscapaciteit te bewaken spelen een rol bij de schoolkeuze van ouders, zoals een vast aanmeldmoment, wachtlijsten en lotingen. Een vast

¹² De percentages in deze figuur zijn ongewogen in tegenstelling tot de percentages in de andere figuren in deze rapportage. De verdeling is namelijk gemaakt op basis van antwoorden die scholen hebben ingevuld in een open vraag.

aanmeldmoment en lotingen zijn voor lager opgeleide ouders een grotere drempel dan voor hogere opgeleide ouders, voor wachtlijsten geldt dit niet.

Ruim driekwart van de scholen geeft aan nooit af te wijken van het toelatingsbeleid. De scholen die dit wel (eens) doen, geven daarvoor als belangrijkste reden dat het aandeel leerlingen met ondersteuningsbehoeften anders te groot wordt.

Ruim zeven van de tien scholen geven aan dat ze één of meermalen per jaar ouders adviseren hun kind aan te melden op een andere school omdat ze zich daar meer thuis zouden voelen. Dat verschilt niet voor scholen met of zonder religieuze/levensbeschouwelijke grondslag. Op de categorale havo/vwo scholen gebeurt dit vaker dan op de overige scholen. Bijna één op de tien ouders bevestigt dat zij geadviseerd zijn door een school om het kind aan te melden op een andere school omdat hij of zij zich daar beter thuis zou voelen. Dit blijkt vaker voor te komen bij ouders die niet in Nederland zijn geboren (uit zowel westerse als niet-westerse landen). Dit is een concrete aanwijzing dat er sprake zou kunnen zijn van discriminatie. Daarnaast geeft een klein deel van de ouders aan zich wel eens gediscrimineerd te hebben gevoeld bij het aanmelden bij een school, doordat ze op een onprettige manier zijn behandeld bij open dagen, kennismakingsgesprekken of rondleidingen. Deze ouders dragen veel verschillende gronden aan op basis waarvan ze zich gediscrimineerd hebben gevoeld. De meest genoemde redenen zijn discriminatie op grond van het ondersteuningsbehoefte en religie. Capaciteitsmaatregelen en voorrangsregels die scholen hanteren worden ook als discriminerend ervaren. Slechts enkele ouders noemen hun etnische afkomst of sociaaleconomische status als grond voor discriminatie.

Het grootste deel van de scholen geeft aan de vrijwillige ouderbijdrage te vermelden in de schoolgids. Maar uit de schoolgidsanalyse blijkt dat slechts zeven op de tien scholen expliciet aangeeft dat het een vrijwillige bijdrage betreft. Ook blijkt uit de analyse dat scholen vaak niet vermelden hoe het niet betalen van de vrijwillige ouderbijdrage in zijn werk gaat.

Twee derde van de scholen geeft aan dat de extra kosten per jaar vermeld staan in de schoolgids, maar uit de schoolgidsanalyse blijkt dat slechts één derde van de onderzochte scholen bedragen voor verplichte schoolkosten vermelden in hun schoolgids en/of website.

Scholen in de grote steden en categorale havo/vwo scholen hebben gemiddeld genomen het vaakst een hoge vrijwillige ouderbijdrage.

Ongeveer vier op de tien ouders geeft aan de ouderbijdrage niet als vrijwillig te beschouwen ondanks het feit dat bijna alle scholen zeggen te vermelden dat de ouderbijdrage vrijwillig is. Mogelijk weten de ouders wel dat de bijdrage vrijwillig is, maar een flink deel van de ouders ervaart het niet als vrijwillig omdat zij hun kind niet willen duperen.

Hieronder gaan we in op de reactie van de stakeholders, schoolleiders (vo) en ouders (met een kind op het vo) op de belangrijkste bevindingen.

Stakeholders

Twee stakeholders is het opgevallen dat een kwart van de scholen wel (eens) afwijkt van hun toelatingsbeleid, met name doordat het aandeel leerlingen met een ondersteuningsbehoefte anders te groot wordt. Eén van deze stakeholders merkt op dat bij scholen die leerlingen niet toelaten omdat het aandeel leerlingen met een ondersteuningsbehoefte anders te groot wordt, de motivatie ontbreekt om vanuit het belang van de leerling en ouders een positieve uitzondering te maken en de leerling wel toe te laten. Eén van deze stakeholders voegt toe dat scholen in het schoolondersteuningsprofiel dienen aan te geven of de gewenste ondersteuning geboden kan worden, op die manier zouden scholen niet van het formele toelatingsbeleid hoeven af te wijken.

Twee stakeholders vinden het schrikbarend dat vier op de tien ouders aangeven de ouderbijdrage niet als vrijwillig te beschouwen ondanks het feit dat bijna alle scholen zeggen te vermelden dat de ouderbijdrage vrijwillig is. Eén van deze stakeholders vult aan dat met name in het vo de ouderbijdrage een grote rol kan spelen vanwege de toelating tot tweetalig onderwijs en excursies in de bovenbouw. Een andere stakeholder licht toe dat het vaststellen van een ouderbijdrage bewust of onbewust kan worden ingezet om een bepaald sociaaleconomisch publiek te trekken en het niet vermelden van de vrijwilligheid van de ouderbijdrage past daarbij. Uit dit onderzoek blijkt echter dat de scholen meestal wel vermelden dat ouders een beroep kunnen doen op voorzieningen als ze de kosten niet kunnen dragen.

Nog een andere stakeholder vult aan dat huidige wetgeving het toestaat dat als een ouder of leerling niet betaalt voor een excursie, de leerling nog steeds geweigerd kan worden; de definiëring van vrijwillige ouderbijdrage blijft dan ook lastig benadrukt deze stakeholder.

Twee stakeholders vinden het een zorgelijk signaal dat een klein deel van de ouders zich gediscrimineerd heeft gevoeld bij het aanmelden bij een school. Eén van deze stakeholders hoort regelmatig verhalen over kansenongelijkheid in het onderwijs, bijvoorbeeld dat vooral leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond te maken hebben (gehad) met discriminatie. De stakeholder benadrukt dat het nooit de bedoeling mag zijn dat leerlingen formeel (door afwijzing van inschrijving) of informeel (door een minder hartelijke ontvangst bij een open dag of ontmoediging in een voorgesprek) geweigerd wordt omdat de school anders niet voldoet aan zelfopgelegde criteria voor de etnische en sociaaleconomische samenstelling van de leerlingenpopulatie.

Het onderzoek laat zien dat ruim zeven op de tien scholen aangeven dat ze één of meerdere keren per jaar ouders adviseren hun kind op een andere school aan te melden ('wegadviseren'). Dit beeld is voor twee stakeholders herkenbaar, zowel uit ervaringen die zij van ouders teruggekoppeld krijgen, als vanuit bevindingen die uit andere onderzoeken blijken. Eén van de stakeholders legt uit dat het advies van een school om hun kind op een andere school aan te melden een manier kan zijn om leerlingen door te sturen die zij als school liever niet willen, in plaats van een advies vanuit het belang van het kind. Eén van de stakeholders benadrukt dat het hier gaat om kansenongelijkheid: kinderen van lager opgeleide ouders en kinderen van ouders met een niet-westerse migratieachtergrond worden vaker weggeadviseerd dan andere kinderen.

Schoolleiders

Het onderzoek laat zien dat het merendeel van de ouders de religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van een school (helemaal) niet belangrijk vinden bij het maken van een schoolkeuze voor hun kind. Eén schoolleider geeft aan dat voor ouders van leerlingen van zijn eigen school geldt dat de religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van de school juist de reden is voor aanmelding en toelating.

Ouders

Eén ouder geeft aan dat haar eigen ervaring en de ervaring van ouders in haar omgeving is dat scholen onvoldoende toegankelijk zijn en niet transparant genoeg naar ouders zijn, maar dit niet duidelijk uit het onderzoek naar voren komt. De bevindingen van het onderzoek sluiten dus niet aan bij haar ervaringen.

6.3 Bezwaarprocedures

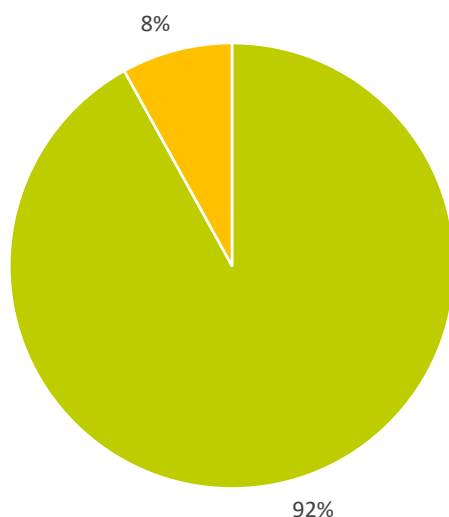
In dit hoofdstuk bespreken we de bezwaarprocedures van middelbare scholen, de mogelijkheid tot het maken van bezwaar en de transparantie van de bezwaarprocedure.

6.3.1 Procedure bij weigering van een kind en mogelijkheid tot maken bezwaar

Communicatie over de bezwaarprocedure met ouders

In de vragenlijst heeft 76 procent van de scholen aangegeven dat het schoolbestuur de ouders schriftelijk op de hoogte stelt wanneer een kind op school wordt geweigerd (N = 275). Verder biedt 92 procent van de scholen ouders de mogelijkheid bezwaar te maken tegen eventuele weigering van hun kind (figuur 3.1).

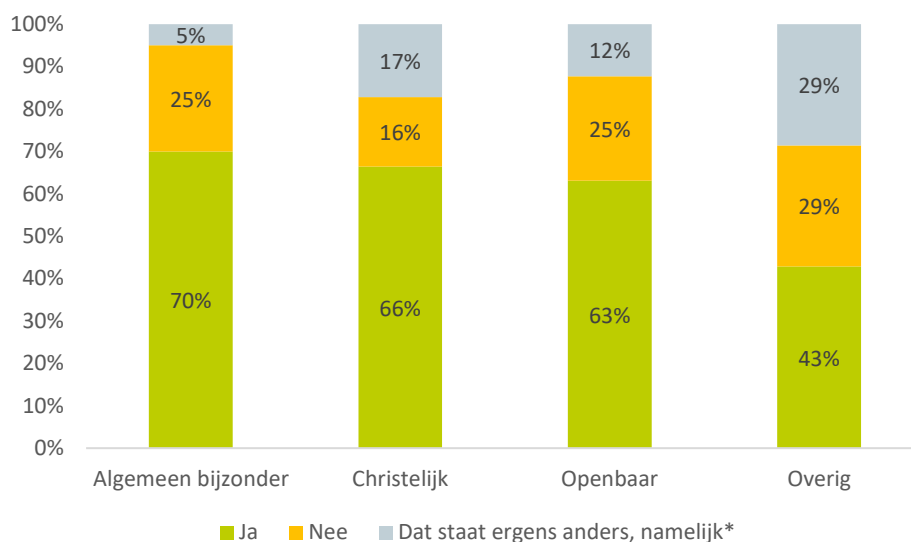
Figuur 3.1. Biedt het schoolbestuur de mogelijkheid tot het maken van bezwaar tegen eventuele weigering van een leerling? (scholen, N = 275)

Wanneer wordt gekeken naar schoolniveau, denominatie en gemeentegrootte zien we geen significante verschillen.

Bij 66 procent van de scholen staat de manier waarop bezwaar kan worden gemaakt tegen eventuele weigering van een kind beschreven op de website of in de schoolgids (figuur 3.2). De algemeen bijzondere scholen geven het vaakst aan dit omschreven te hebben (70%).

Figuur 3.2. Staat de manier waarop er bezwaar kan worden gemaakt tegen eventuele weigering van een leerling beschreven in de schoolgids/op website. Uitgesplitst naar denominatie (scholen, Algemeen bijzonder, N = 40; Christelijk, N = 134; Openbaar, N = 65; Overig, N = 7)*

* In de categorie 'dat staat ergens anders' wordt voornamelijk de afwijzingsbrief genoemd die ouders ontvangen na afwijzing van hun kind. Ook zijn er scholen die het hebben opgenomen in hun (algemene) klachtenregeling. Tenslotte is er een aantal scholen die voor deze informatie verwijzen naar (de website van) het samenwerkingsverband.

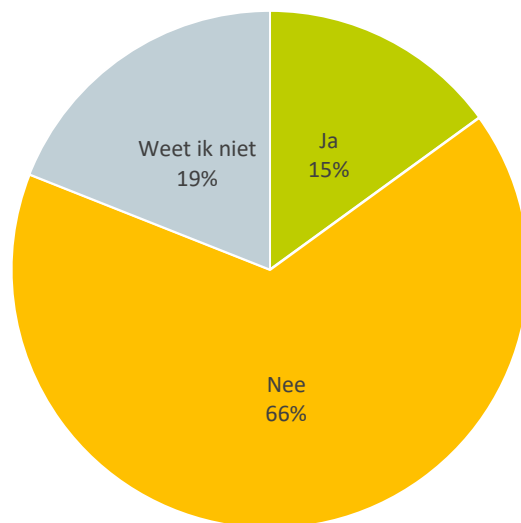
Van de vo-scholen geeft 71 procent aan dat er nooit bezwaar wordt gemaakt tegen afwijzing van aangemelde leerlingen, 23 procent van de scholen zegt dit eens per jaar mee te maken en 6 procent van de scholen zegt dit meerdere keren per jaar mee te maken. Geen enkele vo-school geeft aan dat er meer dan 10 keer per jaar bezwaar wordt gemaakt.

6.3.2 Transparantie van de klachtenprocedure

In figuur 3.3 is te zien of de ouders die hebben aangegeven dat hun kind geweigerd is kennis hebben genomen van de bezwaarprocedure. Zoals eerder besproken is in het hoofdstuk toelatingsbeleid onder figuur 1.9 is het aantal ouders dat deze vraag heeft beantwoord kleiner dan we hadden verwacht. Een verklaring hiervoor is dat een groot deel van de ouders afwijzing door beperkte toelatingscapaciteit niet als afwijzing ziet. Hierdoor heeft een deel van deze ouders deze vraag niet gekregen. Enige voorzichtigheid is daarom geboden bij het interpreteren van de resultaten.

Twee op de drie ouders zegt niet door de school gewezen te zijn op de bezwaarprocedure tegen de afwijzing. Vijftien procent zegt dat de school dit wel heeft gedaan en negentien procent van de ouders zegt dit niet te weten (figuur 3.3).

Figuur 3.3. Heeft die school u gewezen op de bezwaarprocedure tegen de afwijzing? (ouders, N = 43)

6.3.3 Samenvatting en reflectie

In de voorgaande paragrafen zijn de bezwaarprocedures van middelbare scholen besproken. Driekwart van de scholen geeft aan dat zij ouders schriftelijk op de hoogte stellen wanneer hun kind op school wordt geweigerd. Daarbij bestaan nauwelijks verschillen tussen scholen met of zonder religieuze/levensbeschouwelijke grondslag. Twee derde van de scholen beschrijft de manier waarop er bezwaar kan worden gemaakt tegen eventuele weigering in de schoolgids of op de website. Twee derde van de ouders geeft aan niet door de school gewezen te zijn op een bezwaarprocedure tegen de afwijzing. Zeven van de tien scholen geven aan dat er nooit bezwaar wordt gemaakt wanneer zij een leerling niet toelaten.

Hieronder gaan we in op de reactie van de stakeholders. De schoolleiders (vo) hadden geen specifieke reactie op de belangrijkste bevindingen en herkenden zich in het beeld dat geschetst wordt. De ouders (met kinderen in het vo) hadden geen specifieke reactie op de bevindingen wat betreft de ouderbezwaren.

Stakeholders

Twee stakeholders merken op dat er ruis is in de communicatie over toelating en bezwaarprocedures: twee derde van de scholen geeft aan dat zij communiceren over hoe ouders bezwaar kunnen maken, terwijl twee derde van de ouders waarvan een kind niet is toegelaten aangeven dat zij door de school niet zijn gewezen op hoe zij bezwaar kunnen maken. Dit vraagt om meer onderzoek naar oorzaken van verschil in uitkomsten tussen wat ouders zeggen en wat scholen zeggen. Daarbij vinden beide stakeholders het opvallend dat zeven van de tien scholen aangeven dat ouders nooit bezwaren maken. Een andere stakeholder voegt toe dat er in enkele steden een onafhankelijke klachtencommissie is waarbij ouders een klacht kunnen indienen.

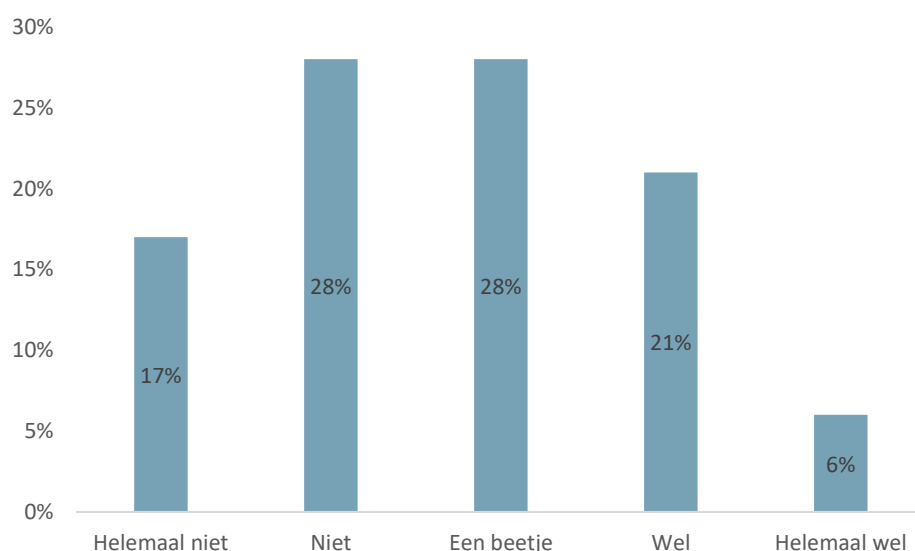
6.4 Effecten van toelatingsbeleid op samenstelling leerlingenpopulatie op scholen

In dit hoofdstuk bespreken we de effecten van het toelatingsbeleid op de samenstelling van de leerlingenpopulatie van middelbare scholen.

6.4.1 Segregatie op scholen

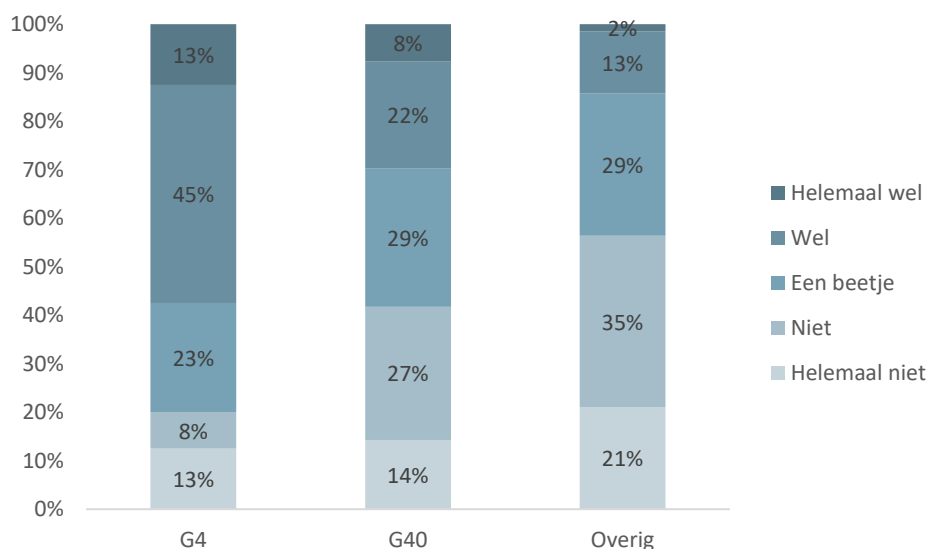
Wanneer scholen wordt gevraagd of zij zichzelf als een gesegregeerde school beschouwen, blijkt dat (figuur 4.1) 45 procent van de vo-scholen zichzelf beschouwt als een (helemaal) niet gesegregeerde school, 28 procent ziet zichzelf als een beetje gesegregeerd en 27 procent beschouwt zich als een (helemaal) gesegregeerde school. Categoriele havo/vwo scholen blijken zichzelf niet als (significant) meer gesegregeerd te beschouwen dan scholen die andere schoolniveaus aanbieden.

Figuur 4.1. Beschouwt u uw school als een gesegregeerde school, dat wil zeggen een school met veel leerlingen met een bepaalde sociaaleconomische of etnische achtergrond? (scholen, N = 267)

In de grote steden is het aantal scholen dat zichzelf als gesegregeerd beschouwt een stuk groter dan in overige gemeenten. Binnen de G4 beschouwt ruim 80 procent zich als op zijn minst enigszins gesegregeerd, 58 procent beschouwt zichzelf als (helemaal) gesegregeerde school. In de iets kleinere steden (G40) liggen deze percentages al lager: 59 procent van de scholen dat zich op zijn minst enigszins gesegregeerd voelt en 30 procent dat zichzelf als (helemaal) gesegregeerde school ziet (figuur 4.2). In de overige gemeenten ligt het aantal scholen dat zich gesegregeerd noemt nog lager. In deze gemeenten beschouwt 44 procent zich als op zijn minst een beetje als gesegregeerde school en zegt 'slechts' vijftien procent van de scholen zich wel of helemaal wel gesegregeerd te voelen.

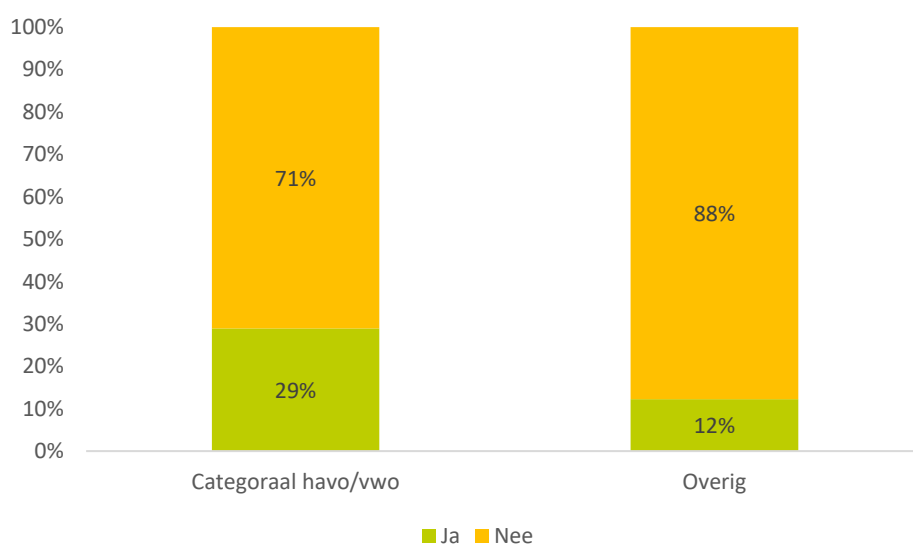
Figuur 4.2. Beschouwt u uw school als een gesegregeerde school, dat wil zeggen een school met veel leerlingen met een bepaalde sociaal economische of etnische achtergrond? Uitgesplitst naar gemeentegrootte. (G4, N = 40; G40, N = 91; Overig, N = 133)***

6.4.2 Beïnvloeding van de samenstelling van de leerlingenpopulatie door scholen zelf

Van de scholen die hebben deelgenomen aan dit onderzoek probeert 85 procent de samenstelling van de leerlingenpopulatie niet actief te beïnvloeden en vijftien procent wel. Categorie havo/vwo scholen zeggen een stuk vaker te proberen de samenstelling van de schoolpopulatie te veranderen (29%) dan de overige scholen waarvan slechts twaalf procent dit zegt te doen (figuur 4.3).

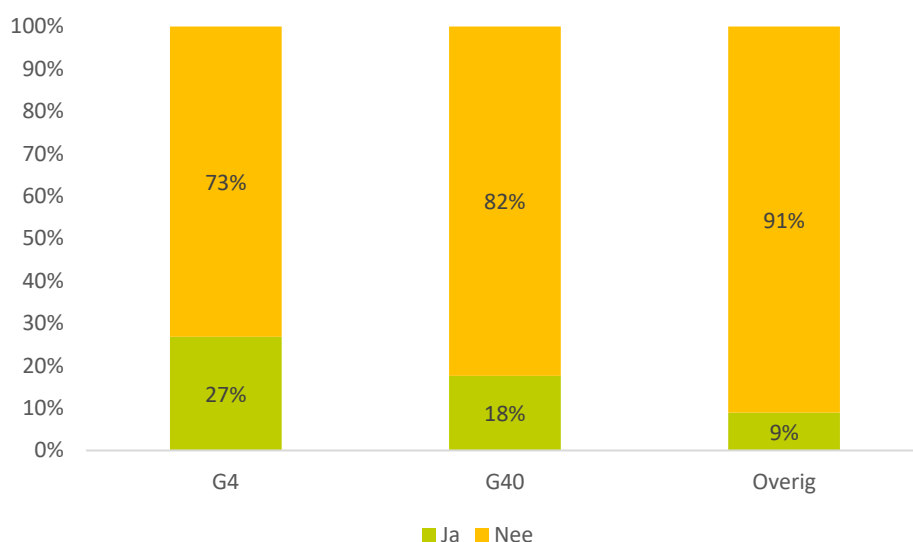
Figuur 4.3. Probeert u actief de samenstelling van de leerlingenpopulatie van uw school te beïnvloeden/te veranderen? Uitgesplitst naar schoolniveau (scholen, Categorieaal havo/vwo, N = 38; Overig, N = 228)***

Ook binnen de grote steden proberen scholen vaker de leerlingenpopulatie te beïnvloeden (figuur 4.4). In de G4 geeft 27 procent aan dit te doen en in de G40 achttien procent. Dit is beiden een stuk meer dan

binnen de overige gemeenten, waar slechts negen procent aangeeft de samenstelling van de populatie te willen beïnvloeden.

Figuur 4.4. Probeert u actief de samenstelling van de leerlingenpopulatie van uw school te beïnvloeden/te veranderen? Uitgesplitst naar gemeentegrootte (scholen, G4, N = 41; G40, N = 91; Overig, N = 134)**

Scholen die aangeven dat ze actief de samenstelling van de school proberen te veranderen geven hiervoor als belangrijkste reden dat ze een afspiegeling willen zijn van de samenleving in al haar diversiteit. Er zijn ook scholen die op een kleiner niveau kijken en graag een afspiegeling willen zijn van de omgeving van de school. Een klein aantal scholen is heel specifiek op zoek naar een bepaalde balans aan leerlingen. Een school zegt bijvoorbeeld: *“Het percentage meisjes is heel laag”*. Andere scholen zeggen te zoeken naar leerlingen van bepaalde niveaus, bijvoorbeeld: *“Wij willen graag meer leerlingen met een tl advies naar onze praktische vmbo school halen”* of *“we proberen ook vwo leerlingen aan te trekken”*.

De scholen die bewust de samenstelling van de populatie willen veranderen hebben veel verschillende manieren waarop ze dit doen. Scholen gaan bijvoorbeeld bewust werven in bepaalde wijken of op bepaalde scholen of juist bewuster werven in alle omliggende wijken. Een deel van de scholen probeert ook in het PR materiaal duidelijk te maken dat verschillende doelgroepen, of juist specifieke doelgroepen welkom zijn.

Scholen die de leerlingenpopulatie niet proberen te beïnvloeden zijn tevreden met de huidige populatie. Een deel is tevreden omdat de populatie al divers is. Daarnaast zijn er scholen die menen geen invloed te kunnen uitoefenen op de populatie. Zo vindt een aantal scholen dat ze een goede afspiegeling zijn van hun voedingsgebied. Het feit dat het voedingsgebied een vrij homogene populatie heeft, ligt buiten de macht van de school. Ook zijn er veel scholen die zeggen dat de keuze voor het aanmelden volledig afhangt van de ouders van een kind. Tot slot is er ook een enkele school die belang hecht aan de unieke identiteit en het type ouders en kinderen wat daarop af komt.

6.4.3 Samenvatting en reflectie

Iets minder dan de helft van de scholen beschouwt zichzelf als niet-gesegregeerd, ruim de helft juist als een beetje of wel als (heel) gesegregeerd. Scholen in de grote steden beschouwen zichzelf vaker als een gesegregeerde school dan de overige scholen.

Eén op de zes scholen geeft aan dat ze actief de samenstelling van de leerlingenpopulatie proberen te beïnvloeden. Dit zijn met name categorale havo/vwo scholen en scholen in de grote steden. Deze scholen geven hiervoor als belangrijkste reden dat ze een afspiegeling willen zijn van de samenleving of heel specifiek op zoek zijn naar een bepaalde balans aan leerlingen (bijvoorbeeld de verhouding jongens/meisjes). Het is opvallend dat categorale havo/vwo scholen zichzelf niet vaker als gesegregeerd beschouwen dan de overige scholen.

Scholen die aangeven niet actief de samenstelling van de leerlingenpopulatie proberen te beïnvloeden geven aan dat de keuze voor het aanmelden volledig afhangt van de ouders. Dit is een opvallend standpunt. Het lijkt erop dat deze scholen zich niet bezig houden met wie deze ouders zijn en waarom ze hun kind aanmelden. Zodoende nemen ze zelf geen actieve rol in het keuzeproces van ouders in.

Hieronder gaan we in op de reactie van de stakeholders, schoolleiders en ouders (met een kind op het vo).

Stakeholders

Drie stakeholders vinden het zorgelijk dat de helft van de scholen zichzelf wel als gesegregeerd beschouwt. Opvallend is daarbij dat vijf op de zes scholen aangeven de samenstelling van de leerlingenpopulatie niet (bewust) proberen te beïnvloeden. Dit roept bij deze stakeholders vragen op, zoals: Zijn scholen zich er van bewust dat hun toelatingsbeleid en andere drempels effecten hebben op segregatie? In hoeverre vinden scholen het belangrijk om segregatie tegen te gaan en hebben zij hier de middelen toe? Weten scholen dat zij verplicht zijn overleg te voeren over een evenwichtige verdeling van leerlingen met een onderwijsachterstand?

Eén stakeholder herkent de bevinding dat categorale havo/vwo scholen en scholen in de grote steden zichzelf vaker beschouwen als gesegregeerde school dan overige scholen. Een andere stakeholder voegt toe dat zij zien dat scholen vaak geen afspiegeling zijn van de omgeving en het daarom zinvol zou zijn als scholen jaarlijks nagaan of het beeld in de wijk overeenkomt met het beeld in de school; als dit niet het geval is, hebben scholen met bewuste en/of onbewuste drempels te maken die segregatie versterken. Voor vo-scholen is de wijsamenstelling echter vaak geen goede graadmeter, omdat zij (anders dan po-scholen) vaak leerlingen trekken uit verschillende wijken.

Schoolleiders

Eén schoolleider vindt het opvallend dat de helft van de scholen aangeeft zichzelf als niet-gesegregeerd te beschouwen, en tegelijkertijd zorgelijk dat de helft van de scholen zichzelf wel als gesegregeerd beschouwt. Eén andere schoolleider is van mening dat reformatische scholen niet bijdragen aan onderwijssegregatie. De schoolleider legt uit dat binnen de religieuze doelgroep leerlingen uit alle sociale lagen ongeacht een migratieachtergrond welkom zijn, en alle reformatische scholen erop gericht zijn om samen met het samenwerkingsverband alle aangemelde leerlingen passende ondersteuning te bieden.

Eén schoolleider legt uit dat een verklaring voor keuzes die scholen maken in het toelatingsbeleid ook ligt in omgevingsfactoren. Hierbij kijken scholen naar welke bevolkingsgroepen (over)vertegenwoordigd zijn en welke keuzes scholen hierbij kunnen maken.

Ouders

Eén ouder geeft aan dat ze herkent dat scholen proberen de leerlingenpopulatie te beïnvloeden.

7 Samenvatting en conclusies

In dit hoofdstuk gaan we in op de belangrijkste resultaten van het onderzoek. Dat doe we aan de hand van de vier thema's die in het onderzoek centraal stonden: toelatingsbeleid, bezwaren, toegankelijkheid en effecten op segregatie.

7.1 Toelatingsbeleid

TOELATINGSBELEID

Bij toelatingsbeleid gaat het om het beleid dat scholen hebben opgesteld rondom de aanmelding en toelating van leerlingen en hoe dat in de praktijk uitwerkt. Het gaat hier om de meer directe mechanismen die zouden kunnen bijdragen aan (on)toegankelijkheid van scholen.

Scholen mogen toelatingsbeleid voeren wanneer zij te weinig plek hebben om alle leerlingen die zich aanmelden toe te laten. Scholen (of de gemeente) bepalen zelf hoe zij dit doen, bijvoorbeeld met wachtlijsten, loting of een postcodebeleid. Daarnaast mogen bijzondere scholen beleid voeren op grond van richting (religieuze of levensbeschouwelijke overtuiging) en kinderen weigeren die niet passen bij de richting van de school. In het voortgezet onderwijs mogen scholen ook leerlingen weigeren op basis van het schooladvies, wanneer dat niet past bij het type onderwijs dat de school aanbiedt. Wanneer een school profielklassen heeft, bijvoorbeeld een sportklas, mag de school leerlingen ook op relevante vaardigheden selecteren of afwijzen. Ongeacht het specifieke beleid dat een school voert, is een voorwaarde dat dit consequent en transparant wordt uitgevoerd.

Voor leerlingen met een ondersteuningsbehoefte beoordeelt een school apart of zij de mogelijkheid hebben om in deze behoefte te voorzien. Wanneer een leerling is aangemeld en toegelaten op de bovenstaande gronden, dan heeft de school voor deze leerlingen zorgplicht. Dit houdt onder meer in dat wanneer de school niet in de ondersteuningsbehoefte van een leerling kan voorzien, de school een andere school moet vinden die plek heeft en de leerling passende ondersteuning kan bieden.

7.1.1 Toelatingsbeleid in het basisonderwijs

Toelatingsbeleid en communicatie

Bij het toelatingsbeleid van scholen gaat het om de formele procedure van aanmelden en toelating en om de regels die scholen hanteren op grond waarvan leerlingen wel of niet worden toegelaten.

Vier van de vijf basisscholen geven aan dat alle kinderen die zich op school aanmelden ook daadwerkelijk worden toegelaten, mits de school aan eventuele ondersteuningsbehoeften kan voldoen. Daarnaast geeft een aantal scholen aan dat volgens het toelatingsbeleid de ouders/verzorgers van het kind de religieuze/levensbeschouwelijke grondslag van de school moeten onderschrijven (enkele procenten) en/of dat ze een vorm van postcodebeleid voeren (ook enkele procenten).

Bijna twee derde van de basisscholen heeft hun toelatingsbeleid op schrift gesteld. Bij algemeen bijzondere scholen ligt dit aantal hoger dan bij christelijke en openbare scholen, waarschijnlijk omdat zij vaker een specifiek onderwijsconcept of onderwijsprogramma aanbieden. Het overgrote deel van de scholen geeft aan dat hun toelatingsbeleid via de website en/of schoolgids voor ouders kenbaar is gemaakt. Eén derde van de ouders geeft echter aan dat volgens hen de regels voor toelating *niet* zijn vastgelegd door de school. Bijna de helft weet niet of de school van hun kind regels omtrent toelating

heeft vastgelegd. Er blijkt dus enig verschil tussen scholen en ouders in de manier waarop ze transparantie van het toelatingsbeleid ervaren. Bijna alle ouders die wel van de regels van de school op de hoogte te zijn, geven aan de regels duidelijk te vinden.

Procedure: hoe aanmelden?

Aanmelden via een persoonlijk gesprek is de meest gangbare manier van aanmelden (vier op de vijf basisscholen werkt op deze manier) gevolgd door het aanbieden van een aanmeldformulier op de website (op de helft van de basisscholen). Het persoonlijk gesprek geniet bij ouders verreweg de voorkeur: negen van de tien ouders geven dit aan als een prettige manier van aanmelden te ervaren. Daarnaast geeft nog eens driekwart van de ouders datzelfde aan voor een aanmeldformulier op de website van de school. Daarmee lopen de voorkeuren van ouders voor aanmelden en de manier waarop basisscholen dat aanbieden behoorlijk met elkaar in de pas.

Iedereen aangenomen?

Zoals vermeld kan op acht van de tien scholen elke leerling worden toegelaten, tenzij de ondersteuningsbehoefte te zwaar is voor de school. De voornaamste reden voor het niet toelaten van een kind op de overige scholen is de beperkte toelatingscapaciteit (één op de tien scholen). Een kwart van de basisscholen heeft een vooraf vastgesteld maximumaantal leerlingen dat ze (kunnen) toelaten. Slechts één derde van deze scholen geeft aan dit ook te vermelden in de schoolgids. Bijna twee derde van de scholen geeft aan dat het nooit voorkomt dat zij een leerling niet kunnen plaatsen vanwege beperkte toelatingscapaciteit. Ruim één derde van de scholen heeft hier dus wel in meer of mindere mate mee te maken. Eén op de tien scholen zegt dit hooguit eenmaal per jaar te doen, op de overige scholen komt dit vaker voor. Er zijn op dit vlak geen verschillen gevonden tussen scholen met verschillende denominaties.

Ruim driekwart van de ouders waarvan hun kind op een bepaalde school geweigerd is, geeft aan dat dit te maken had met toelatingscapaciteit. Bij één op de vijf christelijke scholen die in het toelatingsbeleid het onderschrijven van de religieuze/levensbeschouwelijke grondslag hebben vastgelegd, wordt ten minste één keer per jaar een kind geweigerd op deze grond.

7.1.2 Toelatingsbeleid in het voortgezet onderwijs

Toelatingsbeleid en communicatie

Vier van de vijf scholen voor voortgezet onderwijs geven aan dat alle leerlingen die zich op de school aanmelden ook worden toegelaten, mits de leerling een passend advies heeft vanuit de basisschool en de school tegemoet kan komen aan eventuele ondersteuningsbehoeften. Daarnaast geeft een aantal scholen aan dat volgens het toelatingsbeleid (de ouder van) de leerling de religieuze/levensbeschouwelijke grondslag van de school moet onderschrijven (enkele procenten van het totale aantal scholen), dat ze een vorm van postcodebeleid voeren (enkele procenten) en/of dat er specifieke criteria gelden voor de samenstelling van de leerlingenpopulatie (enkele procenten).

Acht op de tien scholen voor voortgezet onderwijs heeft het toelatingsbeleid op schrift gesteld. Er zijn daarin geen verschillen tussen verschillende denominaties. Op het overgrote deel van de scholen wordt dit beleid via de website aan ouders kenbaar gemaakt. Eén op de zes ouders geeft aan dat volgens hen de regels voor toelating *niet* zijn vastgelegd. Bijna de helft weet niet of de school van hun kind regels omtrent toelating heeft vastgelegd. Ouders die de regels kennen zijn bijna allemaal van mening dat deze regels ook duidelijk zijn.

Procedure: hoe aanmelden?

Bij de scholen voor voortgezet onderwijs is aanmelding van nieuwe leerlingen via een formulier op de website van de school de meest gebruikte manier (in 7 van de 10 gevallen). Op de helft van de scholen gaat het om (ook) een persoonlijk gesprek. Daarnaast geeft een derde van de scholen aan dat andere manieren van aanmelding gelden zoals inschrijvingen via speciale aanmelddagen of centrale aanmelding (via de gemeente).

Ouders hebben voorkeur voor het aanmelden via een persoonlijk gesprek (acht op de tien) en/of via een aanmeldformulier (driekwart). Ook in het voortgezet onderwijs sluiten de voorkeuren van ouders voor aanmelden en de manier waarop scholen dat aanbieden goed op elkaar aan.

Iedereen aangenomen?

Drie op de tien scholen voor voortgezet onderwijs hebben een vooraf vastgesteld maximumaantal leerlingen dat ze (kunnen) toelaten. Twee op de tien hebben een maximumaantal per afdeling. Slechts één derde van deze scholen vermeldt het maximumaantal in de schoolgids. Ruim de helft van de scholen geeft aan dat het nooit voorkomt dat zij een leerling niet kunnen plaatsen vanwege beperkte toelatingscapaciteit. Er is in veel gevallen dan wel sprake van een beperkte toelatingscapaciteit, maar deze wordt dan niet gehaald.

Eén op de zes scholen zegt hooguit één leerling per jaar niet toe te laten, op de overige scholen komt dit voor meerdere leerlingen voor. Categoriele havo/vwo scholen weigeren vaker leerlingen vanwege plaatsgebrek dan overige scholen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat categoriele havo/vwo scholen populair zijn bij ouders en daardoor dus sneller vol zitten.

Ook ouders waarvan het kind op een bepaalde school niet is toegelaten, geven in de meeste gevallen aan dat dit kwam doordat er geen plek meer was voor hun kind. Er bestaat hierbij een opvallend verschil tussen ouders die het niet toelaten van hun kind opvatten als een weigering van hun kind en ouders die deze reden niet als directe weigering zien. 'Weigeren' en 'niet toelaten' hebben dus klaarblijkelijk niet voor alle ouders dezelfde betekenis.

Bij één van het beperkte aantal christelijke scholen die in het toelatingsbeleid het onderschrijven van de religieuze/levensbeschouwelijke grondslag hebben vastgelegd, wordt enkele malen per jaar een leerling geweigerd op deze grond. Een kwart van de scholen die in hun toelatingsbeleid eisen stelt aan leerlingen vanwege het specifieke profiel van de school, wijst minimaal éénmaal per jaar een leerling af vanwege het gebrek aan specifiek kennis of vaardigheden.

7.2 Besluiten over toelating en bezwaar

BEZWAREN

Bij bezwaren gaat het om welke mogelijkheden ouders resten als hun kind niet wordt toegelaten door een school.

Scholen zijn verplicht ouders de mogelijkheid te bieden om bezwaar te maken wanneer hun kind wordt afgewezen. Na het ontvangen van een schriftelijke afwijzing omkleed met redenen van de school dienen ouders binnen zes weken bezwaar te maken. Scholen dienen na een bezwaar hun beslissing te heroverwegen. Wanneer ouders het niet eens zijn met de heroverwogen beslissing kunnen zij naar de rechter gaan.

7.2.1 Toelatingsbesluit en bezwaar in het basisonderwijs

Ruim de helft van de basisscholen stelt ouders schriftelijk op de hoogte wanneer hun kind niet wordt toegelaten. Bij openbare en christelijke scholen gebeurt dit iets vaker dan bij algemeen bijzondere scholen. Scholen zijn verplicht om ouders de mogelijkheid te bieden bezwaar te maken als een leerling niet wordt toegelaten. Bijna alle openbare scholen doen dat ook. Dat geldt echter maar voor één op de drie algemeen bijzondere scholen en één op de zeven christelijke scholen. Ongeveer de helft van de scholen beschrijft de manier waarop er bezwaar kan worden gemaakt tegen eventuele weigering in de schoolgids of op de website. Toch geeft twee derde van de ouders waarvan het kind niet is toegelaten aan dat zij *niet* nadrukkelijk door de school zijn gewezen op de bezwaarprocedure tegen de afwijzing.

Het overgrote deel (meer dan negen van de tien) van de basisscholen geeft aan dat ouders nooit bezwaar maken tegen afwijzing van hun kind op school. Een beperkt aantal scholen zegt dit eens per jaar mee te maken en slechts een zeer beperkt aantal scholen (minder dan één procent) zegt dit meerdere keren per jaar mee te maken. Er is daarbij geen verschil tussen openbare en bijzondere scholen.

7.2.2 Toelatingsbesluit en bezwaar in het voortgezet onderwijs

Driekwart van de vo-scholen geeft aan de ouders schriftelijk op de hoogte te stellen wanneer hun kind op school niet wordt toegelaten. Daarbij zien we nauwelijks verschillen tussen denominaties. Meer dan negen op de tien scholen bieden ouders de mogelijkheid bezwaar te maken als een leerling niet wordt toegelaten. Twee derde van de scholen beschrijft de manier waarop er bezwaar kan worden gemaakt tegen eventuele weigering in de schoolgids of op de website. Twee derde van de ouders geeft echter aan niet door de school gewezen te zijn op een bezwaarprocedure tegen de afwijzing, één op de zes ouders zegt dat de school dit wel heeft gedaan en een op de vijf zegt dit niet (meer) te weten.

Zeven van de tien vo-scholen geven aan dat er nooit bezwaar wordt gemaakt wanneer ze een leerling niet toelaten. Op ongeveer een kwart van de scholen komt dit eens per jaar voor en op de rest meerdere keren per jaar. Er zijn daarbij geen verschillen naar denominatie of gemeentegrootte.

7.3 Toegankelijkheid

TOEGANKELIJKHEID

Bij toegankelijkheid gaat het om eventuele drempels voor toelating van leerlingen op scholen buiten het officiële toelatingsbeleid om. Het gaat hier meer om de indirecte mechanismen die bijdragen aan (on)toegankelijkheid van scholen.

Ouders zijn vrij om te bepalen welk onderwijs ze willen dat hun kind gaat volgen. De profilering van scholen en de manier waarop scholen toelatingsbeleid voeren kunnen de keuze die ouders uiteindelijk maken beïnvloeden. Scholen kunnen zo bepaalde groepen leerlingen afschrikken of juist aantrekken. Naast het beleid of profiel kunnen scholen op andere manieren (bedoeld of onbedoeld) de keuze van ouders beïnvloeden. Scholen kunnen bijvoorbeeld ouders voordat zij hun kind aanmelden adviseren om deze op een andere school aan te melden. Daarmee kan een school zorgplicht ontwijken. Daarnaast speelt ook de communicatie van scholen omtrent de vrijwilligheid en de hoogte van de schoolkosten een rol bij de ervaren toegankelijkheid van een school.

7.3.1 Toegankelijkheid in het basisonderwijs

Wat is belangrijk bij schoolkeuze

Een korte afstand van huis naar de basisschool wordt door ouders het vaakst als doorslaggevende reden gegeven voor de schoolkeuze (bijna tweede derde van de ouders noemt dit). Dit bevestigt eerder onderzoek waaruit bleek dat woonsegregatie een belangrijke verklaring was voor onderwijssegregatie (Gramberg & Ledoux, 2005; Ledoux, 2003). Naast de afstand worden de kwaliteit van het onderwijs en de sfeer op school relatief vaak (door iets minder dan de helft van de ouders) als doorslaggevende redenen genoemd. Het onderwijsconcept of de pedagogische visie vinden ouders doorgaans wel belangrijk, maar het is niet voor veel ouders (één derde) een doorslaggevende reden. Er zijn geen aanwijzingen dat hoger opgeleide ouders het concept belangrijker vinden dan lager opgeleide ouders. Over de religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van een school verschillen ouders het meest van mening: er zijn ongeveer evenveel ouders die dit belangrijk als onbelangrijk vinden.

De schoolkeuze van ouders wordt beïnvloed door maatregelen die scholen nemen om de toelatingscapaciteit te bewaken. Een vast aanmeldmoment is voor één op de zes ouders een reden om hun kind niet aan te melden, wachtlijsten voor een derde van de ouders, en loting voor de helft de ouders (een deel van de ouders, met name in enkele grotere steden, heeft wat loting betreft overigens geen keuze vanwege stedelijke afspraken). Loting is vooral bij hoger opgeleide ouders (wo) minder een drempel voor aanmelding dan bij lager opgeleide ouders. Uit de toelichtingen van ouders blijkt dat niet alle ouders erop vertrouwen dat lotingen eerlijk verlopen. Verder blijkt dat een vast aanmeldmoment door lager opgeleiden minder aantrekkelijk wordt ervaren dan door hoger opgeleiden, terwijl deze maatregel juist is bedoeld om bijvoorbeeld lager opgeleiden meer kans te bieden op een plek op een populaire school.

Afwijzing en andere school

Eén op de tien ouders geeft aan dat ze eerst geprobeerd hadden hun kind op een andere school aan te melden dan waar hij of zij nu zit. Bij twee vijfde van deze ouders komt dit doordat hun kind geweigerd is door de school, bijvoorbeeld door de beperkte toelatingscapaciteit, en de helft van de ouders geeft aan dat hun kind wel is toegelaten maar dat zij vervolgens zelf voor een andere school hebben gekozen. Een deel van de ouders heeft in plaats van aan te geven dat hun kind geweigerd is, een andere reden gegeven en daarbij vermeldt dat de school geen plek had voor hun kind. Blijkbaar vatten niet alle ouders een afwijzing op basis van capaciteit op als weigering van hun kind door de school.

Bijna zes op de tien basisscholen geven aan nooit af te wijken van hun toelatingsbeleid. De scholen die dit wel (eens) doen, geven daarvoor als belangrijkste reden dat het aandeel leerlingen met een ondersteuningsbehoefte anders te groot wordt. Eén op de twintig scholen zegt wel eens leerlingen te weigeren als het aandeel leerlingen die de Nederlandse taal niet voldoende beheerst anders te groot zou worden. Er worden hierin geen significante verschillen gevonden tussen scholen met verschillende denominaties.

Ruim twee derde van de ouders vindt dat de afwijzende school niet duidelijk heeft beargumenteerd waarom hun kind is afgewezen. Mogelijk speelt het uitblijven van een schriftelijke toelichting (wat bij de helft van de scholen het geval is) in de beleving van ouders hierin een rol. Daarnaast ontvangen negen op de tien ouders na afwijzing geen hulp bij het zoeken naar een andere school en geen advies om bij een andere school aan te melden. Hoewel scholen niet per definitie in gebreke zijn gebleven (bijvoorbeeld bij afwijzing op basis van wachtlijst of loting), geeft dit wel aan hoe afwijzingen door ouders worden ervaren.

Wegadviseren en discriminatie

Ruim de helft van scholen geeft aan dat ze één of meermalen per jaar ouders adviseren hun kind aan te melden op een andere school omdat ze zich daar meer thuis zouden voelen. Met name christelijke scholen geven dat vaker aan dan openbare. De belangrijkste redenen die scholen noemen om ouders te adviseren een andere school te zoeken, is dat een andere school beter aansluit bij de levensovertuiging van de ouders, het onderwijsconcept beter aansluit bij de opvattingen van de ouders of de school niet goed in de ondersteuningsbehoefte van het kind kan voorzien. Meer dan acht op de tien basisscholen geven aan het soms verstandig te vinden om leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte vóór de formele aanmelding door te verwijzen naar een andere school, één op de twintig scholen vindt dit zelfs altijd een goed idee.

Een klein percentage ouders (ongeveer 3%) bevestigt dat zij geadviseerd zijn door een school om hun kind aan te melden op een andere school omdat hij of zij zich daar beter thuis zou voelen. Dit blijkt vaker voor te komen bij ouders afkomstig uit een niet-westers land. Ouders hebben gemengde gevoelens over dit 'wegadviseren'. Sommige ouders vinden het prettig dat de school meedenkt over wat het best passend is voor hun kind. Andere ouders vinden het vreemd, onprettig of ongepast, ze voelen zich onterecht beoordeeld terwijl de school het kind en de ouders nog nauwelijks kennen.

Een klein percentage ouders (ruim drie procent) geeft aan zich wel eens gediscrimineerd te hebben gevoeld bij het aanmelden bij een school. Veel van deze ouders noemen dat ze op een onprettige manier werden behandeld op open dagen, bij kennismakingsgesprekken of rondleidingen. Deze ervaring heeft ertoe geleid dat ze hebben afgezien van aanmelding op de betreffende school. Ook hier lijken geen grote verschillen tussen scholen met verschillende denominaties te bestaan. Verder valt op dat ouders vaak aangeven dat zij postcodebeleid als discriminerend ervaren (vanwege de ongelijke verdeling van huishoudinkomens over wijken en buurten).

Kosten

De meeste scholen vragen van ouders bijdragen in de vorm van een vrijwillige ouderbijdrage of aanvullende bijdragen en vermelden hierbij dat deze vrijwillig zijn. In de grote steden (G4 en G40) zijn deze bijdragen doorgaans hoger dan in overige gemeenten. Bijzondere scholen vragen geen significant hogere bijdrages dan openbare scholen.

Hoewel nagenoeg alle scholen aangeven te vermelden dat de bijdrage vrijwillig is, ervaart toch één op de drie ouders de ouderbijdrage als niet vrijwillig. Ouders die in een niet-westers land geboren zijn, geven duidelijk het vaakst aan dat ze de ouderbijdrage als (helemaal) niet vrijwillig ervaren. De boodschap over de vrijwilligheid van de bijdrage door de scholen blijkt daarmee niet bij alle ouders op de bedoelde manier over te komen. Voor één procent van de ouders waren kosten van de school van doorslaggevende betekenis voor de keuze van de school. Voor één op de zeven ouders zijn de kosten een belangrijke reden maar desondanks blijft het voor ouders de minst belangrijke reden ten opzichte van andere redenen.

7.3.2 Toegankelijkheid in het voortgezet onderwijs

Wat is belangrijk bij schoolkeuze

In het voortgezet onderwijs blijken de sfeer op de school en de kwaliteit van het onderwijs het vaakst door ouders genoemd als doorslaggevende reden gegeven voor de schoolkeuze (bijna de helft van de ouders noemt dit). De afstand tussen school en huis komt op de derde plaats (door vier op de tien ouders een doorslaggevende reden genoemd). De sfeer op school wordt door vaker belangrijk gevonden door lager opgeleide ouders en ouders die in het buitenland zijn geboren. In kleinere gemeenten wordt de aanwezigheid van vriendjes en vriendinnetjes door ouders belangrijker gevonden dan in de grote

steden. De religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van een school is voor ouders een relatief onbelangrijke reden voor de schoolkeuze. Hoger opgeleide ouders vinden dit (nog) minder vaak belangrijk dan lager opgeleide ouders.

De schoolkeuze van ouders wordt beïnvloed door maatregelen die scholen nemen om de toelatingscapaciteit te bewaken. Een vast aanmeldmoment is voor één op de acht ouders een reden om hun kind niet aan te melden, wachtlijsten voor een derde van de ouders, en loting voor iets minder dan helft de ouders. Loting en een vast aanmeldmoment vormen vooral voor hoger opgeleide ouders (wo) minder een drempel voor aanmelding dan voor lager opgeleide ouders.

Afwijzing en andere school

Eén op de twaalf ouders geeft aan dat ze eerst geprobeerd hadden hun kind op een andere vo-school aan te melden dan waar hij of zij nu zit. Bij één op de zes ouders komt dit doordat hun kind geweigerd is door de school, en bij één op de vijf ouders komt dit doordat hun kind een bijgesteld advies heeft gekregen van de basisschool, en één derde van de ouders geeft aan dat hun kind wel is toegelaten maar dat zij vervolgens zelf voor een andere school hebben gekozen. De rest van de ouders geeft andere redenen op, waarbij ze voornamelijk noemen dat hun kind is uitgeloot en daardoor niet op de school van eerste aanmelding zit. Er zijn geen significante verschillen gevonden tussen scholen met verschillende denominaties.

Ruim driekwart van de scholen voor voortgezet onderwijs geeft aan nooit af te wijken van het toelatingsbeleid. De scholen die dit wel (eens) doen geven daarvoor als belangrijkste reden aan dat het aandeel leerlingen met een ondersteuningsbehoefte anders te groot wordt.

Wegadviseren en discriminatie

Ruim zeven van de tien scholen geven aan dat ze één of meermalen per jaar ouders adviseren hun kind aan te melden op een andere school omdat ze zich daar meer thuis zouden voelen. Dat verschilt niet naar denominatie. Negen op de tien vo-scholen geven aan het op zijn minst soms verstandig te vinden om leerlingen met extra ondersteuningsbehoefte vóór de formele aanmelding door te verwijzen naar een andere school, één op de zeven vindt dit zelfs altijd een goed idee. Slechts één procent van de scholen geeft aan dit nooit een verstandig idee te vinden. Opvallend is dat categorale havo/vwo scholen minder selectief lijken te zijn en dus minder vaak leerlingen een andere school adviseren dan de overige scholen. Voorbeelden die scholen geven van situaties waarin zij een andere school adviseren, lopen sterk uiteen. In de meeste gevallen denken scholen dat het niveau of concept van de school niet bij het kind zal passen of dat de school niet de ondersteuning kan bieden die het kind nodig heeft.

Bijna één op de tien ouders bevestigt dat zij geadviseerd zijn door een vo-school om hun kind aan te melden op een andere school omdat hij of zij zich daar beter thuis zou voelen. Dit blijkt tweemaal zo vaak voor te komen bij ouders die niet in Nederland zijn geboren (uit zowel westerse als niet-westerse landen) als bij ouders die in Nederland geboren zijn. 'Wegadviseren' gebeurt ook bij leerlingen met een ondersteuningsbehoefte (één op de twintig ouders). Ouders reageren hier verschillend op. Hun reactie lijkt vooral te maken te hebben met de houding die de school hierbij aanneemt en de mate waarin de school meedenkt met de ouders over het vervolg.

Een klein percentage ouders (ongeveer 2%) geeft aan zich wel eens gediscrimineerd te hebben gevoeld bij het aanmelden bij een school. Ze voelden zich soms raar aangekeken tijdens open dagen of hadden het idee dat (hun) kinderen met een buitenlandse afkomst of een bepaalde aandoening (bijvoorbeeld autisme) bij voorbaat al minder welkom waren.

Kosten

Het grootste deel van de scholen zegt de vrijwillige ouderbijdrage te vermelden in de schoolgids. Scholen communiceren echter lang niet altijd duidelijk wat gevolgen zijn van het eventueel niet betalen van de bijdrage. De hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage loopt sterk uiteen. Scholen in de grote steden hebben gemiddeld genomen het vaakst een hoge vrijwillige ouderbijdrage, veel vaker dan scholen in kleinere gemeenten. De denominatie van de school maakt voor de hoogte van de bijdrage weinig uit. Ongeveer vier op de tien ouders geven aan deze bijdrage niet als vrijwillig te beschouwen ondanks het feit dat bijna alle scholen zeggen te vermelden dat de ouderbijdrage vrijwillig is. Voor één procent van de ouders waren kosten van doorslaggevende betekenis voor de keuze van de vo-school. Voor één op de zes à zeven ouders zijn de kosten een belangrijke reden maar desondanks blijft het voor ouders de minst belangrijke reden ten opzichte van andere redenen.

Naast de vrijwillige ouderbijdrage rekenen in veel gevallen scholen ook nog extra kosten aan ouders die in veel gevallen op enige manier gekoppeld zijn aan speciale programma's die scholen aanbieden. Deze programma's gaan bijna altijd gepaard met extra kosten. Ook voor schoolreizen worden vaak extra kosten gerekend.

7.4 Effect op segregatie

EFFECTEN OP SEGREGATIE

Bij effecten op segregatie gaat het om de invloed van het toelatingsbeleid en andere toegangsdrempels op de samenstelling van een school en hoe scholen daarmee omgaan.

Scholen zijn niet verplicht om actief te werken aan desegregatie. Van scholen wordt wel verwacht dat zij zich aan de wet houden en hun beleid consequent en transparant uitvoeren.

7.4.1 Effect van segregatie in het basisonderwijs

Hoe scholen zichzelf beschouwen

Ongeveer de helft van de basisscholen beschouwt zichzelf als een niet-gesegregeerde school. Een kwart geeft aan zichzelf wel als gesegregeerde school te beschouwen. Christelijke scholen beschrijven hun leerlingenpopulatie iets minder vaak als gesegregeerd dan openbare scholen dat doen en algemeen bijzondere scholen beschrijven hun leerlingenpopulatie juist iets vaker als gesegregeerd.

Beïnvloeding samenstelling leerlingenpopulatie

Het grootste gedeelte van de scholen probeert *niet* actief de samenstelling van de leerlingenpopulatie op school te beïnvloeden. In de grote steden wordt iets vaker geprobeerd de samenstelling van de leerlingenpopulatie te beïnvloeden dan in de rest van Nederland. Algemeen bijzondere scholen geven vaker aan dat ze de populatie proberen te beïnvloeden dan openbare scholen en christelijke scholen. Veelgenoemde redenen die scholen geven als motivatie om de populatie *niet* te beïnvloeden zijn openheid voor iedereen, verspilde moeite en het feit dat het voedingsgebied van de school geen of weinig mogelijkheden biedt voor het tegengaan van segregatie.

De scholen die aangeven de samenstelling van hun leerlingenpopulatie *wel* bewust te beïnvloeden, doen dit op verschillende manieren en met verschillende motivaties. Een deel van de scholen draagt expliciet een religieuze (in dit geval christelijke) overtuiging uit om er op deze manier voor te zorgen dat alleen leerlingen worden aangetrokken waarvan de ouders deze uitgedragen visie ondersteunen. Een ander deel van de scholen wil juist openheid uitstralen en voor iedereen toegankelijk zijn door

bijvoorbeeld contact te zoeken met Vluchtelingenwerk of actief te flyeren met de boodschap dat iedereen welkom is. Motivaties hiervoor zijn de wens om als school een afspiegeling te zijn van de samenleving, het verbreden van de eigen identiteit en het zich laten thuis voelen op school voor iedereen door een grote diversiteit onder de leerlingen.

7.4.2 Effect van segregatie in het voortgezet onderwijs

Hoe scholen zichzelf beschouwen

Iets minder dan de helft van de scholen voor voortgezet onderwijs beschouwt zichzelf als niet-gesegregeerd, ruim een kwart juist als (heel) gesegregeerd. Categoriele havo/vwo scholen beschouwen zichzelf niet vaker als een gesegregeerde school dan de overige scholen dat doen. Echter in de grote steden is het aantal scholen dat zichzelf als gesegregeerd beschouwt een stuk groter dan in overige gemeenten (meer dan de helft).

Beïnvloeding leerlingpopulatie

Het overgrote deel van de scholen voor voortgezet onderwijs geeft aan dat ze niet actief de samenstelling van de leerlingpopulatie proberen te beïnvloeden. Een deel van die scholen is tevreden omdat de populatie volgens hen divers genoeg is. Een ander deel geeft aan geen invloed te kunnen uitoefenen op de populatie vanwege hun voedingsgebied.

Eén op de zes scholen geeft aan dat ze wel actief de samenstelling van de leerlingpopulatie proberen te beïnvloeden. De scholen die dit doen zijn met name categoriele havo/vwo scholen en scholen binnen de grote steden. Scholen die aangeven dat ze actief de samenstelling van de school proberen te veranderen geven hiervoor als belangrijkste reden dat ze een afspiegeling willen zijn van de samenleving (culturele diversiteit). Er zijn ook scholen die op een kleinere schaal kijken en graag een afspiegeling willen zijn van de omgeving van de school. Een klein aantal scholen is heel specifiek op zoek naar een bepaalde balans aan leerlingen (bijvoorbeeld de verhouding jongens/meisjes).

7.5 Reflectieronde

Na afronding van het onderzoek zijn de belangrijkste resultaten van het onderzoek teruggekoppeld aan een selectie van respondenten die tijdens het onderzoek zijn geïnterviewd. Deze respondenten bestaan uit stakeholders, schoolleiders en ouders. De respondenten zijn gevraagd om te reageren op de belangrijkste uitkomsten en enkele reflectievragen te beantwoorden¹³. De reacties van de respondenten staan in hoofdstuk 5 (po) en hoofdstuk 6 (vo) beschreven.

Uit de reflectie bleek dat er een aantal zaken is die door meerdere stakeholders als opvallend werden beschouwd. Dat betreft dat niet alle scholen hun toelatingsbeleid op schrift hebben gesteld, en dat de helft van de scholen zichzelf als niet-gesegregeerd beschouwt. Daarnaast vinden meerdere stakeholders het zorgelijk dat een heel klein deel van de ouders zich gediscrimineerd heeft gevoeld bij het aanmelden bij een school, en herkennen meerdere stakeholders de bevinding dat scholen bepaalde ouders 'wegadviseren'. Verder valt stakeholders het verschil op tussen ouders en scholen als het gaat over het vrijwillige karakter van de ouderbijdrage. De boodschap vanuit scholen daarover aan de ouders wordt lang niet altijd door ouders zo ervaren. Ook de ruis in de communicatie tussen school en ouders over toelating en bezwaarprocedures wordt genoemd.

¹³ Vanwege de coronamaatregelen kon dat niet in een gezamenlijke bijeenkomst. Respondenten hebben schriftelijk en individueel op de uitkomsten gereflecteerd.

De stakeholders doen verschillende suggesties voor een toelatingsbeleid van scholen in het po en vo dat mogelijk bijdraagt aan (nog) grotere toegankelijkheid voor alle ouders en kinderen. Suggesties die vaker worden genoemd zijn:

- Meer transparantie en heldere communicatie door scholen rondom het toelatingsbeleid, de maximale toelatingscapaciteit, vrijwilligheid van de ouderbijdrage, en mogelijkheden voor ouders tot bezwaar bij weigering van kinderen.
- Scholen aanmoedigen om bewuster te worden van, en kritischer te worden op, hun eigen toelatingsbeleid en toegankelijkheid, en de rol die zij (kunnen) hebben in het ontstaan en/of tegengaan van onderwijssegregatie.
- Vervolgonderzoek naar oorzaken van verschil in uitkomsten tussen wat scholen zeggen en wat ouders zeggen over toelatingsbeleid en toegankelijkheid, criteria die scholen hebben voor de samenstelling van de leerlingenpopulatie en doelen en gevolgen van deze criteria.

8 Referenties

- Allen, J., Bijlsma, I., Borghans, L., & Poulissen, D. (2016a). *Schoolkeuzemotieven van ouders en leerlingen in het primair onderwijs*. Maastricht: ROA.
- Allen, J., Bijlsma, I., Borghans, L., & Poulissen, D. (2016b). *Schoolkeuzemotieven van ouders en leerlingen in het voortgezet onderwijs*. Maastricht: ROA.
- Bierkens, I.C., & Zoontjens, P.J.J. (2018). *De zorgplicht in passend onderwijs en de juridische handhaving daarvan*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Booijink, M. (2007). *Terug naar de basis: Communicatie tussen leerkrachten en allochtone ouders in het primair onderwijs*. Leiden: Universiteit Leiden.
- Brink, M., Paulussen, M., & Van Bergen, T. (2010). *Tegengaan segregatie in het basisonderwijs: Monitoring van de OCW-pilots. Eindrapport tussenmeting 2010*. Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek. Nr. 1838.
- Brink, M. & Van Bergen, T. (2012). *Tegengaan van segregatie in het basisonderwijs: Monitoring van de OCW-pilots. Eindrapport*. Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek. Nr. 1838.
- Centraal Planbureau (2019). *De waarde van eindtoetsen in het primair onderwijs*. Den Haag: CPB.
- College voor de Rechten van de Mens (2012). *Gelijkebehandelingswetgeving*. Geraadpleegd van www.mensenrechten.nl.
- College voor de Rechten van de Mens (2017). *Recht op gelijke behandeling gehandicapte en chronisch zieke leerlingen in het basis- en het voortgezet onderwijs*. Utrecht: College voor de Rechten van de Mens.
- Dors, H.G., Karsten, S., Ledoux, G., & Steen, A.H.M. (1991). *Etnische segregatie in het onderwijs; beleidsaspecten*. Amsterdam: SCO.
- Driessen, G., Doesborgh, J., Ledoux, G., Van der Veen, I., & Vergeer, M. (2003). *Sociale integratie in het primair onderwijs: Een studie naar de relatie tussen de sociale, etnische, religieuze en cognitieve schoolcompositie en de cognitieve en niet-cognitieve positie van verschillende groepen leerlingen*. Nijmegen/Amsterdam: ITS/SCO-Kohnstamm Instituut.
- Europese Raad (1950). *Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens*. Rome: Europese Raad.
- Gilsing, R., & Tierolf, B. (2010). *Ouders nemen de wijk: In de eigen wijk naar school in gemengde wijken in Utrecht*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Gramberg, P., & Ledoux, G. (2005). Bestrijden van schoolsegregatie: Dringend nodig, zinloos of onhaalbaar? In: P. Brassé, H. & Kreijnen (Red.), *Gescheiden of gemengd: Een verkenning van etnische concentratie op scholen in de wijk*. Utrecht: Forum.
- Inspectie van het Onderwijs (2018). *De staat van het onderwijs 2018 (2016/2017)*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs (2019). *De staat van het onderwijs*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Jepma, IJ. (2005). *Partners in onderwijs en opvoeding: Een onderzoek naar het educatief en opvoedkundig partnerschap tussen scholen en ouders in relatie tot de culturele diversiteit in het basisonderwijs*. Amsterdam: Eduquality/Schepers van Seventer.
- Karsten, S., Roeleveld, J., Ledoux, G., Felix, C., & Elshof, D. (2002). *Schoolkeuze in een multi-etnische samenleving*. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut, SCO-rapport 642.
- Ledoux, G., Deckers, P., De Bruijn, E., & Voncken, E. (1992). *Met het oog op de toekomst: Ideeën over onderwijs en arbeid van ouders en kinderen uit de doelgroepen van het onderwijsvoorrangsbeleid*. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.

- Ledoux, G. (2003). Etnische segregatie in het onderwijs: Over oorzaken, gevolgen en (het ontbreken van) oplossingen. In: G. Ledoux, R. Van Schoonhoven, & R. Sikkes (Red), *Vluchten kan niet meer. Over etnische segregatie in het onderwijs*. Utrecht: Forum.
- Ledoux, G., Van der Veen, I., Vergeer, M., Driessen, G., & Doesborgh, D. (2003). *Sociale integratie in het primair onderwijs: Resultaten van een onderzoek naar de invloed van het leerlingenpubliek van scholen op prestaties en welbevinden van kinderen*. Nijmegen/Amsterdam: ITS/SCO-Kohnstamm Instituut.
- Ledoux, G., Veen, A. i.s.m. Breetvelt, I. (2009). *De Onderwijsraad over toegankelijkheid en gelijke kansen: Balans van tien jaar adviezen*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut. Rapport 831.
- Ledoux, G., Felix, C., & Elshof, D. (2009). *Bestrijding van segregatie in het onderwijs in gemeenten: Verkenning van lokaal beleid anno 2008*. Utrecht: Forum.
- Ledoux, G., Felix, C., & Elshof, D. (2013). *Bestrijding van onderwijssegregatie in gemeenten: Verkenning van lokaal beleid anno 2013*. Utrecht: Forum.
- Ledoux, G., Smeets, E., Weijers, D. (2019). *Monitor scholen. Passend onderwijs in het primair, voortgezet en speciaal onderwijs*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut / Nijmegen: KBA Nijmegen.
- Leerplichtwet (1968, 30 mei). Geraadpleegd van: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002628/2020-07-01>.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2020). *Mag een basisschool mijn kind weigeren?* Geraadpleegd van www.rijksoverheid.nl.
- Nederlandse Grondwet (2020, 3 Juni) Geraadpleegd van: https://www.denederlandsegrondwet.nl/id/vjddado5jqmb/grondwet_volledige_tekst.
- Onderwijsraad (2005). *Bakens voor spreiding en integratie*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Onderwijsraad (2019). *Doorgesloten differentiatie in het onderwijsstelsel: Stand van educatief Nederland 2019*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Onderwijsraad (2019). *Onderwijsvrijheid en overheidszorg*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Oomens, M., Scholten, F., Luyten, H. (2017). *Evaluatie Wet eindtoetsing PO: Tussenrapportage*. Utrecht: Oberon.
- Oosterbeek, H., Sóvágó, S., & Klaauw, B. (2019). Why are schools segregated? Evidence from the secondary-school match in Amsterdam.
- Roeleveld, J., Karssen, M., & Ledoux, G. (2014). *Samenstelling van de klas en cognitieve en sociaal-emotionele uitkomsten*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Tesser, P.T.M. (1995). *Rapportage minderheden 1995: concentratie en segregatie*. Rijswijk: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- Suijkerbuijk, A., Van der Ploeg, S., Van den Berg, E., Bussink, H., & Van der Ven, K. (2019). *Schoolkostenmonitor po, vo, mbo 2018-2019*. Utrecht: Oberon.
- Van den Berg, E., Megens, L., Van der Meijden, A., & Koopman, P. (2017). *Onderzoek naar de werking van de Wet Tegemoetkoming Onderwijsbijdrage en Schoolkosten (WTOS) voor volwassen leerlingen in het voortgezet onderwijs*. Amsterdam: SEO Economisch onderzoek.
- Van de Werfhorst, H., Elffers, L. & Karsten, S. (2015). *Onderwijsstelsels vergeleken: Leren, werken en burgerschap*. Didactief onderzoek.
- Veen, A. & Van Erp, M. (1995). *Stappen op weg naar onderwijsondersteuning deel 1: Allochtone ouders in Rotterdam over de relatie tussen ouders en basisschool*. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.
- Verenigde Naties (1948). *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens*. Geraadpleegd van: <https://mensenrechten.nl/nl/universele-verklaring-van-de-rechten-van-de-mens#:~:text=In%201948%20heeft%20de%20VN,Staten%20en%20de%20Afrikaanse%20Unie>.
- Walraven, G., Lucassen, P., Onstenk, J., & Peters, J. (2019). *Quick Scan toelatingsbeleid funderend onderwijs*. Rotterdam: Kenniscentrum Gemengde Scholen.

- Walraven, G., Boonen, A., Lucassen, P. & Peters, J. (2020). *Naar een gelijk speelveld voor ouders in het basisonderwijs? Onderzoek naar de toelating op basisscholen in Utrecht*. Utrecht: Landelijk Kenniscentrum Gemengde Scholen.
- Westerhuis, A. & Van Wijk, B. (2011). *Het Nederlandse onderwijs geketend*. Den Haag/Utrecht: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.
- Wet op het primair onderwijs (2020, 1 Juli). Geraadpleegd van:
<https://wetten.overheid.nl/BWBR0003420/2020-07-01>.
- Wet op het voortgezet onderwijs (2020, 1 Juli). Geraadpleegd van:
<https://wetten.overheid.nl/BWBR0002399/2020-07-01>.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (1989). *Allochtonenbeleid*. Den Haag: SDU.

Bijlage 1 Tabellen uitsplitsingen

Tabel B.1 Gemeenten in categorieën

Categorie	Gemeenten
G4 ¹⁴	Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht
G40 excl. Ede/Gouda ¹⁵	Alkmaar, Almere, Alphen aan den Rijn, Amersfoort, Apeldoorn, Arnhem, Assen, Breda, Delft, Deventer, Dordrecht, Ede, Eindhoven, Emmen, Enschede, Gouda, Groningen, Haarlem, Haarlemmermeer, Heerlen, Helmond, Hengelo, 's-Hertogenbosch, Hilversum, Hoorn, Leeuwarden, Leiden, Lelystad, Maastricht, Nijmegen, Oss, Roosendaal, Sittard-Geleen, Schiedam, Tilburg, Venlo, Zaanstad, Zoetermeer, Zwolle
Overig	-

Tabel B.2. Denominaties in categorieën

Categorie	Denominaties
Openbaar	Openbaar Samenwerking Openbaar, Protestants-Christelijk Samenwerking Openbaar, Rooms-Katholiek
Christelijk	Protestants-Christelijk Rooms-Katholiek Gereformeerd vrijgemaakt Reformatorisch Evangelisch Samenwerking Protestants-Christelijk, Rooms-Katholiek Samenwerking Protestants-Christelijk, Rooms-Katholiek, Algemeen bijzonder Evangelische broedergemeenschap
Algemeen bijzonder	Algemeen bijzonder Antroposofisch
Overig	Joods Interconfessioneel Hindoeïstisch Islamitisch Onbekend

Tabel B.3. Onderwijsstructuur in categorieën

Categorie	Niveaus
Hoog categoriaal	HAVO, VWO, HAVO/VWO
Overig	BRUGJAAR, MAVO, MAVO/HAVO, MAVO/HAVO/VWO, PRO, VBO, VBO/HAVO, VBO/HAVO/VWO, VBO/MAVO, VBO/MAVO/HAVO, VBO/MAVO/HAVO/VWO, VBO/MAVO/HAVO/VWO/PRO, VBO/MAVO/PRO, VBO/MAVO/VWO, VBO/PRO

¹⁴ CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/classificaties/overig/gemeentegrootte-en-gemeentegrootte>

¹⁵ G40 steden netwerk: <https://www.g40steden.netwerk.nl/>

Bijlage 2 Vragenlijsten

Vragenlijsten Basisonderwijs

Scholen

A. Achtergrond van de school

1. Onderscheidt uw school zich specifiek op één of meer van de volgende concepten of profielen? (meer antwoorden mogelijk)
 - ☐ Cultuurprofiel
 - ☐ Begaafdheidprofiel
 - ☐ Mediawijsheid
 - ☐ Steve Jobsschool / Ipadschool / I-school
 - ☐ Ontwikkelingsgericht Onderwijs (OGO)
 - ☐ Internationale saamhorigheid (UNESCO)
 - ☐ Anders, namelijk
 - ☐ Geen van bovenstaande

B. Toelatingsbeleid

Aanmelding en plaatsing

2. Heeft uw school een toelatingsbeleid op schrift gesteld? Ja/Nee
3. Is dit toelatingsbeleid toegankelijk voor ouders? (meer antwoorden mogelijk)
 - ☐ Nee
 - ☐ Ja, op onze website
 - ☐ Ja, in de schoolgids
 - ☐ Ja, anders namelijk
4. Hoe kunnen ouders hun kind aanmelden bij de inschrijving van hun kind? (meer antwoorden mogelijk)
 - ☐ Via een aanmeldformulier dat te vinden is op onze website
 - ☐ Via een telefonisch gesprek met onze contactpersoon
 - ☐ Via een mail naar onze contactpersoon
 - ☐ Via een persoonlijk gesprek
 - ☐ Anders, namelijk
5. Worden alle kinderen die zich aanmelden, mits de school aan evt. ondersteuningsbehoeften van het kind tegemoet kan komen, in principe toegelaten? (meer antwoorden mogelijk)
 - ☐ Ja
 - ☐ Nee, we voeren een postcodebeleid
 - ☐ Nee, het kind moet passen bij de religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van de school
 - ☐ Nee, wegens overaanmelding kunnen we niet iedereen toelaten
 - ☐ Nee, we hebben criteria voor samenstelling van onze leerlingenpopulatie en daar moet het kind in passen
 - ☐ Nee, we nemen in principe geen leerlingen aan die uit onvrede een andere school willen verlaten
 - ☐ Nee anders, namelijk
6. Krijgen bepaalde kinderen voorrang? (meer antwoorden mogelijk)
 - ☐ Nee
 - ☐ Ja, dit geldt voor broertjes/zusjes van kinderen die bij de school staan ingeschreven
 - ☐ Ja, dit geldt voor kinderen van personeelsleden
 - ☐ Ja, dit geldt voor kinderen die vanuit bepaalde voorschoolse voorzieningen willen instromen

- Ja, dit geldt voor kinderen die passen in het postcodebeleid
- Ja, anders namelijk:
- 7. Wijkt de school wel eens af van het vooraf opgestelde toelatingsbeleid? (meer antwoorden mogelijk)
 - Nee
 - Ja, indien het aandeel leerlingen met een specifieke ondersteuningsbehoefte te groot wordt
 - Ja, indien het aandeel leerlingen dat de Nederlandse taal beperkt beheersen te groot wordt
 - Ja, andere reden: namelijk
- 8. Is er een maximum aantal aan te nemen leerlingen vastgesteld? Ja/nee
 Zo ja, wordt vóór het nieuwe aanmeldmoment een maximum aantal aan te nemen leerlingen voor dat jaar vastgesteld? Ja/nee
 Zo ja, staat het maximum aantal leerlingen vermeld in de schoolgids? Ja/nee
- 9. Is er sprake van beperkte plaatsing op uw school?
 - Nee
 - Ja, we hanteren een lotingsysteem
 - Ja, we werken met wachtlijsten
 - Ja, we bepalen voor de leerlingen individueel of ze geplaatst kunnen worden
 - Ja, hierover bestaan onderlinge afspraken tussen scholen/besturen
- 10. Hoe vaak komt het gemiddeld voor dat een leerling die zich aanmeldt op uw school niet geplaatst kan worden met als reden te weinig plaatsen? ca. nooit, één keer per jaar, enkele malen per jaar, meer dan tien keer per jaar
- 11. Indien van toepassing: Hoe vaak worden leerlingen gemiddeld niet geplaatst op basis van religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen? ca. nooit, één keer per jaar, enkele malen per jaar, meer dan tien keer per jaar / niet van toepassing

Zorgplicht

- 12. Heeft u in de afgelopen twee schooljaren wel eens een leerling met extra ondersteuningsbehoeften niet aangenomen en doorverwezen naar een andere school?
 - a. Nee, dat is niet voorgekomen
 - b. Ja, keer
- 13. Wie draagt binnen jullie school zorg voor de uitvoering van de zorgplicht? Dat wil zeggen wie regelt een alternatief en passend aanbod elders als de school niet in de benodigde ondersteuning kan voorzien?
 - de school
 - het schoolbestuur
- 14. Wanneer een leerling niet kan worden aangenomen omdat de school niet aan de behoefte van het kind kan voldoen, wat is dan de procedure? (open vraag)
- 15. Is het schoolondersteuningsprofiel beschikbaar voor ouders die zich willen aanmelden bij de school, zo ja hoe?
 - Dit is niet beschikbaar voor ouders
 - Via de website
 - Dit moet via de mail worden opgevraagd bij onze contactpersoon
 - Dit moet telefonisch worden opgevraagd bij onze contactpersoon

Bezwaar

- 16. Worden ouders schriftelijk door het bestuur op de hoogte gesteld bij weigering van hun kind door de school? Ja/Nee
- 17. Biedt het schoolbestuur de mogelijkheid tot het maken van bezwaar tegen eventuele weigering van een leerling? Ja/Nee
 Zo ja: Staat de manier waarop er bezwaar kan worden gemaakt tegen eventuele weigering van een leerling beschreven in de schoolgids/op website? Ja/Nee/Nee, anders namelijk

18. Hoe vaak komt het gemiddeld voor dat ouders bezwaar maken tegen weigering van hun kind door de school? ca. nooit, één keer per jaar, enkele malen per jaar, meer dan tien keer per jaar

Wet- en regelgeving

19. In hoeverre is de wet- en regelgeving en de verplichtingen ten aanzien van toelating die scholen hebben duidelijk voor u? (helemaal niet duidelijk- niet duidelijk – een beetje duidelijk - wel duidelijk – helemaal wel duidelijk)
20. [bij niet/helemaal niet/een beetje duidelijk] Kunt u toelichten voor welke aspecten deze wet- en regelgeving en de verplichtingen niet duidelijk zijn? (open vraag)

C. Afwegingen over toelating

21. Komt het wel eens voor dat u ouders adviseert om zich op een andere school aan te melden omdat u denkt dat ze zich daar beter thuis zullen voelen? ca. Nee nooit, één keer per jaar, enkele malen per jaar, meer dan tien keer per jaar
Zo ja [indien niet 'nooit']: kunt u daarvan een voorbeeld geven?
22. Melden zich wel eens ouders aan op uw school waarvan u weet dat deze tijdens een eerdere aanmeldpoging geadviseerd zijn om zich op een andere school aan te melden? ca. Nee nooit, één keer per jaar, enkele malen per jaar, meer dan tien keer per jaar
Zo ja [indien niet 'nooit']: kunt u een voorbeeld geven?
23. In hoeverre vindt u het verstandig om in sommige gevallen ouders van leerlingen met een ondersteuningsbehoefte vóór de formele aanmelding te verwijzen naar een andere school? Nooit verstandig – meestal niet verstandig - soms wel/soms niet verstandig – meestal wel verstandig – Altijd verstandig

Vrijwillige ouderbijdrage

24. Vermeldt u expliciet dat de ouderbijdrage vrijwillig is? Ja/Nee
Zo ja, op welke wijze?
25. Wat is de hoogte van de gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage?
- We vragen geen ouderbijdrage
 - < 20 euro
 - 21-30 euro
 - 31-40 euro
 - 41-50 euro
 - > 50 euro
26. Wordt de vrijwillige ouderbijdrage met de ouders gecommuniceerd? (meer antwoorden mogelijk)
- Nee
 - Ja, tijdens een intakegesprek
 - Ja, het staat in de schoolgids
 - Ja, anders namelijk
27. Speelt de hoogte van de ouderbijdrage in uw ervaring (in bepaalde gevallen) een rol bij de keuze van ouders voor uw school? Ja/Nee

Overige kosten

28. Zijn er naast de vrijwillige ouderbijdrage nog extra kosten die ouders geacht worden te maken? (meer antwoorden mogelijk)
- Nee
 - Ja, voor uitstapjes
 - Ja voor het schoolkamp
 - Ja, voor digitale leermiddelen (laptop, tablet etc.)
 - Ja, voor het onderscheidende concept of profiel van de school
 - Ja, anders namelijk
29. Wat is de gemiddelde hoogte van de extra kosten? (open vraag)

30. Zijn de extra schoolkosten verplicht? Ja/Nee
31. Maakt de school aan het begin van het schooljaar duidelijk welke extra kosten in de loop van het jaar gaan volgen en hoe hoog deze kosten zijn?
 - Nee
 - Ja, het staat in de schoolgids
 - Ja, het wordt besproken in het intakegesprek bij de aanmelding
 - Ja, ouders worden aan het begin van het schooljaar van de betreffende klas ingelicht
 - Anders, namelijk
32. Speelt de hoogte van de extra kosten in uw ervaring een rol bij de keuze van ouders voor uw school? Ja/Nee

D. Over onderwijssegregatie

33. Beschouwt u uw school als een gesegregeerde school, dat wil zeggen een school met veel leerlingen van een bepaalde sociaal economische of etnische achtergrond? Helemaal niet – niet – een beetje – wel - helemaal wel
34. [bij wel/helemaal wel] Probeert u actief de samenstelling van de leerlingenpopulatie van uw school te beïnvloeden/te veranderen? Zo ja, waarom doet u dat en hoe doet u dat? (open vraag) Zo nee, waarom niet? (open vraag)

Ouders

Schoolkeuze

1. Welke van bovenstaande punten gaven de doorslag bij het kiezen van de school waar uw kind nu op zit? (Maximaal drie aankruisen)
 - Kwaliteit van het onderwijs
 - Beoordeling van de onderwijsinspectie
 - Oordeel van andere ouders
 - Religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van deze school
 - Het onderwijsprofiel/concept van deze school (de pedagogische visie)
 - Extra hulp die deze school kan geven aan leerlingen
 - Goed bereikbare locatie van deze school
 - Kosten van deze school (inclusief vrijwillige ouderbijdrage)
 - Leerlingen/ouders waarbij ik mij thuis voel
 - Sfeer op deze school
 - Aanwezigheid van vrienden
 - Anders, namelijk

Ervaren toegankelijkheid

2. Heeft de school waar uw kind nu op zit regels voor toelating vastgelegd? Ja/Nee/Weet ik niet
Indien ja: Vindt u die regels duidelijk? Ja/Nee
3. Hoe heeft u uw kind aangemeld op de huidige school? (meer antwoorden mogelijk)
 - Via een aanmeldformulier dat te vinden is op de website
 - Telefonisch
 - Via een email
 - Via een persoonlijk gesprek
 - Anders, namelijk
4. Heeft de school van uw kind u verzocht een ouderbijdrage te betalen? Ja/Nee
Zo ja: De ouderbijdrage hoort vrijwillig te zijn. In hoeverre ervaart u de ouderbijdrage als vrijwillig? (Helemaal niet, niet, een beetje, wel, helemaal wel)

Achtergrond van de huidige school

5. Onderscheidt de huidige school van uw kind zich specifiek op één of meer van de volgende concepten of profielen? (meer antwoorden mogelijk)

- Cultuurprofiel
- Begaafdheidprofiel
- Mediawijsheid
- Steve Jobsschool / Ipadschool / I-school
- Ontwikkelingsgericht Onderwijs (OGO)
- Internationale saamhorigheid (UNESCO)
- Anders, namelijk
- Geen van bovenstaande
- Weet ik niet

B. Ervaringen met andere scholen

Onderstaande vragen gaan over de schoolkeuze en uw ervaringen rondom de toelating op andere scholen dan de huidige school van uw kind die in groep 1 van de basisschool zit.

6. Heeft u, voordat u uw kind bij zijn/haar huidige school heeft aangemeld nog geprobeerd uw kind op een andere school aan te melden? Ja/Nee (**Nee door naar 12**)
7. Waarom zit uw kind dan nu niet op die school?
 - Die school heeft de aanmelding van ons kind geweigerd (**door naar 8**)
 - We hebben zelf een andere keus gemaakt (**door naar vraag 12**)
 - Anders, namelijk (**door naar 12**)
8. Welke redenen gaf die school voor het weigeren van uw kind? (meer antwoorden mogelijk)
 - Omdat die school geen plaats meer had voor uw kind
 - Omdat die school niet aan de ondersteuningsbehoefte van uw kind kon voldoen
 - Op basis van religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen
 - Anders, namelijk
9. Heeft die school na afwijzing van uw kind: Ja/Nee
 - a. Duidelijk beargumenteerd waarom uw kind is afgewezen?
 - b. Een andere school geadviseerd?
 - c. Actief meegezocht naar een andere school?
10. Heeft die school u gewezen op de bezwaarprocedure tegen de afwijzing? Ja/Nee/weet ik niet
Zo ja: was de bezwaarprocedure van die school duidelijk? Ja/Nee
Zo nee: Kunt u dit misschien toelichten? (open vraag)
11. Heeft u gebruik gemaakt van deze bezwaarprocedure? Ja/Nee
Waarom wel/niet? (open vraag)

C. Algemene ervaringen

Onderstaande vragen gaan over de algemene schoolkeuze en uw algemene ervaringen rondom de toelating van uw kind die in groep 1 van de basisschool zit.

Schoolkeuze

12. Hoe belangrijk vond u de onderstaande punten bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? (helemaal niet belangrijk – niet belangrijk – een beetje belangrijk – wel belangrijk – helemaal wel belangrijk)
 - a. Kwaliteit van het onderwijs
 - b. Beoordeling van de onderwijsinspectie
 - c. Oordeel van andere ouders
 - d. Religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van een school
 - e. Het onderwijsprofiel/concept van een school (de pedagogische visie)
 - f. Extra hulp die een school kan geven aan leerlingen
 - g. Goed bereikbare locatie van een school
 - h. Kosten van een school (inclusief vrijwillige ouderbijdrage)
 - i. Leerlingen/ouders waarbij ik mij thuis voel

- j. Sfeer op een school
- k. Aanwezigheid van vrienden
- l. Anders, namelijk

Ervaren toegankelijkheid

13. Zou u uw kind op een school aanmelden waar sprake is van: Ja/Nee
 - a. Eén vast aanmeldmoment (uitleg: Sommige scholen hanteren een vaste aanmelddatum of een aanmeldleeftijd. De school hanteert dan één beslismoment over toelating.)
 - b. Een lotingsysteem (uitleg: Wanneer er meer aanmeldingen zijn dan plaatsen, vindt er soms een loting plaats. Leerlingen worden dan geplaatst op basis van een lotnummer.)
 - c. Wachtlijsten (uitleg: Sommige scholen hanteren wachtlijsten als er meer aanmeldingen zijn dan plaatsen. Leerlingen die op de wachtlijst staan, worden niet geweigerd. De school laat hen toe zodra er weer plaats is en als de ouders dit nog steeds wensen.)

Indien nee, waarom niet?
14. Scholen hanteren verschillende werkwijzen bij aanmelding. Welke van de onderstaande manieren vindt u prettig? (helemaal wel prettig – wel prettig – een beetje prettig – niet prettig – helemaal niet prettig)
 - a. Via een aanmeldformulier op de website
 - b. Via een telefonisch gesprek
 - c. Via een email
 - d. Via een persoonlijk gesprek
 - e. Geen van bovenstaande

Indien niet/helemaal niet prettig, waarom niet?
15. Bent u wel eens geadviseerd door een school om uw kind aan te melden op een andere school omdat hij of zij zich daar beter thuis zou voelen? Ja/Nee

Indien ja: Wat vond u daarvan? (open vraag)
16. Bent u wel eens geadviseerd door een school om uw kind aan te melden op een andere school omdat de school aangaf niet te kunnen voldoen aan de ondersteuningsbehoefte van uw kind? Ja/Nee

Indien ja: Wat vond u daarvan? (open vraag)
17. Heeft u zich wel eens gediscrimineerd gevoeld toen u uw kind wilde aanmelden bij een school? Ja/Nee

Zo ja: Kunt u dit toelichten? (open vraag)

D. Achtergrond ouder

Onderstaande vragen gebruiken we om de resultaten van het onderzoek beter te kunnen interpreteren. U doet ons een groot plezier als u deze vragen ook wilt beantwoorden. Uw gegevens worden vertrouwelijk behandeld.

18. Bent u in Nederland geboren?
 - ☐ Ja
 - ☐ Nee, ik ben geboren in een ander westers land
 - ☐ Nee, ik ben geboren in een niet-westers land
19. Wat is uw hoogst behaalde diploma? (of vergelijkbaar)
 - ☐ Ik heb geen diploma
 - ☐ basisonderwijs
 - ☐ middelbare school
 - ☐ MBO
 - ☐ HBO
 - ☐ WO
 - ☐ Anders, namelijk

Voortgezet onderwijs*Scholen***A. Achtergrond van de school**

1. Onderscheidt uw school zich specifiek op één of meer van de volgende concepten of profielen? (meer antwoorden mogelijk)
 - ☐ Cultuurprofiel
 - ☐ Technasium
 - ☐ Econasium
 - ☐ Mediawijsheid
 - ☐ Tweetalig onderwijs
 - ☐ Topsport Talentschool
 - ☐ Dans en Muziek (DAMU)
 - ☐ Europa als leeromgeving op school (Elos)
 - ☐ Internationale saamhorigheid (UNESCO)
 - ☐ Aandacht voor de overgang naar het vervolgonderwijs (bijvoorbeeld voor het conservatorium)
 - ☐ Anders, namelijk
 - ☐ Geen van bovenstaande

B. Toelatingsbeleid**Aanmelding en plaatsing**

2. Heeft uw school een toelatingsbeleid op schrift gesteld? Ja/Nee
3. Is dit toelatingsbeleid toegankelijk voor ouders? (meer antwoorden mogelijk)
 - ☐ Nee
 - ☐ Ja, op onze website
 - ☐ Ja, in de schoolgids
 - ☐ Ja, anders namelijk
4. Hoe kunnen ouders hun kind aanmelden bij de inschrijving van hun kind? (meer antwoorden mogelijk)
 - ☐ Via een aanmeldformulier dat te vinden is op onze website
 - ☐ Via een telefonisch gesprek met onze contactpersoon
 - ☐ Via een mail naar onze contactpersoon
 - ☐ Via een persoonlijk gesprek
 - ☐ Anders, namelijk
5. Worden alle kinderen met een passend advies die zich aanmelden, en de school kan tegemoetkomen aan evt. ondersteuningsbehoeften van het kind, in principe toegelaten? (meer antwoorden mogelijk)
 - ☐ Ja
 - ☐ Nee, we voeren een postcodebeleid
 - ☐ Nee, het kind moet passen bij de religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van de school
 - ☐ Nee, de leerling moet specifieke kennis of vaardigheden hebben die aansluiten bij ons profiel/concept
 - ☐ Nee, wegens overaanmelding kunnen we niet iedereen toelaten
 - ☐ Nee, we hebben criteria voor samenstelling van onze leerlingenpopulatie en daar moet het kind in passen
 - ☐ Nee, we nemen in principe geen leerlingen aan die uit onvrede een andere school willen verlaten
 - ☐ Nee anders, namelijk

6. Krijgen bepaalde kinderen voorrang? (meer antwoorden mogelijk)
 - Nee
 - Ja, dit geldt voor broertjes/zusjes van kinderen die bij de school staan ingeschreven
 - Ja, dit geldt voor kinderen van personeelsleden
 - Ja, dit geldt voor kinderen die vanuit bepaalde basisscholen willen instromen
 - Ja, kinderen die op een grote afstand van andere vo-scholen wonen
 - Ja, dit geldt voor kinderen die passen in het postcodebeleid
 - Ja, anders namelijk
7. Wijkt de school wel eens af van het vooraf opgestelde toelatingsbeleid? (meer antwoorden mogelijk)
 - Nee
 - Ja, indien het aandeel leerlingen met een specifieke ondersteuningsbehoefte te groot wordt
 - Ja, indien het aandeel leerlingen dat de Nederlandse taal beperkt beheersen te groot wordt
 - Ja, andere reden: namelijk,
8. Is er een maximum aantal aan te nemen leerlingen vastgesteld op schoolniveau? Ja/nee
Is er een maximum aantal aan te nemen leerlingen vastgesteld per afdelingsniveau? Ja/nee
Zo ja, wordt vóór het nieuwe aanmeldmoment een maximum aantal aan te nemen leerlingen voor dat jaar vastgesteld? Ja/nee
Zo ja, staat het maximum aantal leerlingen vermeld in de schoolgids? Ja/nee
9. Is er sprake van beperkte plaatsing op uw school?
 - Nee
 - Ja, we hanteren een lotingsysteem
 - Ja, we werken met wachtlijsten
 - Ja, we bepalen voor de leerlingen individueel of ze geplaatst kunnen worden
 - Ja, hierover bestaan onderlinge afspraken tussen scholen/besturen
10. Hoe vaak komt het gemiddeld voor dat een leerling die zich aanmeldt op uw school niet geplaatst kan worden met als reden te weinig plaatsen? ca. nooit, één keer per jaar, enkele malen per jaar, meer dan tien keer per jaar
11. Indien het schooladvies wordt bijgesteld, hoe vaak komt het voor dat deze leerlingen niet meer worden toegelaten, omdat er inmiddels geen plaats meer is op het betreffende onderwijsniveau? ca. nooit, één keer per jaar, enkele malen per jaar, meer dan tien keer per jaar / Niet van toepassing
12. Hoe vaak worden leerlingen die zich aanmelden op school niet geplaatst op basis van het schooladvies van de basisschool? ca. nooit, één keer per jaar, enkele malen per jaar, meer dan tien keer per jaar
13. Indien van toepassing: Hoe vaak worden leerlingen die zich aanmelden op school gemiddeld niet geplaatst op basis van religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen? ca. nooit, één keer per jaar, enkele malen per jaar, meer dan tien keer per jaar / niet van toepassing
14. Hoe vaak worden leerlingen die zich aanmelden op school niet geplaatst op basis van het niet bezitten van specifieke kennis of vaardigheden die aansluiten bij het profiel/concept van de school? (alleen voor scholen met een specifiek profiel/concept scholen: vraag 2) ca. nooit, één keer per jaar, enkele malen per jaar, meer dan tien keer per jaar

Zorgplicht

15. Heeft u in de afgelopen twee schooljaren wel eens een leerling met extra ondersteuningsbehoeften niet aangenomen en doorverwezen naar een andere school?
 - a. Nee, dat is niet voorgekomen
 - b. Ja, keer
16. Wie draagt binnen jullie school zorg voor de uitvoering van de zorgplicht? Dat wil zeggen wie regelt een alternatief en passend aanbod elders als de school niet in de benodigde ondersteuning kan voorzien?

- de school
 - het schoolbestuur
- 17. Wanneer een leerling niet kan worden aangenomen omdat de school niet aan de behoefte van het kind kan voldoen, wat is dan de procedure? (open vraag)
- 18. Is het schoolondersteuningsprofiel beschikbaar voor ouders die zich willen aanmelden bij de school, zo ja hoe?
 - Dit is niet beschikbaar voor ouders
 - Via de website
 - Dit moet via de mail worden opgevraagd bij onze contactpersoon
 - Dit moet telefonisch worden opgevraagd bij onze contactpersoon

Bezwaar

- 19. Worden ouders schriftelijk door het bestuur op de hoogte gesteld bij weigering van hun kind door de school? Ja/Nee
- 20. Biedt het schoolbestuur de mogelijkheid tot het maken van bezwaar tegen eventuele weigering van een leerling? Ja/Nee
Zo ja: Staat de manier waarop er bezwaar kan worden gemaakt tegen eventuele weigering van een leerling beschreven in de schoolgids/op website? Ja/Nee/Nee, anders namelijk
- 21. Hoe vaak komt het gemiddeld voor dat ouders bezwaar maken tegen weigering van hun kind door de school? ca. nooit, één keer per jaar, enkele malen per jaar, meer dan tien keer per jaar

Wet- en regelgeving

- 22. In hoeverre is de wet- en regelgeving en de verplichtingen ten aanzien van toelating die scholen hebben duidelijk voor u? (helemaal niet duidelijk- niet duidelijk – een beetje duidelijk - wel duidelijk – helemaal wel duidelijk)
- 23. [bij niet/helemaal niet/een beetje duidelijk] Kunt u toelichten voor welke aspecten deze wet- en regelgeving en de verplichtingen niet duidelijk zijn? (open vraag)

C. Afwegingen over toelating

- 24. Komt het wel eens voor dat u ouders adviseert om zich op een andere school aan te melden omdat u denkt dat ze zich daar beter thuis zullen voelen? ca. Nee nooit, één keer per jaar, enkele malen per jaar, meer dan tien keer per jaar
Zo ja [indien niet 'nooit']: kunt u daarvan een voorbeeld geven?
- 25. Melden zich wel eens ouders aan op uw school waarvan u weet dat deze tijdens een eerdere aanmeldpoging geadviseerd zijn om zich op een andere school aan te melden? ca. Nee nooit, één keer per jaar, enkele malen per jaar, meer dan tien keer per jaar
Zo ja [indien niet 'nooit']: kunt u daarvan een voorbeeld geven?
- 26. In hoeverre vindt u het verstandig om in sommige gevallen ouders van leerlingen met een ondersteuningsbehoefte vóór de formele aanmelding te verwijzen naar een andere school? Nooit verstandig – meestal niet verstandig - soms wel/soms niet verstandig – meestal wel verstandig – Altijd verstandig

Vrijwillige ouderbijdrage

- 27. Vermeldt u expliciet dat de ouderbijdrage vrijwillig is? Ja/Nee
Zo ja, op welke wijze?
- 28. Wat is de hoogte van de gemiddelde vrijwillige ouderbijdrage?
 - We vragen geen ouderbijdrage
 - < 30 euro
 - 31-60 euro
 - 61-90 euro
 - 91-120 euro
 - 121-150 euro

- > 150 euro
- 29. Wordt de vrijwillige ouderbijdrage met de ouders gecommuniceerd? (meer antwoorden mogelijk)
 - Nee
 - Ja, tijdens een intakegesprek
 - Ja, het staat in de schoolgids
 - Ja, anders namelijk
- 30. Speelt de hoogte van de ouderbijdrage in uw ervaring (in bepaalde gevallen) een rol bij de keuze van ouders voor uw school? Ja/Nee

Overige kosten

- 31. Zijn er naast de vrijwillige ouderbijdrage nog extra kosten die ouders geacht worden te maken? (meer antwoorden mogelijk)
 - Nee
 - Ja, voor uitstapjes
 - Ja voor het schoolkamp
 - Ja, voor digitale leermiddelen (laptop, tablet etc.)
 - Ja, voor het onderscheidende concept of profiel van de school
 - Ja, voor bepaalde voorzieningen (bijvoorbeeld kluisjes)
 - Ja, anders namelijk
- 32. Wat is de gemiddelde hoogte van de extra kosten? (open vraag)
- 33. Zijn de extra schoolkosten verplicht? Ja/Nee
- 34. Maakt de school aan het begin van het schooljaar duidelijk welke extra kosten in de loop van het jaar gaan volgen en hoe hoog deze kosten zijn?
 - Nee
 - Ja, het staat in de schoolgids
 - Ja, het wordt besproken in het intakegesprek bij de aanmelding
 - Ja, ouders worden aan het begin van het schooljaar van de betreffende klas ingelicht
 - Anders, namelijk
- 35. Speelt de hoogte van de extra kosten in uw ervaring een rol bij de keuze van ouders voor uw school? Ja/Nee

D. Over onderwijssegregatie

- 36. Beschouwt u uw school als een gesegregeerde school, dat wil zeggen een school met veel leerlingen van een bepaalde sociaal economische of etnische achtergrond? Helemaal niet – niet – een beetje – wel - helemaal wel
- 37. [bij wel/helemaal wel] Probeert u actief de samenstelling van de leerlingenpopulatie van uw school te beïnvloeden/te veranderen? Zo ja, waarom doet u dat en hoe doet u dat? (open vraag) Zo nee, waarom niet? (open vraag)

Ouders**Schoolkeuze**

- 2. Welke van bovenstaande punten gaven de doorslag bij het kiezen van de school waar uw kind nu op zit? (Maximaal drie aankruisen)
 - Kwaliteit van het onderwijs
 - Beoordeling van de onderwijsinspectie
 - Oordeel van andere ouders
 - Religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van deze school
 - Het onderwijsprofiel/concept van deze school (de pedagogische visie)
 - Extra hulp die deze school kan geven aan leerlingen
 - Goed bereikbare locatie van deze school
 - Kosten van deze school (inclusief vrijwillige ouderbijdrage)

- Leerlingen/ouders waarbij ik mij thuis voel
- Sfeer op deze school
- Aanwezigheid van vrienden
- Brede brugklas (met alle onderwijsniveaus)
- Categorie school (alle leerlingen hebben hetzelfde onderwijsniveau)
- Anders, namelijk

Ervaren toegankelijkheid

3. Heeft de school waar uw kind nu op zit regels voor toelating vastgelegd? Ja/Nee/Weet ik niet
Indien ja: Vindt u die regels duidelijk? Ja/Nee
4. Hoe heeft u uw kind aangemeld op de huidige school? (meer antwoorden mogelijk)
 - Via een aanmeldformulier dat te vinden is op de website
 - Telefonisch
 - Via een email
 - Via een persoonlijk gesprek
 - Anders, namelijk
5. Heeft de school van uw kind u verzocht een ouderbijdrage te betalen? Ja/Nee
Zo ja: De ouderbijdrage hoort vrijwillig te zijn. In hoeverre ervaart u de ouderbijdrage als vrijwillig? (Helemaal niet, niet, een beetje, wel, helemaal wel)

Achtergrond van de huidige school

6. Onderscheidt de huidige school van uw kind zich specifiek op één of meer van de volgende concepten of profielen? (meer antwoorden mogelijk)
 - Cultuurprofiel
 - Technasium
 - Econasium
 - Mediawijsheid
 - Tweektalig onderwijs
 - Topsport Talentschool
 - Dans en Muziek (DAMU)
 - Europa als leeromgeving op school (Elos)
 - Internationale saamhorigheid (UNESCO)
 - Aandacht voor de overgang naar het vervolgonderwijs (bijvoorbeeld voor het conservatorium)
 - Anders, namelijk
 - Geen van bovenstaande
 - Weet ik niet

B. Ervaringen met andere scholen

Onderstaande vragen gaan over de schoolkeuze en uw ervaringen rondom de toelating op andere scholen dan de huidige school van uw kind die in het eerste jaar van het voorgezet onderwijs zit.

7. Heeft u, voordat u uw kind bij zijn/haar huidige school heeft aangemeld nog geprobeerd uw kind op een andere school aan te melden? Ja/Nee (**Nee door naar 12**)
8. Waarom zit uw kind dan nu niet op die school?
 - Die school heeft de aanmelding van ons kind geweigerd (**door naar 8**)
 - Mijn kind kreeg een bijgesteld schooladvies (**door naar vraag 12**)
 - We hebben zelf een andere keus gemaakt (**door naar vraag 12**)
 - Anders, namelijk (**door naar 12**)
9. Welke redenen gaf die school voor het weigeren van uw kind? (meer antwoorden mogelijk)
 - omdat die school geen plaats meer had voor uw kind
 - omdat die school niet aan de ondersteuningsbehoefte van uw kind kon voldoen

- op basis van het schooladvies van de basisschool
 - op basis van het bijgestelde schooladvies van de basisschool
 - op basis van het niet bezitten van specifieke kennis of vaardigheden die aansluiten bij het profiel/concept van de school
 - op basis van religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen
 - Anders, namelijk
10. Heeft die school na afwijzing van uw kind: Ja/Nee
- a. Duidelijk beargumenteerd waarom uw kind is afgewezen?
 - b. Een andere school geadviseerd?
 - c. Actief meegezocht naar een andere school?
11. Heeft die school u gewezen op de bezwaarprocedure tegen de afwijzing ? Ja/Nee/weet ik niet
 Zo ja: was de bezwaarprocedure van die school duidelijk? Ja/Nee
 Zo nee: Kunt u dit misschien toelichten? (open vraag)
12. Heeft u gebruik gemaakt van deze bezwaarprocedure? Ja/Nee
 Waarom wel/niet? (open vraag)

C. Algemene ervaringen

Onderstaande vragen gaan over de algemene schoolkeuze en uw algemene ervaringen rondom de toelating van uw kind die in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs zit.

Schoolkeuze

13. Hoe belangrijk vond u de onderstaande punten bij het maken van een schoolkeuze voor uw kind? (helemaal niet belangrijk – niet belangrijk – een beetje belangrijk – wel belangrijk – helemaal wel belangrijk)
- a. Kwaliteit van het onderwijs
 - b. Beoordeling van de onderwijsinspectie
 - c. Oordeel van andere ouders
 - d. Religieuze of levensbeschouwelijke grondslag van een school
 - e. Het onderwijsprofiel/concept van een school (de pedagogische visie)
 - f. Extra hulp die een school kan geven aan leerlingen
 - g. Goed bereikbare locatie van een school
 - h. Kosten van een school (inclusief vrijwillige ouderbijdrage)
 - i. Leerlingen/ouders waarbij ik mij thuis voel
 - j. Sfeer op een school
 - k. Aanwezigheid van vrienden
 - l. Brede brugklas (met alle onderwijsniveaus)
 - m. Categorieale school (alle leerlingen hebben hetzelfde onderwijsniveau)
 - n. Anders, namelijk

Ervaren toegankelijkheid

14. Zou u uw kind op een school voor voortgezet onderwijs aanmelden waar sprake is van: Ja/Nee
- a. Eén vast aanmeldmoment (uitleg: Sommige scholen hanteren een vaste aanmelddatum of een aanmeldleeftijd. De school hanteert dan één beslismoment over toelating.)
 - b. Een lotingsysteem (uitleg: Wanneer er meer aanmeldingen zijn dan plaatsen, vindt er soms een loting plaats. Leerlingen worden dan geplaatst op basis van een lotnummer.)
 - c. Wachtlijsten (uitleg: Sommige scholen hanteren wachtlijsten als er meer aanmeldingen zijn dan plaatsen. Leerlingen die op de wachtlijst staan, worden niet geweigerd. De school laat hen toe zodra er weer plaats is en als de ouders dit nog steeds wensen.)
- Indien nee, waarom niet?

15. Scholen hanteren verschillende werkwijzen bij aanmelding. Welke van de onderstaande manieren vindt u prettig? (helemaal wel prettig – wel prettig – een beetje prettig – niet prettig – helemaal niet prettig)
- a. Via een aanmeldformulier op de website
 - b. Via een telefonisch gesprek
 - c. Via een email
 - d. Via een persoonlijk gesprek
 - e. Geen van bovenstaande
- Indien niet/helemaal niet prettig, waarom niet?
16. Bent u wel eens geadviseerd door een school voor voortgezet onderwijs om uw kind aan te melden op een andere school omdat hij of zij zich daar beter thuis zou voelen? Ja/Nee
Indien ja: Wat vond u daarvan? (open vraag)
17. Bent u wel eens geadviseerd door een school om uw kind aan te melden op een andere school omdat de school aangaf niet te kunnen voldoen aan de ondersteuningsbehoefte van uw kind? Ja/Nee
Indien ja: Wat vond u daarvan? (open vraag)
18. Heeft u zich wel eens gediscrimineerd gevoeld toen u uw kind wilde aanmelden bij een school voor voortgezet onderwijs? Ja/Nee
Zo ja: Kunt u dit toelichten? (open vraag)

D. Achtergrond ouder en kind

Onderstaande vragen gebruiken we om de resultaten van het onderzoek beter te kunnen interpreteren. U doet ons een groot plezier als u deze vragen ook wilt beantwoorden. Uw gegevens worden vertrouwelijk behandeld.

19. Bent u in Nederland geboren?
- ☐ Ja
 - ☐ Nee, ik ben geboren in een ander westers land
 - ☐ Nee, ik ben geboren in een niet-westers land
20. Wat is uw hoogst behaalde diploma? (of vergelijkbaar)
- ☐ Ik heb geen diploma
 - ☐ basisonderwijs
 - ☐ middelbare school
 - ☐ MBO
 - ☐ HBO
 - ☐ WO
 - ☐ Anders, namelijk
21. Welk onderwijsniveau volgt uw kind? (meer antwoorden mogelijk)
- ☐ praktijkonderwijs
 - ☐ vmbo basis
 - ☐ vmbo kader
 - ☐ vmbo theoretisch/gemengd
 - ☐ havo
 - ☐ vwo

Oberon

Postbus 1423, 3500 BK Utrecht

t 030 230 60 90 | f 030 230 60 80

info@oberon.eu | www.oberon.eu

Utrecht, 31 juli 2020

In opdracht van Ministerie van OCW